سەفەرێك
بۆ هەندەران

هەورامان عەلی تۆفیق

سەفەرێك بۆ هەندەران
هەورامان عەلی تۆفیق

سەفەرێك بۆ هەندەران

هەورامان عەلی تۆفیق

ناوی کتێب: سەفەرێك بۆ هەندەران

نووسینی: هەورامان عەلی تۆفیق

تایپێست و نەخشەسازی: نوسەر

چاپ: یەکەم

چاپخانە: چاپخانەی منارە/ هەولێر

تیراژ: ١٠٠٠ دانە

نرخ: ٢٥٠٠ دینار

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان ژمارەی سپاردنی(٧٠)ی ساڵی ٢٠٠٩ی پێدراوە.

ناوەڕۆک

- قۆناغەکانی سەرەتایی دەست پێ کردنی کۆچ و پەنابەری.. پێش ڕاپەڕین و دوایی ڕاپەڕین
- سەرەتایی ٧٠ کان و بەیانی ١١ی ئادار
- خەڵکی کۆچ کردوو لەساڵی ١٩٧٤– ١٩٧٥ واتە لەکاتی دەست پێ کردنی شەڕ تا نسکۆ
- سەرەتایی سەرهەڵدانەوەی شۆڕشی گوڵان و ڕاگوێزانی دێهاتەکان
- قۆناغی دوای ڕاپەڕین
- هەنگاوەکانی کەسایەتی کورد بەرەو هەندەران
- چەند زانیارێەك سەبارەت بە یاسای کارو پەنابەری
- بەخشینی مۆڵەتی مانەوەی پەنابەران لە ئەڵمانیا
- چەند بڕگەو زانیاریەك دەربارەی چۆنیەتی وەرگرتنی پەنابەری
  - مافی وەرگرتنی پەنابەری
  - یاسا و ئەرکەکانی میوان
- چۆنیەتی بەڕێوەچوونی کاروباری پەنابەری
  - پەیوەندی کردن
  - داوای پەنابەری
  - ڕێڕەوی کاری پەنابەرێتی
  - گوێ گرتن لەقسەکانت
  - بڕیاردان

- پێداچوونەوە
- دادگا Gricht
- بەڕێوەبەرایەتی بیانی Ausländeramt
- جێگای ژیان
- دابین کردنی پێداویستی ژیان
- کۆتایی ماوەی مانەوە
- پێشکەش کردنی هاوکاری لەکاتی دەرچون لە ئەڵمانیا
- گرفتەکانی پەنابەری کورد
- ئافرەتی کوردو ژیانی پەنابەری
- ئازادی و کراوەی ئافرەت ودەرگایەك بۆ لادان و شێواندنی خووڕەوشت
- ئافرەتی ئەمڕۆ و گرفتەکانی کۆمەڵگا و بەرەنگاربووە
- ئافرەت و خوێندن لە هەندەران
- هۆکارەکانی پەنابەری و ڕووکردنە تاراوگە
- هۆکارە سروشتیەکان و گرفت و گێژاوە مێژوویەکان
- فاکتەرە ڕامیاریەکان
- فاکتەرە ئابوریەکان
- فاکتەرە کۆمەڵایەتیەکان
- باری ڕاگەیاندن
- خەونەکانی پەنابەری کورد
- چیرۆکی سەفەرێك بۆ هەندەران
- پرۆژەو هەنگاوەکان بۆ کەمکردنەوەی کۆچ و ڕوونەکردنە پەنابەری

پێشەكی

كاتێك كە مرۆڤ بەخۆی لـە ڕوداوێـك دا بـوونی دەبێـت و لـە خۆشـی وناخۆشـیەكاندا بەشداردەبێت و ئازارو خەمەكان هەسـت پێـدەكات و لـەو ژیانـەدا ڕۆژگارێـك بەسـەر دەبات و لەنزیكەوە لـەو ووردەكاریانـە ئاگاداردەبێـت و كـەم و كورپـەكان دەبنێـت، ڕەنگە ئاستەنگ بێت مرۆڤ بتوانێ خۆی بۆ ڕابگیرێت و بەدەنگ نەیەت..

خوێنەری خۆشەوییست :

من لێرەدا بەو مەبەستە ئەم بابەتەم دەخەمە بەردەستی بەڕێزتان لەنزیكەوە ئاشـنا بیت كە كەسایەتی كورد چۆن دەگاتە هەندەران و ئەو گرفت و كێشەو چەرمەسەری و نەهامەتیانە چین دێنە ڕێگای تا دەگاتە ئەو خەونەی كە بیری لێ دەكردەوە و تا ئـەمرۆش هـەن وەك خـەون خـەونی پێـوەدەبینن و بەوهیوایـەن بـۆ ڕۆژێكـیش بێـت بگەنە هەندەران.. ژیان وگوزەرانی كەسێكی هاندەرانی و ئەو قۆناغانەی كە پێیانـدا تێدەپەڕێت تا دەگاتە ئەوەی ژیانی ئارام دەكات و لەسەر پێ ی خـۆی ڕادەوەسـتێ ، ڕێژەی سەركەوتن و بەئامانج گەیشتن.. كە هەندێ جار ئـەم ژیانـە و هـەنگاوەكان بۆ بەدست هێنانی بوونەتـە هۆكارێـك كـە ئـەو كەسـە گیـانی لەدەسـت بـدات وژیـان بەجێ بهێلێت.. لەگەڵ ئەوەی هەنـدێك لەوانـە گـەورەترین زیانیـان پـێ دەكـەوێت و لەڕووی دارایەوە زەرەری زۆردەكەن و سەروەت و سامانەكانیان لەدەسـت دەدەن.. هەندێك لەپچڕان و دووركەوتنەوەو تەنهایـدا زۆر گـرفتی دەرونـی بۆدروسـت دەبێـت جگە لەوەی زۆر لەو لاوانەی كە بەهۆیی ژیانی نـامۆیی و جیاوازیـە زۆرەكـانی نێـوان ئەو كۆمەڵگایەی ئێمەو ئەو كۆمەڵگا نوێیەی كە دەكەوێتـە ناویـەوە توشـی هەڵدێرو لادان دەبێـت و لـەبری ئـەوەی سـود وەرگرێـت زیـان بـەخۆی و دەروبـەرو كـەس و كارەكەشی دەگەیەنێ... كێشەكانی ئافرەتی كورد و ژیان و گوزەرانی خێزانی كورد

و کاریگەریەکانی لە نێو کۆمەڵگا ئەوروپیەکانەوە کە دیسان دەیان شێوە کێشەو گرفت دروست دەبن و شیرازەی هاوسەرگیری دەشێوێنن.. منداڵ و گرفتەکانی لە ژیانی هاندەران و ئەو ژیانەی کە باوك و دایك دەیانەوێت دووبارە بەرەو وولاتی بەرنەوە تاچەند کاریگەری دەبێت.. ئەمە بێ لەوەی کە قۆناغەکانی سەرەتایی دەست پێ کردنی کۆچ و ئاوارەیی کەسایەتی کورد وئەو هۆکارانەی کە دەبنە هۆیەك بۆ ناچارکردنی کەسایەتی بە هەڵبژاردنی ژیانی هەندەران و بڕینی ئەو ڕێگایە و قبوڵ کردنی زۆر نەهامەتی کە بەبڕوای ئەوەی لەوانەی کوردستان باشترن..

خۆشەویستان: دوای ماندووبوونێکی زۆر و ماوەیەکی زۆر کە چەند ساڵێکی خایاندبێ و چەند جار بۆچوون شێوازی کارکردنەکە گۆڕانی بەسەر داهاتبێ بەلام دەرەنجام گەیشتمە ئەوەی کە ئەم کتێبە بکەمە دیاری کتێبخانەکانتان بەو شێوەی کە بتوانم ڕووی ڕاستی ژیان و گوزەران و بۆچوون و بیرکردنەوەی کەسایەتی کورد لەهەندەران و چۆنیەتی پێویست بوون لەوەی کە مامەڵەی لەگەڵدا بکرێت و لەو تۆران ودڵ زویربونەی ئاشت بکرێتەوە.. تا کەسمان لەو دڵەڕاوکێیە دا نەمێنینەوە چونکە ئەو دووبیرکردنەوەیە نەك تەنها لای ئەوانەی کە ئەمرۆ لەهەندەران ماونەتەوە بوونی هەیە بێ گومان لای ئەوانە زیاترە کە بەحساب گەڕاونەتەوەو هەندێکیان لەڕێگای دەسەلاتەوە کارو ئەرکیان پێ سپێردراوە و یا ئەوانەی کە بەهۆی بارزگانیەوە گەڕاونەتەوە، بەلام ئەوەی دەیبینین هەموو تەمەنی مانەوە خۆی لەچەند مانگێك یا ساڵێك نادات و دووبارە جانتای سەفەری دەکاتەوە شان و بەبێ کێشە ڕوو لەهەندەران دەکاتەوە...

بەپێویستم زانی ئەو ڕاستیانە لەهەردوو لاوە بەدیاربخەم و پەنجە لەسەر برینەکان دانێم ئەگەر دەسەلات و لایەنی بەرپرس بەپەرۆشە بۆ چارەسەر کردنی ئەم گرفتە دەکرێ کاری بۆ بکات و لەچەند ساڵانی داهاتوودا ئەنجامێك هەبێت و بە کردەوە بسەلمێنرێ کە بەڵێ لەبەرنامەدایە کاربکرێت..

قۆناغەکانی سەرەتایی دەست پێ کردنی کۆچ و پەنابەری.. پێش ڕا پەڕین و دوایی ڕا پەڕین

ژیان کۆمەڵە کاروانێکی جیاوازە ، مرۆڤ وەك ڕێبوارێکی وێڵ بەدوای ووشەی ژیاندا دەگەڕێ. هەمیشە پرسیاری بەئاکام گەیشتنی مرۆڤ لەژیاندا ، مێشکی ئەو مرۆڤەی قاڵ کردوە و هەندێ جار وێنەیەکی خەیاڵاوی وەستایانەی بۆ دەکێشێ ، بەلآم ئایا واقع و ئەو ڕاستیانەی کە خودی مرۆڤ پێوستیانە و هەوڵی بۆ دەدەن بەو ئاسانیە و بەبێ ماندوبوون و قوربانی دان بەدەست دێن... ؟

مرۆڤ بۆ هەمیشە سەرکەوتن و گەیشتنی بە ئاکام پێویستە وەك تەواوکەرێکی هەرەگرنگ و بەسود هاوشانی ڕەوتی ژیان و گۆڕانکاریەکان و واقعی خۆی هاوتەریب بێت و بتوانێ گونجاو بێت. هەرچەندە ئەمەش کارێکی هێند سانایی نیە و زاتی ئەو مرۆڤە هەموو کاتێك توانای قبوڵ بوونی ئەو جۆرە ژیانە داسەپاوەی نابێت، هەندێ جار لاوازو سست دەبێت و بەوردی پاشەکشێ دەکات و کونجی قەناعەت دەکاتە ماڵی هەمیشەی ئەم ژیانەی. بەلآم ئەم سیستەمەی ژیان دەتوانم بڵێم زۆر دەمێکە ڕەت دەکرێتەوە و ئێستای مرۆڤی کورد لەو شۆڕشەدایە کە ژیانی داسەپاوی بەلاوە پەسەند نیەو بەهەر جۆرو شێوازێك بێت دەیەوێ بیگۆڕی ، بێگومان ئەم گۆڕانەش بەرەو ژیانێکی باشتر نەك خراپتر. کۆمەڵگای کوردەواری لەوەتەی نەوەکانی چاو بە چەرمەسەریەکانی ژیان و پێك هاتەکانی هەڵدێنن لەمەینەتی و ئاوارەیی و ماندووبوون و بێ ئارامی بەولاوە بەوپەڕی بڕواوە زیاتریان نەدیوە. کەواتە دەبێ ئەم مرۆڤە چ تاوانێکی هەبێ ئەم ژیانە ببێتە بەشێکی سەپێنراو بەسەریدا. لەگەڵ ئەم زۆر کاریانەدا کە ڕووبەڕووی کۆمەڵگای کوردەواری کراوە، دیسان ڕێگاش

نەدراوە کەسایەتی کورد بەهەوڵی خۆی و ماندووبوونی ئەو ژیانەی کە بەویستی خۆیەتی بەدەستی بهێنێ.

هەندێ بڕوایان وایە کە کورد بۆخۆی نەیتوانیوە هەنگاوبنێ و لە گۆڕانکاریەکانی ئەم ژیانە سود وەربگرێ.

تاڕادەیەك لەوانەیە بڕوامان بەم بۆچوونە هەبێت، چونکە ئەو سیستەمانەی بۆ ژیان خۆیان بەسەر کۆمەڵگاکەماندا دەسەپاند دژی ئەو گۆڕانکاریانە بوون و هەمیشە سودیشیان لە دووبەرەکی و ئاژاوەی خێڵە کوردیەکان وەرگرتووە و لەلایەکی ترەوە ئاینی ئیسلام هۆکارێکی گرنگ و کاریگەربووە بەدەست دوژمنانەوە کە بەکاریان هێناوە بۆ سەرکوت کردنی کورد ، ئاستەنگێکی گەورەش بووە لە ئازاد نەبوونی کورد، ئەویش بەوێنەی زنجیرێك لەدەستی کوردیانەوە دەئاڵاند. هەرچەندە ئەم بابەتە پێویستی بە لێکۆڵینەوە و لێ توێژینەوەی زیاتر و قوڵ ترهەیە چونکە بەلای منەوە باس و خواسێکی زۆر گرنگە و دەبێ ئێمەی ڕۆشنبری کورد زۆر بوێرانە لێوەی بدوێن و بەجدی هەنگاویش لەم بوارەدا بنرێ.

گەلی کوردمان دوای ئەوەی ڕژێمە داگیرکەرەکان سەرەڕایی بردنی سەروەت و سامان و داگیرکردنی خاك و ئاوی و دانیش بەبوونی ئەم نەتەوەیە دا نانێن و پاشان دەست وەردانە ژیانی ڕۆژانەی و شێواندنی سیستەمەکانی.. هێندە ئاسان نەبوو ئەم گۆڕانە لەئان و ساتێك دابێ. کەواتە گۆڕانێکی لەم جۆرە پێویستی بە کات و هەوڵ دان هەیە و دەبێ کەسایەتی کوردی لەدروست بوونی خودی یەوە هەنگاو بنێ و پێم وایە ئەم بەرنامەیەش لەسەرەتای شۆڕشە ڕزگاری خوازیەکانەوە دەستی پێ کردوە و ئەو شۆڕشانە گەورەترین قوتابخانە بوون کە کەسایەتی کورد تیایاندا وەك قوتابیەکی چالاك و بەتوانا پەروەردە بووە.

لەگەڵ هەموو چوار چێوەیەکی ژیان کە ئەو مرۆڤە تێدا دەژی پێم وایە سوڕانەوەو دووبارە بوونەوە تێیدا کۆسپێکی گەورەیە بۆ نەبوونی گۆڕانکاری. کاتێك سەیری

ژیان و ڕەوتی گۆڕانکاریە بەپەلەکانی نەتەوەکانی دی دەکەین لەوانەیە بەلامانەوە سەیر بێت و بڕوانەکەین بە باسکردنیان... بەڵام کاتێك بە چاوی خۆمان ببینین ئەو کات بێ گومان بڕوا دێنین.

هەرچەندە ڕەوڕەوەی ژیان زۆر بە پەلە دەخولێتەوە و ئێمەش زۆر لە دواوەین و سەختە بەو هەڵپەیە بتوانین بگەینە گۆڕانکاریەکانی ژیان ، هەموو نەتەوەیەك گەڕانەوەی بۆ دواوە و دواکەوتنی پاشماوەکانی شەڕە. گەلی کوردمان لەو ڕۆژەوەی لەسەر ئەم ئەرزە بەشی ژیانی پێ بەخشراوە لەشەڕو ئاژاوەو کێشەو مەینەتی بێبەش نەبووە. لێرەدا مەبەستم دوو گۆڕانکاریە

١ ـ گۆڕانی کەسایەتی کورد لەدەوروبەری خۆیدا

٢ ـ گۆڕانی کۆمەڵگای کوردی بەشێوەیەکی وەك هەموو کۆمەڵگانی دی.

ئەمڕۆی کەسایەتی کورد بەهۆی بەهێزی دەوروبەری و لاوازی خۆی لە بەئەنجام گەیاندنی ئەو گۆڕانکاریە پێم وایە وازی لەگۆڕینی کۆمەڵگا هێناوە و دەستی داوەتە گۆڕینی کەسایەتی خۆی.

هەر مرۆڤێکیش پەیوەستە بەو دەوروبەرەی کە لەگەڵیان دەژی و ئەو جۆرە ژیانەی کەبۆی هێنراوەتە پێش... لەوانەیە زۆر هەبن بڵێن ژیان بەدەستی ئەو مرۆڤەیە چۆنی بوێ وای دروست دەکات. بەڕوونی لەسەرەوە لەسەر ئەمە دواین، بەڵام ئەو بۆچوونە لەهەموو کات و سەردەمێك دا ناگونجێ چونکە ئەگەر بەوردتر لەو کەسایەتیە وردبینەوە دەبینین ئەو منداڵەی لەدایك دەبێت هیچ لەژیان و دەردەسەریەکانی نازانێ و ئاگاداری نیە. ساوایە و بەو پاك و خاوێنی یەوە چاوی گەشی بە مەینەتی و چەرمەسەری ئەم دونیایە هەڵدێنێ و ئەو ژیانەی کە پێش بوونی بۆی دروست بووە ئەو تێدا دەژی و دەبێتە بنەمایەك بۆی.

کەواتە ئەگەر ئەم منداڵە لەبنەماڵەیەکی سەرمایەدار یان خاوەن دەسەلاَت یان هەژار و نەدار و برسی یان هەر نەدیار بوونی ژیانی بێتە ئەم دونیایەوە ، لەگەڵ ئەو

چوارچێوەی خۆیدا دەگونجیّ و دروست دەبێت و ئەو ژیانەی بۆی ئامادەیە دەدرێتە دەستی وەك سەرمایەیەك و بنەماکانی ژیانی خۆی لەسەر دادەڕێژیّ . دوای گەورەبوون و گەیشتنە ڕادەی کە خۆی بتوانیّ ئەو ژیانە داسەپاوەی بگۆڕی... لێرەدا دەتوانین بڵێین بەڵیّ.. بەڵام کەی ئەو مرۆڤە چالاك و بەهێزە دەبێت کەبتوانیّ لەگەڵ دەوروبەری خۆیدا بگونجیّ و ئەو پێشەنگە بێت بۆ گۆڕینی ژیانی خۆی و دەوروبەری سەرەڕای هەموو دژایەتیەك.

پێم وایە ئەمڕۆ گەلی کوردمان گەیشتوەتە ئەو ڕاستیەی کەدەیەویّ ئەو ژیانە داسەپاوەی کە چەندین ساڵە وەك لێفەیەکی بۆگەناوی کە بەسەریاندا داوە و ڕێگایان پێیّ نەداوە بۆ چەند ساتێکیش بێت سەیری دەوروبەری بکات و هەناسەیەکی پاك و بێگەردو ئازادانە لەم ژیانە هەڵمژیّ.

دەتوانین ئەم کۆچ ڕەوە فراوانەی ساڵەکانی ٩٠ بۆ ئێستا و ڕووکردنە دەرەوەی وولات ، دیسان یەکێکە لەو هەولانەی کەسایەتی کورد بۆ گەڕان بەدوای ژیانێکی دی کە بۆ خۆی دروستی بکات و لەوچوار چێوەی گێژەلۆکەیەدا ڕزگاری بێت و لەوانەشە ئەم هەنگاوە بۆ سەردەمانێکی دی جیّ پەنجەی دیار بێت و بەیەکێك لەو هەولانە بژمێردرێت بۆ گۆڕینی کۆمەڵگای کوردەواری و گەیاندنی بەگۆڕانکاریەکانی ژیان و هێنانیە ئاستی ژیانی ئەم نەتەوانەی دی ئەم دونیایە...بەلام ئەم گۆڕانەش هەمەلایەن نابێت چونکە کۆمەڵە پەیوەستێکی ڕۆحی هەن کە هەرگیز لەکەسایەتی کورد نابێتەوە و دەبیّ هەمیشە پێوەی گریّ دراو بێت کاتێك پێنووس ڕووداوی گەلێك سەیر لەسەر واقعی ژیانی مرۆڤ لەهەموو قۆناغەکانی دا دەنووسێت و کۆمەڵێك ئازارو چەرمەسەری پێش چاوو دەخات و تێکڕای ئەم پێکەوە ئالانە دەگەڕێتەوە بۆ دوو خالّی سەرەکی :

١ ـ کۆمەڵە هۆیەکی بنەڕەتی هەن بەهەموو لایەنەکانیەوە پالّ بە مرۆڤەوە دەنیّ بۆ وەرگرتنی بڕیاری گۆڕانکاری لەوانە :

- بوونی بیرۆکەی گۆڕین لەسەردەمی دروست بوونی ژیانەوە.
- کۆمەڵە بەرهەم هێنەرەکان و برەو دان بەم بەرهەمانەی ژیـان کـە دیـسان ئەمەش پەیوەستە بە گۆڕانکاریەکانی ژیانەوە.
- ژیـــان و گوزرانـــە پڕمەینەتیـــەکان و بێزاربـــوونی ئـــەو مرۆڤـــە لـــەو چەرمەسەریانە.
- دووبارە بوونەوەی کارەکانی ژیان بەبێ بوونی هیچ ئاکامێك وبینینی هـیچ هیوایەك.
- خۆشەویـستی بـۆ وولاتەکـەی و سـەیرکردنی دەوروبـەرو گۆڕانکاریـەکانی کۆمەڵگاکانی دی.

٢ ـ پاشەڕۆژ و دروست بوونی ژیان لەدوو کەسەوە دەست پێ دەکـات کـەناوی ژن و مێردیـان لـێ دەنـرێ و ئـەوانیش بـۆ نـەوەکانیان و بـەردەوام بـوونی بـەم شـێوەیە بیرۆکەیەکی وا دەبەخشێت کە دەبێ گۆڕان لـەژیانی نەوەکانـدا دروسـت، کـورو کـچ دەبێ گۆڕانێك هەست پێ بکەن لەگەڵ ژیانی دایك و باوك و باپیریاندا.

لەگەڵ ئەم هەموو ماندوبوون و نیگەرانی و بێزاریەدا هیوایەك ، ئایندەیەکی گەورەی دەروونی ئەو جۆشەی هەمیشە لایە کە ئارامی و هێمنی بەو مرۆڤە دەبەخـشێ و کـە بەبڕواو تینێکەوە بەردەوام بەبێ سڵ کردنەوە و ماندوبوون و کۆسپەکانی ژیـان ڕوو لـەدەروازەی سـەختی تەگـەرەکانی بکـات ، ئـەویش کاتێـك ووشـەی خۆشەویـستی لەدەرگای داخراوی ئەو مرۆڤە ماندو شەکەتە دەدات ، لەگەڵ شنە بایەکی ساردو پڕ ئاراماویـدا خـۆی لەدڵـەوە دەئـاڵێنێ و دەبێتـە مایـەی خۆهێـشتنەوە و چـاندنی بنەمایـەکی پاشـەڕۆژی کـە ئـەویش دەبێتـە سـەرەتایەك بـۆ دروسـت بـوونی گۆڕانکـاری.... ئەگـەر خـۆ لـەڕووی زانـستی و ڕۆشـنبیری و لایـەنی ڕامیاریـەوە لێکدانەوەی لەسەر بکرێت و هەوڵ بدرێت پێش بینیەکان بۆ ئاکام و پاش ماوەکـانی شەڕو ماڵ وێران بوون ڕەنگە ئێمەی کورد لەنێو نیگای مێژوومانەوە زۆر بەسـەرهات

و كارەساتی سروشتی و دواتر دەست كرد ، كە بە بڕوای من ئێمە لەچاو میللـەتانی دی زیاتر كارەساتەكان دەست كردبوون لەوەی سروشتی بن.

ئەگەر وورد بوونەوەیەك لە مێژووی سەرەتایی پەیدابوونی كورد و ئەو قۆناغ و بنەما و پێك هاتانەی خۆی لەسەر بنیاد ناوەو لەدروست بوونی داب و نەریت و ڕەگەزیەتی و سەلماندنی خۆی وەك نەتەوەیەك. چەندەها ڕێگای سەخڵەت و مەینـەتی بریـوە و كەوتۆتە زۆر لەو گێژاوە ناوچەیی و نێونەتەوەیەكانەوە كە دەتوانین بڵێین كورد وەك نەتەوەیـەك تێیـدا وون بـووە و كەسـێك نـاوی نـەهێناوە ، تەنانـەت نووسـین و گێڕانەوەی مێژووشیان لێ شێواندووە و ڕاسـتیەكانیان وون كـردوون ، ئەمـەش وەك بەڵگەیەك بۆمان دەسەلمێنێ كە كورد هەمیشە لـەژێر چـەپۆكی دوژمنـان و زۆرداران دابووە... هۆكارە سەرەكیەكانی دەگەڕێنەوە بۆ ئەوەی كورد لـەو ناوچـانەی تێیـدا ژیاوە و نیشتەجێ بووە چەند جێگایەكی بـەپیت و بەرەكەتـە و هۆكـارێكی بەرهـەم هێنەری ئابووری زۆر گەورەیە .

بـەڵام ئـەوەشمان لـەیاد نەچـێت كـە كەسـایەتی كـورد لەهـەموو ئـەو گۆڕانكـاری و سەردەمانەدا كە دەتوانین لەسەردەمی سەرهەڵدانی مرۆڤ و دواتر ساڵانی پێش زایـن و دوای زاین و سەردەمی سەرهەڵدانی ئـاینی ئیـسلام و تـا بـە ئـەمڕۆمان دەگـات... ئەم كەسایەتی یە هۆكارەكانی دووبەرەكی و ناكۆكی پێكـەوە ژیـان وای لـێ كـردوە هەمیشە دەست بە سەرو ژێر دەستە بێـت و نـەتوانێ نەتەوەكـەی لـە چوارچـێوەی دەوڵەتێكی سەربەخۆو یەك هێز كۆبكاتەوە .

ئەم هۆكارانەش وایان كرد نەتوانین وەك هەر نەتەوەو میللەتێك سادەترین مافەكانی ژیانمـان بـۆ دابـین بكرێـت . ئەگـەر لـە لاوازبـوون و بـێ هێـزی كـورد بـدوێن ڕەنگـە بەهەڵەدا بچین چونكە كورد لەو نەتەوانەن كە هەردەم بە ئازایەتی و لە خۆبردەیی و قارەمانیەتی ناسراوە هەمیشە وەك ئامێرێكی شەڕ بەدەست دەوڵەتانی ناوچـەكەوە بەكارهاتووە و بەهێڤی و وویستی خۆیان هـەركات ویـستبێتیان بـەكاریان هێنـاوە چ

لەســەردەمانی ئــاین پەرســتی یــان نەتەوەپەرســتی و پاشــان سۆسیالیــستی و دیموکراتیەت و چەندین ووشەی تر کە هـەمووکات گـوێ ی کوردیـان پـێ پڕکـردووە تـابتوانن لـەم ڕێگایـەوە خواسـت و ئارەزووەکانیـان بـە ئـەنجام بگەیـەنن ، ئاکـام کەسایەتی کورد لـەم ڕۆژگـارەدا کـە ڕۆژگـاری پـێش کـەوتن وزانـست و زانیـاری یـە لەهەموو نەتەوەیەك دواترو پاشکەوتوو تر بێت .

بێ گومان لەم کاتـەدا خـەڵکانێك لەوانـەی کـە بەرژەوەنـدی خۆیـانی تێدایـە ڕاسـت دەبنەوە و دەڵێن : کام پاشکەوتنەی کورد ؟ ئەوەنیە کورد ئەمڕۆ خاوەن حکومەت و سـەرقاڵی ئاوەدانکردنـەوەو بنیـاد نانـە.. وەڵامـی ئـەم پرسـیارەش لێـرەدا جـێ دەهێڵم بۆ بڕگەکانی داهاتوو.. دێمەوە سەر ناوەڕۆکی باسەکەی خۆمان.

لێـرەدا نامـەوێ زۆر لـەناوەڕۆکی باسـەکەمان وخـۆم لـە زۆرقـوڵایی مێـژوو بـدەم ئەوەندەی من دەمەوێ سەرەتایی دەست پێ کردنی قۆناغـەکانی پەنابەریـەتی لـەم چەند ساڵانەی دوایی دا باس بکەم..

خۆ ئەگەر بمانەوێ بـاس لەسـەر هەڵدانی ئـەم قۆناغـە لەسـەرەتایی مرۆڤایـەتی وە دەست پێ بکەین ئەوەمان بۆ دەسەلمێ کە مرۆڤ سەرەتایی ژیـانی بـە سـەرهەڵدانی ئـەم قۆناغـە دەسـتی پـێ کـرد کـە ئـەو هۆزوتیرانـەی بڵاودەبوونـەوە بەمەبەسـتی دۆزینەوەی جێگای ژیان کەبتوانن ئاسـودە و کامـەران تێدابـژین و لەهـەمان کـات دا پێداویـستیەکانیان دابـین بکـەن . کـە ئەمـە تێکـڕای سـەردەمی ژیـان وابـووەو ڕۆژ لەدوای ڕۆژ جۆری ڕەو و کۆچەکان گـۆڕانی بەسـەردا هـاتووە و شـێوازی گۆڕیـوە و کورد بەیەکێك لەو نەتەوانەی کـە ئـەو سـەردەمانە کۆچـی شـارو لادێ ی هـەبووە و بەپێ ی هاتنی وەرزەکانی ساڵ، تادواترین نیشتەجێ بوون و نەگۆڕان...

بەڵام هۆکاری شەڕو داگیرکـردن مـەودای ئـەو حەوانـەوەیان بـۆ مـاوەی دوورو درێـژ نەداو ، و دواترین کوردیش بۆ بەر پەرچ دانـەوەی ئـەو زۆر داریانـە دەسـتی داوەتـە بەرەنگاربوونەوە بەرهە ڵستکاری... ئەمەش زیاتر ماوەی ئاوارەبوون و دەربەدەری

رەخساندووە.. بەدێژایی شۆڕشـەکانی کـورد لەناوچـە کوردیـەکان ، ئەگـەر سـەیری شۆڕشی ئـەوڕەحمان پاشـا ١٨٠٦ و شۆڕشـی بلّباسـان ١٨١٨ و شۆڕشـی بـەدرخان بـەگ ١٨٤٣ بـۆ ١٨٤٦ و شۆڕشـی یـەزدان شـێر ١٨٥٣ بـۆ ١٨٥٥ و شۆڕشـی شـێخ عوبەیدڵلای نەهری ١٨٨٠ و شۆڕشی سەعیدی پیران و خالیـد ئاغـای جـەلالی لـەلای ئـارارات و شۆڕشـی سمایـل ئاغـای سمکـۆ لـە شـنۆ و هـەروەها شۆڕشـی جەعفـەر سولّتانی هەورامان لە ١٩٣٢ و شێخ محمودی نەمرو شێخ عبدولسلام بـارزان و شـێخ ئەحمـەدی بـارزان و کۆمـاری مـەهاباد بـە سـەرکردایەتی پێـشەوا قـازی محەمـەد و شۆڕشــە یـەك لەدوایەکـەکانی بـارزانی نـەمر . هەریـەك لـەم شۆڕشـانەش بـەپیّ ی بارودۆخی ناوچەیی و شۆڕشەکانیان و ڕادەی کاریگەریان و هەریەکەیان بەهۆیانـەوە کۆمەڵێك لە کەسایەتی ڕۆشنبیری شۆڕشگێڕ ئـاوارەبوون هەرچـۆن سـەیری کۆمـاری مەهاباد و پێشمەرگەکانی بارزانی نەمر بکەین کە دوای روخانی ئـەم کۆمـارە و دوای چەندین شەڕو بەربەرەکانی لە سنوری عێراق ـ ئێران ـ تورکیا وە ڕوویان لە یەکێتی شورەوی (یەکێتی سۆڤیەت)ی ئەو کات کردو بوونە پەنابـەری سیاسـی... هـەروەها زۆر لەو کوردانە لەم شۆڕشانەدا بەشداربوون دووردەخرانەوە و ڕەوانـەی شـارەکانی خواروی عێراق دەکران ڕێڕەوی مێژووی لەڕووی باری سیاسی یەوە یەکەم هۆکاربوو کە کورد بخاتە ئەو گێژاوی پەنابەری و کۆچ ڕەویەوە ، هەرچەندە قۆناغـەکانی ئـەم سیستەمەی ژیان کەدەتوانین بەم شێوە ناوی بەرین ، چـونکە ئـەم دیاردەیـە تـەنها لەنەتەوەیەکی وەك کوردانیە بەڵکو هـەموو جیهـان و هـەموو نەتەوەیـەك سـەرەڕای ئازادی و بوونی دەوڵەت هەوڵی کۆچ و ڕەوکردن و ڕووکردن لەژیانی باشـترو خۆشـتر و ئازاد تر دەنێن....

بەم شـێوەیە زۆر دورناکەومـەوە و بـاس لـە ٣٠ سـاڵ لەمـەو پـێش کـە زیـاتر کـورد لەوسەردەمەوە کەوتە ئەوەی باری کۆڕەوی و ئـاوارە بـوونی بەکۆمـەڵ و بەوشـێوە

دیارو و بەرچاوە دەست پێ بکات. قۆناغەکانیش بەم شێوەیە دەست پێ دەکەن :..

ـ شۆڕشی ئەیلول و سالآنی (٦٠) شەستەکان وەك پێشتر باسمان کرد کە کورد و شۆڕشەکانی یەك لەدوای یەك و بەهۆی هۆکاری جیاواز ، چ خودی و ناخۆیی و ناوچەیی و نیودەوڵەتی بێت ئەم شۆڕشانە سەرکوت کراون و کۆتای یان پێ هاتووە .

بەڵام هەستی نەتەوایەتی و بیرکردنەوە لەوەی کە هەوڵ بدرێت نەتەوەی کورد لەم ئاست و ستەمانەی ژیانی رزگاری بکەن. وەك ئیشارەتمان بەوەدا کە شۆڕشگێڕانی کورد لە کوردستانی عێراق بەرەو کوردستانی ئێران کەوتنەڕێ و دواتر بەهۆی دارمان و کۆتایی هاتن بە کۆماری مەهاباد و دەرچونی بارزانی نەمر و ئەو ٥٠٠ پێشمەرگەی بەرەو روسیا و دوای ژیانی ئاوارەیی و دوورە وولآتی و پاشان ساڵی ١٩٥٨ خۆی و زۆر لەهەڤاڵانی گەڕانەوە کوردستان . بێ گومان گەڕانەوەیان بۆ کوردستان و پێشوازی کردنیان لەلایەن جەماوەری کوردەوە لە بەغدا . ئەوەش دوای بەرپابوونی شۆڕشی ١٤ ی تەموزی ساڵی ١٩٥٨ کە ڕژێمی پاشایەتی لە عێراق کۆتایی پێهات و یەکێك لەبڕیارە گرنگەکانی شۆڕشی ١٤ی تەموز ئەوەبوو کە گەلی کوردی لەگەڵ گەلی عەرەب لە عێراق دا بەهاوبەش و یەکسان لەقەڵەم داو دانی بەبوونی کورد لە دەستوری عێراقدا نا وەك نەتەوەیەك لە عێراق و ماف ژیانی بەئازادی هەبێت.

دواتر ساڵی ١٩٥٩ یاسای ئەحزاب و کاری سیاسی بەشێوەیەکی ئازاد هەموو پارتە بەرهەڵستکارەکان کاری سیاسی خۆیان بکەن و کورد لەڕێگای پارتی دیموکراتی کوردستانەوە کە ئەو دەم تەنها پارتێکی سیاسی نەتەوەیی کوردی بوو و نوێنەرایەتی سەرجەم گەلی کوردی دەکرد بە هەموو چین و توێژەکانیەوەو بۆ ماوەی ساڵێك بە ئازادی وەك پارتێکی سیاسی کوردی لە سەرانسەری عێراقدا کاری

خۆی کرد. بەڵام ئەوەندەی نەخایاند و جارێکی دی واوەیلا و ئازارو ئەشکەنجە و دیکتاتۆریەت دژی گەلی کورد کەوتە ئاراوە... هەرچەندە ئەوکاتیش بەهۆکاری ئاڵۆزی باری سیاسی و نائارامی دۆخەکان و سەقامگیرنەبوونیان ئەو کەسایەتی و شۆڕشگێڕانە هەمیشەهەڕەشەلێکراوبوون بۆ ئازارو ئەشکەنجە دانیان و زینـدانی کردنیان.. بەم شێوەیە ڕاوەدونان هەر بەردەوام بووە کەسایەتی کورد و ڕۆشنبیری ڕاونراو بووە. کەواتە بیرکردنەوە لەڕاکردن و دورکەوتنەوەتاڕادەیەك هەبووە هەرچەندە ئەوکات گیانی بەرەنگاری و بەردەوام بوون لەشۆڕش و قوربانی دان زیاتر بە جۆشی کردوون، لەوسەردەمانە هەندێ لەو کەسایەتی یە سیاسی و ڕۆشنبیرانە ڕویان لە هەندەران کردووە ، ئەوەبوو ڕژێمی عبدالکریم قاسم لەساڵی ١٩٦٠ چەند کۆسپ و تەگەرەی خستەبەردەم (پارتی دیموکراتی کوردستان) کەئەو کات نوێنەرایەتی گەلی کوردی دەکرد و تاکە لایەنی سیاسی بوو لەکوردستانی عێراق خەباتی سیاسی بەڕێوەدەبرد و داوای مافی سیاسی و ئیداری و چارەنووسسازی بۆ گەلی کورد دەکرد وەك مافێکی ڕەوای خۆی. پاشان ڕژێم چاودێری بارزانیان دەکرد بزانن کە هەڵویستی بەرامبەر ڕژیم چی دەبێت... بەم پێ یە کەپارتی وەك لایەنێکی سیاسی کاری خۆی دەکرد لەهەوڵ دابوو کەژمارەیەکی زیاتر لە کورد پەروەر و ڕۆشنبیر لەخۆی کۆبکاتەوە و بتوانێ داکۆکی لەمافە زەوتکراوەکانی گەلی کورد بکات... ئەوەبوو لەڕۆژی ١٩٦١/٩/١١ شۆڕشی ئەیلول بەرپابوو دژبە ڕژێمی عێراق. بەم شێوەیە ئەو ئەندام و کادرو ڕۆشنبیرو ئەفسەرو کەسایەتیە نیشتمان پەروەرانە پەیوەندیان بەپارتی و شۆڕشەوە کرد ڕویان لەچیاکان کرد و دەستیان دایە چەك و شۆڕشی ئەیلول یان بەرپاکرد کە ١٣ ساڵی خایاند...نائارامی باری سیاسی وولات و ئەورژێمانەی کە دەسەڵاتیان دەگرتە دەست بە تێکڕا دژ بەگەلی کورد بوون و لەدیکتاتۆریەت و خۆپەرستی بەولاوە نەك بۆ کورد بگرە بۆ نەتەوەی عەرەبیشیان پێ نەبوو.. گەر سەیری کودەتایی ١٤ی

تەموزی ٥٨ بکەین و حوکمی عبدالکریم قاسم و دان نان بەبوونی کورد و ئازادبوونی کاری سیاسی بۆ کورد ، بەڵام ئەوەندەی نەخایاند درندەیی و شەڕوکوشتار دەستی پێ کردەوە و دواتر لە ٨ی شوبات ١٩٦٣ ئەم ڕژێمە بەکودەتایەکی سەربازی لابراو و چەند ئەفسەرێکی سەبازی دەستیان بەسەر حوکمدا گرت و دووبارە تاك ڕەوی و دیکتاتۆریەك و دژیایەتی مافەکانی گەلی کورد دەستی پێ کردەوە و کورد لەگێژاوی شەڕو دوودڵی و ڕاڕایی دا دەژیاو حوکمی بەعسی لەهەموو بەڵێن وپەیمانەکانی بۆ کورد پاشگەزبوونەوە. دواتر حوکمی هەردوو برا عبدالسلام و عبدالرحمان و ناکۆکیەکانی نێوان پارتی و جیابوونەوەی ئیبراهیم ئەحمەد و هەندێك لە ئەندامانی مەکتەبی سیاسی و بەرپابوونی شەڕی ناوخۆ.. دواتر ١٧ی تەموز ١٩٦٨ و گەڕانەوەی بەعسیەکان بۆسەر حوکم.. ڕەنگە سەرەڕای هەموو دژایەتی و دووبەرەکی و ناکۆکی ئەو دەسەڵات دارانەو هاتنە سەرحکومیان تەنها لەیەك خاڵ دا یەکیان دەگرتەوە ئەویش دژایەتی گەلی کورد بوو...

کەواتە ئەگەر بەوردی و بەشێوەیەکی زانستیانە و فەلسەفیانە باری نەگۆرو ئاڵۆزکاوی میللەتی عێراق بەگشتی لێك بدەینەوە کاریگەری بۆ سەردەرونی ئەم نەتەوەو کەمەنەتەوایەتیانەی کە لە عێراق دا دەژین دەبێ چۆن لێك بدەینەوە و هەڵوێست و بۆچوون و ئاکام و دەرنجامی ژیان و پاشە ڕۆژی ئەم خەڵکە و تاوانی ئەم جەماوەرە دەبێ چی بێ....؟ کەواتە ویستن و ئارەزووی گەیشتن بەدەسەڵات و کورسی و فەرمانڕەوای و بڕیاردان و گەیشتن بەمەرام و بەرژەوەندیە تایبەتی و تاکەکانی ئەو حوکمڕانانە وایان لەبارودۆخ و ژیان و گوزەرانی تاك لەعێراق بەگشتی کردوە کەهەست بەوە نەکرێت وڵات هەیەو ناوی عێراقە و پێش بینی سەقامگیری و ئاشتی و دووبارە ژیانی تیادەکرێتەوە.

سەرەتایی ۷۰ کان و بەیانی ۱۱ی ئادار

لەسەرتایی ساڵی ۱۹۷۰ و بەتایبەتی پاش ڕاگەیاندنی بەیاننامەی ۱۱ی ئادار و وەرگرتنی دەستەڵاتداریەتی ئیداراتی ناوچەی کوردستان لەلایەن شۆڕشی ئەیلولەوە و خەڵکی کورد بەشێوەیەکی گشتی شادومان بوون بەو ڕێککەوتنەو بارودۆخی کوردستان ئاسایی بویەوە و ئاوەدانی دەستی پێ کردو بواری ڕۆشنبیری کوردی هەندێ ئازادی بەخۆوە بینی. زانکۆی سلێمانی دامەزراو بیروڕای ئازاد لەڕووی ڕامیاری و کەسانی شۆڕشگێڕ بەئازادی بە جەماوەری کوردستان شادبوونەوە، بۆیە نیشانەی کۆچ کردن لەودوو تا سێ ساڵەی دوای ساڵی ۱۹۷۰ زۆر کەم بوو جگە لەهەندێ قوتابی کەبۆ خوێندن ڕەوانەی دەرەوە دەکران یان بەهۆی نەخۆشی و گەشتو گوزارو بازرگانی لەوانەش هەندێك کەچوونە دەرەوە دواتر نەگەڕانەوە و لەو وولاتانە بوونە پەنابەر. کۆتایی ساڵی ۱۹۷۳ و چوونە ناوساڵی ۱۹۷٤ وە کە وردەوردە ناکۆکیەکانی نێوان شۆڕشی کورد و ڕژێم بەدەر دەکەوتن و بەتایبەتی پاش ئەو پلانە گەورەیەی کەکرا بۆ تیرۆر کردنی سەرۆکی شۆڕش و کورد (بارزانی) لە چۆمان و سەری نەگرت . هەروەها گرتن و هاندانی خەڵکی تر بۆ دژایەتی کردنی شۆڕش و پاشگەزبوونەوە لە ناوەڕۆکی ڕێککەوتن نامەکە ئەمە کاردانەوەی لەسەر هەندێ خەڵکی تر هەبوو بۆ کۆچ کردن بە هەندێ بیانووی جۆراو جۆر..

هەر چەند ئەو کات ئەم ئاوارییە لەدوو شێوازدابوو یان بڵێین دوو ڕەگەزی جیاواز بوو ئەوانەی ڕویان لەخوێندن دەنا بەرەو یەکیەتی سۆڤیەت دەچوون ، ئەو کات ئەم وولاتە خۆی بەدۆستێکی باشی بزوتنەوەی رزگاری خوازی گەلانی بن دەست و چەوساوە دەزانی و لەو گەلانەش کورد بوو وەك وتمان هەندێ لەوانە نەگەڕانەوە و پاشان ڕوویان لەوولاتانی ئەورووپی کرد و بوونە پەنابەری سیاسی. لەهەمان کات دا

ئەو بارودۆخە سیاسیەی کورد و گۆڕانکاریەکان هەمیشە ماوەیان نەداوە کەسایەتی کورد بۆ ماوەیەك بحەوێتەوە و هەست بەئاشتی و ئارامی و سەربەستی بکات و بزانێت دوونیا تاچ ڕادەیەك لە پێشکەوتن دایە . کەواتەمرۆڤی کورد لەم بەختەوەری و کامەرانیەی ژیان هەمیشە بێبەش بووە و هەمیشەش هەوڵی ئەوەی داوە بەهەر شێوەیەك بێت بەم بەختەوەری و کامەرانیە بگات و لەهەر سوچێکی ئەم زەویەدا بێت هەنگاوی بۆ بنێ و بەهەر ئازارو ئەشکەنجەو نارەحەتی یەك بێت بەدەستی بێنێ و کەمێك بحەوێتەوە. هەرچەندە رزگاربوون لەم ئازارو گرفتانەی ژیانی دووبارە ڕووکردنە لە کۆمەڵێك گرفت و کۆسپی تری ژیان کە بەکەسایەتی کورد گەلێك نامۆن و ڕەنگە توانای بەرەنگاربوونەوەی نەبێ و زور لەوانەش تووشی جۆرەها گرفت و مال وێرانی وسەرگەردانی و لەدەست دانی منالّ و خێزان و جۆرەها گرفتی تری کۆمەلایەتی کە لەبەشەکانی تردا بە شێوەیەکی بەرفراوان تر باسیان لەسەردەکەین...

خەڵکی کۆچ کردوو لەساڵی ١٩٧٤- ١٩٧٥ واتە لەکاتی دەست پێ کردنی شەڕ تا نسکۆ

پاش ئەوەی بەتەواوی دەرکەوت کە ڕژێم پاشگەز بۆتەوە لەزۆربەی زۆری خاڵەکانی ڕێککەوتنامەی ١١ ی ئاداری ١٩٧٠ و پاش ئەوەی هەوڵێکی زۆر درا کە شەڕ دروست نەبێتەوە چونکە خەڵکێکی زۆر پێش ئەم ساڵە لە جێگەو ڕێگەی خۆیان دەرکرابوون بەهۆی...

١. دەرکردنی کوردە فەیلیەکان لەبەغدا و جێگاکانی تری عێراق و ناردنیان بۆ ئێران بە زۆر و هاتنی هەندێکی زۆریان بۆ ناوچەکانی سنوری شۆڕش لە کوردستان.

٢. دەرکردنی خەڵکی کورد لەو شوێنانەی کەڕژێم بڕیاری دابوو لەسنوری ئۆتۆنۆمی دانەبێت و نیشتەجێ کردنی عەرەب لەجێگایان وەك سنجارو شێخان و دەوروبەری کەرکوك و ناو کەرکوك وخانەقین و جەلەولاو زۆر شوێنی تری کوردستان.. بەواتا هەموویان ڕاگوێزارن (تەرحیل).

٣. ڕاکردنی خەڵکی کورد لەو جێگایانەی کە لەسنوری دەرەوەی کوردستان بوون لە عێراق بەهۆی بە زۆر کردنیان بە لایەنگیری لە بیرو ڕای پارتی بەعسی سۆسیالیست. بەواتا (تەبعیس)....

بەڵام هەر لەهەمان کات سودیان نەبوو بۆیە لە١٩٧٤/٣/١١ ڕژێم یاسای ئۆتۆنۆمی کارتۆنی ڕاگەیاندو خەڵکی کوردستان و بە کوردەکانی شارەکانی تریشەوە نارازی بوون بەو شێوە بڕیارە.

بەشێوەیەکی زۆر دیارو بەکۆمەڵ و بەماڵ و مناڵەوە پەیوەندیان بەشۆڕشەوە کرد و شارەکانیان بەجێ هێڵا. ئەوەبوو ڕژێم بەشێوەیەکی درندانە کەوتە وێزەی شارو

گوندەکانی کوردستان بەفرۆکەو بەکارهێنانی چەکی قەدەغەکراوی ئەو سەردەمە (ناپاڵم) ی فسفۆڕی کە زیانێکی زۆری گەیاندە خەڵك کوردستان وبەتایبەت شاری (قەڵادزێ) لە ١٩٧٤/٤/٢٤ کە بۆردومانی شوێنی دیاری کراوو بوو، زانکۆی سلێمانی کە گوێزرابووەوە ئەوێ و بووە هۆی شەهید بوونی چەندین قوتابی و هەروەها شاری هەڵەبجە لە ١٩٧٤/٤/٢٦ کە ئەویش بووە هۆی شەهید بوونی دیان کەس و بریندار بوونی سەدان کەسی دی بێ تاوان . لەگەڵ چەند شوێنێکی دی ئەمانەش بوونە هۆی ئەوەی کە خەڵکی بەلێشاو کۆچ بکەن و لە ناوو ئێران چەندین ئۆردوگا دروست کرابوون ئاوارەکانی کوردی کوردستانی عێراقی تێدا نیشتەجێ کرابوون لە ترسی بۆردوومانی کۆێرانەی ڕژێم ، ئەو ئۆردوگایانەش ئەمانەبوون....

١. لەشاری شنۆ ئۆردوگای (نەلێوان) و کانی سپی بەخەیمە کرایەوە و هەروەها ئۆردوگای (زێوێ) لە ناوچەی (مەرگەوەڕ) وە لەشاری نەغەدەئۆردوگایەك دروست کرا لە نزیك ماڵەکانی بنەماڵەی بارزانی، ئۆردوگای (نەلێوان) لەگەڵ هاتنی وەرزی پایز گوێزرانەوە نزیك شاری سەردەشت بۆ ئۆردوگای (ڕەبەت) ئەمانە لەسنوری پارێزگای (ئۆرمیە) هەروەها لەهەندێك لەشارەکانی (پیران شەهرو و مهاباد) یش ئاوارە نیشتەجێ دەکران .

٢. ئۆردوگایەکی گەورەش بۆ پەنابەرانی ناوچەی پشدەر و بەشێك لە ناوچەی باڵەك و پاش نسکۆی شۆڕش هەندێ خێزانی ناوچەی بارزان و مزوری و نێروەی و ئاکرێ و شوێنەکانی تری کوردستانی عێراق گوێزرانەوە ئەم ئۆردوگایە.

٣. ئۆردوگای (سەولاوە و کامیاران) لەپارێزگای کوردستان و هەندێك لەشارەکانی (مەریوان و سنە و سەقزو بانە) نیشتەجێ کرابوون.

٤. ئۆردوگـای سـەریاس ، ڕەوانـسەر ، سـەرابلە ، سـەرابگەرم ، سـەراب نیلوفـەر، ئەنزل ، سەرمیل) لە پارێزگای کرمانشا و هەندێك لـە شـارەکانی (پـاوە و جـوانرۆ و سەرپێل زەهاب و قەسرشیرین) نیشتەجێ بوون.

٥. ئۆردوگای تری گەورە لە پارێزگای (ئیلام) هەبوون.

بەشـێوەیەك ئـەم ئۆردوگایانـە لەلایـەن ڕژێمـی شـاوە تـەل بـەن کرابـوون و خـاڵی پـشکنینی ژانـدارمیری لـە دەرگـای ئۆردوگاکـان هـەبوون پارێزگاریـان دەکـرد و بەمەستی سەرەکیش ڕێگانەدان بوو بۆ چونەدەرەوەی خەڵکی و نەهاتنـە نـاوەوەی خـەڵکی دی. لـەناو ئۆردوگاشـدا دەزگـای ژانـدارمیری و سـازمانی سـاواك ی ئێرانـی چاودێری و بەڕێوەبردنی ئیداری ئۆردوگاکانیان دەکرد بۆ چـوونە دەرەوەی خـەڵکی بەپسوڵەی مۆڵەت پێدان . هەندێ لەم خەڵکە ئاوارەیە کە تەنها لەڕووی مرۆی یـەوە جێگەی حەوانەوەی بۆ جێ بەجێ کرابوو لەلایەن مانگی سووری ئێرانیـەوە لـەڕووی خـواردن و دەرمانخانـەوە پزیـشکی فریـاگوزاری خزمـەت دەکـران . جگـە لەمـەش شتێکی تری یاسایی نەبوو کە بتـوانن وەك پەنابـەرێك بـە شـێوەی ڕەسمـی مافیـان هەبێت و لەچوارچێوەی یاسـای دا بـژین. ئـەم شـێوازە ژیانـە تانـسکۆی ١٩٧٥ بـەم شـێوەیەیە بـوو خـەڵکانێکی زور هـەبوون کـە هـەوڵی دەرچـوونیان دەدا لـە ڕێگـای سنوورەکانی ئێرانەوە کە هەندێك لەوانەش دەربازیان بوون .

هەربۆیە دوای ڕێکەوتنە شومەکەی ١٩٧٥/٣/٦ ی جەزائیر کە لەنێوان ڕژێمی عێـراق و شای ئێران و سەرپەرشتی ڕژێمی جـەزائیری لـە جـەزائیر ئـەم ڕێککەوتنـە مـۆرکرا (وێنەی سەدام و شـاە) بارودۆخـەکان گـۆڕان و شـێوازی پەنابـەری و هەڵـسوکەوتی ڕژێمی شاهەنشا و تابووری پێنجەم و دەزگای موخابەراتی ڕژێمی بەعسی بـەجۆرێك دەسـتیان وەردایـە نێـوو دۆخـەکان و یـاری کـردن بـەباری دەروونـی ئـەو خەڵکـە ، ئەویش بەپروپاگەندە کردن بۆ گەڕانەوەی خەڵکی بۆ عێراق... کـە سـاواکی ئێرانـی هەمان هەوڵی دەدا.. لێرەدا کێشەو گرفت بۆ خێزان و کەسایەتی کورد دروست بـوو

لە بڕیاردان بۆ گەڕانەوە یان مانەوە یان وون بوون لەو ژیانە بەیەکجاری و ڕووکردن لەهەندەران .. دوای ئەم ڕێککەوتنە شۆڕش بەمەبەستی زیاتر لە ناونەچوونی خەڵکی کوردستان و بۆ بەرژەوەندی شۆڕش بڕیاری ڕاگرتنی شۆڕشی دا بەشێوەی کاتی کە ئەو کاتە دیاری کراو بوو لە (٣ تا ٦) مانگ بوو بۆیە سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول لە ڕێگای بەرپرسەکانیەوە خەڵکی ئاوارەی بەگشتی ئازاد کرد لەوەی کە...

١. هەرکەس ئامادەیە لەناو شۆڕش بمێنێتەوە و لەناو ئێران بەڕەسمی پەناهەندە بێت .

٢. هەرکەس دەیەوێت بۆ دەرەوەی وولاتی ئێران بڕوات .

٣. هەرکەس دەیەوەێت بگەڕێتەوە بۆ عێراق .

ئەوەبوو خەڵکی ئاوارە کە لەو ئۆردوگاو شارانەدا بوون بەو سێ ڕێچکەیە ڕێگای نادیاری خۆیان گرتەبەر کە هەریەك بەم شێوەی لای خوارەوە باسی لەسەردەکەین...

١. لەوانەی کە گەڕانەوە بۆ ناو عێراق

پاش نسکۆ و ڕاگەیاندنی ڕاگرتنی شەڕو ئازاد کردنی خەڵکی ئاوارە بۆ گەڕانەوە، گەڕانەوەی خەڵکی ئاوارە بە چەند شێوەیەك بوو...

- هەندێکی زۆر لە ئۆردوگاکان هەر لەمانگی ٣ و ٤ و ٥ ی ١٩٧٥ بەپێ لێبووردنە یەك لەدوا یەکەکانی ڕژێم دەگەڕانەوە و ئەمانە هەموویان لە عێراق پاش پرسیارو وەلامێك ئیزن دەدران بۆ سەر جێگاو ڕێگای خۆیان لە کوردستان لەگەڵ هەندێ ئالوگۆڕی فەرمانبەری لە شارێکەوە بۆ شارێکی تر یان دابەزینی ناونیشانی فەرمانبەری بەلام لە کوردستان مانەوە جگە لەوانەی کەلە ریزی سوپا و پۆلیس و دابوون هەموویان گواستنەوە بۆ شارەکانی خوارووی عێراق .

• هەندێکی تر لە ئۆردوگاکان و شارەکانی ئێران لە مانگی ١٠و١١ی ١٩٧٥ بە پێی لێبوردنێك تایبەتی گەڕانەوە ئەمانە هەموویان بەماڵ و منداڵەوە هەر لەسنوورەوە بەرەوو خوارووی عێراق نێردران و لەشارەکانی رومادی و حللەو دیوانیە و کەربەلاو نەجەف و سەماوە و ناسریە و بەسرەو عەمارەو کوت بە قەزاو ناحیەو گوندەکانیانەوە نیشتەجێ کران لەگەڵ ئەم کردارە هەندێکی تر لە کادیرو پێشمەرگە ناسراوەکانی شۆڕش کە پێشتر چووبونەوە کوردستان هەموویان کۆکرانەوە و بەفەرمانی ڕەسمی ئەوانیش لەگەڵ ماڵو منداڵیان دا بەزۆر گوازرانەوە بۆلای ئەوانی تر لە شارەکانی خوارووی عێراق و لە فەرمانەگەی جۆراو جۆر بە فەرمانبەری بچوك و سەرەتایی دایان مەزرانن.. بارودۆخی ئەم خەڵکە زۆر خراپ بوو چونکە ئەوانە ئالودەی ئاو هەواو داب و نەریت و شێوازی ژیان و رەفتارکرد و باری کۆمەڵایەتی و بگرە لاوازی لە زمان و چۆنیەتی گفتوگۆکردن بە تایبەت هەندێك لەو خێزانانە ڕەوانەی گوند و زۆنگاوەکان کرابوون کە دابڕابوون لەم دونیایەو هیچیان لێوە نزیك نەبوو . سەرەڕای دەرچوونی بڕیاری شۆڤێنیستیانەی کە ڕۆژانە ڕژێمی فاسشتی بەعسی دەری دەکرد و یاری بەفکرو دەروونیان دەکرد بە گواستنەوەی کاروباری نفوس و تەجنید بۆ ئەو شارانەی کە لێوەی نزیك بوون و لەگەڵ ئەوەش داوای ئەوەیان لێدەکرا کە ژن بەعەرەب بدەن و ژنیش لەعەرەب بهێنن بۆ ئەوەی تێکەڵاوی دروست ببێ چونکە وایان ڕادەگەیان کە چیتر ئەوان بەهیچ شێوەیەك ناگەڕێنەوە بۆ کوردستان. ئەم زوڵم و زۆر داریە وای کرد کە هەر زوو بە زوو خەڵکی لەوێ ڕابکەن و جارێکی تر پەیوەندی بە شۆڕشەوە بکەنەوەو یان هەندێك بە هەرجۆرێك بێت خۆیان دەربازبکەن بۆ هەندەران ، تا ئەم دۆخەی ئێستاشمان هەندێ خێزان مانەوە و لەوێ بەیەکجاری نیشتەجێ بوون چوونکە پەیوەندی کۆمەڵایەتی و ژن و ژن خوازی لە نێواندا دروست بوو .

- هەندێکی تر لە ساڵی ١٩٧٩ کە ئەمانە ڕاستە خەڵکی تری نا بەرپرسی کەمتر لەناویاندا بوون بەڵام زۆربەیان لەو لێپرسراوە دیارانەبوون کە دەوریان هەبوو لە شۆڕشی ئەیلول ئەو لێپرسراوانە بە ماڵ و منداڵەوە برانە پایتەختی ڕژێم و جێگاو ڕێگایان پێ درا لەگەڵ پلەی لێپرسراویەتی و ئەوانەش کە لێپرسراویەتیان کەمتربوو گەڕانەوە بۆ کوردستان بۆ جێگاو ڕێگایی خۆیان .

٢. ئەوانەی لە ئێران مانەوە و بوونە پەنابەر...

پاش تەواوبوونی لێبووردنەکانی ڕژێم هەتا مانگی ٥ و ٦ ی ١٩٧٥ لە مانگی ٨ و ٩ ی ١٩٧٥ دا دەوڵەتی ئێران دەستی کرد بەدابەش کردنی فۆڕمی تایبەت بەسەر ئاوارەکاندا بۆ ئەوەی پڕبکرێنەوە کە ئەویش هەریەك بەئارەزوی خۆی ئەوەی دەیەوێت بگەڕێتەوە بۆ عێراق یان لە ئێران بمێنێتەوە یان دەچێتە هەندەران . پاش تەواوبوونی لیست و فۆڕمەکان لە مانگی ١٠ی ١٩٧٥ ئەوانەی داوای عێراقیان کردبوو بەپێ ی ئەو لێبووردنە تایبەتیە ئەوانە گەڕانەوە بۆ خوارووی عێراق و ئەوانەی داوایان کردبوو لە ئێران بمێننەوە بەسەیارەی گەورە گوێزرانەوە بۆ شارەکانی سەرو و ڕۆژهەڵات و باشور و ناوەڕاستی ئێران بە واتا بەهیچ شێوەیەك نەیانهێشت ئاوارەی کوردی عێراق لەناوچەکان و شارەکانی کوردستان و یان بەشی ڕۆژئاوای ئێران بمێننەوە ، شاری ئێران نەمابوو لەو جێگایانەی کەباسمان کردن خەڵکی ئاوارەی کوردیان بۆ نەگواستبێتەوە ، کە ئەوانیش لەپەخشەکانی فەرمانداری و ناحیە و گوندەکاندا نیشتەجێ کران و ئیش و کاری کشت و کاڵی و کرێکاری و پاسەوانی یان بۆ دیاری کرا کە هەندێ موچەیان هەبێت بۆ ژیانیان لەگەڵ پێدانی دەفتەرچەی پەناهیندەیی بە شێوەی ڕەسمی ، بەڵام هاتووچۆیان بۆ شارەکانی کوردستان و هەتا چەند ساڵێك بۆ شارەکانی دیش ئازاد نەبوون و دەبوو بەبێ ئیزن بۆ هیچ شوێنێك سەفەرنەکەن ، هەندێ لەم خەڵکەش هەوڵی دا کە ئێران بەجێ بهێڵن و کۆچیان کرد بۆ وولاتانی تر وەك (پاکستان و ئەفغانستان و ڕووسیا و

توركیا و ئۆكرانیا) لـەو جێگایانەشـەوە بـۆ وولاتـانی ئـەوروپا هەنـدێكیش لەڕێگـەی بەنـــدەر عـــەباس و خوڕەمـــشەهرەوە خۆیـــان دەربـــاز كـــردو گەیـــشتنە وولاتـــە عەرەبیـەكانی كەنـداوی عـەرەبی.. بـەپێی ئـەو فۆڕمانـە كـە پێـشتر پڕكرابوونـەوە ئەوانەی كە داوایان كردبوو كـە بـڕۆن بـۆ دەرەوەی ئێـران ئـەوا بەشـێوەی ڕەسمـی چەندین خێزان نێردران بۆ وولاتانی ئەمریكا و كەنەدا و بەریتانیا و نەمـساو سـوید و چەند وولاتێكی تر...

سەرەتایی سەرهەڵدانەوەی شۆڕشی گوڵان و ڕاگوێزانی دێهاتەکان

دوای هەر نسکۆو هێوربوونەوەی شۆڕشێك.. دووبارە سەرهەڵدان و بەردەوام بوونەوەو درێژەدان بە خەبات و تێکۆشان دێتەوە ئاراوە ، هەرچەندە ئەم جارە کورد و شۆڕشگێڕانی لەم سەرهەڵدانەوەیەدا بەشێوازو بیرو ڕاو بۆچونی جیاواز بوو کە دەرەنجامی دابڕان و پچڕان و پەرتەوازەبوون بەجۆرێك ئەم شیرازەیە ببرێت و ئەوانەی شۆڕشگێڕو روناکبیرو بەتوانا لە بواری سەربازی و سیاسی کە جێگای دیارو بەرچاویان هەبوو یان ڕوویان کردەوە عێراق و لەشارەکانی کوردستان نیشتەجێ بوون یان ئەوانەی لەئێران بڕیاری مانەوەیان دا وازیان لە شۆڕش و خەبات هێنا و ئەوانەی تریش ڕویان لە هەندەران نا ، هەندێك لەوانەش کە مانەوە و دوای تەواو بوونی لێبوردنەکان بڕیاری گەڕانەوەیان دا ئەوانەش ڕەوانەی ناوەڕاست و خوارووی عێراق کران وەك (نەفی) کەواتە ئاوارەبوون و دەربەدەری و ئەم ژیانە لەم چوارچێوەیەدا لە ڕووی دەرونیەوە کاری سلبی و ڕاستەوخۆی هەبوو لەسەر کەسایەتی کورد ، سەرەڕای ئەم هەموو کۆسپ و گرفتانە ئەو کۆمەڵە شۆڕشگێڕو خەبات گێڕە توانیان دووبارە گڕی شۆڕش هەڵکەنەوە و بەرەنگاری ئەو هەموو تەگەرانەبن .

روانینیش لەسەرهەڵدانەوە و دروست بوونەوەی شۆڕش لەچەندو چۆنایەتی و شێوازەوە جیاوازی هەبوو چوونکە سەرەتاکانی بە دووبەرەکی و لەیەك خوێندنن و دژایەتی و تۆمەت هەڵبەستن وشەڕی ناوخۆ پێش ئەوەی بیر لەوەبکرێتەوە چۆن دژی دوژمنەکانی کورد ببنەوە ، کەواتە دروست بوونەوە لەسەر حسابی یەکتر.. لێرەدا بەرەنگاربوونەوە و دژایەتی کردن بەشێوازێکی دی دەستی پێ کرد شۆڕشی

نـویٚ و نوێکـاری هاتەکایـەوە و چـەندین لایـەن و بزوتنـەوەی سیاسـی و سـەربازی خۆیان هاویشتە مەیدانی خـەبات و تێکۆشـان و بیرۆکـەی فرەلایـەنی هاتـە ئـاراوە.. بەلام ئەم فرەلایەنیە گێژاوێکی تر و ئالۆزکاریـەکی بـۆ بزوتنـەوەی رزگـاری خـوازی گەلی کورد هێنایە کایەوە.. ئەمەش هۆکارو دەرەنجامەکانی ڕوون و دیارن و هەموو کەسێك بەخۆی دەتوانیٚ ئەم لێکدانەوەیە بکات و ئەمەش لێـرەدا کـاری سـەرەکی و مەبەستی من نیە...

بـەلام بـەم شـێوازو جـۆرە سـەرهەڵدانەوەیە کاریگـەری سـلبی هـەبوو بـۆ سـەر رۆشنبیران و شۆڕشگێرو نیشتمان پـەروەرانی کـورد کەهەنـدێك لەوانـە تـەنها بـیری کوردایەتی و خەبات کردن بۆ رزگاری کورد بوو نەك کاری حزبی و دژایەتی کردن..

بەهەرحاڵ ئەمەوای کـرد زۆر لـەو کەسـایەتی یـە دڵسۆزانەی کـورد مەیدانەکـە بـەو شێوە ئالۆسکاویەوە چۆڵ بکەن و بیر لەپەنابەرێتی و دەرچوون لەو ژیانە بکەنـەوە، هەنـدێك لەوانــە کــە پێـشتر ڕوویــان لــە عێـراق کردبـوو ئەوانـەش لـەو سـالانەی سەرهەڵدانەوەی شۆڕش و بەتایبەت لەشـاری سـلێمانی هێرشـێکی بـەرفراوان کرایـە سەر ئەو شۆڕشگێڕانە و زۆربەی زوریان تیرۆر کران.

دوای ئـەم سـەرهەڵدانەوە ئەوەنـدەی نەخایانـد ڕژێمـی بەعسی دەسـتی دایـە شـەڕ لەگەڵ ئێران ئـەویش دوای بـەرپابوونی شۆڕشـی ئیـسلامی ئێـران و روخـانی ڕژێمـی شاهانـــشاە ، هۆکارەکـــانی دەگەڕانـــدەوە بـــۆ ئـــەوەی ڕژێمـــی عێـــراق لـــە رێککەوتننامەکـەی نێـوان خـۆی و شـاە پاشـگەزبووە وە بـەو مەهانـەی کـەئێران و شۆڕشـــە ئیـــسلامیەکەی پالپـــشتی شۆڕشـــی کـــورد دەکـــات و پێـــشێلی ئـــەو رێککەوتننامەی کردووە و دواتر کۆمەڵێك کاری تیرۆری لەنێوان ئـەم دوو دەوڵەتـەدا دەسـتی پـیٚ کـرد و ئـەوە بـوو لـە ٢٢ی مـانگی سـێپتەمبەر ی سـاڵی ١٩٨٠ شـەڕ هەڵگیرسـا و لەسەرانـسەری سـنووری عێـراق – ئێـران کێـشەو شـەڕ و تـۆپ بـارانی دێهات و شارە سنووریەکان ، بەفرۆکە بۆردومان کردنی شارەکانی عێراق و ئێرانیش

بەهەمان شێوە، لەم گێژاوەدا بوو کە شۆڕشی کورد کەوتە چالاکی و جموجوڵ و پێکدادان بۆیە ڕژێم دەستی دایە ڕاگوێزانی زۆرەملێ و چۆڵکردنی زۆرلەو دێهاتانەی سەر سنور و کردنەوەی ئۆردوگا بەپێی بەرنامەیەکی دڕێژراو دەستی دایە کارکردن.. دوای شکانی ڕژێمی عێراقی و ڕاکردنی لەو جێگایانەی کە گرتبوونی بۆیە ئێرانیش دەستی دایە هێرش کردن و لە ساڵی ١٩٨٣ هاتە ناوچەی حاجی ئۆمەران و پێنجوێن و بەرزاییەکانی قەڵادزێ ، بۆ بەرپەرچدانەوەی ئەم کارە ڕژێم دەستی دایە هێرش کردن بۆ سەر پارتی دیموکراتی کوردستان و بەتایبەت خێزانی بارزانیەکان کە ئەوکات زۆربەیان وەك دەست بەسەر لە ئۆردوگای قوشتەپە و بەحرکە دابوون لەنزیك شاری هەولێر ، بە شاحینە ڕەوانەی بەغدای کردن و دواتر هەموویان ئەنفال کران و بێ سەروشوێن بوون ، لەم دواییانەدا کە ڕژێم بەکۆتاهات چەند تەرمێك لەو ئەنفال کراوانە لە خوارو و ناوەڕستی عێراق لە گۆڕی بەکۆمەڵ دۆزرانەوە . پاشان لە ساڵی ١٩٨٣ دا دان و ستاندن لەنێوان یەکێتی نیشتمانی کوردستان و ڕژێمی بەغدا دەستی پێ کرد لە ماوەی دووساڵ دان و ستاندن کە تارادەیەك دڵخۆشکەری بوو بۆ خەڵکی کورد و بەتایبەت لە شاری سلێمانی و بە ڕۆژ وبە شەو خەڵکی لەنێوان شەقامەکاندا خۆشحاڵی خۆیان دەردەبری بەشایی و گۆرانی ، دەزگاکانی رژیم وەك بەرنامەیەکی پلان بۆ دڕێژراو کۆڵانەو کۆڵان وێنەیان دەگرت و دوای کۆتایی هاتن بەگفتوگۆکان و سەرنەگرتنیان و گەڕانەوەی یەکێتی بۆ چیاکانی کوردستان و دەست پێ کردنەوەی شەڕ ڕژێم دەستی دایە رەش بگیری لە نێوان هاووڵاتیان بەپێ ئەو فلیمانەی لایان بوون لە هەمان ساڵدا نزیکەی ٥٠٠ منداڵی گرت کە تەمەنیان لە نێوان ١٠ ساڵ بۆ ١٤ ساڵ دەبوون و لە زیندانەکاندا گیانی زۆر لەو منداڵە بێ تاوانانە لەدەست چوو، دوو بارە بوونەوەی ئەم دیاردەیە هەر لەشاری سلێمانی لە تشرینی یەکەم (ئۆکتۆبەر) سەرەڕای دەست کردنەوە بە ڕاگوێزانی دێهات و چوڵکردنیان و بەکارهێنانی گازە قەدەغەکراوە نێودەوڵەتیەکان وەك

(خەردەل و سیانید و گازی ئەعساب) و جۆرەهای دی لە دژی دانیشتوانی دێهاتە کورد نشینەکان و ئەوانەش کە بریندارەبوون و داوای چارەسەرکردنیان دەکرد لەبری چارەسەرکردن دەکوژران و لە ساڵی ١٩٨٧ لە مانگی حوزەیران زۆر لە دێهاتەکان کەوتنە ناوچە قەدەغەکراوەکان و وای لێهات کە ژمارەی ئەو دێهاتانە بگاتە ٥٠٠٠ هەزار دێهات.. ئەمە سەرەڕای ئەوەی ناوچە سەرسنووریەکان هەردەم لەژێر تۆپ و شەڕو گێژاوی ئەم هێرشانەی ئێران و عێراق دا دەژیان و لەوانە (ناوچەکانی پێنجوێن و حاجی ئۆمەران و.......................... هەڵەبجە) کە شاری هەڵەبجە لەو ماوانەدا ڕۆژانە دەکەوتە بەر تۆب باران و وایی لەدانیشتوانی کرد کە بۆ چەند جارێك ئەم شارە بەجێ بهێڵن و لە ساڵی ١٩٨٧ دوای ڕاپەڕینە جەماوەریەکەی ئەم شارە وەڵامی درندانەی ڕژێم وای کرد گەرەکێکی ئەم شارە بە ناوی (کانی عاشقان) بەشۆفلْ و گرێدەر کاول بکات و چەند لاوێك شەهید بوون و چەندین گیران و ئەم دۆخەش وای کرد زۆر لاو و خێزان ناچاربن وولات بەجێ بهێڵن و ڕوو لەئێران و دوونیای ئاوارەی بکەن ، لێرەدا دەمەوێ لەم بابەتە لانەدەم و پێش ئەوەی ڕوو لەگۆڕانکاریەکانی تر بکەم... دەوڵەتی ئێرانی سەرەڕای ئەو خەڵکانەی دوای نسکۆی شۆڕشی ئەیلول مابوونەوە و ڕەوانەی شارەکانی ئێران کرابوون و دوای گۆڕانکاری لە دەسەڵاتی ئێران و ڕوخانی شاه و بوونی ئێران بەکۆماری ئیسلامی و شەڕی لەگەڵ عێراق.. ئێران جۆرە ئازادیەکی بەکوردی عێراق و شۆڕشەکانی بەخشی و ڕێگای دا بۆ کاری سەربازی و سیاسی و لەسنوورەکانیەوە شەڕکردن لەگەڵ ڕژێمی عێراق و هێنانەوەی ئەو دورخراوانە لەشارەکانی ئێران بۆ ناوچە کوردیەکان و ڕێگادان بەکردنەوەی بارەگاو کارکردن ، بێ گومان لەو ماوەیەدا دەوڵەتی ئێران هەموو قورسای شەڕەکانی لەکوردستان کۆکردبووەوە ئەویش بە هۆی ئەوەی لەخوارو ناوەڕاست شکەستی دەهێنا بۆیە دەستی کرد بەهێرش لەناوچە کوردیەکانەوە... هەرچەندە لێرەدا مەبەستێك هەبوو لەو کارە..

هەردوو ڕژێم بەلایانەوە باش بوو چوونکە بەهەموو شێوازێك و لەهەموو قۆناغێك دا ناوچە کوردییەکان و دانیشتوانی زەرەرمەندبن و بەهەموو جۆرێکیش ئەو دوو لایەنە شەڕخوازە سوودمەند دەبن و ئەویش مەبەستی بنەڕەتی هەردوو لایان بوو...کەواتە ئەم دۆخە ئالۆزەی عێراق و بەتایبەت کوردستان و هۆکارەکانی شەڕی عێراق ــ ئێران و زوڵم زۆری ڕژێمی عێراقی بەرامبەر گەلی کورد و ناچارکردنی ئەو خەڵکە بۆ ڕاکردن و هەوڵدان بۆ خۆرزگار کردن لە لێشاوی مەرگ و مەرگەساتەکان ، چونکە مرۆڤ هەمیشە بەدوای جێگایەك دا دەگەڕێ کە بتوانێ کەمێك بەئاسوودەیی و بێ ترس بژی ، هەرچەندە ئەوکات بەو ڕادەیە روکردن لە ئەوروپا و ئەمریکا و وولاتانی دی بەو شێوەیەنەبوو، چونکە گیانی کوردایەتی و شۆڕش دژی زوڵم و زۆر و بەرەنگاربوونەوە هەبوو، بۆیە ڕووکردن لە ئێران و چەك هەڵگرتن بەو هیوایە سەرەنجام بگەنە ئاوات و وولات ئازاد بکرێت.

باسمان لە ئاوارەکان کرد کە ساڵی ١٩٨٧ لە هەڵەبجە بە هۆی بەرپابوونی ڕاپەڕینی جەماوەری ئەو خەلکە بەرێژەیەکی زۆر ڕوویان لە ئێران کرد کە دەوڵەتی ئیران ئامادەکاری بۆ ئەم لێشاوە کۆچە نەبوو بۆیە خەڵکە کەیان بە کۆمەڵ خستە ناو چەند قوتابخانەیەك لە شاری مەریوان تا دوای مانگێك چەند ئۆردوگایەك دروست کراو خەڵکەکەیان بۆ گواستنەوە و دواتریش مەرگەساتی کیمیابارانی هەڵەبجە دەستی پێ کرد و ئەو خەڵکە بەناچاری ئاوارەی ئێران بوو ، ژیانی ئەو خەڵکە لەوپەڕی ناخۆشیدا بوو، بۆیە دەوڵەتی ئێرانی دەستی کرد بەدروست کردنی چەند ئۆردوگایەك لەوانە لە پارێزگای کوردستان و کرمانشا (سەراوی سەقز و دزڵی و بارام ئاوا و هەزار خانی و شوێشە و کامیاران و وەرمەهەنگ و سەریاس و روانسەر و جوانرۆ و سولاسی باوەجان و کەنگاوەرو سونغرو هەرسین...هتد) جگە لەم ئۆردوگایانە خەڵکی لەشارە سەرسنووریەکان نیشتە جێ بوون ئەمانەو ئەوانەشی لە ئۆردوگاکاندا بوون بەشێك لە ئۆستانەکان و فەرمانداریەکان سەرپەرشتیان

دەکـردن . ئەوانــەی پــێش ســاڵی ١٩٨٧ چــووبوونە ئێـران ئـەوا لــە گونـدو شــارو شارۆچکەکاندا نیشتەجێ بوون . کارتی پەناهیندەی کارتێکی کاتی بـەکارتی سـەوز ناسرابوو دەیان توانی کـاری خۆیـان ئـەنجام بـدەن بـەڵام لەسـاڵی ١٩٨٧ کـە کـۆچ بـەرەو زیـاد بـوون چـوو بەتایبــەت دوای کیمیابـارانی هەڵەبجـە کۆچـبەریان لــەو ئۆردوگایانەدا دانا و کارتێکی پێناسەیان بەناوی (کارتی سپی) بۆدروست کردبـوون کەتـەنها بـۆ ئامـارو نـاوی سـەرۆك خێـزان و خێزانەکـە دیـاری بکـات و تـەنها لـەناو ئۆردوگاکان کاری پێ دەکرا ، بۆ هاتووچۆی شارەکان دەبوو وەرەقەی تایبـەتی لـە فەرمانداری یان لە ئۆردوگاکاندا دروست بکرێت.

هەروەها لەهەمان ساڵدا ڕژێمـی عێراقـی دوای رێککـەوتنی لەگـەڵ ئێـران و ڕاگـرتنی شەڕ لەنێوانیاندا دوای چەند هەفتەیەك ڕژێم هێرشی کردە سەر ناوچـەکانی بادینـان و ئەو جێگایانەی کە لەژێردەسەڵاتی پارتی دیموکراتی کوردستان دابوون ، ئـەوەش بووە هۆی ئەوەی زیاتر لە (سێ هەزار) هاووڵاتی ببنە پەنابەر و ڕووله تورکیا بکـەن لە ڕێگایی (مزیق) بازی و دواتر ژمارەی پەنابەران گەیشتە (شەست هەزار) کەس بـۆ تورکیا و (سەد هەزار) کەسی تر بەرەو ئێران کۆچیان کرد.. کە ساڵی پێـشتر زیـاتر لە(سەد هەزار) ی دی ڕوویان لەتورکیا نابوو، لە سەرەتا دا ڕێگای چوونە ناوەوەیان نەدا و دوای بیرکردنەوەیەکی زۆر بڕیاری ئەوە درا ئەو ئاوارانەوەرگرن .

لیرەدا دەمەوێ سەرنجتان بۆ بەسەرهاتێکی نـامۆ کـە ڕەنگـە لای زۆربـەمان ناسـراو نەبێ و تەنانەت نەشمان بیستبێ یان هەروا بەسادەی بەرگوێمان کەوتبێ رادەکێـشم ، چوونکە ئەوانەی باسمان کردن هەریەك لەئێمە بەچاوی خۆمـان دیوومانـە و تێیـدا ژیاوین یان نـەبێ کـەس کارمـان و دۆسـت ناسـیاومان بۆیـان گێڕاوینەتـەوە ، بـەڵام کۆچێك بۆ دونیایەکی سەیرو نامۆ بۆ دونیایەك کە ژیانی ئەوان بەدیان جـاری ژیـانی ئەو کاتە خراپانەی ئێمە خراپ تربوون بەڵام کاروانی ئاوارەی سەری هەڵگرت و وێـڵ بوون لەم ژیانە ڕەنگە بە زۆر کەلێن و دەروازەی سەیرماندا ببات وەك چۆن زۆر لـەو

ئاوارانەی کە لەو سەردەمانەی شەڕی ئێران _ عێراق دا ڕویان لەئێران نابوو کە ئێرانیش بەخۆی لەباروذۆخێکی سەخت و دژواردا تێدەپەڕی کەواتە ژیانی ئاوارەکانیش ئەو باشە نەبوو.

هەندێك لەو ئاوارانە زۆر هەوڵیان دا بەشێوەی ڕەسمی لە ئێران دەرچن بەڵام ئەم کارە بێ هوودەبوو بۆیە هەندێ خێزان هەوڵی ئەوەیان دا لەڕێگای پاکستانەوە هەوڵی دەرچوون بدەن چوونکە ئەوکات وابوو دەچوویتە پاکستان و لە ڕێگای نەتەوەیەکگرتووە کانەوە خۆت ناونووس دەکرد و دوای پرسیارکردن و لێکۆڵینەوە لە داواکاریەکەت بڕیاری ئەوە دەدرا بۆ ڕەوانەکردنت بۆ وولاتێك ، هەبوون لەو خێزانانەی ئەم ڕێگەیان تاقی کردەوە و دوای پەیوەندی کردن بەیەکێك لەو خێزانانە و پرسیار کردن لە چۆنیەتی ئەم تاقی کردنەوەیان لەژیاندا بەم شێوەیە هاتنە ئاخاوتن و منیش حەزدەکەم بەهەمان شێوەی خۆیان دەقاو دەق بینووسمەوە کە بەم شێوەیە دەست پێ دەکەن.....

(ئێمە لە ئۆردوگای ئێران بووین لە کەنگاوەر کە ئەکەوێتە بەینی هەمەدان و کرماشان لە ١٩٨٩/٥/١٠ ئۆردوگامان بەجێ هێشت بەرەو پاکستان ، حکومەتی ئێران یارمەتی داین و لێرە پاسیان داینێ و ئێمەش پاسپۆرتی تەزویرمان کری بوو لە(کوچەی عەرەب) لە تاران و فیزەی پاکستانیان بۆ لێداین نزیکەی ٨٥ هەزار تومەنی تێ چوو ، لە ١٤ی مانگ هاتینە سنووری ئێران _ پاکستان چووینە ناو قونسولگەری پاکستان ، (جعفر خان) بەرپرسی بەشی پاکستان بوو ١٠ هەزار توومەنی لێ سەندین و ووتی ئەزانم بەتەزویر هاتوون. بەهەرحاڵ ١٥ ی مانگ گەیشتینە بلوجستان کە یەکێکە لە ویلایەتەکانی پاکستان لە شاری (کوێتە) رویشتین بۆ بارەگای نەتەوەیەکگرتووەکان زۆر بەساردی مامەڵەیان لەگەڵ کردین ، من ئەو وەختە ئاساری کیمیاوی بەپشتم و سکمەوە مابوو لەوەختی موقابەلە

کردنما لەگەڵ یەکێك لە مەسئولی نەتەوەیەکگرتووەکاندا کەناوی مستەر lie ی بوو ووتم ئەوەتا من ئاساری کیمیاوی بە لەشمەوە ماوە ، تورەبوو ووتی کێ باسی کیمیاوی لێ پرسیووی.

لە مانگی ٥ی ١٩٨٩ تا مانگی ٥ی ١٩٩٠ زیاد لە هەزار کەس هاتە پاکستان بۆ بارەگای نەتەوەیەکگرتووەکان پێش ئەوەش لە ساڵی ١٩٨٦ وە خەڵك هاتبوو بەڵام بەئێمەیان ووت ئەوەی لە ١٩٨٩/٥/١ هاتووە تە بارەگای نەتەوەیەکگرتووەکان لە پاکستان سەفەری بۆنیە، ئێمەش کۆمیتەمان دروست کرد و بڕیارماندا ڕێپێوان بکەین (لەفکرم چوو ئەوەبڵێم هەندێ کەس لەئێرانەوە لەگەڵ قاچاخچی ئەهاتن کە ئەهاتنە پاکستان لە سنوورەکان ڕووت ئەکرانەوە یان لێیان ئەدراو ئەیان کوشتن، (شەهید یوسف ناسراو بە یوسفە لچە کە وەختی خۆی یەکێك بوو لەوانە ناوبراو لە پێشمەرگەکانی کوردستان بوو لە سنووری بەشی پاکستان قاچاخچی کوشتیان و ژن و مندالەکەی هەرچی پارەیان پێ بوو لێیان سەندبوون و وابزانم مانگی شەشی هەمان ساڵ بوو لە کوێتە ناشتمان و ژن و منداڵەکانی لەسجن بوون دوای ماوەیەك بەربوون).

بەڵام کە ئێرانیەکان ئەهاتنە بارەگای نەتەوەیەکگرتووەکان یەکسەر وەرئەگیران و سەفەریان ئەکرد، لە بارەگای نەتەوەیە کگرتووەکان بەچاوی دوژمن سەیری ئێمەیان ئەکرد لەمانگی ١٢ی ١٩٩٠ کەمپمان هەڵدا لەبەردەم بارەگای نەتەوەیەکگرتووەکان و پۆلیس گرتینی و دوای شەش ڕۆژ بەربووین ، لە مانگی ٩ی ١٩٩١ ڕێپێوانێکی ترمان سازدا پۆلیس دوای لێدانێکی زۆر گرتینی پەنجا ڕۆژ لە سجن دابووین و دورخراینەوە بۆ شارێکی دوور ناوی شاری (ماچ) بوو لە ساڵی ١٩٩٣ بڕیارمان دا شاری کوێتە جێ بهێڵین و ڕوبکەینە ئیسلام ئابادی پایتەختی پاکستان هەموومان هاتین کەمپی نایلۆنی دروست کراومان لەبەردەم بارەگای

نەتەوەیە کگرتووەکان هەڵدا و دوای ١٨ ڕۆژ نزیکەی چوار هەزار پۆلیس شەو دای بەسەرماندا و کەمپەکەیان روخاند، ئەمەش لەزستاندا بوو هەموو ئەو خەڵکە گیراو بیست ڕۆژ لە سجن دابوون ، دوای بیست ڕۆژ ەکە بەرێککەوتن لەگەل پۆلیس و نەتەوەیەکگرتووەکان هەموو ئەوانەی گیرابوون ٤٠٠ نەفەربوون بردیانن بۆ وێزگەی شەمەندەفەر بەرەو کوێتە (من ئەو وەختە لەسجن نەبووم لەبەر نەخۆشی) لە ڕێگا ئەوانەی ڕەوانەیان کردبوون دەستیان لە پۆلیسەکان کردبووەوە و دەرگای قتاریان شکاندبوو و بەرەو ئیسلام ئاباد گەڕانەوە و ئەو ماوەی تاگەیشتنەوە ئیسلام ئاباد تووشی ئەزیەت و برسێتی زۆربوو بوون بەڵام حکومەتی پاکستان لە جەریدەکانیا نووسیبووی کە کوردە عێراقیەکان ئەیانەوێت (مونشەئاتی نەوەوی) پاکستان ئاشکرابکەن ، ئەم تۆمەتەیان بۆ دروست کردین . دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٩٤دا دەکەس مانیان گرت لە خواردن بۆ ماوەی ٢٩ ڕۆژ داواکاریمان ئەوەبوو کە بەشێوەی ڕەسمی لە شاری کوێتەوە بۆ ئیسلام ئاباد بمان گوێزنەوە لەو ٢٩ ڕۆژەدا بە فێڵی کارمەندانی نەتەوەیەکگرتووەکان شکستمان خوارد بۆ جاری دووهەم لە ساڵی ١٩٩٥ چوار کەس مانیان گرت وەیەکێك لەوانە ناوی عبدالامیر بوو دوای ٥٣ ڕۆژ کۆچی دوایی کرد. نەتەوەیە کگرتووەکان ٩ مانگ یارمەتی لێ بڕین لە ساڵی ١٩٩٦ حەت کەسی تر مانیان گرت بۆ ماوەی ٤٧ ڕۆژ دوای ئەوە نەتەوە یەکگرتووەکان موافەقەتی نقڵی بۆ کردین بۆ ئیسلام ئابادی پایتەخت ، لەساڵی ١٩٩٧ لە لایەن بارەگای نەتەوەیەکگرتووەکان وە وردە وردە سەفەریان پێ کردین بۆ ئوستralیا و نیوزلاندا و ئەمریکا و هەندێك بۆ سوید و فلاندا ، من لە ١٩٩٩/٦/١٧دا گەیشتمە ئەمریکا شاری دالاس وولایەتی تکساس کە ئەو وولایەتە کوردی زۆری لێیە بەڵام کەس لەکەس ناپرسێتەوە ، ئەو ماوەی لە تەکساس بووین کەس نەهات بۆلام و ئێستەش لە کالیفۆرنیام یەك کوردم نەدیووە بێ جگە لەو خزمانەی خۆمان و ئەو هاورێیانەی لە پاکستان پێکەوە بووین.. شتێکی زۆر گرنگ

سەرنجی راکێشام لە چەند ساڵەی ژیانم لە پاکستان دەربارەی کورد لەو وولاتە..
دوای گەیشتنم بۆ پاکستان یەکێك هات بۆلامان پاکستانی بوو ووتی ئێمە کوردین
لێرە ٨٥٠ ساڵ پێش ئێستە هاتووین بۆ پاکستان لە عێراقەوە لە ناوچەی کەرکوك و
خانەقین ئەمانە تووشی شەڕو ئاژاوە بوون و کۆچیان کردووە بۆ بلوجستان و
پاکستان ، ئەمانە وەك خۆیان ئەڵێن ١٥٠ تا ٢٠٠ هەزار کورد ئەبن لە شاری کوێتە و
دەشتی بۆلان دائەنیشن ئەمانە دەسەڵاتی تەواویان هەیە لەو ناوچەیە سەرۆکیان
هەیەو ناوی (سەردار دینار خان) ە و کورەکانی ئەم پیاوە (عبدالرحمان و محەمەد
علی و لیاقت و ئیبراهیم و محمودخان و ساحیب دینار خان) کورەکانی زۆر شانازی
بەوەوە ئەکەن کەکوردن و لەماڵی خۆیان دا و لەناو خۆیاندا بەزمانی رەسەنی
خۆیان قسە ئەکەن کەزمانی کوردی (براوی) یان (براخوی) کە شەرەفخان لە
کتێبەکەیدا باسیان ئەکات...

ئەمانەو لەو ناوچەیەدا وەك حکومەت وان و دەسەڵاتی تەواویان لە ناوچەی
بلوجستان هەیە هەریەکە لە پێش دەرگای خۆی ناوی خۆی نوسیووە بە فلان
کەسی کوردی بەڵام لەمانە تەنها نیوەیان ئەزانن کەکوردن و دوای ئەوەی ئێمە
قسەمان لەگەڵ ئەکردن ووردەووردە ئەوانیش خۆیان دەرئەخست کە کوردن..
هەروەها لەوێش زانیاری ئەوەمان وەرگرت کە لەهندستانیش کورد هەن و ژمارەیان
٨٠ هەزار کەس ئەبن بەڵام وەك ئەوانەی پاکستان دەسەڵاتیان نیە.. ئەو کوردانەی
دەهاتنە پاکستان و ئەگەر لە بارەگای نەتەوەیەکگرتووەکان وەرنەگیرانایە و
لەترسی ئەوەی حکومەتی پاکستان نەیگرتنایە ئەوە هانای دەبردە ماڵی
سەردارخان و لەوێ حکومەتی پاکستان نەی دەتوانی دەستیان بۆ بەرێ و لەوێ
پارێزراو دەبوون ، سەردار خان (مەلامستەفای بارزانی) خۆش دەویست وهەندێ
وێنەی لابوو (رۆژێك چووم گۆشت بکرم لە قەساب خانەیەك سەیرم کرد ڕەسمی
بارزانی نەمری هەڵواسیوە ووتم ئەمە کێیە.. قەسابەکە ووتی.. ئەمە قائیدێکی

گەورەی بلوجی یە. منیش ووتم ئەمە کوردە و سەرۆکی ئێمەیە و ئێمەکوردین باسی کوردم بۆکرد ، ووتی کەواتە ئێمەو ئێوە فـەرقمان نیـە هەریـەك نەتـەوەین . ئەمانـە کەمێك بیٚ ئاگابوون لەکوردستان جگە لە خوێندەوارەکانیان) .

ئەوەی لێرەدا باسمان کردوو لێوەی دواین بەشێوەیەکی گشتی و کورت بوو لـەباروو گـوزەرانی ژیـان و پێـشهاتەکان کـە بـۆ کەسـایەتی کـورد هاتوونەتـە پـێش و ئـەم کەسایەتییە چۆن رەفتارو هەڵسووکەوتی لەگـەڵ ئـەم دۆخانـەدا کـردووە ، کەواتـە لاوی کورد و رۆشنبیرو خەباتگێری کـورد زۆر دەمێکـە ئـەو ئـازادی و سەربەسـتی و ژیانە پر لە ئاسوودەییەیی نەدیووە و هەمیشە بارو دۆخی ژیان بەرەو خراپ و بـاری دەرونـی هـاوولاتی کـورد تـەنگاو تـرو شـێواوتربووە و گوزەرانیـشی ڕووی لـەخراپی ناوە.

کەواتـــە لەئـــەنجامی کـــارتێکردنی ئـــەو هـــەموو گۆڕانکـــاری و قۆناغـــە سەقامگیرنەبووەکانی کورد وای کردووە هەموو بیرو ڕاو بۆچونێك بـۆ رزگـاربوون لـە پێشبینیەوە بێنێتە ئـاراوە هەرچـەندە تائـەم قۆناغـەش هیـوا و ئـاوات و حـەزەکان هەرماوون و هێشتاش هەستی کوردایەتی و گیانی بەردەوام بوون و مانەوەو خـەبات و تێکۆشان و قوربانی دان لەگیانی کەسایەتی کوردا هەرماوە سەرەڕای هـەموو ئـەو کۆسپ و تەگەرانەش .

بـەلاّم ئەمـەش هەرکەمـە و بـەردەوام بـوونی زۆر ناکێـشیٚ چـونکە خـەریك بـوون و پابەندبوون بە شۆڕش و خەبات و نەتەوەپەرستی ئاکامی خۆی هەیە... واتە کاتێـك نەتەوەیەك بەئاکامی خەباتی بگات و ئازادی سـەقامگیربێت و هەسـت نـەکات ژیـانی گۆڕاوە و بەرەو باش بوون ناچیٚ ئەوە بێگومان بیر لـەو گۆڕانکاریـەش دەکاتـەوە و ئەو هەست و بیرو بۆچوونە سـست و لاواز دەبێـت و دەبێتـە بنەمایـەك بـۆ دووبـارە سەرهەڵدانەوە..

قۆناغی دوایی ڕاپەڕین

دیموکراتیەت و ژیان لە سێبەری ئازادی و سەربەستیدا تام و چێژێکی هێندە خۆش و سۆزێکی هێندە گەورە و بەهێز بەمرۆڤ دەبەخشێ تارادەیەك هەموو ناخۆشی و نەهامەتیەکانی ژیان لەبیرو خواستی ئەو کە سایەتیە تینوە بەو ئازادیە لەبیردەباتەوە . کەسایەتی کورد لەمێژە تینوی ئەو قوومە ئاوەی ئازادی و ژیانی سەربەستیە بوو ، هەربۆیە لە بەهاری ساڵی ۱۹۹۱ دا ئەو هیواو ئاواتە دێرینەی کورد هاتەدی و کوردستان بەهێزو بازووی رۆڵەکانی و جەماوەری چاونەترس و بەجەرگەوە ئازادبوو ئەو ڕۆژانە گیانی بەختەوەری و گیانی قوربانی دان وبەر خۆدانە بەرگولەی دوژمن گری دەداو جەستەی دوژمنانی دەسووتاند.

ئافرەتانی کورد لاوانی کورد منداڵان و پیرو پەککەوتە لەسەر کۆڵان و سەرشەقامەکان هێرشیان دەکرد ، کوردستان ئازاد و سەربەست بوو ، لایەنەکان و هێزی خەباتگێرو شۆڕشگێری کورد بەجلوبەرگی شەرەف و کەرامەتەوە گەڕانەوە کوردستان و گیانی شەهیدان بۆ هەمیشە حەوایەوە .

کەواتە ژیانی دیموکراتیەت و دەسەڵات بەڕێوەبردن لەلایەن کورد و خودی شۆڕشەوە واتای ژیان و بەرهەمی رەنجی خەبات و قوربانی دان دەدات... لەسەردەمی خۆیدا سیستەمی دەوڵەت بە (سیستەمی دیموکراتی) ناودەبرا و لەو دوو قۆناغەدا بەرچاوو دەکەوت...

قۆناغی یەکەم.. لەو وڵاتە بچوکە کۆنەکانی یۆنان دا بوو لەنزیکەی ساڵی ٥٠٠ پ.ز.

قۆناغی دووەم.. لەگەڵ دەرکەوتنی شۆڕشی فەرەنسا ۱۷۸۹ پ.ز کەواتە کورد و خەبات گێڕان و جەماوەری ستەمدیدەو لاوان و رۆشنبیران بەو ئاواتەوە بوون ڕۆژێك لە سێبەری دیموکراتیەت و سەربەستی و ئازادی دابحەوێنەوە ، هەرچەندە

دۆخەکان ئارام و سەقامگیرنەبوون و شەڕو پێکدادان لـە گـەڵ ڕژێـم هـەر بـەردەوام بوو. بە تایبەت لەشاری کەرکوك. کە هەواڵی تەواو دەدرا بۆ ئازاد کردنی و ئـازادیش بوو، بەڵام ڕژێم ڕێگای نەدەدا ئەو ئازادیـە تاسـەربێت و لەلایـەن هێزەزلهێزەکانـەوە بۆجارێکی دی کارتی سەوز دەدرایەوە ڕژێم و دووبارە هـەوری ڕەش و گـڵاوی خـۆی بـەرەو کوردسـتان هێنایـەوە و ئـەم جارەیـان نەتـەنها پێـشمەرگە و لایەنـەکان و سیاسـەتمەداران و دڵسۆزان ئـاوارەبوون بـەڵکو هـەموو جـەماوەری کـورد بـەتێکڕا ئـاوارەبوون و کەوتنــە ڕێگـا بەرەوچـیاکانی کوردسـتان ئەمــەش دەرسـێك بـوو بۆدوژمنانی کورد کە ئەم جارەیان کورد یـەك دەسـتە و دروشمـی مـان یـان نـەمانی هەڵگرتووە...

سەرەتا لە لایەنەکانەوە دەستی پێ کرد واتە هێزی پێشمەرگە شـکاو بـەرەو دواوە گەڕانـەوە و ڕویـان کـردەوە چـیاکان . لـەو سـەردەمانە فەرمانڕەوایـەتی بـەرەی کوردستانی بوو ، هەرچەندە فەرمانڕەوایەتی میلیشیات بوو واتە چـەکداری و کـاری سەربازی و کۆکردنەوەی هێز یەکێك لە ئامانجەسەرەکییە بنەڕەتیەکانی لایەنـەکان بوو بۆ ئەوەی بتوانن هێزو دەسەڵات و فەرمانڕەوایەتی خۆیان بـچەسپێنن . کەواتـە دەتـوانین بڵـێن ئـەو ئـازادی و سەربەسـتیە فراوانـەی کوردسـتان وەك خـەونێکی بـاوەڕپێ نـەکراو بـوو چـونکە هـەرگیز کـەس لـەو بڕوایـەدا نـەبوو ئـەو بارودۆخـە بێتەئاراوە و بەوشێوەیەش ئامادەکـاری بـۆ بـەڕێوەبردن وکـارکردن و بەرنامـەدانان نەبوو لە دۆخێکی واناسك و ساوادا نـەدەبوو هەرلایـەك بـەو خێرایـە بکەوێتـە کـاری سیاسـی و هەوڵـدان بـۆ فراوانکـردن و پەرەپێـدانی لایەنەکـەی خـۆی و ڕاکێـشانی جەماوەری زیاتر بەهەر شێوەیەك بێت و بیر لەوخەڵکانەش نەدەکرایـەوە کەچـۆنن و کـێن ؟؟ ئەگـەر لایـەك بیویـستایە کەسـێك بگرێـت و سـزای بـدات ئـەوە ئـەوی تـر باوەشی بۆ دەکردەوە و دەی کردە بەرپرس و پارەی دەدایـە و حـساباتی لەوانـەی ماندوهیلاك بـوو وخـەباتگێری شـاخ و پێـشمەرگایەتی و دەربـەدەری زۆر زیـاتربوو.

هەرچەندە ئەو ماوە کەمە مەودای بەجەماوەری ڕۆشنبیری کورد نەدا لەباری ژیان و هەڵسوکەوت لەگەڵ ئەو دۆخەدا قسە بکەن ، چونکە هەستی نەتەوایەتی و کوردایەتی بەسەر هەموو کۆسپەکاندا زاڵ بوون و مەودای ئەوەیان نەدا بیرو بیرۆکەی مرۆیی و نەتەوەیی و پەروەردەی و کارەخزمەت گوزاریەکان بگرێتەوە ، ڕەنگە ئەم ڕێگەنەدان و چەواشەکردنە دەگەڕایەوە بۆ پاراستنی بەرژەوەندی تایبەتی لایەنکاری و خزمایەتی لە چوارچێوەیەکی تەسکەوە ، کەواتە ئەو ژیان و بەرەنگاربوونەوەیە گۆڕانکاری ئەو تۆی هێنایە ئاراوە ئەمەش سیستەم و بەرنامەیەکی داڕێژراوی نێونەتەوییە کە چەندەها ساڵە لەسەر ناوچەکەو دانیشتوانی پەیڕەوی دەکرێت.. خۆئەگەر کەمێك بەوردی لە ناوەڕۆك و ڕاستی سەرجەم بابەتەکان وردبینەوە دەبینین ڕاو هەڵوێست و ڕفتار بەرامبەر بە گەل و میللەت چۆنە....؟؟؟؟

کاتێك کورد دەستی دایە شۆڕش و خەبات کردن و بڕیاری کۆشش و قوربانی دا لەچوار چێوەی یەك بیرو سیاسەت و ڕێڕەودا و سەرتاپای کوردستان بووە گۆڕەپانی جەنگ و خەبات و قوربانی دان.. کەواتە لێرەدا هیوایەك لەدایك بوو..؟؟؟؟ پاشەڕۆژێك بەرجەستەی خۆی نیشان دا. بەڵام ئەوەندەی نەخایاند لەسەرەتای بەرقەرار بوونی ئەم شۆڕشەدابوو کە دووبەرەکی و جودای لەنێو کورد سەری هەڵدا و گیانی شەڕەنگێزی وشەڕی براکوژی و کورد کرایە دووپارچە کەئەم ڕەنگ دانەوەیەش لەنێو خەڵکی دا بەبێ ئەوەی لەڕاستی و دروستی ئەو ڕووداوانەش گەیشتبێ گەورەترین ڕکەبەرایەتی و خیانەتکاری دەنوێن دژی بەرامبەرەکەی.. لەبابەتەکانی دوایماندا بە درێژی لەسەر ئەم بارودۆخە دژوارە دەدوێن کە ئەمرۆ لە ئەوروپا دا لەنێوان خێزانە کوردەکاندا زۆر بە ئاشکرا ڕەنگی داوەتەوە ، ئەگەر بێینە سەر ئەم دیاردە ووردانەو باسکردنیان ، لەسەرەتای ڕاپەڕین وئەو جۆش خرۆشەی جەماوەری کورد و دواتر ڕووکردنە هەڵبژاردن و

دانانی حکومەتێکی کوردی و دەرچوون لەو گەمارۆی ڕژێمی بەعسی بەغدا کە دەزگا ئیداریـەکانی خـۆی لـە ١٩٩١/١٠/٢٦دا لـە کوردسـتان کێـشایەوە ، ئەمـەش دوای بەئەنجام نەگەیشتنی ووتووێژەکانی بەرەی کوردستانی و ڕژێمی عێراقی بوو... ئـەم بڕیـارە لـەوەوە سـەری هەڵـدا کـە کـورد نـاتوانێ کاروبـاری خـۆی بەڕێوەبـەرێت.. ئـەوەبوو لـە ١٩٩٢/٠٥/١٩دا پرۆسـەی هەڵبـژاردن دەسـتی پـێ کـرد ، ڕەنگـە پـێش گەڕانەوەی جەماوەری کورد دوای کۆڕەوەکە بـۆ کوردسـتان ئـەوە بـوو دوای چـەند مانگێك دووبارە ڕاپەڕینی دووەم دەستی پێکردەوە و ئەم جارەیـان ڕژێـم بەسـانایی تر دەرچوو ، هەرچەندە پێش ئەمە ژیانی ئەو خەڵکە لەو ئاوارە یـەدا گـەلێك دژوارو خراپ بوو چەندین ڕۆژ لەلایەن دەزگاکانی پاسداران و میتی تورکیـەوە ڕێگانـەدەدرا ئەو خەڵکە مانـدوە ئـاودیوو بێـت و لەهەنـدێ جێگـاوە ڕێگـای ئـەوەیان نـەدەدا بـە ئاسانیش خۆراکیان بۆ بچێت زۆر لەودیمەنە دڵ تەزێنانە کاریگەربوون و ڕای گـشتی دوونیای هەژاند و خەڵکی هەر خۆڕاگربوون سەرەرای زۆر قوربانی و لەدەسـت دانـی گیـان و سـامان ، ئـەو جـەماوەرە هەربـەبڕواوە دەگـەڕا چـارەیەك بـۆ کێـشەکەی بدۆزرێتەوە . هەربۆیە ڕێگـای چـیاو خـەباتی گرتەبـەر.. کەواتـە ئـەمجارەیان تـەنها هێزی پێشمەرگەنەبوو بەڵکوو هەموو جەماوەربوو.

لە سنووری تورکیا کێشەی زۆر پێش هات بۆ ئەو ئاوارانەی کەوتنە دیووی تورکیـا و لـە ئۆردوگاکانـدا وەك زینـدانێك ڕێگـای دەرچـوونیان نـەبوو بەشـێوەیەکی ناشـیرین ڕەفتاریان لەگـەڵ دەکـرا و زۆر خـەڵکیان زینـدانی دەکـرد و تۆمـەتی جۆراوجۆریـان دەخرایە پاڵ هەرچەندە هەمیشە تورکیا دەرگایەکی باش و ئاسان بـووە بـۆ ڕێگـای قاچاخـچیەتی ، چـونکە بانـدی مافیـا کارەکانیـان بـە پارەمەیـسەر دەبـوو کەواتـە بەهۆی ئەم ڕێگایەوە زۆر لەو خێزانانە ڕوویان کردە یۆنان و لـەوێ نیـشتەجێ بـوون و لەوانەش هەن تائێستا ماونەتەوەو کێشەی پەنابەریان هەیە لەو وولاتە و ناشتوانن دەربـازبن لەوانـەش هـەن ئێـستا خـاوەنی پاسـپۆرتن و و ژیانیـان باشـە . ئەوانـەی

دیووی ئێرانیش بەهەمان شێوە کێشەو گرفتیان هەبوو بەلاَم لەبەر ئەوەی ئێران زیاتر خاوەن ئەزمون بوو لەم کارەدا و ئەو بۆچەندین جار خەڵکی ئەم سنورانە ڕوودەکەنە ئێران و لەئۆردوگاکاندا دەژین و ڕەفتار بەشێوەیەکی دی بوو هەرچەندە ناتوانیت بڵێیت لە سەداسەد باش بوو بەلاَم بەرێژەیەك لە ڕفتاری تورك باشتربوون هاوکاری و خواردن و فریاگوزاری باش بوو لە لایەکی دی جەماوەری کوردستانی ئێران زۆر مەردانە هەڵمەتی هاوکاری و کۆکردنەوەی خۆراك لەسەرجەم شارەکانی کوردستانی ئێران بۆیان دەستی پێ کردبوو، توانیان ڕۆڵێکی دیارو بەرچاو بگێڕن ، لێرەش هەمان دەرگای دەربازبوون هەبوو بەلاَم بەشێوەی تورکیا نەبوو، هەندێك لەوانە لە ئێرانەوە دەچوونە تورکیا وەك ئەم ساڵانەی دوایی، یان پاکستان کە باسمان لێوەکرد لە هەشتاکاندا و تا کۆتایی هەشتاکان بوو یان هەوڵ دەدرا بەشێوەی فەرمی لە ڕێگای چەند دامودەزگایەکی رۆشنبیری و کەلتوری و تایبەت بەباری پەنابەری کە ئەم هەنگاوانەش زۆر بەدەگمەن جێی خۆی دەگرت یان بەشێوەی قاچاخ و کاری سەفەری بۆدەکرا ئەوەش زۆر گران بوو دوای ئەوەش پارەیەکی زۆری دەویست و هەموو کەسێك نەیدەتوانی یان نەیان دەوێرا. چونکە لە ئێران گرتنی کەسێك بە کاری لەو جۆرەوە ئەوە بەربوونی زۆرگران دەبێت و سزاکانی زۆر توند دەبن .

هەرچەندە ئەوکات و دوای گەڕانەوەی بارودۆخەکان بۆ سەرڕێی ڕاستی خۆیان و سەقامگیربوونەوەی هێزی بەرەی کوردستانی و گەڕانەوەی هەموولایەك بۆ جێگاورێگای خۆی بەتێکڕای بیرو ڕاو و بۆچوونەکان هەوڵی ئەوەیان دەدا ئەو ئەزموونە بپارێزن و پاشان جەماوەر بڕوای بەو لایەنانە هەبوو تامەزرۆی بینین و گفتوگۆو هەڵسوکەوت کردن لەگەڵیان وەك خەونێك وابوو... پرۆسەی هەڵبژاردن و دامەزراندنی حکومەتی هەرێمی کوردستان دوای داڕمان و دووبارەسەرنەکەوتنی دانوو ستاندنەکانی لایەنەکان بووو لەگەڵ ڕژێمی پێشووی بەعس ، واپێ دەچوو

هەردوولا گەیشتنە ئەو بڕوایەی دەبێ هەریەکە بۆ خۆی و بێ دەنگ کاری خۆی بکات بۆیە بیرۆکەی دامەزراندنی حکومەتی هەرێم و پەرلەمان و پرۆسەی هەڵبژاردن هاتە ئاراوە لێرەدا هیواو متمانەیەك کەوتە دڵی جەماوەرەوە بەو شێوەیە گەشبینی و بڕوا بەخۆبوون هەموولایەکی گرتەوە.. هەبوون ئەوانەی پێش هەڵبژاردن دەرچوون و روویان کردە هەندەران کە سەرەتا رێژەکە بەو شێوەیە نەبوو... هەرچەندە ئەوسەردەمە بەجۆرێك جەماوەری کوردستان تێگەیشتبوون کە بەدامەزراندنی پەرلەمان هەموو بارودۆخەکان دەگۆڕێن واتە لەخراپەوە بۆ باش ، برسیەتی و هەژاری و کەم دەرامەتی نامێنێ و ئاوەدانی و شارستانیەت دێتە ئاراوە چونکە ئێمەی کورد هەمیشە لەژێر زوڵم و زۆرو ستەم دا ژیاوین و دەبێ ئەم ئازادی و سەربەستی یەش بپارێزرێن و بزانین چۆن کارکانمان بکەین .

جەماوەری راپەریوی کورد بەدڵسۆزی و جەربەزەیی خۆی و گیانی لەخۆبردووی دەستی دایە هەڵبژاردن و هەر لەسەرەتای هەڵبژاردن و دوای دەنگ دان خەریك بوو شەڕی براکوژی و گوللەی کورد کوژی بچێتەوە بەئاسماندا چونکە بڕوابوون بە دەرئەنجامی دەنگەکان بوو بووە کێشە...

لێرەدا هەڵوێستەیەك بەرامبەر ئەو رووداوانە، نیشانەیەك بەدیارکەوت کە هێشتا ئێمەی کورد ماومانە لەو جۆرە تاقیکردنەوانەدا سەرکەوتووبین هێشتا کاتی ئەوەنەهاتووە بە خۆمان هەموو دەرەنجامەکانمان پێ قبوول بکرێت ، ئەتوانم ئەوەش بڵێم ئەوە شانزە ساڵ تێپەڕیووە و چەند حکومەت گۆڕاوە و چەندین گۆڕانکاری هاتوونەتە ئاراوە بەڵام هەر ماویەتی و ئێستەش ئەو دەرەنجامە دیموکراتیانەمان پێ قبولّ ناکرێت . بەڵام لەم کاتانەدا چار ناچاری وادەکات دەبێ رازی بن و هەرچۆن بووە هەوڵی پێکەوەژیان بدرێت ئەگەرنا ئەوە کارەسات و ماڵکاولی بەرۆکمان دەگرێ ، کەواتە هەڵبژاردنەکان لە نێوان قبولّ و قبولّ نەکردنی و کێشمە کێشی ئەم رایانە دەرەنجام بەهیمەتی دڵسۆزان ٥٠ بە ٥٠ پەسەندکراو لەم

قۆناغەدا کە زۆر لەو گەنجانەی بەبیری تەسکی حزبایەتی گۆشکرابوون و ئەو دۆخە گرژو ئاڵۆزەیان دی و هەڵوێستی هەموو لایەکیان هەڵسەنگاند دووبارە ساردبوونەوە و بڕوایان لەئاست کێشەکان لەق بوو و بڕیاری دەرچوون و ڕوکردنە هاندەران هاتە ئاراوە . ئەم ئەزمونەش کەوتە بەر تاقیکردنەوە و دوای ئەوەی کەوتنە ڕێگایەکی بن بەست و هەموو گرفت و کێشە ئیداری و سیاسی و ئابوریەکان لە دامودەزگاکانی حکومەت کە لە گەورەترین کێشەوە تادەگاتە لاوەکی ترین کێشە هەموویان بن بەست بوون و ڕێگاچارەیان نەماو دەرگای شەڕوپێك دادان کرایەوە خۆئەگەر ئەودەرگایە لەلایەن کەسانی بەرژەوەند پەرست وە بووبێت بەڵام لەلایەن سەرکردایەتیەکانیانەوە خواستیك بۆ ئەو مەسەلەیە هەبووە بەڵام نەزانراوە چۆن و ئەوەش بووە هەل...

شەڕی ناوخۆ هەمیشە بە یەکێك لەو هۆکارانە دەبینرێن کە هانی گەنجانی کوردی دا بۆ سەفەرکردن و دوورکەوتنەوە لە دۆخە ئاڵۆزەکەی کورد ، ڕەنگە بەلای زۆر کەسەوە ئەم هەنگاوە بەڕاکردن و خۆدزینەوەلەڕاستیەکان پێناسە کرابێت بەڵام کەی ئەوان توانیویانە خاوەنی بڕیاربن و ئەوەندە کاریگەریان لەسەر گۆڕانی دۆخەکان هەبوبێت ، جگە لەوەی کە دەبێ چەك لەشان بکەن و بەرەوبەرەکانی شەڕ و شەڕی کورد کوژی بکەن . ڕەنگە هەر بیروڕایەك بەکۆمەڵێك هۆکاری تایبەت بەخۆیەوە شەڕی کورد کوژی نەك بەتەنها لەنێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتی نیشتمانی کوردستان بوو بەڵکو بزوتنەوەی ئیسلامی ئەوکات و پارتی شۆسیالیستی کوردستان کە هەردوو لایەنی (پارتی و یەکێتی) شەڕیان لەگەڵ کردوون و ئاڵۆزی زیاترو گرژی کێشەکان بەرەو توند تردەچوون ، دواتریش شەڕی گەورەیی هەردوو لایەنی گەورە لەمەیدان دا کە ئەمەیان کاریگەری سلبی گەورەترو بەرچاوتری هەبوو بەشێوەیەك کوردستان بووە دووپارچەو دروست بوونی دوودەسەڵات و فەرمانڕەوایەتی ، دابڕانی خەڵکی لەهەموو بەرژەوەندیەکان و ماڵ و

سامان و کەسووکاریان ئاوارەیەك لەهەولێر نەتوانێ سەردانی سلێمانی و شارەکەی خۆی بکات یان ئاوارەیەکی هەولێری بەهەمان شێوە لە سلێمانی.. ئەگەر چاومان بەژیانی ئاوارەکان بکەوتایە لەمالآن و بەسەر خەڵکیەوە یان لەشوقەی ڕوخاوی بێ دەرگاو پەنجەرەو کەلاوەدا ژیانیان بەسەردەبرد ، با کێشەو گرفتە کۆمەڵایەتیەکان و بێکاری و نەبوونی دەرامەتی ژیان بوەستن ، پاشان باری ئالۆزی دەرونی و بەهۆی بەردەوام بوونی شەڕەکان و کوژرانی کەسایەتی کورد لە هەموو ئاستەکاندا و بەفیڕۆ کاریگەری سلبی و دژواری هەبوو لەسەر بیرو هۆشی جەماوەری کورد... دوای هەوڵدانی دۆستان بۆ ڕاگرتنی ئەم شەڕە ، قۆناغی نەشەڕ نەئاشتی واتە (شەڕی سارد) کەئەمەیان کاریگەری خراپتری لە ڕووی دەروونی یەوە هەبوو لەکاتی شەڕدا دەزانرا کە شەڕە بەڵام لە قۆناغی نەشەڕ نەئاشتی چی بێت..؟؟؟ دروست بوونی ئالۆزی و زیادبوونی ڕۆژ لەدوای ڕۆژ لەگەڵ خراپ بوونی دۆخەکان بە ئالۆسکاوتر ، باری دەرونی و بێ ئومێدی لای کەسایەتی کورد زیادی دەکرد و کۆڕەو ڕوکردنە هاندەرانیش بەرەو زیادبوون دەچوو بەشێوەیەك وەك کۆچێکی بەلێشاوی لێهاتبوو ، لەلایەکی ترەوە باس لەوە دەکرێت کەکاری ئاوەدانکردنەوەو پرۆژەی خزمەتگوزاری دروستکراون ، ڕاستە کار کراوە و دەکرێ بەڵام هێشتا ئەوانەی کەکراون کەمن و پێویستە زیاتر بکرێت و پاشانیش ئەوە منەتی تێدانیە و ئەرکی سەرشانیانەوە و دەبێ بە جوانی بەئەنجامی بگەیەنن ، چونکە جەماوەر متمانەی بەوان بەخشیووەو ئەوانیش دەبێ لەئاست ئەو متمانەیەدابن ، بەم پێ یە لای کورد کەسایەتێکی سادەوساکار تەنها ڕێگا چارەی ژیان و بەسەربردنی کاتی خۆی و دۆزینەوەی ئایندەو پاشەڕۆژی لەم ژیانەدا هەڵگرتنی چەك و ڕووکردنەبەرەکانی شەڕ یان کارکردن بوو لەدەزگا حزبیەکان یان لەسەر لیستی لایەنێك لە دامودەزگایەکی حکومی کاربکات و بەموچەیەکی زۆر کەم کەنەتوانێ تەنانەت سادەترین پێداویستیەکانی خۆی بەدەست بێنێ ، ئەمەش بەس نیە بۆ

گەنجێك لەوانەیە لەسەرەتایی ژیانی دا پێ ی ڕازی بێت و بەس بێت بەلایەوە بەڵام زیاد بوونی ئارەزوو و هیواكان هەمیشە لەزیاد بووندان و لەگەڵ گەورەبوونی مێشك دا ئەوانیش گەورەدەبن . ئەگەر وڵاتێك وەك سجنێكی داخراو یان ئاگردانێك كە بەبچوك ترین جووڵەو یاری كردن گر بگرێت ئەوە بێ ڕەحمانە دەبیتە قوربانی ئەو ئاگرەو پاشانیش كەس باست ناكات و زۆر بەخێرایش لەبیردەكرێت ، كەواتە بیركردنەوە لە هەندەران و دەرباز بوون بەلای گەنجەوە كارێكی هەنووكەی باش بوو ئەگەر بۆ هەتاهەتایش نەبێ خۆ ئەوە بۆكاتێكی دیاری كراو تادۆخەكان هیوایەكیان پێوە دیار دەبێ ئەوكات ئەو گەنجانە بەبێ ئەوەی كەس پێیان بڵێ ئەوە بەخۆیان هەست بەوە دەكەن كەوائێستا كاتی گەرانەوە هەیە و ئەمرۆ بەڕاستی وڵات پێویستی بەوزەو توانایی ئەوان هەیە.. كەواتە بیرو بۆچوونەكانی گەنجی كورد لەم گێژەڵوكەیەدا دەسوڕێتەوە..

هەنگاوەكانی كەسایەتی كورد بەرەو هەندەران

كاتێك باس لەڕەو یا پەنابەری و سەفەر دەكەین هۆكارو تایبەت مەندی بۆ ڕوودانی ئەو رەوە هەیە ، چەند لایەنێكی سلبی و ئیجابی لەژێر پەردەی ڕاستیەكاندا خۆیان حەشارداوە ، ئەگەر ئەو لاپەڕانە هەڵدەینەوە ئەوە بۆمان ڕوون دەبێتەوە كە كاردانەوە كاریگەری ئاكام و پاشماوەكانی لە ئایندەو پاشەڕۆژی ئەو كەسایەتی یە بەدیاردەكەون ، لێرەدا گرنگە ئەم خالأنە پێش چاوبگرین كەبوونی كۆچ بۆچیە..؟ و لەپێناوی چی دایە..؟ كێن ئەوانەی كۆچ دەكەن.. ؟ دەبێ چۆن خۆیان بۆ ئەو كۆچە ئامادەبكەن..؟ ئەو ڕێگا و جێگاو كەسانەی دەبنە هۆی دەربازبوونیان كوێن و كێن..؟ یەكێك لەو خاڵە گرنگانەی كە دەبنە هۆی فرەبوونی كۆچ ، ژیانێكی ئازاد و والأیە بۆ سەفەرو چوونە دەرەوە چونكە وولأتێك وەك زیندانێكی گەورە ئەو كەسایەتیە تووشی هیلاكی و ماندوو بوون نارەحەت و بێزار دەكات لەچوار چێوەی ئەو سنوورە دەستكردانەی كە وەك چوار دیواری زیندانەكان وایە . ئەمەش وادەكات كە چەندین ڕێگای دی بۆ دەرباز بوون و بینینی دونیا بگرێتە بەر ، ئەویش لەچەند هەنگاوێكدا خۆی دەبینێتەوە .

لەوولأتێكی وەك ئەو وولأتانەی ئێمەدا جۆری سەفەر كردن زۆر جیاوازی هەیە و ئەویش دەگەڕێتەوە بۆ شێوەی ئەو سیستەمە سیاسیەی كە پەیڕەو دەكرێت و ئەو بۆچوونانەی كە هەن و لەمەسەلەكانی ژیان دەڕوانن و بەبڕوای ئەوان ئازادی و سەربەستی كارێكی باش نیە و كەسایەتی تەرە دەكات و دواتر گرتنەوەی مەحاڵە بەڵام نازانن بەو شێوەی ئێستا و فڕینی ئەو كەسایەتیە مانای ئەوەی گەڕانەوەی دەجار مەحاڵە ، ئەگەر بەراوردێكی بچوك بكەین لەم وولأتانەی ڕۆژ ئاوا كە مرۆڤ دەتوانێ بەویستی خۆی و هەركات بیەوێ بۆ ئەو وولأتەی ویستویەتی دەتوانێ سەفەربكات و بەبێ گرفت دەگەڕێتەوە لەبەر هۆیەكی زۆر سادەش ئەویش ئەوەی

ئەو ژیانەی کە لێرە هەیەتی لەهیچ وولاتێکی تر دەستی ناکەوێت و هەندێ جاریش ئەگەر کاری باشترو ژیانێکی چاك تری دەستکەوێت کەس ڕێگای لێناگیرێت و دەتوانێت بەشێوەی فەرمی بڕوات و ئەوەش ناکاتە کۆچ و پەنابەری . بەلاّم لە وولاّتانی وەك ئێمە مانان دا زۆر بەپێچەوانەوە لەم مەسەلەیە دەڕوانن .

خۆ ئامادەکردن بۆ هەر سەفەرێك پێویستی بەوە هەیە ئەو کەسە لەڕووی ئامادەکاریکانەوە کە دەخوازن بۆ ئەو سەفەرە واتە بەپێی ئەو سەفەرەی کە دێتە ڕێگای خۆی ئامادەدەکات و ئەگەر سەفەرێك بۆ هەندەران بێت ئەوە جیاوازی هەیەو پێویستی بەچەندین ئامادەکاری و خۆسازدان هەیە لەوانە بەپلەی یەکەم پارە واتە ئەو پارەی کە بۆ گەیشتنە شوێنی دیاری کراو پێویستە و دواتر بوونی پاسپۆرت تا بتوانرێت سنوری ئەو وولاّتانەی کە دەتوانرێ بەو پاسپۆرتە ببەزێنرێت و پاشانیش پێداویستی جل و بەرگ و هەندێ شتی دی کە مرۆڤ لەماوەی سەفەریدا پێویستن .

بەلاّم ئەوەی سەرنج ڕاکێشە و پێویستی بەباس کردن هەیە ئەم شێوە سەفەرانەی کورد بۆ هەندەران و ئەو جۆرە خۆئامادەکردنانە کە ئەویش بەچەند قۆناغێك دا تێدەپەڕی و بەپێی بارودۆخەکان مامەڵەیان لەگەڵ دەکرێت ، چونکە لاوی کورد ئەوانەی بەدرێژی ژیانی خۆیان پاسپۆرتێکیان بەوێنەی خۆیان و بەناوی خۆیانەوە نەدیوە و ئەبێ ئەمرۆ هەیان بێت ، بێ گومان سالاّنی دوای ڕاپەڕین و بەهۆی بارودۆخی سیاسی ناوچەکەوە زۆر بەکەمی دەتوانرا پاسپۆرتی فەرمی دەربێت و پاشانیش زیاتر پارەی دەویست و بێ لەوەی کە بەترسەوە ئەو خەڵکە دەچوونە کەرکوك لەبەر ئەوە لەکوردستان بەئاسانی ئەو کێشەیە چارەسەرنەدەبوو و پاسپۆرتی هەمە جۆریش ئەوەندە زۆر بوون بەناوی خۆتەوە بەوێنەی خۆتەوە و بەناوی ترەوە . نرخی ئەم پاسپۆرتانەش دەگۆڕا و نرخێکی دیاری کراوی نەبوو سەردەمانێك گرنگ نەبوو ئەم پاسپۆرتە بەناوی خۆتەوە بێت یان ناوێکی ترەوە

هەندێ جاریش ئەو ناوە هی ئافرەت بوو و پاسپۆرتەکەش بۆ پیاوێك بوو، هەندێ جاریش بەپێچەوانەوە بەناوی پیاوەوە بۆ ئافرەتێك تەنها وێنەکان دەگۆڕا . دەبوو لەباتی لەڕێگای دەزگا بەرپرسەکانەوە و لەڕێگای حکومەتەوە ئەم کارەبکرێت هەندێ کەس بەشێوەی فەرمی و بەدیار چاوی هەموو کەسێکەوە لەماڵەکانی خۆیان بەشێکی وەزارەتیان گواستبووە لای خۆیان و لەوێ کاریان دەکرد و بەوشێوەی دەتویست پاسپۆرتیان بۆ دروست دەکری ئەویش بەپارەی خۆی ، تەنانەت دەزگاکانی حکومەتیش ئەوەیان دەزانی کە هەڵگری ئەم پاسپۆرتە ناوی خۆی نیەو و ئەو ناوەی هەڵگرتووە ساختەیە و پاشان نامەی دەزگا حزبیەکان کە تەزکیەیان دەنووسی ئاماژەیان بەوە دەدا کە هەڵگری نامە ناوی خۆی ئەوەیەو ناوی پاسپۆرتەکەشی ئەمەیە کارەکەی بۆ راپەڕێنرێت و ئەمەش زۆری نەخایاند و مامەڵەکان گۆڕان و شێوەی ناوی خۆی و ناوی نادروست نەماو داوای ئەوە کرا دەبێت بەناوی خۆیەوە بێت. بیر لەوە نەدەکرایەوە ئەم خەڵکە ئەم پاسپۆرتە فەرمیەی بەناوی خۆیەوە لەکوێ بێنێت ، دەیانزانی کەس ناتوانێت بچێتە کەرکوك پاسپۆرت دەربکات بەڵام ئەو شێوە پاسپۆرتانەیان دەویست بۆ باندەکانی قاچاغ چیەتی و ئەوانەی بەبازرگانی کردنی مرۆڤەوە دەژیان ئەوەیان کردە هەل و نرخی پاسپۆرت گەیەندرایە ئاسمان و ئەمەش کارێکی وای کرد کە زۆر لەو لاوانە ناچار بن ڕوو لەڕێگای قاچاغ بکەنەوە و لەڕێگای ئێران و تورکیاوە سەفەربکەن و ئەمەش بووە هۆی ئەوەی زۆر لەو لاوانە لەو ڕێگاو بانەدا گیان لەدەست بدەن .

گرفتی گەندەڵی و هەرکەسی بۆ خۆی لەو سنورانەدا بەدیار دەکەوت و کاتێك ڕووت لەئیبراهیم خەلیل دەناو ئەو بەرپرسانەت لەو سەر سنورانە دەدی و مامەڵەت لەگەڵ دەکردن و ئەو چەند ڕۆژەی لەوێ بەچاوی خۆت دەتدی چۆن مەسەلەکان تەنها پارە خواردنەوە ئەوەی هەیە و نیە تەنها گیرفان و خزمایەتی و دۆستایەتی و ناوچەگەریە . بەسەر تۆدا کەسی وا دەهات ڕۆژێك بۆ کورد هیلاك نەبووە تەنها

دلۆپێك ئارەقی نەڕشتووە و بۆ چرکەیەکیش خەمی کوردی نەخواردووە بەڵام وەك قارەمانێك و خاوەن شەهید و دلسۆزێکی گەورە ڕەفتاری لەگەڵ دەکراو ئەو خەڵکەی دی هیچ حسابێکی بۆ نەدەکرا . لێرە ئەوە دەنووسم تا بۆ مێژوو ئەوانەی ڕۆژێك لەو سەرسنورانەدا کاریان کردبێ ئەو مامەڵەو کارانەی خۆیان لەبیر نەچێتەوە و هیچ کاتیش نەتوانن باسی باشە و چاکەی خۆیان لەکاتی کارکردنیاندا باس بکەن چونکە ئەوانەی لەو سنوورانەوە سەفەریان کردبێ هەموو شاهیدی ئەو ڕاستیانە دەدەن.

دوای ماوەیەکیش مەسەلەکان گۆڕانی کوتوپڕیان بەسەرداهات کە دەبوو پاسپۆرتەکان بەشێوەی فەرمی بوونایە ئەنا ڕێگایان نەدەدا سەفەربکرێت و خەڵکی بەتەواوەتی ترسی لێدەنیشت لەوەی بە پاسپۆرتی تەزویرەوە سەفەربکات. ئەمە لەلایەك ، لەو لاشەوە تورکەکان ڕەفتارەکانیان لەم بەر باشتر نەبوو چونکە ئەوانیش جۆرەها گرفتیان دروست دەکرد و ئەوەی ئارەزوویان لێبوایە و بەدڵیان نەبوایە نەیان دەهێشت سەفەربکات و دەیان گەڕاندەوە و زۆر جار بەپێی ناو مامەڵەیان دەکرد و ئەگەر ناوەکان کوردی بوونایە ئەوە ڕێگایان نەدەدا ، خۆ ئەگەر کوردستان بوایە ئەوە سەفەر بۆی قەدەغەبوو و دەبوو ناوەکەی بگۆڕدرایە و زۆر جار بەزەبری پارەو بەرتیل و واستەکاری کارەکان بەڕێدەبوون .

زۆر لەوانەش تۆشی گیرو گرفت دەبوون و ئەو ڕێگایە دەبووە مایەیی ئەزیەت دانیان ، مەبەستم هێشتا دیووی کوردستان و ئەویش دەگەڕایەوە بۆ ئەو بارودۆخانەی کە ئەو کات هەبوون بەهۆی شەڕی ناوخۆوە . ئەمە وای دەکرد هەندێك لەوانەی کە نەیان دەتوانی بەم ڕێگایەدا هاتوو چۆبکەن دەکەوتنە واستەو و پارەدان و چەندین ڕێگایان بەکاردەهێنا و هەبوون لەوانەش بەناچاری ڕێگای ئێرانیان دەگرتە بەر . کەواتە هەموو شێوە گرفتەکان و پێشهاتەکانیان وابەستەبوون بەیەکەوە و پێکەوە بەسترابوون وەك زنجیرێك .

مامەڵـەکردن و بیرکردنـەوە لـەو لێـشاوەی کـە هـەنگاوی دەنـا بـەرەو هەنـدەران بەشێوەیەك کە دەسـەڵات و کۆمەڵگاشـی بێـزار کـردو ترسـی لێنیـشت و کارەکـەش بەرەو زیادبوون دەچوو بۆیە تادەهـات لەلایـەن حکومەتـەوە کارەکـان بـەرەو گـران بوون دەچوون و کارێکی وادەکرا کە ئەو سەفەرانە قوورستر بکرێن بەشـێوەیەك کـە خەڵکی بەرێژەیەکی کەمتر بیری لێبکەنەوە و سەفەرنەکەن .

بەڵام رێگە گرتن و دەست خستنە رێگای کەسێك کە لەناخەوە و بەوپـەڕی بـیروڕاوە بڕیـاری دابێـت سـەفەر بکـات و هۆکارێـك پاڵپێوەنـەربێت بـێ گومـان دەیـان رێگـاو کۆسپ و تەگەرەش ئەو هەنگاوانە دواناخەن و ناتوانن ئـەو بڕیـارە هەڵبوەشـێننەوە کە ئەمە ڕاستیەکی ژیانە و هەموو کەسـێك و لەهـەموو کـارو ڕەفتـارو هەڵوێـستێکدا بەدیار دەکەوێت و رێگا گرتنیش لەم شێوە کۆچ و پەنابەریانە پێویستی بەهەنگاو و پلان و پڕۆژەی ترە بەپێچەوانەی ئەوەی کە هەوڵی بۆ دەدرا یا سوکایەتی و گاڵتـە پێکـردن و شـێواندنی ڕاسـتیەکان ، ئەمانـە لەبڕگـەکانی داهـاتوو دا باسـیان لێـوە دەکەین .بەشێوەیەکی گشتی کەسـایەتی کـورد بـۆ بەسـەر بردنـی هـەنگاوەکانی و گەیشتنە ئامانجێك کـە بەمەسـت و هیـواو تێگەیـشتنی خۆیـەوە ئاکـامێکی گـەش و ڕوناك و باشترە لەوەی کە تێیـدا بـووە ، ڕەنگـە ئـەوەی ئـەو کـات و سـاتانەی ئـەو بڕیاری ئەوەی دابێ دەبوو زۆر شت دوور لەخواسـتی خۆتـەوە بەئـەنجامی بـدەیت و زۆر لەوانە رێگای تێدەچـوو بەمانـەوەیان ڕەنـگ بـوو لەناوچـوونایە ، بۆیـە دەکـرێ لەزۆر ڕوانگەوە باسی لێوەبکەین و شی بکەینەوە .

بەشێوەیەکی گشتی ئەو قۆناغەمان باس کرد کە کەسایەتی کورد هەنگاوی بۆ دەنـا تا خۆی ئامادەبکات و سەفەری هەندەران بکات .

قۆناغەكانی توركیا ـ ئێران ـ سوریا ـ ئەردەن

لەم چوار دەوڵەتەوە كەسایەتی كورد هەوڵی بەرەوهەندەرانی دەدا بەشێوازێك كە ئەردەن و سوریا خەڵكی بە پاسپۆرتی ساختە لەوێوە بەپارەیەكی زۆر دەرباز دەبوون لەگەڵ ئەوەی كە زۆربەی كات ئەم رێگایانە مەترسی داربوون و هەموو كاتیش سەركەوتنی بەدەست نەدەهێنا و ئەو نەفەرانە دەگیران و لەگەڵ ئەوەی كە ماوەیەكی زۆریش دەبوو چاوەڕوانیان بكردایە ، رێژەی زۆری وبەرفراوانی ئەو رێگایانە توركیا بوو لەهەموویان زیاتر و پاشان سوریاو ئەردەن و ئێران ، لەگەڵ ئەوەی ئێران رێگایەكیش بوو بۆ پەڕینەوەی پەنابەران بۆ توركیا بەهەمان شێوەش هەوڵی ئەوەش دەدرا بەپاسپۆرت و هەندێ كاری تری قاچاغ خەڵكی دەرباز بكەن بەرەو ئەوروپا. بێگومان ئێران لەسالآنی هەشتاكاندا دەرگایەكی كراوەبوو بۆ دەرباز بوون بەهۆی ئەوەی شەڕی ئێران ــ عێراق و ئەو لێشاوە پەنابەریەی كورد بۆ ئەم وولاتە كە هەبوون لەوانە لەڕێگای پاكستانەوە بەرەو هەندەران دەهاتن و ئەم رێگایەشم بەدورو درێژی باسكردووە .

بەلآم توركیا لەدوای ڕاپەڕینەوە بووە دەرگایەكی گەورەو كراوە بۆ دەربازبوون بەرەو هەندەران هەرچەندە ئەم وولآتە بەشێوەیەكی دوولایەن كارو مامەڵەی دەكرد لەلایەك دەیویست و هانی ئەو خەڵكەی دەداو ئاسان كاری دەكرد تا خەڵكی زیاتر سەفەربكات و لەلایەكی تریشەوە كۆسپی دەخستە رێ و گرفتی دروست دەكرد و مامەڵەی نامرۆڤانەی دەنواند و ڕەفتاری زۆر ناشیرینی دەنواند .

بارەگایەكی تری زۆر گرنك كە میوانخانەیەكی گەورەو هاوكاری بوو بۆ خەڵك و خزمەتكردنیان و ئاسان كاری ، رێگا كردنەوەی زۆر لەو ماڵ و خێزانانەی كە نەیان دەزانی ڕوو لەكوێ بكەن لەوێ دەحەوانەوە و گرفت و كێشەكانیان كەم دەبوونەوە

ئەویش مـاڵی جـەنابی شـێخ عوسمـانی بیـارە بـوو لـە ئەسـتەمبوڵ کـە تەکیەکـەی بارەگایەك بوو بۆ هاوکاری ئەو خەڵکە و خزمەت و حەوانـەوەو چـاودێری کردنیـان و بەدەم گرفت کێشەکانیانەوە دەچوون . لەهەمان کات بارەگـای لایەنـە سیاسـیەکان گرفتیان بۆ خەڵك دروست دەکرد و لایـان لەکـەس نـەدەکردەوە و تەنانـەت وەڵامـی لایەنگرو ئەندامانی خۆشـیان نەدەدایـەوە بەشـێوەیەك سـەیری ئـەو خەڵکـە دەکـرا وەك دوژمن و ئەوەی مەبەستیان بوو بەتایبەت ئەوانەی لەوێ کاریـان دەکـرد تـەنها چـۆن گیرفـانی خۆیـان و دەوروبـەرەکانیان پربکـەن و کارەکـانی تریـان کـە دوورە لەخزمـەتی خـەڵك بەئـەنجام بگەیـەنن ، هەرچـەندە خـەڵك داوای ئـەوەی نـەدەکرد ڕەوانـەی هەنـدەرانی بکـەن بـەڵام ئـەوەی کـە مـرۆڤ لـەووڵاتێکی بێگانـە پێویـستی پێیەتی هاوکاری و چاوساخی و ڕێنمایی کردنە و هەندێ جاریش ئەو گرفتانەی دێنە ڕێ پێویـستی بەهاوکاریـە ، بەوپـەڕی بـڕواوە مـاڵی شـێخ ئـەم ئەرکـەیان گرتبـووە ئەسـتۆ و ئەوانـەی کـە لـەم ڕێگایـەوە هـاتوون و چـەند ڕۆژێـك لـەم ماڵـەدا نانیـان خـواردووە و خـەوتوون و حەوانەتـەوە دەزانـن گـەورەیی ئـەم ماڵـە لەچـیدابووە و تاچــەند ڕادەبــەدەربووە و پێویــستە هەمیــشەش لــەیاد نــەکرێت و ڕەحمــەت و خۆشەویستی بۆ گیانی ئەو بەڕێزە و ئەوانەی لەوێ کاریان دەکرد و لەخزمـەتی ئـەو خەڵکەدابوون بنێردرێت . ئەوەش لەبیر نەکەین هەندێك هـەبوون کـە لەپـەنای مـاڵی شێخ دا خۆیان حەشاردابوو و لەخزمەتی ئەو تەکیەدابوون بەڵام بوونی ئەو خەڵکـەو پێویستیەکانی بۆ دەربازبوون و پارە گۆڕینەوە و پارە حەواڵەکردن و هەنـدێ کـاری تر کەوەك بازرگانی مامەڵەی پێوە دەکرا و ئەم ماڵ و کارو تەکیەیان وەك دەرگایەك بۆ کاسپی و بازرگانی خۆیان بەکاردەهێنا و ئـەوانیش چـەند کەسـێك بـوون خـەڵکی دەیان ناسین و دیاربوون و لەگەڵ ماڵی شێخ جیادەکرانەوە .

هەنـدێ لـەو کوردانــەی کـە پـێش ئـەوەی مـاڵی شـێخ بـەم شـێوەیە واڵابکرایـە ، هەرکەسەو بەهۆی ناسیاوێکی خۆیەوە یـان هاوڕێیەکـەوە یـان ئـەو قاچـاغ چیانەی

کەدەیان هێنان ڕەوانەیان دەکرن بۆ هەندێ شوێن و هەندێ کەسی خۆیان تا بتوانن کاریان بۆبدۆزنەوە هەرنەبێت پارەی خواردن و خەوتن پەیدابکەن و هەبوون کاریان دەکرد تەنها بۆئەوەی بتوانن لەو شوێنەدا بخەون و پارەی خەوتن نەدەن و کەمێك نان هەبێت بخۆن یان ئەو پارەی کەکاری پێدەکرا زۆر کەم بوو بەشی زۆر شتی نەدەکرد و ئەو پارە بۆ ئەوەنەبوو کە کۆبکرێتەوە بۆ سەفەر چونکە ئەوانەی کەکاریان دەکرد و خاوەن کارەکەش دەیزانی ئەمانە هاتوون بۆ دەرچوون لەتورکیا و زۆر نامێننەوە بۆیە زۆر لەو خاوەن کارانە ئەم هەلەیان دەقۆستەوە تا پارەی ئەو خەڵکە بخۆن پارەکانیان نەدەنەوە و ئەگەر قسەشیان بکرادایە ئەوە هەڕەشەی ئەوەیان لێدەکردن کە پۆلیس ئاگادارئەکەن و بەئاگاداربونی پۆلیس و گرتنی ئەوە سنورداش دەکرایەوە بۆیە زۆر جار ئەو کارانە بەبەلاش بەو کوردە دەکراو بەناچاریش دەیان کرد تەنها لەترسی گیران و بوونی شوێنی خەو و نان خواردن تا ئەو ڕۆژەی دەرگای چوونەدەرەوەی بۆ دێتە پێشەوە ، کەواتە ئەوانەی بەکارو بەئیشی خۆیان پارەیان کۆدەکردەوە ماوەیەکی زۆری دەخایاند و ئەوانەی کە پارەیان بۆدەهات و کەس و کاریان هاوکاریان دەکردن بەڕێژەیەکی وا باشترو خێراتر سەفەریان دەکرد . بەڵام بەکردنەوەی دەرگای ماڵی جەنابی شێخ ئەو زوڵم و ناهەقیەی کە دەکرا بەرامبەر بەو گەنجە کوردانە کەم بووەوە ئەوانەی بێدەرەتان و بێ ڕێگاو بێ کاربوون هانایان بۆ ماڵی شێخ دەهێنا و لەوێوە هەوڵەکانیان بەرەو هەندەران دەستی پێکرد .

دوای ئەم هەموو چەرمەسەری و گرفت و کێشەو ڕێگای جۆراو جۆر بۆ دەربازبوون و ئەو ڕۆژگارانە دێنەوە یاد و ئەو ناو و کەسایەتیە وەهمیانەی کە زەمەندێك بوونیان هەبوو وەك کەسایەتیەکی جیاواز لەم کەسایەتیانەی ئێستامان و بەچەندین شێوە ناوی سەیرو سەمەرە کە ڕەنگە هەبن ئێستا بەخۆشیان ئەو باسانەیان بەلاوە سەیربێت و ئەو ناوانەش نەناسنەوە چونکە ئەوانیش لەبەرگێکی ترو لە نمایش

کردنی چەندین کەسایەتی جیاوازدابوون و ئەوەی دەیان کرد بۆ زەمەنێك بوو کە مەبەست کاسپی و پارە پەیداکردن و خۆدەوڵەمەند کردن و چوونە نێو دونیای قاچاغ و کاری سنوراو سنور و یاری کردن بەسۆزو شەرەف و ویژدانی خۆیانەوە کە ڕەنگە کامەیان باش بووبێت و کامەیان لەهەموویان زیاتر هاوکاری خەڵکی کردبێت بەڵام هەر قاچاغ چی بووە بێ ویژدان و زاڵم و مرۆڤ فرۆش بووە و بازگانی بەگیان و ماڵ و سەروەت و سامانی ئەو خەڵکەوە کردووە کە هەمووشمان گیانی خۆمانمان لەو کات و ساتانەدا داوەتە دەستی بەو هیوایەی کەلەم ڕێگایەوە بەرەو ئەو هیواو خواستەی کە هەمان بووە پێی بگەین و بەدەستی بێنین . لەو ناوانەی کە تائێستا لەبیرم مابن و بێگومان ئەوانەی ئەم رێگایەیان دیوە لەبیریانە و ڕەنگە قاچاغ چیەکان بەخۆیان ئەو ناوانەیان لەبیر کردبێ بەڵام من لێرەدا بۆ مێژوو بۆ لەبیر نەچوونەوەیان دەیان نووسم هەرچەندە ئەم ناوانە ناوی ئەسڵی ئەو کەسایەتیانە نیە لەوانە (ئەمیر حەیدەری.. بەخەیی قەرەقۆل.. کەیوان ئێرانی.. فەرە عەپسی.. لوقمانی زەڕەنگە.. بێساران هەورامی.. حەمە سەرسپی.. حەمە سوور.. ئەیووبە ڕەش.. حەمە دانزێڕ.. فەرەیدوونی عەزەلات.... هتد) زۆر ناوی دی جۆراو جۆر کە ڕەنگە هەربەناوەکانیاندا شێوە و ڕەوشت و ڕەفتارو کرداری سەیر بەدیار دەکەون . بەرەو دونیایەکی نادیارو ئایندەیەك کە نەزانرێت چۆنەو لەکوێ دەگیرسێیتەوە و ئەو مرۆڤەش گیان و ڕەحمەت و ئایندەی دەداتە دەست ئەو شێوە ناوانەی کە باسمان کردن و ئەوانیش تەنها لە ڕوانگەی پارەو بەرژەوەندی و گیرفانی خۆیان و زۆر لەوانەی کە بەخت یاوەریان نەبوو و لەسەرەتای هەنگاوەکانیاندا و لە کاروانی نەگەیشتووی کۆتای بەو کاروانەی هات و لە و ڕێگاو بانەدا گیانیان لەدەست داوە . هەندێکی دی بەهۆی گرتنیان و سنورداشکردنیان و جارێکی دی نەیان توانیووە بگەڕێنەوەو کاروانەکەیان بەو شێوەیە کۆتایی پێ هاتووە .

ئەمە سەرەڕای ئەوەی ئەو کەسایەتیانە کە ماڵ و حاڵ و دوکان و سەیارەو ئاڵتوونی هەموو فرۆشراوە و بەگەڕانەوەی ژیانی لەسفرەوە دەست پێدەکاتەوە .

هەندێك لەو ڕێگاو شوێنانەی کە خەڵکی پێ ی دەرباز دەبوون بەکورتی ئەمانە بوون :

١. بەڕێگای فڕۆکە بەرەو چیك یان هەنگاریا و بولغاریا و ئۆکرانیا و ڕوسیا و هەندێ وولاتی دی ، ڤیزە بۆ ئەم وولاتانە هەندێك ئاسان بوو و بەتایبەت ئەوانەی کە پاسپۆرتەکانیان فەرمی بوون و گرفتیان نەبوو و لەوێشەوە بەڕێگای ترو بەشێوەی قاچاغ بەرەو وولاتانی ئەورووپی .

٢. ڕێگای تر بەهەمان شێوە بەفڕۆکە و یەکسەر بەرەو ئەو وولاتانەی کە ڕاستەخۆ بەرەو ئەوروپا ، ئەمەش پارەکەیەکی زۆری دەویست و پاش ماوەیەکی زۆر چاوەڕوانی و ئەگەر هەنگاوەکە سەری بگرتایە ئەوە دەبوو لەترانزێت ئەو پاسپۆرتە فڕێ بدات و دوای ماوەیەك خۆی تەسلیم بکات.. زۆر لەوانە دەگیران و تووشی گرفت بوون و لەوێشەوە بەورەو کوردستان ڕەوانە کرانەوە .

٣. ڕێگای ئاو ، بەبەلەمی بچوك ئەو خەڵکە دەخرایە دەریای ئیجە و لەوێشەوە فڕێ دەدرانە دورگەیەکی یۆنانی و بەرەلا دەکران ئەوەی دەگیرا و ئەوەی خۆی تەسلیم دەکرد یان دەرباز دەبوو ، هەرچەندە لەو ڕۆژگارانەدا ئەوانەی لەم دوورگانە دەگیران دوای چەند ڕۆژێك هەموو مۆڵەتی یاسای یان وەردەگرت و ڕەوانەی پایتەختی یۆنان دەکران و بەبێ کێشە و ئیقامەی چەند مانگیان وەردەگرت . بەلام لەگەڵ ئەوەشدا ئەم ڕێگایە چەند ترسناك و بێ ئامان بوو و زۆر گەنج و خێزان و منداڵ لەم دەریایەدا خنکان و تەنانەت لاشەکانیشیان نەدۆزرانەوە ، هۆکارەکانیش لەوەدا بوون کە ئەو قاچاغ چیانە تەنها بیریان لەپارەوەرگرتن دەکردەوە و سەلامەتی ئەو خەڵکە بەلایانەوە گرنگ نەبوو، ئەوەی گرنگ بوو چەند پارە زیاتر وەرگرن و ئەو بەلەمانەش هیچ شێوە مۆڵەتی یاسایی چوونە نێو

دەریایان نەبوو واتە بەلەمەکان خراپ بوون نەدەشان بچنە دەریاوە لەگەڵ ئەوەشدا زیاتر لەو ڕێژەی خۆی خەڵکیان تێدەکرد و دەبووە هـۆی نقـووم بونیـان.. شـەپۆلی مەرگ و قوڵی بیٚ کۆتایی ئەو دەریایە و نەبینی ئەم سەرو ئەوسەری خۆی لەگـەروی منداڵ و گەنجی بیٚ دەسەلاٌت دەئالاٌند و هیواو حەزو ئاوات و دیـدە نیگـای ئاینـدەی بەرەو مـەرگ و کۆتـایی دەبـرد ، خەونـە ئەرخەوانیـەکانی منـدالاٌنی کـورد ئەوانـەی بەهیواوە هەنگاوی نوێیان بەرەو هەندەران و بـەرەو ژیـان و گـوزەران و حەوانـەوەو ڕەوینەوەی ئێش و ئازارەکان بەلاٌم کۆتای و گـورزی بـەهێزی نـامۆبوون و شـەپۆلی دەریاکـان کۆتـایی ئـەم هیـواو ئاواتانـەی بوونەتـە قوربـانی . نمونـەی هەنـدێك لـەو ڕوداوانە کە لەمانگی ٦ ی ساڵی ٢٠٠١ دا (١٢) کەس خنکان و لەتورکیا باخیرەیـەکی جۆرجی ڕەوانەی ئیتالیا کرابوون ٨٠ کەس کورد بەهۆی نقـوم بـوونی باخیرەکـە وە هەموو گیانیـان لەدەسـت داوە ، لـە کۆتـایی مـانگی ٨ لـە سـاڵی ٢٠٠١ دا لەبـەحری ئیجە بەلەمێك وەرگەڕا ٣٧ نەفەر بوون ١٧ کەسیان کورد بوون هـەمویان خنکـان و لاشەی ٨ نەفەریان دۆزرانەوە ، ژمارەی ئەوانەی کە تا ئەم چەند ساڵانەی دوایی لـە بەحری ئیجە خنکاون گەیشتۆتە ٤٥٠ نەفەر .

٤. ڕێگایـەکی دی هـەبوو کەبەهـەمان شـێوە لـەڕێگای دەریـاوە بـوو بـەلاٌم بەشـێوەیەکی دی ، ئـەویش بەدروسـت کردنـی پاسـپۆرت بـۆ نەفـەرەکان و تـیکتی باخیرەیـان بـۆ دەکـرِدرا و ئـەویش دەکەوتـە سەرشانـسی ئـەو نەفـەرەو تاچـەند دەیتوانی بەو شێوەیە ڕەفتاربکات بۆ ئەوەی نەناسرێت و دەربازبێـت و هەنـدیٚ لـەو کەسانە بەهۆی دەم و چاو و ڕەفتارو هەڵەکردنەوە دەگیران و لەگەڵ ئەوەشـدا ئـەو خەڵکە باشیش بوو دەیـان تـوانی خۆیـان لـەو کارەبـدەن چـونکە کەسـایەتی کـورد ئەوەتەی هەیە کەی بـەو ڕێژەیـە ئاشـنایی لـە گـەڵ فرۆکەخانـەو چـۆنیەتی سـواری بـاخیرە و سـەفەری دوورو درێـژ بـووە ئـەوەی کـورد و کەسـایەتی کـورد لـیٚ ی شارەزابێت شەرو ئاوارەیی و ژیانی شـاخ و ئۆردوگـا و دەبـەدەری و ژیـانی خەیمـەو

نەهامـەتی . بـەگێرانی ئـەو نەفەرانـەش لـەم شـێوێنانەدا ئـەوانیش بەهـەمان شـێوە سنورداش دەكرانەوە .

٥. رێگای پێ واتە ئەو رێگایەی كە دەبوو چـەند شـەوێك بـەرێگا و بـەپێ ئـەو سنوورانەی نێوان یۆنـان و توركیـا و چـەندین نەهامـەتی و ناخۆشـی و بـڕینی ئـاو و شاخ تا ئەو شێوێنەی كە بتوانرێ سواری پاس یان قیتار یان سەیارەو شاحینە بێت بـۆ دەربـازبوون . ئـەم برگەیـە زۆر بـەوردی باسـی لەسـەر كـراوە واتـە لەبڕگـەی سـەفەرێك بـۆ هەنـدەران بـاس لـەوە دەكـەم چـۆن پەنابـەرێك ئەوهەنگاوانـە دەنـێ تابگاتە بەمەستی خۆی و لەو ژیانەی كە ئـارام و خۆشـگوزەران نیـە بـەرەو ئـارام و خۆشـگوزەرانی بـڕوات بەهـەموو خۆشـی ناخۆشـی نەهامەتیەكانیـەوە باسـی لێـوە كردووە.

گرفت و ترسی ئەوانەی بەرەو ژیانی پەنابـەری هـەنگاویان دەنـا كاتێـك كـە وولاتـی توركیایان بەجێ دەهێـشت و دەگەیـشتنە یۆنـان ئـەوە دەبـووە بـڕینی هـەنگاوێكی گرنگ و گۆڕانێكی باش و دڵخۆشكەر بۆئەو كەسایەتیە چونكە توركیا ترسی ئـەوەی هـەبوو كـە هـەركاتێك چـاوەڕوانی ئـەوەی دەكـرد بگیرێـت و بـەرەو كوردسـتان ڕەوانەبكرێتـەوە و تەنانـەت بەترسـەوە بـەرەو بازاڕەكـانی توركیـاش دەڕۆشـتن . یۆنـانیش بەدەروازەیـەكی ئاسـان دەزانـرا بـەرەو ئـەوروپا لـەوێ ترسـی گـرتن و گەڕانەوە نەبوو و دەتوانرا كاربكرێت و پاش ماوەیەك بەرەو ئەوروپا هەنگاو بنێـت و لەوێش چەندین رێگا هەبوون . وولاتی یۆنان و خەڵكەكەی زۆر شت لەئێمـەیان نزیـك دەكردنەوە لەوانە كوردیان خۆشدەویست و ڕەفتاریان باش و دلسۆزانەبوو هاوكاری تەواوی كوردەكانیـان دەكـرد ، لەلایـەكی تـرەوە جـوانی ئـەو وولاتـە و ئـەو تێكـەڵ بونەی لەنێوان داب و نەرێتە ئەوروپی و شەرقی كـە دەتـوانی هـەردوو شـێوازەكانی تێدا ببینی و لەگەڵیان هەڵسوكەوت بكەیت ، ئەمەش ئەو جیاوازیەی دانیشتوانی ئەو وولاتـە لەگـەڵ دانیـشتوانی سەرسـنورەكان چـونكە ئەوانـەی سەرسـنوورەكان

بەوشـێوەیەنەبوون و لەگـەڵ نزیـك بونیـان لـە تورکیـاوە ئـەوانیش هـەمان ڕەفتـارو شێوەی ئەوانیان وەرگرتبوو . بـەهۆی ئـەوەی کـە کوردەکـان بـێ مۆڵـەتی یاسـایی هاتووچۆیان دەکـرد و لـەناو شـارەکاندا پـۆلیس دەگـەڕان و ئەوانـەیان دەگـرت کـە بەڵگەی یاسـای و مۆڵـەتی مانـەوەیان نـەبوو یـان گرفـت دروسـت دەبـوو و پـۆلیس کۆنترۆڵیان دادەنا و لەگەڵ ئەوەی کە هندی و پاکستانی و وولاتـانی دی دەگـێران و کوردیش تەنها بەووشەی (کوردۆس) هیچی لەگەڵ نەدەوترا و بەڕێزەوە بەڕێدەکرا . زۆر جـار پاکـستانیەکان دەیـان وویـست ئـەم ووشـەیە بـەکاربێنن و بڵـێن ئێمـەش کوردۆسین بـەڵام بـە ڕەنگـو و ڕو و قـسەکردن خێـرا ئاشـکرادەبوون و ئەمـەیان بـۆ نەدەچووە سەر. لێرەدا دەمەوێ باس لەسەر ژیان و گوزەرانی ئەو خەڵکە بکەم کە چۆن بوون چۆن دەژیان و ڕۆژانە پێیەوە خەریك بوون و چۆن خۆیـان ئامـادەدەکرد بۆ دەربازبوون لە یۆنان و گەیشتنیان بـە ئیتالیـا و وولاتـانی تـری ئـەوروپی.. دوای ئـەوەی چـەند ڕۆژێـك ڕێگـا بـەپێ ی و دوای مانـدوو بـونێکی زۆر و ناڕەحـەتی ئـەو نەفەرانە لەشاری ئیکزانتی وەك دووا قۆناخی ڕێگـا سـواری پـاس دەبـوون و بـەرەو سالۆنیك و لەوێشەوە بەرەو ئەسینا و ئەو سەنتەرەی شار و ئەو گۆرەپانەی بەناوی (ئامۆنیـا) کـە کوردەکـان لێـی کۆدەبوونـەوە و دواتـریش بـوو بـووە شـوێنێك بـۆ فرۆشـتنی هەنـدێ خـواردن و دواتـر مامەڵـە کردنـی قاچـاخ چـیەتی و سـەفەرو و هەندێکی تر باسـی کـارو ئـیش دۆزینـەوە ، سـەبارەت بـە حەوانـەوەی ئـەو خەڵکـە هەبوون لە ئوتێلەکان ژوریان گرتبوو و هەبوون لەوانەش کە چـەند کەسـێك پێکـەوە شوقەیەکیان گرتبوو و تێیدا دەژیـان و لـە نزیـك پـارکی ئامۆنیاشـەوە گۆرەپـانێکی چۆڵ هەبوو لەگەڵ زۆر بوونی کوردەکان و کەمی ئیش و دروست بوونی گرفـت وایـی کرد ئەو شوێنە بکرێتە پارکی نیشتەجێ بوونی ئەو کوردانە کە سەرەتا لـەکارتۆن و نایلۆن ژوریان لێدروست کردبوو تێیدا دەژیان و دواتر بەشێوەیێکی تر کرایە لـەوح و هەندێك گۆڕانکاری پێوە کراو بەتەواوی بووە ئۆردوگایەك لەناوەڕاستی ئـەو شـارەدا

كە كوردەكانی تێدا دەژیان و بەجۆرێك وایی لێهات بووە شوێنی بازارو بازرگانی و چەندین كەباب خانەوە نانەواخانەو دەلاك خانەوە زۆر شتی تری لێدروست كرا .

پاش ئەوەی كە سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان كە ئەو كات بەرێز جەوهەر نامق سەرۆكی بوو بەسەردانێك هاتە یۆنان و لەرێگای بەرێزیە هەوڵی ئەوە درا كە لەگەڵ بەرپرسانی پەرلەمان و حكومەتی یۆنانی گفتوگۆ بكات لەو بارەیەوە ، ئەو كات من چەند وێنەیەكی فۆتۆگرافی و ڤیدیۆیی ئەو شوێنەم گرت و تەسلیم بەبەرێزیانم كرد بۆ ئەوەی لەنزیكەوە ئاگاداری ژیان و گوزەرانی ئەو گەنجانەبن و پاشانیش گوێنەدان و پشت گوێخستنی دەسەڵاتی یۆنان بۆ داواكانی خەڵكی كورد چونكە چەند جارێك هەوڵی ئەوە درا لەرێگای مانگرتن و رێپێوانەوە بەرەو پەرلەمان و دەسەڵاتی یۆنان و چەندین هەوڵ درا لەرێگای لایەنە سیاسیەكانەوە كارێك بكرێت بەڵام هەوڵەكان بەو شێوەیە جێگای خۆیان نەگرت و دوای ماوەیەكی زۆر توانرا ئۆردوگایەك دروست بكرێت و ئەو شێوە پارك و كۆبوونەوانە لابرێن و هەموو كوردەكان لەوێ كۆبكرێنەوە . كارو كاسپی و قاچاخ چیەتی بەشێوەیەكی ترو جیاواز لەوەی توركیا ، هەرچەندە هەموو قاچاخ چیەكان بەیەكەوە بەسترابوون و پەیوەندی لەنێوانیان دا هەبوو چونكە كاریان بۆیەك دەكرد و هەندێ جاریش یەك سەرچاوەیان هەبوو بۆیە لەوێش دەستیان دەرۆیشت و بەئارەزووی خۆیان ئەو خەڵكەیان رووت دەكردەوە و یاریان بەچارەنووس و دەروونی ئەو خەڵكە دەكرد و رۆژانە چەند كەسێك لەو پاركانەدا دەدرانە بەرشەق و داركاری دەكران و ئەو رێگایانەی كە لەوێوە هەبوون بەرێگای شاحینەبوو واتە لەپشتی شاحینەوە نەفەرەكان دەشاردرانەوە و لە ٦٠٠ دۆلار تا ١٥٠٠ دۆلار نرخی ئەو سەفەرەبوو، ئەمەش دوای ئەوەی كە چەند رۆژو چەند هەفتە چاوەروانی و هەندێ جار لەمانگ تێدەپەری.. لەگەڵ ئەوەی كە رێگای ئەلبانیا هەبوو ئەو خەڵكە دەبرایە ئەلبانیا و لەوێوە سواری بەلەم دەكران و ئەم رێگایەش گرفتوو كێشەی زۆر دروست كردو زۆریش لەو رێگاو بانەدا و لەو ئاوەی كە

دەپەڕینەوە خنكان و تیاچوون. لەوانە لەمانگی ٨ ساڵی ٢٠٠٠ دا كە ١١٥ نەفەر لەدەرایا گیران و ڕەوانەی ئیتالیا كرابوون ، ئەمانە لە توركیاوە چوبوون . لە ٢٢,٠٤,٢٠٠١ دا باخیرەیەك گیرا بەرەو ئیتالیا دەچوو ١٠٠٠ نەفەری پێبوو كە زۆربەیان كورد بوون و ژمارەیان دەگەیشتە ٦٠٠ نەفەر لەو باخیرەیەدا ئەمەش لەتوركیاوە ڕەوانەكرابوو . لە ٠٥,٠٥,٢٠٠١ دا باخیرەیەكی تر گیرا كە بەهەمان شێوە بەرەو ئیتالیا ڕەوانەكرابوو كە زۆربەیان كورد و پاكستانی و مصری بوون و لە ٠١,٠٢,٢٠٠١ دا باخیرەیەك كە ٩١٠ كوردی عێراقی لە توركیاوە بۆ فەرەنسا پێ بوو گیران و چەندین ژن و منداڵیان تێدابوو . باسمان لەوە كرد كە ڕەفتارو هەڵسوكەوتی خەڵكی یۆنان و دەسەڵات و ڕای گشتی بەرامبەر بەكورد گۆڕانی بەسەرداهات و لەو شێوە باشەوە بەرەو خراپی رۆشت ، ڕێژەی پەنابەریش لە سنوری خۆی تێپەڕاند و دەزگا پەیوەندیدارەكانیش كەوتنە ئەوەی سنورێك بۆ ئەم شێوە لێشاوە دابنێن و ئەمەش لەو ڕوانگەیەوە هات كە كوردەكانیش بەو شیوەی پێشووی خۆیان نەمانەوە بەڵكو دەستیان دایە خراپەكاری و كاری ناشەرعی و دەرمان فرۆشتن و شەڕو كوشتن و خراپەكاری و ئەمەش وای كرد خەڵكی یۆنان لەهاوكاری و چاكەو خزمەتەوە بگۆڕێن بەرەو دژایەتی و ڕەفتاری ناشیرین بەرامبەر بەكورد .

بەپێی ئامارێكی فەرمی لەسەرسنوری ئیبراهیم خەلیل و ژمارەی ئەوانەی كە سنورداش كراونەتەوە و لەماوەی نێوان مانگی ٦ی ساڵی ١٩٩٩دا و بۆ مانگی ٤ ی ساڵی ٢٠٠٠ گەیشتە ٣٢٦٧ نەفەر .

چەند زانیارێك سەبارەت بە یاسای كار و پەنابەری

لەم برگەیەدا دەمەوێ تیشك بخەمە سەر هەندێ خاڵ لەوانەی كە یاساكانی پەنابەری لەم وولاتانەدا چۆنن و بەچ شێوازێك رەفتار كراوەو دەكرێت هەرچەندە بەو شێوازەی كە سالانی پێشوو بەهۆی ئەو لێشاوە زۆرەی پەنابەرانەوە بۆ ئەم وولاتانە ناچاربوون یاساكان یەكخرێن و بەیەك شێوازی ستاندار رەفتاربكرێت هەرچەندە بەشێوەیەكی گشتی ئەم ستاندارتە هەر هەبووە و بەردەوامیشە..
لەو رێككەوتنە نێونەتەوەییەی ٢٨ی تەموزی ساڵی ١٩٥١ سەبارەت بە پەنابەریەتی و باری پەنابەری و پاشان هەمان بریار لە ساڵی ١٩٥٤ وە دەست بەجێ بەجێ كردنی كرا و زەوریەتی هاتنەكایەی ئەم شێوە برپارو راسپاردانە دەگەرێنەوە سەر ئەوەی كە بەهۆی شەرەكانی یەكەم و دووەمی جیهانیەوە زۆر لەو خەڵكانە تووشی ئاوارەیی و پەنابەری بوون و لە شوێنی شەرو ناوچە ترسناكەكانەوە هانایان بۆ ئەو ناوچانەبردووە كە ئارامترو دور لە كێشەو شەرەكانەوە بوون و دواتریش لە ئاكامی ئەو شەرە وێرانكاریانەوە و تێكدانی خانووبەرەو بێلانە بوونی خەڵكانێكی زۆر و ئەو زەرورەتە مێژوویەی كە خزمەتی بە مرۆڤایەتی كرد و لانەیەكی بۆ بێ لانەكان دامەزراند.. یاسای پەنابەری و پاراستنی مافەكانیان و هاوكاریە مرۆییەكان و ژیانەویان بۆ جارێكی دی كارێكی باش و دەستكەوتێكی گەورەبوو زۆر خزمەتی بە مرۆڤایەتی كرد بەتایبەت ئەوانەی كە بەراستی پێویستیان بەم شێوە هاوكاریانە بوو .لە وڵاتی ئەڵمانیادا چەندین شێوازو جۆری یاسا گۆرانیان بەسەرداهات و بەپێ ی ئەو رۆژگارانەی كە پەنابەران پەنایان بۆ هێناوە گۆران بەسەر یاساكاندا هاتووە و ئەو یاسا كۆنەی كە تا پێش ساڵی ٢٠٠٤ پەیرەوی دەكرا .
لە بەرواری ٥ / ٨ / ٢٠٠٤ دا یاسای نوێ بۆ رێكخستنی باری پەنابەری و مافەكانی لە ئەڵمانیا جێی گرتەوە ، كار بەم یاسایەش بەشێوەی فەرمی لە مانگی ١ی٢٠٠٥

كرا و بۆ یەكەم جار پێداچوونەوە بەم یاسایەی كە ئێستا پـەیڕەوی دەكرێت كـرا ، یاسایەكی نوێی پەنابەری كە بەرژەوەندی و پێویـستیەكانی كۆمـەڵگای ئـەڵمانی لـە ڕوی ئـابوری و كۆمەڵایەتیـەوە لـە بەرچـاو دەگرێـت ، بـەڵام ئـەو مەبەسـتە سـەرەكیەیەی كـە پێویـستی بـەم یاسـا نـوێ یـەكرد ئـەوەبوو : كـۆچ بەمەبەسـتی كـاركردن... كاروبـارە مرۆییـەكان... ئاوێتـە بـوونی كۆمەڵایـەتی و بابەتـە ئاسایشیەكان . هەروەها ئەو كۆمەڵە زانیاریـە باوەڕپێكراوانـەی كـە پەیوەنـدارن بـە هاتنەناوەوەی وڵات و شـێوازی پەنابـەری و چـۆنیەتی پەنابـەری سیاسـی . لەسـەر ڕۆشنایی یاسای بیانیەكانی كۆن ، بۆ بییانی نیە لە دەرەوەی چوار چێوەی وڵاتانی كۆمەڵەی ئـەوروپی كـە مۆڵـەتی مانـەوە و كـاركردنی بـەردەوامی پێبـدرێت ، تـەنها لەكاتی نائاسـایی و تایبـەت دا . ئـەو ڤیـزەی كـەوەردەگیرا لـە ڕێگـای نوێنەرایـەتی یـەكانی ئـەڵمانیاوە بـوون لـە دەرەوەی وڵات بـە مەبەسـتی خوێنـدن ، چارەسـەری نەخۆشـی ، تاقیكردنـەوە زانیـستیەكان ، گەشـتوگوزار ، بـەڵام كـارو پەنابـەری تیانەبوو ، بۆیە وابەستەبوو بە چەند كاتێكی دیاری كراو و كـورت و ئەگـەر هۆكـاری تونـدو پەسـەند بـۆ گـۆڕین و تازەكردنـەوە هـەبوون ئـەوە دەتـوانرێ گۆڕانكـاری تێدابكرێت ، ئەوەش بەپێی یاسایەك بە بەرێگرتن لە بەردەم یاسای كاری بیانی كە حكومـەتی ئـەڵمانی لەسـاڵی ١٩٧٣ دا دەریكردبـوو بـۆ چارەسـەركردنی كێـشەی بێكاری لەوڵات . بەڵام یاسای نوێ چەندین گۆڕانكاری بنەڕەتی بەخۆوە بینیوە لـە یاسـاكانی كـاركردن و مـاف پەنابـەری گـرنگ ترینیـان گـۆڕینی ئـەڵمانیا بـۆ وڵاتـی پەنابەری ڕێكخراو لە شێوازی وڵاتە یـەكگرتووەكانی ئـەمریكا و كەنـەداو ئوسـترالیا، ئەمـەش لەوانەیـە بەشـێوازو ڕێـژە كـەمتر لـەو دەوڵەتانـە بێـت. ئـەتوانین كـورت كردنەوەی ئەو یاساو زانیاریانەی تایبـەت بـە پەنابـەری و مافـەكانی بـەپێی یاسـای نوێ بەم شێوەیە شی بكەینەوە :

١. شێوەكانی مافی پەنابەری :

لابردن و سڕینەوەی هەموو شێوازەكانی تـری مـافی پەنابـەری و گـۆڕینی بـەم دوو شێوەی خوارەوە :

مۆڵەتی مانەوەی.. كاتی **Aufenthaltserlaubnis Befristete**

مۆڵەتی مانەوەی.. هەمیشەیی **Niederlassungserlaubnis Unbefristete**

بەڵام لە هەردوو حاڵەت دا پێویستە یەكەم جار مۆڵەتی هاتنەناوەوەی فـەرمی بـۆ ناو وڵات هەبێت و پاشان بۆی هەیە ئەم شێوازە بگۆڕێت بو مۆڵەتی مانـەوەی كـاتی یان هەمیشەیی، ئەویش بەپێ ئەو مەرجانەی لە یاساكەدا هاتووە.

٢. مۆڵەتی مانەوە بەهۆی خوێندنەوە :

ئەمەش مۆڵەتی كاتی وەردەگرێت بەپێی ئـەو پێویـستیانە پـێش بـینی دەكـرێن كـە یاساكە ئاماژەی پێداوە كە ئەویش خوێـندن و كاركردنـە، هۆیەكانیـشی دەگرێنـەوە سـەر یاسـا نێـو دەوڵەتیـەكان و ئـەوانی دی سیاسـی و مرۆیـی و خێزانیـە، بـەڵام سەبارەت بە مۆڵەتی مانەوەی هەمیشەیی ئەدرێت بەو بیانیەی كە زیـاتر لـە ٥ سـاڵ بەسەر ماوەی لە ئەڵمانیادا تێپەڕبووە و كۆمەڵێك مەرج و گرنكترینیان دابین كردنـی بژێوی ژیان واتە ئەو كەسە دەبێ كاری هەبێت و هـیچ كـاری خـراپ و نایاسـای لـەو وڵاتەدا نەبێت و بەشێوەی پێویست زمانی ئەو ولاتە بزانێت.

هەروەها دەكرێت مۆڵەتی مانەوەی بیانیـەكان تازەبكرێتـەوە بەمەبەسـتی خوێنـدن یـان هەوڵـدان لـەڕێگای زانكۆیەكـەوە یـان كۆمەڵگایـەكی زانـستی و پـەروەردەیی، هەروەها دوای تەواوبوونی خوێندن بەشێوەی سەركەوتوویی ئـەتوانرێ ئـەو مۆڵەتـە نوێ بكرێتەوە بۆ ساڵێكی تر تا بتوانێ بۆ كاربگەڕێت لەو بوارەی كەخوێندویەتی .

لە هەندێ حاڵەتی تایبەت دا دەتوانرێ مۆڵەت بدرێت بۆ بەشداری كردن لـە كۆرسـی زمان فێربوون بەبێ ئەوەی پەیوەندی هەبێت بە خۆئامادەكردنـەكانی خوێندنـەوە و تۆماركردن لە زانكۆیەكی دیاری كراو و هـەروەها دەكـرێ بـەپێی ڕەزامەنـدی دەزگـا

تایبەتیەکان بەکار مۆڵەتی مانەوە بە هۆی ئەنجامدانی ڕاهێنان و خۆئامادەکرن لە یەکێك لە کارگەکانی ئەو وڵاتە.

٣. کۆچ بەمەبەستی کارکردن :

لە بەرواری ٢٠٠٥/٠١/٠١ دا وەك یاسای نویێ دەسەڵات دەدات بە دادوەر بە دانی مۆڵەتی مانەوە و کارکردن بەو بیانیانە پێکەوە لەجێی ئەو یاسا کۆنەی کە جیاوازی و پێکەوەنەبەستنی ئەم دووانەی پێوەدیاربوو. ئەمەش ئەوەدەگەیەنیێ کە بیانیەکان لە ئەڵمانیا لەئایندەدا هەڵسوکەوت لەگەڵ یەك دەزگای فەرمی تایبەت بە کاروباری پەنابەری و مۆڵەت و کارکردن پێکەوە دەکەن ، بەڵام لەدەرەوەی وڵات نووێنەرەکانی ئەڵمانیا (سەفارەتەکان) بەم کارە هەڵدەستن . بەنسبەت ئەوانەی خاوەن تواناو شارەزایی زانستین کە یاساکە ڕێگادەدات بەوەرگرتنی مۆڵەتی هەمیشەی و بۆشیان هەیە ببنە هاوڵاتی لەو وڵاتەدا واتە (جنسیەی) ئەو وڵاتەیان هەبێت ، پاشان کەسوکاریان کە ژمارەیەك بۆیان هەیە لەگەڵیان بن و یان دوایی پەیوەندیان پێوەبکەن ، ئەوەش دەکەوێتە سەر ئەوکارەی کە ئەنجامی دەدەن . ئەمەش ئەوەدەردەخات کە یاسای پەنابەری و مۆڵەت دان بەم شێوەیە ڕەزامەندی ئەو دەرچوانەی زانکۆکان و پەیمانگا ئەڵمانیەکان تا سوود لەو بیانیانە وەرگرن ، وەك ولاتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا .

ئەمەش بەهەمان شێوە کاریگەر دەبێت لەسەر ئەو خاوەن کارە ئازادەکان کە یاساکە ڕێگادەدات مۆڵەتی مانەوەیان پیێ بدرێت بۆ ئەوانەی کە بازرگانی دەکەن و ئەوبڕە پارەیەش لە یەك ملیۆن ئۆیرۆ کەمترنەبێت ، و کاربۆ ١٠ کرێکار دابین بکات بەلایەنی کەمەوە ، لە حاڵەتی ئەوەی ئەم مەرجانە هەموویان جێبەجیێ نەکران و دوای لێکۆڵینەوە و هەڵسەنگاندنی و بوونی بەرژەوەندی گشتی ئەڵمانی و تایبەت و بوونی پێچەوانکاری لە سەر باری ئابووری و بەرامبەر ئەوەش نەدانی مۆڵەت بەوکەسانەی کە نزیکن لە کەسە خاوەن توانا سادەکانەوە بەردەوام دەبێت ، تەنها

لــە حاڵــەتی زۆر کــەم کەبەرژەوەنــدی پێویــست بکــات . مەرجــە ســەرەکیەکانی وەرگــرتنی مۆڵــەتی کــار ئەوانــەن کــە بەشــێوەیەکی گــشتی لەگــەڵ پێویــستیەکانی کۆمەڵگای ئەڵمانی دەبیّ ، بەلەبەر چاوگرتنی داواکاریەکانی بازاری کارکردن.

٤. کۆچ بە هۆکاری مرۆیی :

بەپێی یاسای پەنابەری نویّ و گونجانی لەگەڵ ئەو یاسایانەی کاریان پــیّ دەکرێت لە یەکێتی ئەوروپا کە دەتوانریّ مۆڵەتی پەنابەری لە ئـەڵمانیا دا بـدرێت ، تەنانـەت ئەگەر ئەو کەسەش لە وڵاتی خۆی هیچ چەوساندەنەوەو بەدواداچوونی کەسیەتی لە وڵاتەکەی خۆی نەبێت ، چونکە یاسا نوێکە ئەو چەوساندنەوەی کـە پەیوەسـتە بـە (جنس) ەوە هۆکارێکە بۆ وەرگـرتنی مـافی پەنابـەری . لەگـەڵ ئـەوەش دا ئەوانـەی پەنابــەری سیاســین مۆڵــەتی ســەفەرو گواســتنەوەو نیــشتەجیّ بــوون لــەنێو ئــەو هەرێمانەی ئەڵمانیا دا بەئازادی هەیە ، هەروەها بـۆ ئـەو کەسـانەی ئـەم مۆڵەتـەیان هەیەو منداڵەکانیان لە خوارتەمەنی ١٤ ساڵەوەن ئەتوانن بێنە لای دایـك و باوکیـان لە ئەڵمانیا .

٥. بەیەك گەیشتنەوەی خێزان (جمع شمل) :

لەم بڕگەیەدا کە پەیوەندی بەیەك گەیشتنەوەی خێزان و هێنانی منداڵەکانیانـە، کـە لەیاســـا کۆنەکانـــدا چـــۆن هـــاتووە بـــەو شـــێوەیە زۆر گۆڕانگـــاری بنـــەڕەتی بەســەردانەهاتووە و ئەوانــەی مــەرجی بنــەڕەتین کــە مۆڵــەتی مانــەوە و جێگــای نیشتەجێبوونی بەپیّ مەرجەکانی داواکراوە .

ئەوەشی پەیوەستە بە هێنانی ئەومنداڵانەی کە پێویستە بەدایك و بـاوك بگەنـەوە ، مەرج هەیە کە تەمەنیان لە ١٦ ساڵی دابێت و بەپێی ئـەو ئیـشارەتانەی کـە توانـای ئــەو کەســانەی کــە تەمــەنیان لــە ١٦ تــا ١٨ ســاڵە بــۆ پەیوەنــدی کــردن بــە خێزانەکانیانــەوە وهەیــە لــەو حاڵەتــە تایبەتیانــەی کــە دێنــەپێش و لەگــەڵ بــوونی ئەوفرسەتانەی بەیەك گەیشتنەوەی خێزان لە کۆمەڵگای ئەڵمانی دا هەیە .

٦. ئاوێتە بوونی کۆمەڵایەتی :

یاسای پەنابەری نوێ بۆ یەکەم جار پێ لەسەر ئەوەدادەگرێت و بەپێویستی دەزانێت کە ئەو کەسانەی لەم وڵاتەدا مۆڵەتی مانەوەیان پێدەدرێت دەبێ پەیوەندی بەو بەرنامەو خولە تایبەتیانەوە بکەن بۆ پاڵ نان و بەرەوپێش بردنی کاری ئاوێتەبوونی بیانی لە کۆمەڵگای ئەڵمانیدا ، ئەویش لەڕێگای پەیوەندی کردن بە دەوراتی فێربوونی زمان و یان بەوشێوەی کە ناسراوە بە وەرگرتنی زانیاری لە هەموو لایەنەکانی ژیانی یاسای و ڕۆشنبیری لە وڵات دا ، لەگەڵ دەرکەوتنی ئەوەی ئەو پەنابەرە توانای قسەکردن و تێگەیشتنی نیە بەئەڵمانی ، ئەوە ئەو یاسا نوێیە ناچاری دەکات بەوەی پەیوەندی بەو کۆرسانەوەبکات کەتایبەت مەندن بە فێربوونی زمان بۆ ئاسان کردنی بەرنامەی ئاوێتەبوونی کۆمەڵایەتی و ئابووری لە وڵات دا .

٧. دور خستنەوە لە ئەڵمانیا :

یاسا نوێکە ئەو هۆکارانە دیاری دەکات کە دەبنە هۆی دورخستنەوەی بیانی لە ئەڵمانیا و گرنگ ترینیان ئەنجامدانی کاری نایاسایی و تاوانە کە سزاکان لەسەریان بگاتە سێ ساڵ بەندی بەپێ بریاری دادگا ، ئەو تاوانانەی کە ئیشارەتی پێدراوە لە یاسای بازرگانی بە مادە بێهۆشکەرەکانەوەو تێکدانی ئەمن و ئاسایشی گشتی لە وڵات و هێنانە ناوەوەی بیانی بە شێوەی قاچاخ و بەپێچەوانەی یاسا .

هەروەها دوور خستنەوەش دەبێ بەپێی ئەو زانیاریانەی کە دەسەلمێنن ئەو کەسە پەیوەندی بە کۆمەڵەو ڕێکخراوە تیرۆریستیەکانەوە هەیە ، یان هاوکارییان دەکات یان هەرەشەدەکاتەسەر بنەما سەرەکیەکانی کە بەندن بە ئازادی و دیموکراتی یەوە یان بەشێوەی ئاشکرا داوای بەکارهێنانی توندو تیژی و هەرەشەی بەکارهێنان دەکات . لەگەڵ دەرکردنی هەموو بیانیەك کە بسەلمێنرێ کەسەرکردایەتی

ڕێكخراوێكـی بـێ مۆڵـەت و نهـێنی كەپێـچەوانەی یاسـا سـەرەكیەكانی پابەنـدن بـە ئازادی و دیموكراتی بێت لە وڵات .

مۆڵەتی هاتنە ناوەوەی عەرەب :

هاوڵاتیانی دەوڵەتە عەرەبیەكان كـە دەبـێ ڤیـزەی هاتنـەژورەوەیان هـەبێت ئەگـەر سـەردان بێـت یـان مانـەوە . بەرپرسـایەتی وەرگـرتنی ئـەم ڤیزانـەش دەكەوێتـە ئەسـتۆی ئـەو سـەفارەت و قونـسلیانەی ئـەڵمانیا لـە دەرەوە ، ئـەو دەزگـا بەرپرسانەش پێویستیان بە ٢تا ١٠ ڕۆژ كاركردن هەیە بەبێ ئەوەی كە ڕۆژانی پـشو بژمێردرێت ، بۆ وەرگرتنی ڤیزە بەمەبەستی سەردانی كورت . لەكاتێك دا ئەم جۆرە ڤیزانەی مانەوە و كار دەگاتـە چـەند مانگێـك . ئـەوەش دەگەڕێتـەوە سـەر ئـەوەی چەند لەو شێوە داواكاریانە هەن لەگەڵ كەم و زۆری ئەو فەرمانبەرانـەی ئـەو كارانـە ڕادەپەڕێنن لە سەفارەتەكان دا ، تەنها بـۆ زانیـاری كـە زیـاتر لـە ٢,٢ ملیـۆن داوای وەرگرتنی ڤیزە هەبوو بۆ چوونە ناوەوەی ئەڵمانیا لە ساڵی ٢٠٠٣ دا .

ڤیزەی شنگن :

لەسـاڵی ٢٠٠٣ دا نوێنەرایەتیـەكانی ئـەڵمانیا لـە دەرەوە دەسـتیان بـەدانی ڤیـزەی ماوەكورت كەناویان نـا schengen (– Visa) ە بـەم پێـە ئـەوەی ئـەم ڤیزەی هەبێ دەتوانێ بچێتە هـەموو ئـەو دەوڵەتانـەی ئیمزایـان لەسـەر ڕێككـەوتنی شینگن كردووە ، ئەوانیش وڵاتەكانی (ئەڵمانیا ، بلجیكا ، دانیمارك ، فلندا ، فرنـسا ، یۆنان ، ئایسلاند ، ئیتالیا ، لوكسمبۆرگ ، هۆڵەندا ، نەرویج ، نەمسا ، پرتوگـال ، سوید ، ئیـسپانیا) لـە هـەموو حاڵەتێكدا پێویـستە لەسـەر ئەوانـەی كـە داوای ئـەم شێوە ڤیزەیە دەكەن پەیوەنـدی بـەو سـەفارەت و قونـسڵیانەی كـە لەوڵاتەكانیانـدا هـەن و ئـەو زانیـاری داواكاریانـەی كـە پێویـستن پێـشكەشی بكـەن بـۆ وەرگـرتنی ڤیزەكانیان .

بەخشینی مۆڵەتی مانەوەی پەنابەران لە ئەڵمان

لە ڕۆژانی ١٦–١٧ی نۆڤێمبەر و بە ئامادەبوونی هەموو وەزیرەکانی ناوخۆی هەرێمەکانی ئەڵمانیا و دوای گفتوگۆیەکی درێژخایەن لە نێو چەند بیروڕایەکی جیاواز و دژ بەم بڕیارانە ، گەیشتنە پەسەند کردنی دوابڕیار کە ئەوانەی لەم وولاتەدا داوای مافی پەنابەریان کردووەو داواکانیان بەهەرشێوەیەك بێت ڕەد کراونەتەوە و تەنها مۆلەتی کاتییان پێ دراوە بۆ مانەوە لە ئەڵمانیا و دواتر ئەوانە ئەو مافانەی کە پەنابەرێکی ئاسایی هەیەتی ئەو بێ بەشە لێیان و زۆر گرفت و کێشە لەم ڕووە وە دروست بوون دواتر ئەڵمانیا لە ڕووی بێ کاری و زیادبوونی بەتاڵە گرفتی زۆری هەیە و ژمارەی ئەوانەی کە لە کارو مافی پەنابەری بێ بەشن نزیکەی ٢٠٠ هەزار کەسن و زۆر لەوانەش هەن زیاتر لە ١٠ و ١٥ ساڵ هەن لەم وولاتەدا دەژین منداڵەکانیان گەورەن و هەموو لە قوتابخانەکانی ئەم وولاتەدا دەخوێنن بەڵام هیچ مافێکی پەنابەریان نیە.. بۆ حکومەتی ئەڵمانیا دوای تاوتوێکردنی سەرجەم لایەنەکانی ئەم شێوە بڕیارە . گەیشتنە ئەو ئەنجامەی ئەوانەی کە خاوەن خێزانن ومنداڵەکانیان لە خوار تەمەنی یاساییەوەن و زیاتر لە شەش ساڵە لەم وولاتەدا دەژین و کاردەکەن و هیچ هاوکاریەکی لە لایەن دەزگا دەستەبەریە کۆمەڵایەتیەکانەوە وەرناگرن و ئەوانەشی کە بەتەنهان و بۆ خۆیان دەژین و ماوەی شەش ساڵ دەبێ لەم وولاتەدا بێت و ئەویش دەبێ کاری هەبێت واتە کاربکات. ئەوکات ئەمانە بەپێی ئەو بڕیارە کە لە ڕۆژی دووشەمەوە کە دەکاتە ڕۆژی ٢٠,١١,٢٠٠٦ وە پەیڕەوی دەکرێت . بۆ ئەوانەشی کە کاریان نیە ئەوە مۆڵەتی تا ٣٠ ی سێپتەمبەری ساڵی ٢٠٠٧ یان پێ دراوە بۆ ئەوەی کار بدۆزنەوە تا ئەو بڕیارانە بیاگرێتەوە ئەگەر تا ئەو کاتە کاریان نەکرد ئەوە لەهەر ئان و ساتێك دا

بێت ئەوە ڕەوانەی وولاتەکانی خۆیان دەکرێنەوە و تا کاتی کارکردنیان ئەوە هەر بەوشێوەیەی پێشوو دەمێننەوە واتە مۆڵەتی کاتی وەردەگرن.. بەلام ئەمانە ژیانیان زیاتر دەکەوێتە مەترسیەوە لە جاران کە تێیدا بوون چونکە ئێستە وابەستەبوون بە مۆڵەتێکەوە و دوای ئەوە لە هەر ئان ساتێکدابێت ڕەوانەی وولاتەکانی خۆیان دەکرێنەوە.

پێش بینی دەکرێت بەهۆی ئەم بڕیارەوە لە نێوان ٣٠ تا ٥٠ هەزار کەس لە کێشەی مۆڵەتی مانەوە ڕزگاریان ببێت. ئەوانەش زۆر عێراقی و ئەفغانی و تورك و عەرب و هەندێ نەتەوەی دیش دەگرێتەوە .

هەروەها بەرپرسی کۆنگرەی وەزیرە ناوخۆیەکانی هەرێمەکان (Beckstein) (بێك شتاین) دەڵێت کە ماوە نادەم ئەم کۆمەڵە خەڵکانە لە ئەڵمانیادا بمێننەوە بەهۆی ئەو هاوکاری و کۆمەکیە کۆمەلایەتیانەی ئەڵمانیا وە بێ کاربمێنێتەوە.

لەگەڵ ئەوەی حکومەتی فیدراڵی ئەڵمانیا بە ڕەسمی خۆشحاڵی خۆی بەو ڕێککەوتنانە نیشان دا ، چونکە ئەم گرفتە ماوەی چەند ساڵێکە باس و خواستی زۆری لەسەرە و هەروەها وەزیری ناوخۆی حکومەتی فیدراڵ بە هەمان شێوە خۆشحاڵی خۆی دەربڕی کە ئەم شێوە بڕیارانە زۆر گرفت بۆ دەوڵەت و بۆ ئەوانەی کە چەند ساڵە بەهیوای ڕۆژێکی وەك ئەمرۆوەبوون و ئێستا دڵخۆشن .

بەشێوەیەکی گشتی ئەم بڕیارانە زۆر لەو کوردانەی کە لەسالانی ١٩٩٧ وە لەم وولاتەدان و هیچ مافێکی پەنابەریان نیەو لەزۆر گرفتی دەورنی ناخۆشدان بۆ ئەم جۆرە زۆریان ئەوانەی مەرجەکانی ئەم بڕیارە دەیان گرێتەوە لە ئایندەیەکی نزیکدا ڕزگاریان دەبێت .

چەند برگەو زانیاریەك دەربارەی چۆنیەتی وەرگرتنی پەنابەری

وەرگرتنی مافی پەنابەری و بەپێی ئەو یاسایەی کە تایبەتە بەم مافە و هەموو ئەوانەش دەگرێتەوە کە بەهۆی باسی سیاسی و نائارامی وولات و گرفتی ئابوری و چەندین گرفتی دی کە دەبنەهۆی ئەوەی کەسایەتی وولاتی خۆی بەجێ بهێڵێت و رابکات و پەنابەرێتە بەر ئەو وولاتانەی کە ئەم شێوە مافەدەبەخشن و لەوانەش ئەڵمانیا ، ڕەنگە ئەمڕۆ وەك ئەو بارو دۆخانەی عێراق و کوردستان و سەرجەم ئەو گۆڕانکاریانەی کە دەیان بینین و بەهەمان شێوەن مافەکانی پەنابەریش سەبارەت بەم وولاتانە گۆڕانی بەسەردا دێت . لێرەدا باس لەو یاسای پەنابەریەدەکەم کە بەشێوەیەکی گشتی ڕەفتارلەگەڵ ئەوانەدا دەکات کە داوای پەنابەری پێشکەش دەکەن و ئەم یاسایە لەهەریمی (Baden Württemberg) (بادن ڤۆرتم بێرگ) یەکێکە لەو هەرێمانەی ئەڵمانیا و لەلایەن وەزارەتی ناوخۆی ئەو هەرێمەوە ئەو یاسایە دەرچووە و لەساڵی ١٩٩٥ وە کاری پێدەکرێت و تائێستاش پەیڕەووی دەکرێت و هەندێك گۆڕانکاری تێداکراوە و ئەو یاسای پەنابەریە نوێیەی کە لەسەرەوە باسم کرد دەبێتە تەواوکەری ئەم یاسایەو پەیڕەویان دەکرێت (Innenministerium Baned Württemberg).

مافی وەرگرتنی پەنابەری :

بۆت هەیە مافی پەنابەریەتی وەرگریت لە ئەڵمانیا بەمەرجێ راکردووی سیاسی بیت ، دوای تاقی کردنەوەی هۆکارەکانی ڕاکردووە سیاسیەکان و بۆ دڵنیابوون لەڕاستیان و لەوماوەیەدا وەك میوان ڕەفتاری لەگەڵ دەکرێت .

ئەوانەش ئەم بڕیارەیان بەسەردا ناسەپێ و لەم دووحاڵەتەدا :

١. ئەگەر پێشتر مۆڵـەتی کـاتی مانـەوەت وەرگـرت لەئـەڵمانیا وەك پەنابـەری شەڕ یان شەڕی ناوخۆ.

٢. ئەگـەر هـات و لـەڕێگای ئـەم وولاتانـەوە هاتیتـە ئـەڵمانیا (ئیـسپانیا - پورتوغال - فەرەنسا - بەلجیکا - هۆڵەندا - لوکسمبورگ - ئیتالیـا - نەمـسا - یۆنـان - فیلەنـدا - ئیـنگلترا - ئیرلەنـدا - سـوید - پۆلونیـا - چـیك - سویـسرا - نـەرویج و ئـەو وولاتانـەی تـری ئـەوروپی). ئـەم وولاتانـە دەتوانێـت بـەهێمنی تێیـدا بمێنیتـەوە و بژیت .

٣.

یاسا و ئەرکەکانی میوان

میوان تەنها یاسای نیە و بەڵکو کۆمەڵێك ئەرکی لەسەرە ، یەکێك لەشـارەزایانی بـێ لایەن چارەسەری داواکاری پەنابەریت بۆ دەکات کە بەشێوەیەکی ڕاسـت ئاراسـتەت کردووە . مافی ئـەوەت هەیـە تائکیـد لەڕاسـتی ئـەو بڕیـارە بکـەیت کـە بڕیـاڕ دراوە لەسەری لەلایەن ئەو شارەزایەوە دەربارەی پەنابەریت لەلایـەن یـەکێك لـەدادگا بـێ لایەنەکانەوە .

پەنابەریش ملکەچە بەهاوکاری کردن لەگەڵ بەرپرسـان کـە بەرپرسـیارن سـەبارەت بەداوای پەنابەریت .

پێویستە وەڵامی هەموو ئەو پرسیارانە بدرێتـەوە و بەشـێوەیەکی بـەرفراوان هـەموو ئەو زانیاریانە بدرێت بەڕاست و دروستی . ئەویش بەو شـێوەی کـە ئـەو کەسـایەتیە دوربخاتەوە لەهـەموو زیانێـك کـە کاریگـەری سـلبی هـەبێت لەسـەر داواکاریەکـەی . لەگەڵ ئەوەشدا جێگای حەوانەوەو نیشتەجێ بوون دیـاری دەکرێـت لەگـەڵ هـەموو پێداویستیەکی ژیان و بەرێوەچوونی گوزەران و سەرباری ئـەوەش مەبلـەغێکی کـەم پارە دەدرێت بۆ سەرفیات . هەروەها چارەسەرکردنی نەخۆشی لەکاتێك دا کـە ئـەو

كەسە بەخۆی نەتوانێت ئەم ئەركە بەئـەنجام بگەیـەنێت و بۆشـی نیـە ئەوناوچـەیە بەجێ بهێڵرێت كە پەنابەری لێ داواكراوە بەپێچەوانە ئەو كەسە سزادەدرێت .
دوای سێ مانگ و زیاتر ماوە دەدرێت كە بە دوای ئیش دا بگەرێیت و بۆ خۆپاراستن لەسـزادان دەبـێ دەزگابەرپرسـەكان لەدەسـت بـەكار بـوونی بـەكار ئاگاداربكاتـەوە هەرچەندە ئـەم بڕیـارە ئـەمڕۆ گـۆڕانی بەسـەردا هـاتووە و ئـەوەی داوای پەنابـەری دەكات و داواكاری ڕەت دەكرێتەوە و ئەوانەی لە ١٧,٠٥,١٩٩٧دا لەئـەڵمانیان ئـەوە بۆیان نیە كاربكەن و دواتریش ئەو بڕیارانەی كە لەسەرەوە باسمان لێكـردن و تـازە دەرچـوون شـوێنی هەنـدێك لـەو بڕیارانـەی سـەرەوەیان گرتۆتـەوە .دەبـێ هـەموو دانیـشتوانی ئـەڵمانیا هەڵـسوكەوتی بـاش و یەكـسانیان بەرامبەرهـەبێت ، ئەمـەش لەلایەن هەندێك جار وادەكات بەهەل وەرگرتن لەم ڕێزوو یەكـسانی و بڕواپێكردنـەوە كە بۆ كـاری خراپـەو بـۆ بەرژەوەنـدی تایبـەتی و سـوود وەرگـرتن كـە دەبنـە لادان لەیاسـا داسـەپاوەكانی ئـەم وڵاتـە و لـەم ڕوانگەیەشـەوە چـەندین ڕەفتـارو بـێ یاسایی و فێڵ و تەڵەكە بەرامبـەر بـەم وڵاتـەكراوە و ئـەو خەڵكانـە توانیویانـە لـەم ڕێگایەوە سوودی مادی بەخۆیان بگەیەنێن و پارەیەكی باش كۆبكەنەوە..
لەو یاسایەدا هاتووە كە ئـەڵمانیا سـزای ئەوانـەدەدات كـە كـاری دزی و ناياسـای و سەرپێچی دەكەن وەك دانیشتویەكی ئـەم وڵاتـە ئەمانـەش شـەڕو لێدانی خـەڵك و بازرگـانی بـە مـادەبێ هۆشـكەرەكان ئـەو تاوانانـەی كـە بـەپێ یاسـای ئـەم وڵاتـە سزادەدرێن .
لەلایـەكی تـرەوە دەڵێـت : ئـەو كەسـانەی ڕێـز لەیاسـا و بڕیارەكـانی هەرێمـەكانی وڵاتەكـەمان نـەگرێت و پـەیڕەویان لەسـەرنەكات و ئـەو هەڵـسوكەوتە باشـەمان لەمیوانـداری كردنـی ئیـستغلال بكـات ئـەوە لەئـەنجام دا ئـەو میوانداریـەی پـێ ڕەوانابینین و دەبێ لەئەڵمانیا دەربكرێت بەزووترین كـات و لەهەنـدێ جـاردا ئەگـەر پێویست بكات زیندانی دەكرێت تاكاتی دەركردنی .

دوای قبولّ كردنی داواكاریەكەت بۆ پەنابەریەتی و مانەوەی بەردەوامی لەئەلّمانیا كە بۆت هەیە بژیت و نیشتەجیّ بیت و كاربكەیت وەك هەر دانیشتویەكی ئەلّمانی . بەلاّم لەكاتی ڕەدكردنەوەی داوای پەنابەریت ئەوە دەبیّ ئەلّمانیا بەجیّ بهێلیت و ئەگەر ئەو وولاتە بەجیّ نەهێلًیت ئەوە لەڕێگای پۆلیسەوە دەردەكرێت.. (هەرچەندە ئەم بڕیارەش گۆڕانی بەسەرداهاتوە ئەویش پەیوەندی بەبارودۆخی كوردستان و عێراقەوە هەیە و دواتریش ئەمە ئەوانە دەگرێتەوە كە وەلامی كۆتاییان هەبێت و دواتر ئێستا ئەو بڕیارە بۆ عێراقی نەماوە واتە ئەوانەی عێراقین بەهۆی بارودۆخەكانی عێراقەوە گەڕانەوە بۆیان نیە ئەگەر داواكاریەكانیشیان ڕەد بكرێتەوە بەلاّم بەبیّ مۆلّەتی مانەوە دەتوانن لە كەمپەكاندا بمێنەوەو تا دواتر بڕیارێك یان یاسایەكی دی بیان گرێتەوە). ئەو مەسەلەی كە تایبەتە بەم شێوە كەسانە لەسەرەوە باسمان لێوە كرد لەو بڕیارە نوێیەی كە دەرچووە .

چۆنیەتی بەڕێوەچوونی كاروباری پەنابەری :

بەڕێوەبەرایەتی فیدرالی تایبەت بەداواكاری پەنابەری كەسانی بیانی (Bundesaamt für die Anerkennung ausländische Flüchtling) ئەویش ناوی (بوندس ئامتی) لیّ دەنرێت بۆ تاقی كردنەوەی داواكاریەكان كە پێشكەش دەكرێن.. بۆ گەیشتن بەوە پێویستە ڕەچاوی ئەم خالاّنە بكرێن..

پەیوەندی كردن

لەهەرێمی (بادێن ـ ڤۆرتمبێرگ) پێویستە خۆت پەیوەندی بكەیت بەنووسینگەی ناوەندی تایبەت بۆ پێشكەش كردنی داواكاری پەنابەری كە لە ژێر ئەم ناونیشانە دایە :

Zentrale Anlaufstelle für Asylbewerber (zast). Durlacher Alle ١٠٠. Karlsruhe

لەوێش پێویستە وەڵامی هەموو پرسیارەکان بدەیتەوە سەبارەت بەناوو زانیاری تایبەتی بەخۆت و تەسلیم کردنی هەموو ئەو بەڵگەنامانەی کە پێتن . دوای چەند ماوەیەك کە ئەویش پەیوەستە بەبارودۆخی ئەو کاتەوە کەکات بۆ کات جیاوازی هەیە ، لەوێشەوە ڕەوانە دەکرێت بۆ چەند کەمپێك کە داواکاری پەنابەریت تێدادەکەیت و وەڵام وەردەگریتەوە ، لەم هەرێمەدا ئەم شوێنانە هەن کە پەنابەریان بۆ ڕەوانە دەکرێت (فریبۆرگ Freiburg - گۆپینگین Göppingen - ڕاشتات Rastatt - لویدڤیگسبورگ Ludwigsburg - ڕۆیتلینگین Reutlingen).

داوای پەنابەری

دەزگای پەنابەرێتی ناوچە ، نووسینگەی سەربە (بوندس ئامت) کە ماوەی تۆمارکردن لەو دەزگایە و دانی ژوان بۆ دووبارە چوونەوە بۆ بوندس ئامت کە دەبێ بەخۆت لە کات و شوێنی دیاری کراو ئامادە بیت بۆ ئەوەی داواکاری پەنابەریت پێشکەش بکەیت. سەبارەت بەمناڵان کە تەمەنیان لە ١٦ ساڵ خوارترەوە ئەوە دایك وباوکیان یا ئەوانەی بەشێوەی یاسایی بەرپرسن لێیان ئەوە داوای پەنابەریان بۆ دەکەن..

ڕێڕەوی کاری پەنابەرێتی

لەوکاتەوە داواکاریەکەت بۆ پەنابەرێتی پێشکەش دەکەیت ئەوە کاروبارەکانت دەکەونە سەر ڕەوتی خۆیان لە بۆندس ئامت.. تۆش پابەندی لەسەر هاوکاری کردنی نوسینگەی پەنابەری بۆ باسکردن و لێ دوان لەسەر کێشەکەت و

شیکردنەوەی.. بەڵام ئەگەر بەدەم ئەو داواو هاوکاریەوە نەچوویت کەنووسینگەی پەنابەرێەتی لێت دەکات ئەوە دوای یەك مانگ بڕیاری داواکاریەکەت لەسەر پەنابەرێتی ڕەد دەکرێتەوە و بڕیاری دەرکردنت لەئەڵمانیا دەدرێت و ئەوەش لەسەر ئەوانە پەیڕەوی دەکرێت کە دادگای تایبەت بەکێشەکەت نەتوانن پەیوەندیت پێوەبکەن .

کەواتە گرنگە هەمیشە لەگۆڕینی ناونیشان و ئاگادارکردنەوەی نوسینگەی پەنابەری (بۆندس ئامت) و بەڕێوەبەرایەتی بیانی کە بەرپرسە لێت و دادگای تایبەت کە داواکاریەت بەوانەوە پەیوەست بێت ، ئاگادار بکرێن و ناونیشانی تازەیان بدرێتێ یا بۆ ڕەوانە بکرێت .

نووسینگەی پەنابەرێەتی هەڵدەستێ بەوێنە گرتنت و بردنی پەنجە مۆرت بۆ ناساندنی کەسایەتیت بەشێوەیەکی باش و ڕوون . دوای ئەوەش پێناسەیەك (Ausweis) وەردەگرێ بۆ بەکارهێنانی لەماوەی داواکاری پەنابەرێەتی.. ماوەی بەکارهێنانی ئەم پێناسەیە ٣ مانگە کە بەڕێوەبەرایەتی بیانی دوای ئەوە تازەی دەکاتەوە بۆ ٦ مانگی دی.. لەم پێناسەیەدا دیاری کراوە کەلە کوێ نیشتەجێ بیت و بۆت نیە ئەو جێگایە بەجێ بهێڵیت ، تەنها ئەگەر وەربگریت بۆ دەرچوون لەشوێنی خۆت و سەفەرکردنت لەناو ئەڵمانیا بۆکاتی دیاری کراو کە نوسینگەی پەنابەرێتی (بوندس ئامت) پێت دەبەخشێت بەپێچەوانەوە ئەگەر سەرپێچی بکرێت ئەوە یەکەم جار تووشی سزای مادی دەبێت و بۆ جاری دووەم زیندانی .

گوێ گرتن لە قسەکانت

دوای پێش کەش کردنی داوای پەنابەریت یەکێك لەکارمەندە تایبەتی یە کان بەگوێ گرتن لە ووتەکانت کە بۆ خۆی ئامادە دەبێت لەگەڵ وەرگێڕێك لەوکاتەی کە نەتوانی بەزمانی ئەڵمانی قسەبکەیت و پێشتر پرسیاری ئەوەت لێدەکرێ بەچ

زمانێـك دەتـەویٚ قـسەبكەیت ، هـەروەها بەرێوەچـوونی دانیـشتنەكە و قـسەكانت هەموویان تۆماردەكرێن و وەك پرۆتۆكۆلێكی تایبەت .

ئەم دانیشتنە پەیوەندی بـە پاشـەڕۆژ و ئاینـدەی تـۆوە هەیـە لـەم وولاتـە و دەبـیٚ گرنگی پیٚ بدرێت و پێویستە ڕەچاوی ئەم خالانەبكرێت..

١. دەست نیشان كردن و دیاری كردنی هـەموو ئـەو جێگـاو هۆیانـەی بونەتـە ترس و ڕاونانی سیاسی تۆ لەوولاتەكەت .

٢. ڕونكەردنەوەی ئـەو گیروگرفـت و كێـشانەی كـە تووشـت بـوون بـەو هۆیـە سیاسیە گشتی یەی وولاتەكەت و ئەو كارانەی لەسەر تۆ هەیانە .

٣. پێشكەش كردنی هەموو ئەو بەلگەنامانەی كە پەیوەنـدیان بەقـسەكانتەوە هەیە و داوای پەنابەریان لەسەردەكەیت وەك بلاوكراوە و نوسراو و گۆڤارو ڕۆژنامـەو نوسراوی تر..

٤. لەگـەلٚ دەسـت نیـشان كـردن و گێڕانـەوەی چـۆنیەتی جێگـای دانیـشتنی پێـشووت و چـۆنیەتی دەرچـوونت لـەوولات تـا گەیـشتنت بـە ئـەلٚمانیا . یـا ژیانـت لەوولاتانی تر و یا پێشتر لەئەلٚمانیا بویت یـان پـێش ئـەم داوایـە جـارێكی تـر داوای پەنابـەریت كـردوە لـە ئـەلٚمانیا یـان لـەوولاتێكی تـر لەگـەلٚ دیـاری كردنـی هـەموو هۆكارەكانیان بەجۆرێك ڕێگای ڕەوانەكردنەوەت بۆ وولاتێكی كە بگریت .

٥. داوات لێـدەكرێت كـە ڕاسـت گۆبیـت هەمیـشە ئـەو بەلگەنامـە ڕاپۆرتانـەی پێشكەشیان دەكەیت تەواو و ڕاست بن .

٦. ئاگاداریەك.. پێویستە لەسەرت هـەموو زانیاریـەك كەتایبـەت بـەخۆت بێـت لەم كاتەدا لەبیریان نەكەیت چـونكە دواتـر هـیچ قـسەیەك ڕەچـاو ناكرێـت و حـساب دەكریٚ بەووتەی ناڕاست و باوەڕپیٚ نەكراو .

٧. لـەكۆتایی دا دڵنیابـە لەڕاسـتی ئـەو قـسەو بەڵگەنامانـەی کـە داوتـن و بەشێوەیەکی دروست تۆمارکراون لە ڕاپۆرتی دانیشتنەکەت دا .

٨.

بڕیاردان

بڕیاری بەڕێوەبەرایـەتی پەنابـەری (بۆنـدس ئامـت) لەبـەر چـاودەگیرێ لەسـەر ئـەو داوایـەی بـۆ پەنابـەریت کـە دەیکـەیت لەگـەڵ هەڵـسەنگاندنی هـەموو ئـەو هۆکـارو بەڵگانەی کە پێشکەش کراون و ئەم بەرێوەبەرایەتی یـە بـۆی هەیـە ئـەم بڕیارانـەی لای خوارەوە بدات :

١. بڕواهێنـــان و قبـــوڵ کردنـــی پەنابـــەری (Anerkennung). ئـــەم بەڕێوەبەرایەتیە بڕوا بەو بڕیارە دێـنێ کـە پەنابـەریت قبـوڵ بـوو لـەو وولاتـەو وەك پەنابەرێك دەتوانی بـژی و هـەموو مـافێکی پەنابـەریت هەیـە کەئـەویش دوو شـێوە قبوڵ بوون هەیە :

- یەکەم : بەپێ بڕیاری پەرەگراف ١٦ کە دەبێت قبوڵ بوونی سیاسی و کۆمـەڵێك ماف و کارهەن دەتوانرێ ئەنجام بدرێن و بەپەنابەری ژمارە یەك قبوڵ دەبیت و ئەو مۆڵەتی مانەوەیە کە وەری دەگریت بێ ماوە دەبێت و دیاری کراو نیـە و پـەیوەنـدی بەبارودۆخی سیاسی وولاتەکەتەوە دەبێت...
- دووەم : بــەپێ ی پــەرەگراف ٥١ و ٥٣ ی ژمــارە (١) ئــەویش قبــوڵ بوونــە و بەهەمان شێوە هەموو مافێکی پەنابەریت هەیـە و تـەنها مـاوەی ئیقامەکـە دووسـاڵ جارێك تازەدەکرێتەوە و هەندێ جار دەبێتە یـەك سـاڵ و دواتـر نـوێ دەکرێتـەوە و بەشێوەیەك کە ئەم مۆڵەتی مانەوەیە بە مرۆیی دەناسرێت..

بەهەرحاڵ لەهەردوو حاڵەتدا ئەو کەسە وەك پەنابەرێك دەناسرێت و داواکاریەکان قبوڵ دەبن و تەنها چەند جیاوازیەکی کەم لەنێوان ئەم دوو بڕیارەدا بەدی دەکرێت و هەندێك لەو جیاوازیانە :

ـ ماوەی مۆڵەتی مانەوە

ـ لەسەرەتادا گۆاستنەوە و گەڕان بەئەڵمانیادا بەو شێوە ئاسانیە نەبوو و پێش وەخت لەو هەرێمەی کە تێیدا دەژیت بۆت نەبوو بچیتە هەرێمێکی دی بۆژیان تەنها دوای ساڵێك کارکردن بۆت هەبوو بگوازیتەوە (ئەمە نەك بۆ هاتوو چۆ بەڵکو بۆ ماڵگۆاستنەوەو نیشتەجێ بوونیش) .

ـ خوێندن.. واتە خوێندنی زانکۆ و باڵا.. هەرچەندە ئەمەش لەهەرێمێك بۆ هەرێمێك جیاوازی هەیە .

ـ ئەوانەی مناڵیان دەبێ نزیکەی ٣٠٠ ئۆیرۆ مانگانە دەدرێتە دایکەکە لەهەندێ هەرێم سێ ساڵ و هەندێك هەرێم دوو ساڵ بەڵام ئەو کات و تاپێش ساڵی ٢٠٠٠ یش ئەوانەی پەنجاو یەك بوون وەریان نەدەگرت و ئەو بڕیارەش گۆڕاو ئێستا ئەو جیاوازیە نیە .

بەڵام ئەوەی گرنگە هەردوو وەك یەك بڕیاری ئیقامە و مانەوەیان بۆ هەیە لەئەڵمانیا (بە جیاوازی ماوەی مانەوەیان).

Aufenthaltsgenehmigung لەگەڵ ڕێگا پێدانی کارکردن Arbeitserlaubnis بەشێوەیەك کە دەتوانرێ لەسەرانسەری ئەڵمانیا کاربکرێت هەرچەندە لە ١٥,٠٧,١٩٩٧ دا بڕیارێکی نوێ دەرچوو سەبارەت بەوانەی کە پاسپۆرتیان پێ نیە و وەك پەنابەر قبوڵ نەبوون ئەوە بۆیان نیە کاربکەن ئەمە پێشان چەند بڕیارێك هەبوون بۆ کارکردنیان ، لەگەڵ دووبارە پیاچوونەوە بەم بڕیارەدا و ئێستا ئەوانیش بەهەندێ پابەندبوون بەبڕیاری تایبەت و شێوە ئیشەکەو

ڕەزامەندی خاوەن ئیشەکە و پێش کـەش کردنـی داواکـاری بـۆ کـاردن ئـەو مۆڵەتـە دەدەن و لەم بڕیارە نوێیەی ئەڵمانیادا بۆ پەنابەرانی عێراقـی یـەکێك لەمەرجـەکانی مانەوەی ئەوانـەی کـە قبوڵیـان نیـە کارکردنـە بـۆ نەناردنـەوەیان و مانـەوەیان لـەم وولاتە..

٢. قبولْ نەبوون (Abglend).

بەڕێوەبەرایەتی پەنابەری دەتوانێ داواکەت ڕەد بکاتەوە ئەگەر بـۆی دەرکـەوت کـە ڕاکردووی سیاسی نیت و دواتـر بـەڕەوای نـەبینن کـە وەك پەنابـەرێك وەرگیرێیـت ، ئـەویش بـەهۆی هـاتنی هەنـدێ لەوانـە لـەڕێگای ئـەو دەوڵەتانـەی لەبرگـەی (٢) دا ئیشارەتمان پێداوە یان بەهەڵە و باوەڕپێ نەکردنی قسەکان هۆیەکی ترن بـۆ قبـولْ نەبوون . لەلایەکی تر و بارودۆخی سیاسی وولات هۆکارێکی تری سـەرەکیە بـۆ ئـەم کـارە چـونکە وولاتێکـی وەك عێـراق سـالْ لـەدوای سـالْ گـۆڕانی بەسـەردا دێـت و بارودۆخـەکان سـەقامگیرنەبوون و تـا بەئـەمرۆش دەگـات بـارو دۆخـەکان ئـارام و سەقامگیر نین و وولاتێکی وەك ئەڵمانیا بڕیاری ناردنـەوەی کـەس نـادات لەبـەر ئـەو بارو دۆخانەی ئێستای عێراق. سالآنێك ئەوانەی ڕوویان لەئەڵمانیا دەکرد و زیـاتر لـە ٥ سالْ چاوەڕوانیان دەکرد تەنها وەلآمێك وەرگـرن ئەمـەش پـێش ڕاپـەڕین زۆر لـەو کەسایەتی و خێزانانە ئەوکات ناچار دەبوون ئەڵمانیا بەجێ بهێڵن و ڕوو لە وولاتـانی تری وەك سوید بکەن ، بەلآم لەدوای ڕاپەڕین و ناوەڕاسـتی سـاڵی ٩٠ دە کـان و تـا سـاڵی ١٩٩٧ خـەڵکی واهـەبوون بەچـەند ڕۆژێـك وەلآمیـان وەردەگـرت و بڕیـاری سیاسیش و گرنگیش نەبوو چۆن قسەبکەیت و بەڵگەنامە بـدەیت یـا نـەدەیت تـەنها گرنگ بوو کورد بویتایە و مەسەلەیەك باس بکرایە ئەوە سیاسی وەردەگـیرا و بـەلآم لەسەرتایی ٩٦ وە کەمێك گۆڕانی بەسەرداهات و سیاسـیەکان کـەمێك قـورس بـوون

ئەوەی دەدرا تەنها ٥١ بوو واتە ئینسانی بوو.. بەڵام لەساڵانی ١٩٩٧ وە گۆڕانی تەواوی بەسەردا هات و تەنها بەناو هێنانی کورد بوون و دانیشتووی هەرێمی کوردستان ئەوە بەهەموو شێوەیەك داواکاریەکەت ڕەد دەکرایە و وەرنەدەگیرایت .

لێرەدا ئەو کەسە هەمو کاتێك بۆی هەیە داواکاریەکەی وەرگرێتەوە و ڕای وەستێنێ لەو کاتەدا بڕیارێك لەبەڕێوەبەرایەتی پەنابەری یەوە دەردەچێت بەڕاوەستانی کاری پەنابەریت و بۆشی هەیە بڕیاری دەرچونت بدات لەئەڵمانیا..

٣. دەرکردن (Abschiebung) بڕیار لەلایەن بەڕێوەبەرایەتی پەنابەری بەدەرکردن ئەگەر هاتنە ناو وواڵت بەو شێوەی لەبڕگەی دوودا هاتووە پەنابەریت پێ ڕەوانابینرێت لەبەر ئەم هۆیە... بۆیە لەسەر ئەم بڕیارە کاروباری دەرکردن لەئەڵمانیا جێ بەجێ دەکرێت و ڕەوانەی ئەو وواڵتە دەکرێت کە لێوەی هاتووە و زۆر بەخێرای. هەمان بەڕێوەبەرایەتی لەهەموو کاتێکدا بۆ ڕەوانەکردن و دەرکردن بەهۆی نوسراوی تایبەتی یەوە ئاگادرا دەکرێت بۆ دیاری کردنی ماوەی دەرچوون و ئەو بڕیارەش جێ بەجێ دەبێت لەوکاتەی کە نوسراوەکە وەردەگیرێت تا ئەوماوەی بۆی دیاری کراوە..

ئەو بڕیارە و ماوەی کارپێکردنی لەماوەی یەك هەفتە بۆ یەك مانگ دەبێت و لەماوەی دەرچوونیەوە و ماوەی دەرچوونی و بەجێ هێڵانی ئەڵمانیا دەتوانرێ بۆ ماوەی ٣ مانگ ئەگەر بڕیاری وەستانی پەنابەری بکرێت یان داواکاری پێداچوونەوە کە بەرزکراوەتەوە بۆ دادگای تایبەت کە ئەو کەسە دەتوانێ بەئارەزووی خۆی لەوکاتەدا ئەڵمانیا بەجێ بهێڵێت..

پێداچوونەوە

لێرەدا چەند بارودۆخێك هەن ڕێگا نادەن ئەڵمانیا بەجێ بهێڵێ ئەگەر بڕیاری ڕەد وەرگرتن لەو داوای پەنابەریە وەرگیرا . ئەمەش لەکاتێك دا قبوڵ دەکرێت کە

بەڕێوەبەرایەتی پەنابەری هەست بکات کە ژیانی ئەو داواکارە لەمەترسی دایە و بەگەڕانەوەی ئەشکەنجەدەدرێت یان نەبوونی ئازادی و چەند مەترسی تر کەدژی مرۆڤایەتین و مەترسیان لەژیانی ئەو کەسایەتیە دەبێت لەکاتێکدا ئەگەر ڕەوانەی وڵاتەکەی بکرێتەوە..

هەروەها دواکەوتنی و هێڵانەوەی بڕیاری ناردنەوە و دەرکردن لەخاکی ئەڵمانیا بۆ ماوەیەك ئەویش بەهۆی نەبوونی ڕێگای گواستنەوە بوون لەنێوان کوردستان و ئەڵمانیا هەرچەندە دوای پرۆسەی ئازادی و ڕوخانی ڕژێمی فاشی بەغدا ئەم گرفتەش نەما و ئەو هێڵە ئاسمانیە دروست بوون کە پێشتر یەکێك بوو لەو کێشانەی کە ئەو شێوە بڕیارە سەری نەدەگرت.. لەهەمان کات دا ڕەزامەندی ئەو حوکمەتە یا ئەو دەسەڵاتەی کە دەسەڵاتدارە بەڕەزامەند بوونی بەوەرگرتنەوەی ئەو پەنابەرانە ئەو بڕیارە یاسای ترو خێرا تردەکات و ئەوکات ئەو وولاتانە بەئاسانی ئەو شێوە بڕیارانە دەدات وەك ئەو پەنابەرانەی بەریتانیا کە بەچ شێوەیەك ڕەفتاریان لەگەڵ کرا و چەند پەنابەرێك بەزۆر و بەناشیرین ترین شێوە ڕەوانەی کوردستان کرانەوە و هەندێ وڵاتی تری ئەوروپی دەیانەوێ هەمان شێوە ڕەفتاربکەن و ئەو پەنابەرانە ڕەوانە بکەنەوە.. بێ گومان کەس نیە پێ ی خۆش نەبێت بگەڕێتەوە بەڵام ئەوەی گرنگە کامە گەڕانەوە و بەچ شێوەیەك و ئەم بڕگەیەش بۆخۆی بابەتێکی تایبەتە و دواتر باسی لێوەدەکەین....

دادگا Gricht

دەتوانرێ لەڕاست ئەو بڕیارەی دادگا دڵنیابیت کە لەلایەن بەڕێوەبەرایەتی پەنابەری یەوە لەسەر داوای پەنابەری کە دراوەتە یەکێك لەو دادگا بێ لایەنانەکان ، دادگاش هەڵناستێ بەلێکۆڵینەوەی ئەم بابەتە مەگەر ئەو داواکارە بەخۆی داوای

ئەو بەدواداچوونە بکات و بەداوایەکی خێرا لە دادگا بەجۆرێك داوای پێداچونەوە بەرزبکرێتەوە.

بەرزکردنەوەی پێداچونەوە لەلایەن دادگاوە لەماوەیەکی کورت و دیاری کراو دایە و ئەم ماوەیەش لەلایەن بەڕێوەبەرایەتی پەنابەریەوە دیاری دەکرێت و دەست پێکردن و کارپێ کردنی ئەم بڕیارە لە کاتی وەرگرتنی بڕیارەکەوە دەبێت..

هەمیشە ماوەی پێداچونەوە بۆ دادگا لە هەفتەیەکەوە بۆ دوو هەفتەیە ، ئەویش دەکەوێتە سەر جۆری حاڵەکە ، لەو ماوەیەتێپەڕدەبێت ، بەنەمانی ماوەی پێداچونەوە ئەو بڕیارەی بەڕێوەبەرایەتی پەنابەری جێ بەجێ دەکرێت .

بەڕێوەبەرایەتی بیانی Ausländeramt

چارەسەری کێشە سیاسیەکانی پەنابەری دەکات لە ئەڵمانیا بەشێوەیەکی ناوەندی لەلایەن بەڕێوەبەرایەتی پەنابەری بەجۆرێك کە بەڕێوەبەرایەتی بیانی(Ausländeramt) بەرپرسیارە لەپەنابەران وهاوکاریان دەکات بۆ جێ بەجێ کردنی کاروبارو داواکاریەکانیان ، ئەویش لەوکاتەی کە پێویستە لەناوەندیان ئەو جێگایەی کە داواکارانی پەنابەری تێدادەژین (هایم) Heim لەدوای تەواو بوونی ئەو ماوەی کەدەبێ لەو ماڵ و ناوەندانەی کە داواکارانی پەنابەری تێدادەژین ئەو کات بەڕێوەبەرایەتی بیانی لەچەند حاڵەتێکی جیاوازدا ماوەدەدرێت کە خانوو بگیرێت لەدەرەوەی ئەم ناوەندانە ، بەڵام بەمەرجێ لەچوارچێوەی ئەو ناوچەیە دابێت کە لەژێر دەسەڵاتی ئەو بەڕێوەبەرایەتیەی بیانی دایە ئەویش بۆ ماوەیەکی دیاری کراو ، ئەگەر پەنابەری سیاسی بێت ئەوە بۆت هەیە لەسەرانسەری ئەڵمانیا جێگای ژیانی خۆت هەڵبژێری بەڵام ئەگەر پەرەگراف ٥١ یان شێوە پەنابەریەکانی دی بن ئەوە تەنها بەئیش دەتوانرێ جێگای ژیان بگوازرێتەوە یان دوای ساڵێك ئیش کردن و ئەو کات دەتوانرێ بەویستی خۆی بۆ

ئەو شوێنەبڕوات کە دەیەوێ.. ئەویش کە دەبێت (arbeitliss) لەکارکەوتوو یان بێ کار..

مانەوەو ڕێگانەدان بە جێگای گواستنەی ژیان لەسەر ئەوانەش جێبەجێ دەکرێت کە لەو کەسانەبن کەبەهۆی کاری ئینسانی (مرۆیی) وە وەزارەتی ناوخۆی ئەو هەرێمەی تێیدادەژیت بڕیاری دەرکردنت بۆ وولاتەکەی خۆت ڕاگیراوە کە بەهاوکاری لەگەڵ وەزارەتی ناوخۆی فیدراڵی ئەڵمانیا بۆ ماوەی ٦ مانگ دواخراوە (وەستانی دەرکردن Abschiebungs stopp)، هەروەها ئەم وەستانەش لەکاتی هۆکارە مرۆیی و گرفتەکانی گواستنەوە و بوونی نەخۆشی کە دەبێتە ڕێگر لەجێ بەجێ کردنی ئەم بڕیارە ، هەروەها ڕێگا دەگرێت بەدواخستنی دەرکردنت لەخاکی ئەڵمانیا لەکاتێدا کە دەبێ خێزانت هاوەڵیت بکات یان منداڵەکانت نەگەیشتونەتە تەمەنی یاسایی لەکاتی سەفەرکردنیاندا..

ڕێگا نادرێت داوای مانەوە بکرێت یان بڕیاری دەرکردن هەڵبوەشێتەوە بەهۆی ئارەزووی کارکردن و ڕاهاتن لەسەر ژیانی ئەو وولاتە و یان بوونی منداڵ لەقوتابخانە و ئەگەر هۆی لەم جۆرە هەبن بەهیچ شێوەیەك ڕەچاوناکرێن .

ئەگەر دادگا بەشێوەیەکی بنەبڕ کۆتایی بریاری دەرکردنی دابێ لە ئەڵمانیا ئەوە هیچ کات ڕاوەستانی ئەو بڕیارە نابێت .

جێگای ژیان

هەرکات کارە ئیداریەکانی بەڕێوە چوونی داوای پەنابەری یان دواکەوتنی دەرکردنت لە ئەڵمانیا یان وەستانی فەوری ئەوە لەو جێگای دانیشتنە کاتیە دەکرێت بۆ ناوەندی داواکاری پەنابەری و ژیانت لەوێ واتە (هایم) کە کەمپی بەردەوامە یان خانوێك لەوێ دەژیت و چاوەڕوانی ئاکامی داوای پەنابەریت دەکەیت .

لێرەدا بۆت نیە ئەم جێگایە بەجێ بهێڵێت تەنها بە پێی ڕەزامەندی بەڕێوەبەرایەتی بیانی نەبێت ، سەرپێچی لەم بڕیارەش تووشی سزا دانی پارە دەبێت و بۆ جاری دووەم دووبارە کردنەوەی سزای زیندانیە .

لەناوەندی سەرەکی بۆ داواکاری پەنابەری لەبنکەیەکی وەك کالسرۆ جێگای ژیان و دابین کردنی پێداویستی تێدایە و چەند یاسایەك بۆ ئەم مەبەستە هەن و هەروەها لەکەمپەکانی (هایم) تردا یاسای تایبەت بۆخۆیان و چۆنیەتی بەرێوەچوونی کاروبارەکانیان هەیە و پێویستە لەسەر داواکاری پەنابەرێتی پەیڕەویان لەسەر بکات و سەرپێچیان نەکات .

دابین کردنی پێداویستی ژیان

لەوکاتانەی کە وەك میوانێك هەڵسوکەوت لەگەڵ ئەو داواکارە پەنابەرەدا دەکرێت و ئاکامی داواکاری نادیارە ئەو لەڕوی نیشتەجێ بوونەوە و جێگای حەوانەوە و خواردن و جل و بەرگ و ئەو شت و مەکانەی لەڕووی تەندروستی یەوە پێویستن و پاشان لەکاتی نەخۆش کەوتن و چارەسەرکردنی بەبێ پارە جێ بەجێ دەکرێن.. بەڵام پێداویستی ناوماڵ ئەوە لەسەر ئەو کەسە تۆماردەکرێت و دوای دەرچوون لەو جێگایە دەبێ بەبێ نوقسان بدرێنەوە.. بۆ سەرفیاتی ڕۆژانە هەموو مانگێك ٨٠ ئۆیرۆ وەردەگیرێ کە هەر پانزە ڕۆژ جارێك ٤٠ ئۆیرۆ دەدرێت.. لەگەڵ ئەو منالانەی لەخوار تەمەنی پانزە ساڵەوە یەکی ٤٠ ئۆیرۆ وەردەگرن ئەمەش تەنها تا ئەوکاتانەی لەهایم دەبیت .

کارکردن

ڕێگادان بەکارکردن تا ئەو کاتانەی داوای مافی پەنابەریت ئەنجامی نەبێت و هێشتا لەهایم دابیت ئەوە ناتوانرێت کاربکرێت ، بەڵام کاتێك کە بوویتە خاوەنی پاسپۆرت یان ئەو بڕیارانەی کە ڕێگا دەدەن کاربکەیت و پاشان دەبێ مۆڵەتی کارکردنت

هەبێ (Arbeitserlaubnis) ئەگەر بەپێچەوانە کاری نارەسمی و بێ مۆڵەت (کاری ڕەش) بکرێت و دەزگاکانی پەیوەندی دار ئاگادارین ئەوە سزاکانی توند دەبن و دەگاتە ڕادەی زیندانی و سزای پارەیەکی زۆر.. ئەو مۆڵەت پێدانەش لەڕێگای بەڕێوەبەرایەتی کارەوە وەردەگیرێ (Arbeitsamt) .

کۆتایی ماوەی مانەوە

هەرکات داوا کاریەکەت بۆماف پەنابەری ڕەدکرایەوە و هیچ هۆکارێك نەبوو بۆ هێلانەوەت لەئەڵمانیا و بریاری دەرکردنت درا بەئارەزوو بێت یان بەزۆر.. بەلام دەرچوونت بەئارەزوو یان بەخواستی خۆت باشترە لەوەی بەزۆر.. چونکە لەم کاتەدا دەزگای پۆلیس لەماڵەوە دەرت دەهێنن و زیندانیت دەکەن تا کاتی سەفەر پێکردنت و لەو کاتەدا ڕێگا نادرێت شت و مەك لەگەڵ خۆت بەریت و دەبێ سەرفیاتی سەفەرەکەت لەسەر حسابی خۆت بێت.. ئەم دەرکردنەش ئەگەر بۆ وولاتی خۆت بێت یان بۆ وولاتێکی تر .

پێشکەش کردنی هاوکاری لەکاتی دەرچوون لەئەڵمانیا

زۆر هاوکاری و یارمەتی هەن کە لە ئەڵمانیا دەدرێن بەوانەی کە بەخواستی خۆیان دەیانەوێ بگەڕێنەوە وولاتی خۆیان یان وولاتانی تر. ئەم هاوکاریانەش لەڕێگای نێونەتەوەیی بۆ کۆچ و سەفەر (IOM) .

گرفتەکانی پەنابەری کورد....

هێندەبە ئاستەنگ ئێمەی کورد بەتەنگ کێشەو گرفتەکانی خۆمانەوە دەچین ، ڕەنگە جاروبار بەلابەلای و زۆربابەتی لاوەکی دا کاتی خۆمان بەفیڕۆدەدەین و دەرئەنجام سەرجەمی مەبەستەکانمان و ئەوکارانەی بەهیوایانەوە بوون لەدەستمان دەچن ئەوەش دەبێتە مایەی داخ هەڵکێشان و پەشیمان بوونەوە... ئەمەو

لەلایــەكی دی دووبــارە بەرژەوەنــدی یــە تایبــەتی و كەســایەتی یــەكانی خۆمــان هەمووكات لە پێشەوەن و هیچ كات گوێ بەوەنادەین كە دوای ئێمە كەسـانێكی دی هــەن و ئــەوانیش هــەمان هیــواو ئــاواتی ئێمــەیان هەیــە و ئــەوانیش مانــدووبوون و دەیانــەوی وەك ئێمەبەخۆشــی بگــەن و بحەوێنــەوە و دەرەنجامێكیــان لــە ژیــان هەبێت... هەمیشە ئەم خاڵە سەرەكیە پشتگوێ خراوە بەتایبەت ئەم دیاردەیە لـەو كوردانــە بــەدی دەكــرێ كــە ئــەمڕۆ لەهەنــدەران و بەچــاوی ڕۆشــنبیرو پێــشكەوتوو خاوەن ئەزمون كە لەدونیای شارستانی ئەمڕۆدا دەژین... بەڵام ئەم چینەی كە لـەم دونیایــەدا دەژیــن دەتــوانین بەپێــشڕەوی ئــەو خۆپەرســتی یــەی دابنــێین لەوانــەش نمونەی زۆربەرچاو و بابــەتی و زانستی بـۆ ئــەم كارەهــەن ، بــەڵام ئــەوەش لــەیادی خۆمان نەبەین كە ئەم جۆرە مرۆڤانەش ڕێژەیان هەیە واتە ناتوانین هەموو ئەوانــەی ڕویــان لەهەنــدەران كــردووە بــەم جــۆرەن و بــەم شــێوەیە بیردەكەنــەوە.. كەواتــە دەتوانین ڕێژەیەكی نسبی دیاری بكەین و بڵێین لە سەدا پــەنجا و لەوانەشــە كــەمێك زیاتر ئەو جۆرە مرۆڤانە هەن و لەووڵاتی خۆشماندا هەمان دیــاردە دەتــوانین دیــاری بكەین.. بەڵام ئەو جۆرە دیاردانە لــەووڵاتی خــۆت داو لــەووڵاتێكی بێگانــەدا كــە تــۆ دەبێتــە ئــاوارە یــان پەنابــەر و كەســێكی دوور لــەووڵات و خێــزان و كــەس و كــارو هاووڵاتیانی خـۆت.. كەواتــە دەبــێ ئــەو دیاردەیــە وەدەر نــرێ نــەك تەشــەنەی پــێ بــدرێت... دەتــوانم زۆر لــەو دیاردانــە دیــاری بكــەم و ئەوانــەی كــە ئــەم بابەتــە دەخوێننەوە و بێ ئاگان لەم ڕەفتارانەو ئەو كەسانەی بەتەنها لـەناوەوە بـوون یـان لەدەرەوە یان خاوەن پاسپۆرتێكی بیانی ئەوە هەموو شتێكە.. ئەم بیروڕایە هەڵەیە چوونكە ئەوەی لەدەرەوە دەژی مەرج نیە كەسایەتێكی نمونەیی بێت كە چاوەڕوان دەكرێت.. بەبڕوای من ئەمەش تەنها لەلایەن ئەوانەوە سەیر دەكرێ كە لەكوردستان دەژین ، گەنجێكی كورد یان كەسایەتی یەكی دی كوردی لە تەمـەنێكی دیـاریكراودا دەگەڕایــەوە كوردســتان بەپارەیــەكی زۆرەوە و جــل و بــەرگێكی ســەیرو پاكــەوە

بەجۆرەها ڕەفتارو قسەکردنێکی دی یەوە وای لەو دەروبەرەی خۆی دەکرد کە ڕێزیان لێ دەگرت وایان دەزانی ئەو مرۆڤە دڵسۆزی کوردەو زۆرکاری گەورەو پیرۆزی بۆ کورد ئەنجام داوە ، ڕەنگە لەلایەن زۆر خێزانەوە لەو ڕوانگەیەوە تەماشا کرابێت کە گیرفانی گەرم و پڕبووە و ئەو خێزانە لەکەم دەرامەتی و بێ دەسەڵاتی خۆیانەوە بە شێوەیەکی تر سەیری ئەو دەکرا.. بەڵام کەسێکی دی نەیدەپرسی ئەرێ کاکی برا ئەوە چەند ساڵە لەدەرەوەی وولاتی..؟ چیت بۆ کورد کردووە یان خۆت چی ئەکەیت..؟ ئەگەر دەرگای پرسیار والاکەین ئەبێ پرسیاری زۆر خۆیان ڕاست دەکەنەوە .

یان ئەرێ کاکی برا ئەوە ساڵێکە لە دەرەوەی وڵاتی ئەم هەمووەت لەچی..؟ کەسانی تریش بەساڵ و دووساڵ ناگەنە جێ.. ئەم دیاردەیە سەردەمانێك باس لەسەر ئەوە دەکرا ئەوانەی ئەوروپا یان وڵاتانی تر وەك ئەمریکا و ئوسترالیا لەسەر شۆستەکان یان لەکونی دیوار پارەدەردەکەن... ڕەنگە ئەو نەپرسینەوانە زیاتر هاندەربوون بۆ بە هەڵەداچوون و چەواشەبوونی ئەو گەنجانە و ڕۆژ لە دوای ڕۆژ گوێمان لە بابەت و باسی سەیرو سەمەرە دەبێ ، لێرە دا دەمەوێ هەندێ لەو بابەتانە بخەمە پێش چاوو هەتالای خوێنەری خۆشەویست ئاشکرا بێت و ئەو ڕاستیانە بکەونە پێش چاوو... بێ گومان مەبەستم ئەوەنیە هەموولایەك بتوانین ئەو دیاردە ناشیرین و دژبە مرۆڤایەتی یەی کە کورد تووشی دەبێ وەلای بنێین و بتوانین کۆمەڵگایەکی شارستانی پێشکەوتووی ڕۆشنبیر دروست بکەین کە لە ئایندەدا بە ئاواتەکانی خۆمان بگەین و هەبێ ڕۆژێك لە ڕۆژان لەم وولاتانەدا دەنگێکی پێشکەوتوو و ڕۆژشبیرو و سیاسی و زانستی و هونەری گەورە بەناوی کوردەوە بەرزبێتەوە و بەتەنگ داواو مافەڕەواکانی ئەم میللەتەوە بێت و بتوانێ هەنگاوێك لەو هەنگاوانە بەرەوپێشەوە بەرێت.. ڕەنگە بارودۆخی کورد و جۆری

ژیانیـان لـە شـارێكەوە بـۆ شـارێكی دی لـەم وولاتانـە جیـاوازی هـەبێت ئـەوەش دەكەوێتە سەر ئەو كەسایەتی و خێزانانەی كە تێیدادەژین...
باری سیاسی و ئەو دۆخە نائاسایەی كە كورد تێیدا دەژیا واتە ئەو دووبەرەكی یەی كوردستان بەشێوەیەكی سلبی و زۆر ئاشكرا كاردانـەوەی گـەورەی هـەبوو لـە سـەر كوردەكانی دەرەوە و لەزۆر لەو ولاتانەی كە كورد تێیدا دەژیـان بەرێژەیـەكی زۆر و لەهەندێك لەو شـارانەدا كـار وای لێهـاتبو كـە ڕقەبەرایـەتی و جنێـودان و دژایـەتی و قسەی ناشیرین و قسەی پاشـەملێ كـە لەشـێوەی شـەڕی سـاردا خـۆی دەدیـەوە.. تاگەیشتە ئەوەی شەڕی گەورە دروست ببێ وەك لە یۆنان و لەشـاری نـۆرنبێرگ لـە ئەڵمانیا و لە سویسرا ، كارگەیشتە شـەڕە چـەقۆ چـەند كەسـێك گـیران و چـەندیش بریندارببوون و كێشەش بۆ زۆر لەوپەنابەرانە دروست بوو كەهەنـدێكیان ئـەوە چـەند ساڵە تائێستاش پێوەی دەگلێنەوە . لێرەدا دەتوانم ئەوە بڵێم كە زۆر جار ئەوانـەی پێوەدەبوون و تووشی ئەو جۆرە كارەساتانە دەبوون و دەكەوتنـە ئـەو گێژاوانـەوە بەشێوەیەكی ڕاستەوخۆ تاوانبارنـەبون ، بـە واتایـەكی كـە كەسـانێكی دی هـەبوون لەپشتی ئەوانەوە ڕەوتی كارەكانیان لەدەست دابوو و بۆخۆشیان لەپشتی پەردەوە بـوون بـەبێ ئـەوەی كـەس بیـان ناسـێ... ئەمـەش مەبەسـت لەوانەیـە كـە خۆیـان بەبەرپرس دەزانن لە ڕێكخراو و لایەنە سیاسیەكاندا.. كەواتـە هەریـەك لـەو كێـشانە پێش هات و هۆكـاری تایبـەتی خـۆی هـەبوو و ئەگـەر لـە ناوەڕۆكیـان ووردببینـەوە ئەوانەمان بۆ دیاری دەبێت كەباسمان كردن.. كەواتە شەڕكردن و دژایـەتی كـردن و گواستنەوەی مەیـدانی شـەڕی دووبـەرەكی لـە كوردسـتانەوە بـۆ ئـەو ولاتانـەی كـە پەنابەری تیایە دەبێ چ ناوێك لەم كارەبنێین.. ؟؟
گرفتی سیاسـی و دژایـەتی كـردن كـارێكی وای كـردوە ئـەو جـەماوەرە بووەتـە دوو بـەرەی سـەرەكی و دواتـر بـەرەكانی تـری ئیـسلامی و لایەنـە جیاجیاكـانی دی بابوەسـتن ، ڕەنگـە ئـەم جـۆرە هەڵوێستانە لەزۆربـەی ئەوانـە دەردەچـن كـە بـۆ

بەرژەوەندی خۆیان پاڵیـان بەلایەكـەوە داوە كـە بەمەبەسـتی گەڕانـەوە و سـەردان بێت یان بردنەوەی سەیارە و كاسپی یەوە بێت یان بەهەربیانویەكی دی بـۆ ئـەوەی خۆیان بەخۆشەویست و دڵسۆزی لایەنەكانیان نیشان بدەن ئەو جۆرە قسەو بـاس و كێشە و گرفتانە دێنەئاراوە و كاتێكیش كاردەگاتە لایەنی جـدی ئـەو وەك بـەرزەكی بانان بۆی هەڵدێ و وەك نـەبای دیـبێ نـەبۆران... نموونـەی زۆر هـەن كـە لایـەنگرو ئەندام و دۆستانی لایەنەكان شاهدن..

ئـەم هەڵوێـستە هەمیـشە دژی بەرژەوەنـدی یـە گـشتیەكانی گـەلی كـورد و ژیـانی ئاوارەیی و دەربەدەری پێ قبولْ كراوەو دەیەوێ پارەوە نانێك بۆ پاشـە ڕۆژی خـۆی و منداڵانی دابین بكات ، بەڵام هەلپەرسـتی و بەرژەوەنـدی تایبـەتی ڕێگانـادەن ئـەو كارو چالاكی و جموجوڵانەی ئەمڕۆ تەواوی كورد پێكەوە دەبەستێتەوە و دەتـوانرێ لـەو ڕێگایانــەوە ئــەو جـەماوەرە كۆبكرێتــەوە بــە یــەك دەنگــی یــەگگرتوو ، یــەك هەڵوێست كۆبكرێنەوە ، ئەویش بەهۆی دروست بوونی كۆمەڵەو ڕێكخراو و مەڵبەندی كلتوری و ڕۆشنبیری و هونەری و مێـژوی تـا لەوڕێگایـەوە دەنگـی كـورد بـە دوونیـا بگەیەنرێ ئـەم كۆمەڵانـە لـە نوانـدنی چـالاكی جیـاوازو جـۆراو جـۆر دەوری خۆیـان دەبیــنن ئــەم خاڵــەش بەشـێوەیەكی تێـرو تەسـەل لەبڕگـەكانی داهـاتوو باسـیان لەسەردەكەین....

ڕەنگە لەساڵێك دا چەند ئاهەنگ و چالاكی هونەری و ڕۆشنبیری و ڕۆژنامەوانی هەبن كاریگەری گـەورەیی هـەبێ بـۆ گـەلی كـورد بەشـێوەیەكی شارسـتانی و پێـشكەوتن نیـشان دەدرێـت دەكرێـت یادكردنـەوەی كارەسـات و نەهامەتیـەكانی كـورد پـێش چاووبخرێن یـان لـەڕێگای نووسـین و پەرتووكـەوە یـان بـە ڕێگـای كـاری هونـەری و سینەماو شانۆ و شێوەكاریەوە ، بەڵام بەداخەوە دیـسان ڕەوتـی سیاسـەت و كـاری حزبی دەستی واڵاو درێژە و هەموو لایەنەكانی دەگرێتەوە ، چونكە ئەمڕۆ لـە ژیـانی ئێمەی كورد دا سیاسەت و لایەنە سیاسیەكان هەموو بارەكانی ژیانیان لـە ئەسـتۆی

خۆگرتووە و هەموو لەژێر ڕكێفی ئەواندایە ، زۆر نمونەی بەرچاو و دیار هەیە كە زۆر لەوشارانەدا هەوڵی ئەوەدراوە كە كاری لەو جۆرە بەئەنجام بدرێت بەڵام ئەوانەی كە بەناو سیاسین یان بەرپرسانی سیاسین لەو لایەن و ئەو لایەن هەمیشە رێگە گربوون و ئەو هەوڵانەیان پووچەڵ كردووەتەوە.. نمونەیەكیش كە خۆم تێدابووم شاری (ڕۆیتلینگین) لە ئەڵمانیا كە یەكێكە لەو سەدان شارانەی لە گێژاوی ئەم جۆرە گرفتانەدا دەتلێتەوە ، چەندین هەوڵ درا كۆمەڵەیەكی كەلتوری بۆ پەنابەران دروست بكرێت دوور لەكاری سیاسی بەڵام سیاسیەكان و ئەوانەی لە ژێر پەردەی ئەم سیاسەت و ئەو سیاسەت هەڵەكانیان پوچەڵ دەكردنەوە .

ڕەنگە بارە سیاسیەكە و ئەم ڕوانگەیە گەلێك گرنگ ترە و جڵەوی هەموو لایەنەكانی دی بەدەستەوەیە.. ئەم دوو بەرەكی و دابڕانە بەشێوەیەكی كاریگەری هەبوو تاگەیشتەوە ئەو ڕادەیەی پێك هاتنەوەی پارتی و یەكێتی.. ئەم خێزان و كەسانەی پێكەوە نەدەژیان و كێشەیان هەبوو بەهەمان شێوە كێشەو دووبەرەكی و دژایەتی كردنیان هەر بەردەوامە.....

ئەگەر لەناوەڕۆك و ڕاستی ژیانی ئاسای ئەو كە سایەتی یانەدا بكۆڵینەوە ، دەتوانم بڵێم زۆربەی زۆریان لەوكەسانەن كە هیچ كات بۆ ئەو لایەنانە هیلاك نەبوون و خزمەتی ئەو لایەنەی خۆیان نەكردووە و ڕۆژێك لە ڕۆژان ماندوو نەبوون و بگرە زۆربەیان لەسیاسەت و پەیڕەو و هەڵوێستی لایەنەكانی خۆشیان نازانن و هەندێكیش لەوانە لەوانەیە ڕۆژگارێك دژی ئەو لایەنە كاریان كردووە.. كەواتە دەبێ ئەم جۆرە كەسانە ناوی چیان لێ بنرێ..؟ و ئەوەی دەیكەن بۆ چی بێت..؟ بۆكێ یەو لەپێناوی چیدایە...؟

بۆ وەلامی ئەم پرسیارانە دەمەوێ ئێوەی خوێنەر وەڵام بدەنەوە و لەبیرو بۆچوونی خۆتاندا ڕاوبۆچونەكانتان دیاربخەن . هەركەسێك لەم ژیان و گرفتانەی دا نەژیابێت بەو شێوەسانایيەنیە كە هەستی پێبكرێت و ئەگەر ئەوكەسەش لە دەرەوە یان

دووره پـەرێزبێت بەوشـێوه گەورەوگرانـە ئـەم گرفتانـە وەرناگیرێـت . ئـەم جـۆره ڕەفتارانـە نـەك تـەنها لـە كەسـێكەوه بـۆ كەسـێكی دی لـە دەرەوەی خێـزان بگـره زۆربەی ئەوانەی لەناو خێزانەكەیانـدا ژن و مێـرد ، منـداڵ و دایـك و بـاوك و كـەس و كاردا بەجۆرێك ئەم دیاردەیە وەك كارێكی ناشیرین و ناشەرعی بڵاوبـووەوە تـا ئـەم كاتەی ئێستاش كۆتایی پێ نەهاتوو.. كەواتە لێرەدا بۆمـان هەیـە بپرسـین ئەوانـەی دەبنە تاوانبارو دەستیان لەم كارەدا هەیە و ئەم دوونیایە دەخولقێنن كـێن..؟ ئایـا ئـەو كەسـانە هەڵـەن و هۆكارەكەشـی دەگەڕێتـەوه بـۆ نـەفامی و ناڕۆشـنبیری و ناكارامەییان..؟ یان پاراستنی بەرژەوەندی و ویستەكانیان.. یان لایەنەكانیان و ئەو كۆمەڵـە و كەسـانەی ڕەوتـی ژیـان و كارەكانیـان بەدەسـتەوەیەو بەویـستی خۆیـان بەڕێوەی دەبەن.. ؟؟ زۆر پرسیار هەن و وەڵامەكانیان بـە هـەموو جۆرێك پەسـەند دەبن چونكە هەموو پێكەوه تاوانبارین و دەستمان لە تێكدانی ئەم دۆخ و ڕەوتانەدا هەیـە.. بـەم شـێوەیە لێـك نزیـك بوونـەوەی كۆمـەڵگا و پتـەوبوونی بنـەماكانی كۆمەڵایەتی و پێكەوه ژیان ، لەگـەڵ پـسان و لێك ترازانـی شـیرازەو كۆتـایی هـاتن بەوپەڕی دڵنیاییەوه دەمان پارێزێ . لە دوونیای ئەمڕۆمانـدا پـچڕانی شـیرازەو لێـك ترازان بـەرەو زیـاد بـوون دەڕوات و جیابوونـەوه و تێـك شـكانی قـەوارەی خێـزان و پرەنسیپەكانی زوتر و زیاتر ئاوەلادەبن و هەڵدەوەشێن.. خزمایەتی و دۆستایەتی و خۆشەویـستی لـە كـەم بـوون و بنبڕدایـە و بـەرەو نـەمان دەڕوات.. كوردایـەتی و نیـشتمانپەروەری بـەكردار بوونیـان نـەماوه.. پاراسـتن و هێـشتنەوەی شـەرەف و كەرامەت و نەفـسیەتی بـەرزی كـورد لـەگرفت و كێـشەدایە و جـەنگی مـان و نـەمان دەكات ، كەواتە پێویستە بەرەنگاری ئەم دیاردانە بینەوه و كاری جدی و بەپەلەیان بۆبكـەین و هـەموو پێكـەوه ئـەنا دوای چـەند سـاڵێكی دی و بـەپێ ڕۆژگـار هـەموو شـتێك لەدەسـت دەدەیـن و دەبینـە وەك ئەوانـەی كـە ئێـستا بـەخراپ باسـیان دەكەین..

ڕەنگە بڵێین باگیانی دیموکراتیەت و فرەلایەنی وگفتووگۆ لەنێوانماندا هـەبێ ، بـەڵام لەهەمان کات دا ئێمە کەسانێکین لە دونیاو ئاوو هەوایەکی دی دا دەژیـن و دووریـن لە چەك و شەڕەنگێزی و ئەم کەش و هەوا دیموکراتیەی ئەورووپا و وڵاتـانی دی ئـەم دوونیایە دەبینین.. بەڵام بۆ خوا کام لەئێمـە ڕۆژێـك لـەڕۆژان تۆزێـك لـەم ئـاو هـەوا دیمەکراتیەمان هەڵمژیوە.. ئێستاش دوای چەندین ساڵ ژیان و ئاوارەی هێشتا بـیرو بۆچوون و ئاخـاوتن و تێـڕوانین بـەو شـێوەیە کـە ئـەوڕۆژەی لـە سـنووری ئیـبراهیم خەلیلەوە دەرچووین و تۆسقاڵێك نەگۆڕاوە ، من ناڵێم هەموو بەڵام بەڕێژەیـەکی زۆر ئەوانەن کە نەگۆڕاون ، لەوانەیـە گـۆڕابن بـەڵام لـەفکرو و بۆچـوون و زانیـاری دا نـا بـەڵکو زۆر بابـەتی لابـەلاو دوور لـەداب نـەریتی کـوردەواری و ڕەسـەنایەتی کـوردی گۆڕابین کە باشترین نموونە لە منداڵەکانمانەوە دەتـوانین باسـی خۆمـان ببیـنین... ئەگــەر زۆر زیــاتر لــەم بارەیــەوە بــدوێین ڕەنگــە بمانباتــەوە ســەر ئــەوەی ئــەو پەیوەندیەی هەیە بەو دۆخەوە کە ئێستا لە کوردستان دا هەیـە و بـەڕێوە دەچـێ و خۆی لـە خۆیـدا دروسـت بـوون پارچـە کۆمەڵگاییـەکان و دروسـت بـوونی جیـاوازی چینایەتی لەوێوە سەرهەڵدەدات.. ڕاستە ئێستا دوونیای شـەڕو پێکـدادان نـەماوە و دونیای پێکەوە ژیان و پێکەوە کارکردنـە و لایـەن و گروپـە کۆمەڵگاییـەکان ژیـانی پێکەوەیان هەڵبژاردوە و دۆخەکان تاڕادەیەك و لە چەند لایـەوە ئاسـایین و باشـە.. بـەڵام پرەنـسیپە سـەرەکیەکان و ئـەو کـارە گرنگانـەی دەبنـە هـۆی دامرکانـدن و ساڕێژکردنەوەی برینەکان هێشتا ماویانە و بەپێـچەوانەشەوە ئـەو برینانـە هەمیـشە دەکولێنەوە و باری گرژی و خراپ بوون لە هەنگاوەکاندا دەبینین نەك چاك بوونەوە ، مەبەست لە پەیوەنـدی لایەنـەکان نیـە بـەڵکو ئـەم پەیوەندیـە لـەنێوان سـەرجەم لایەنەکان و جەماوەر یان کۆمەڵگا بەشێوەیەکی گشتی..

سەرەڕای یەکگرتنەوەی هەردوو حکومەت هێشتا یەکبوونەوەکـە یـەکجارەکی نیـە و هێشتا ماویەتی ئەگەر بەچەند پاساوێکی یاسایش بێـت.. بەهـەرحاڵ ئـەوەی ئێمـەو

سەرجەم جەماوەری کورد دەیەوێ تێکەڵ بوون ئاوێتەبوونەوە بەجۆرێك بێت هیچ وەخت و زەمەنێك ئەو ڕۆژانەمان نەێتەوە یاد.. لێرەدا گرنگە فکری ڕامیاری و بۆچوونەکان لە ڕوانگەیەکەوە هەڵبقوولێن کە هەموومان پێکەوە بیریان لێبکەینەوە و هەموومان پێکەوە کاریان بۆبکەین و هەست بکەین ئەم کارە و دەرەنجامەکانی لەبەرژەوەندی میللەت و نەتەوەکەماندایە. بەرژەوەندیە تایبەتی و کەسیەکان وەلادەنرێن و جیاوازی چینایەتی نامێنێ کەسێك دەبێتە ملیۆنێرو کەسێکی لە برسیەتی و هەژاریدا دەمرێ و ناتوانێ منداڵەکانی پەروەردەبکات ، چونکە ئەمڕۆ دوونیایەکە تەنها بۆ ئەوانە دەست دەدات کە خاوەن سەرمایەو دەسەلات و هێزن لەگەڵ ئەوانەشی کە بەدەورو خولیاندا دەسوڕێنەوە ئەمە نەك تەنها لەولاتی ئێمەدا بەڵکو لە وولاتانی دونیای سێهەم و زۆر ولاتی تر ئەم گرفتوو فکرانە هەن.. لێرەدا نامەوێ زیاتر درێژە بەم بارە بدەم چوونکە ئێمەی کورد و بەتایبەت ئەوانەی ڕۆژکارێك تۆزێك لە کاروباری سیاسی دا کاری کردبێ هەست بەهەموو ئەو گرفت و کەم وکوڕیانە دەکات و هەمیشەش هەوڵدەدات بە گیانێکی دڵسۆزانەوە بەرامبەر بەکورد ئەوانەی بەدڵسۆزی لەپێناویدا خەبات دەکەن و تابەئەمڕۆ ماندوون و کۆڵیان نەداوە ، تا ولات و نەتەوەکەمان لەم گرفت و ئافاتە ناوچەی و نێونەتەوییانەدا ڕزگاری بێت و بەماف و خواستەکانی خۆی بگات..

لە لایەکی دی باری ئابوری و لایەنی مادی ، ئەمەش برگەیەکی زۆر گرنگ و زۆر جار زاڵیش دەبێ بەسەر باری ڕامیاریش دا ، (هەرچەند لە دوونای ئەمڕۆی ڕامیاری کە باری ئابووری هەڵیدەسوڕێنێ ، واتە باری سیاسی وا بەدەست ئابووریەوە بۆ کوردستانیش ئەتوانم بڵێم بەرەو ئەم هەنگاوە دەڕوات ئەگەر وانەبێ بەلام لەهەوڵدایە) پارەو سەروەت و سامان و دروست کردنی ڤێلاو خۆبنیاد نان و کۆکردنەوەی بەشێوەیەکی مۆدێرنانە باوەو ئەمڕۆ بازاری هەیە ، کە ئەمەش دەکەوێتە سەروی بیرو باوەڕەو سیاسەتەوە............

ئەمەش بۆتە جۆرە سیاسەتێك كە هەموو كەسێك ناتوانێ بەشێوەیەكی لێهاتوو كارامەی كاری بۆ بكات.. مەبەستم لەوانەیە كە لەدەرەوەی وڵاتن و لەدونیای ئاوارەیدا دەژین و هەریەك بەهۆكارێكەوە لەم وڵاتانەدا دەژی ، ئەم شێوە كارانەش جۆرەها رێگاو شێوازی هەیە ، سەرجەم ئەم گرفتانە پێش ئەوەی كاریگەری جەستەییان هەبێت گەورەترین گرفتن لەڕووی دەروونیەوە ، لەلایەك باسمان لەوەكرد گرفتی رامیاری و كاریگەری ئەو سیاسەتەی كوردستان لەسەری و شێواندنی ڕەوتی فكری ئەو كەسایەتیە ، پاشان هەوڵی كاركردن و بیركردنی هەموو شتێك واتە تەنها ئامانجێك پارەو بەس ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ چەند هۆیەك لەوانە زۆر لەو پەنابەرە كۆنانە و ئەوانەی بەزۆر شێواز بوونەتە خاوەن پارە یان ئەو لێشاوە پارە ڕژانەی كە ئێستا لەكوردستان ڕژاوە كە زۆر جار گوێمان لە سەرچاوەكانی دەبێت ، دواتر گرفتە كۆمەڵایەتیەكان و ئەوگرفتانەی لەڕێگای منداڵەوە زۆر لەوخێزانە كوردانە توشی دەبن چونكە ئەمرۆی پێشكەوتن و گۆڕانكاری كاریگەری تەواوی هەیە لەسەر كەسایەتی كورد زۆر جار نەك منداڵان بەڵكو گەورەكانمان دەگۆڕێن و گۆڕاویشمان هەیە چوونكە ئەگەر خۆی نەگۆڕێ ئەو ڕێگا نادات بەئەندامی خێزانەكەی ئەو شێوە گۆڕانە بگۆڕێن كە لەشێوەی لادانە بەیەكجاری ، كەواتە دەتوانین بڵێین دۆڕانی مرۆڤ لە سەرەتاییەوە دەست پێ دەكات و دۆڕانیش تەنها پارەنیە بەڵكو دۆڕانی مرۆڤ لەڕووی فكری و داب و نەریت و تواندنەوەی لە نێو كۆمەڵگا ئەوروپی و بیانیەكانی دی بە جۆرێك زۆر جار ناتوانی لێكیان جیابكەیتەوە ، لە هەندێ وڵات و سیاسەتی ئەو وڵاتە هەوڵی ئەوەدەدات ئەم شێوە توانەوەیە دروست بكات و یەكێك لەو وڵاتانەی كە ئێستا بەیاسای تایبەت كاری بۆدەكات ئەویش ئەڵمانیایە بەبیانووی ئەوەی ئەوانەی داوای ناسنامەی ئەم وڵاتە دەكەن دەبێ ئامادەی تەواویان هەبێ بۆ توانەوە و تێكەڵ بوونیان لە گەڵ كۆمەڵگای ئەڵمانیا بە بێ هیچ كێشەیەك و قبوڵ كردنی هەموو داب و نەریتەكان و

هەڵسوکەوت کردن لەگەڵیان ، ئەمە وڵاتێك بەپێ ی بەرنامەی کاری خۆی بۆ پاراستنی بەرژەوەندیە نیشتمانیەکانی کاری بۆ دەکات بەڵام زۆر کورد هەن بەبێ ئەوەی هیچ شتێك لەم یاساو هەنگاوانە بزانن ئەوان لەم گۆڕانەدا زۆر بەباشی گۆڕاوون و لەوانە بۆخۆیان هەست بەوە نەکەن.. کەس ناڵێت تۆ لەوڵاتێك دادەژی مەگۆڕێ.. چونکە بەدەستی ئەو مرۆڤە نیە ئەو گۆڕانکاریە خۆی دەسەپێنێ و دەبێ وەربگیرێ بەڵام دەتوانرێ لە ئاستیك دا ڕابگیرێ و داب و نەریتی کوردەواریش بپارێزرێ..

باری کۆمەڵایەتی و کێشەکانی لەم چەند ڕووە وە لەدەرگای کەسایەتی کورد دەدەن :

* لایەنی دەرونی و دوور کەوتنەوە و تەنهای و غەریبی و گۆڕینی جۆری ژیان و ڕەفتارکردن و جل وبەرگ و ئاخافتن و زۆری تر.

لەمەڕ هەرکێشەیەکی دەروونی دەشێ خۆ لەبەر جەستەکردنی هەر هۆکارێك بگرین.. لەوانە کەسایەتی کورد لەو ژیانە چەرمەسەریەی کە پێشترتێدا بووە لە جووتیارێکەوە تا کەسایەتیکی دەولەمەند و خاوەن سەروەت و سامان بەهەموو بەشەکانیەوە.. ئەم کەسایەتی یە ڕوو لەم وڵاتانە دەکات و ژیان و گوزەرانێك بۆ خۆی دابین دەکات لێرە دەوڵەمەند و فەقیر ، بەدەستەڵات و بێ دەستەڵات بەیەك ڕەفتارو بەیەك چاو سەیردەکرێت و زۆر جار هەژارەکان ژیانی باشترو مسەوگەرتریان دەبێت ، بەتایبەت ئەو شێوە بەرنامە کۆمەڵایەتیەی کە ژیانی هەموویەکێك بەبێ هیچ جیاوازیەکی ڕەگەزی یان چینایەتی دابین دەکات.. لەلایەکی دی تێکەڵ بوون واتە بەشێوەی ئاوێتەبوون کە لەم وڵاتانەدا تووشت دەبێت بەزۆر کەسایەتی سەیروو سەمەرەوە ئەگەر لەنەتەوایەتێەکی کوردیش نەبێت و هەندێ جار ئەو کەسایەتیە کوردەش دەکەوێتە ڕیزی ئەو کەسە سەیرو سەمەرانەوە ، کەواتە تێکەڵ بوونێکی لەو جۆرە هێندە ئاسان نیە و زۆر گرفت و کێشەی تایبەتی

خۆی بەدواوەیە . ئەویش لە زۆر شتدا لەوانە ئەوانەی کە کوردن و هاوزمـانی خـۆتن بەڵام وەك کەسایەتیەك هیچ دەربارەی ئەو کەسە نازانیت کەس و کاری ڕابـردووی و ئاستی کۆمەڵایەتی و جۆرەها زانیاری دی کە زۆر پێویستن بۆ هەریەکێك بیانزانێت و ئەوکات لەسەربنەمای ئەو زانیاریانـە دۆسـتایەتی خـۆی گـرێ بـدات.. لەلایـەکی دی ئەوانەی کە بیانین و بەهیچ شێوەیەك نایاناسین نازانین ئاین و ئاستی کۆمەڵایـەتی ، ڕەوشت و چۆنیەتی بیرکردنەوەی و ڕەفتارو جوڵانـەوەی ، شـێوازی جـل وبـەرگی و خواردن و زۆر شتی دی کە بەتەواوی پێچەوانەی ڕەوتی ژیانی ئێمەن...

کەواتە هەموو ئەم گرفـت و هۆکـارو بنەڕەتانـە کـە دێنـە پێـشمان یـان دێنـە پـێش کەسایەتی کورد کە دوو جۆرە یان شێوە کاریگەری دەکاتە سەر کەسایەتی کورد..

یاکاریگەریە باشەکان ئەو کەسـایەتیانەن کـە سـودمەندەبن و لایـەنی بـاش و ڕێگـاو کردارە باشەکانی ژیان بۆ خۆیان هەڵدەبژێرن و ئەگەر تاکەکـەس بێـت یـان خـاوەن خێزان ، بوارەکانی ژیان لەکارکردن و خوێندن و خۆپێکەوەنان و سوودوەرگرتن لەو تەکنەلۆجیا پێشەوتووە چ بۆ خۆی یان منداڵ و خێزان بێت.. چـونکە تەکنـەلۆجیا و زانیاریـە زانـستیەکان لـەم وڵاتانـەدا هێنـدە خێـران و بـەزووی بڵاودەبنـەوە ئێمـە هێـشتا ئـــەوەی بەدەســـتمان گەیـــشتووە لێـــی تێنەگەیـــشتوین زانـــستێکی دی بڵاودەبێتەوە بـۆ یـەدەبێ بـەجۆرێك لەگـەڵ ئـەم زانـست و داهێنانـە سـەردەمیانەدا هەنگاو بنێین و هەوڵ بدەین بنەمایەك بۆ ژیانمان دروست بکەین .

لێرەدا هەن لەو کوردانەی ڕوو لەدەرگای زانست و زانیاری دەکـەن و هـەوڵ دەدەن لەم ڕێگایەوە بـەئاکامێك بگـەن و پاشـەڕۆژ لەکۆمـەڵگای خۆیانـدا ڕۆڵـی بەرچـاویان هـەبێت . بـەم شـێوەی کـرداری بـاش و بۆچـوونی بـاش و تێکـەڵی و ئاوێتـەبوون لەنێوکۆمەڵگایەکی باش و بەسود بێ گومان کەسایەتێکی خزمەت گوزارو بەسود بـۆ کۆمەڵگا دێتە ئاراوە .

کاریگەریـە خراپـەکان.. لـەم کۆمەڵگایانـەدا زۆر لایـەنی خـراپ هەیـە کـە ڕەنگـە کۆمەڵگایەك بەرەو لادان و هەڵدێربەرێ . لەوانە دەبینین گـەنجی کـورد یـان هەنـدێ کەسـایەتی کـامڵی خـاوەن خێـزانیش هـەن لـەجۆری جـل و بـەرگ گـۆڕانێکی تەواوبەخۆیاندا دەهێنن ، بەو پێیەی کە ئەم جل وبەرگ و شێوە گۆڕانکاریانـە لـە ماهیەت و ناوەڕۆکیان دەگۆڕێت و بەم شێوەیە دەبنە ئـەورووپی.. کـە زۆر جـار بـەم دیاردەیە دەگاتە ڕادەیـەك شـێوازو جـۆری وا سـەیر دەبیـنین کـە بەوپـەڕی بـڕواوە ئەوانەی بەخۆیان سەرچاوەو داهێنەری ئەم شێوەلادانەن بەو جـۆرە ڕەفتارناکـەن و پۆشاکی وا ناپۆشن ، وەیان گوارە کردنە گوێ ملوانك و چەندین متوومـوورو پاشـان جۆری قژ بڕین بۆیاخ و سمێڵ و ڕیش تاشین و هێڵانەوەی بەشێوازی سەیر و لەگـەڵ بڕۆتاشین و جۆرەها پێڵاوی هەمە جۆری بابەتی کە بـەم شـێوەیە ئەگـەر لەکـەس و کاریان بپرسین و قسەیان لەگەڵ بکرێت یان هەندێکیان بەبێ ئـەوەی تـۆ هـیچ بـاس بکەیت ئەو باسـی جەربـەزەیی و بـوێری و کـارە سـەیرو سـەمەرەکانی کوڕەکانیـان بەشێوەیەکی گـشتی یـان کـچەکانیان کـە مایـەی شـانازی و سـەروەریانە... ڕەنگـە هەبن ئەوانەی ئێستا بڵێن ئـەوە مـافی ئاسـایی تاکـە کەسـە و بۆخـۆی خـاوەنی ئـەو بڕیارەیـە کـە چـۆن ژیـانی خـۆی هەڵبـژێرێ ، ڕاسـتە منـیش لەگـەڵ ئـەو مافـە کەسایەتیانەدام و هەموو کەسێك بەبێ ئـەوەی کـەس دەسـت لـەکاروباری ژیانیـەوە بدات مافی خۆیەتی کە چۆن بژی و چـی بکـات بـەڵام ئـەم شـێوازە بیرکردنەوەیـەش هەموو کات ڕاست نیەو هەندێ جار دەبێتە گرفتێك کە ئەو هەڵـەو لادان و کێشانەی لەئەنجامی ئەم جۆرە ڕفتارانە دێنە پێش مـرۆڤ بـەو سـاناییە نـاتوانی چارەسـەریان بکات وەك چۆن ئێستا لە ئەورووپادا بەشێوەیەکی گشتی لەگەڵ ئـەو هـەموو ئازادیـە کۆمەڵێك گرفتی کۆمەڵایەتی هەن کە خۆیان بەم شێوە بیردۆزانـە بوونەتـە کۆسـپێك کە نەتوانن چارەسەری ئەو گرفتانەیان بکەن ڕۆژ لەدوای ڕۆژ کۆمـەڵگاکانیان بـەرەو هەڵدێردەچـن و بەهـەمـوو شـێوازێکی شارسـتانی و مـۆدێرن هـەوڵ دەدەن بـۆ

چارەسـەرکردنیان بـەڵام چارەسـەرکردنیان مەحاڵـەو کارلـەکارترازاوە.. کەواتـە مەبەستی من ئەوەیە پەروەردەیەکی جوان وڕاست و دروست لەسەربنەمایەتی پتـەو و کـۆنکرێتی و لەگـەڵ ئەوەشـدا مـاف کەسـەیتی ئـەو کەسـە بپارێزرێـت و هـەموو سەربەستیەکی هەبێت بـەم شـێوەیە دەتـوانی دڵنیابیـت ئـەو کەسـە تووشـی هەڵـە نابێت و دەتوانێ بەرگەی هەموو گرفتـەکانی ژیـانی خـۆی بکـات.. ئەمـە کۆمـەڵێکی دیاری کراو لەگەڵ ئەوانەی کە زۆر بەپێچەوانەوە لە ئاست ڕوداوەکاندا حەپەساون و لەنێوان هەوڵ و کۆششی فێربوونی زانست و زانیاری و شارەزابوون و تێگەیـشتن لـە تەکنـەلۆژیانی ئـەمڕۆی سـەردەم و لـەنێو ئـەو لادان و سەرلێـشێواوویە دا مـاون و ئاگایان لەهیچیان نیەو هەوڵی ژیـان و بیرکردنـەوەیان و هەڵپـەیان بـۆ کۆکردنـەوەی پارەو کڕینی خانوو ئـاڵتوون و سـەیارەو جۆرەهـا بابـەتی تـری مـادی کـە تەنانـەت ژیانی ماڵ و منداڵیشیان بەلاوە نـاوە و ئاگایـان لـێ نیـە و لـەم شـێوازانەش زۆرن و بەبەرچاوی هەموومانەوە ، لە هەرشارێك چەند دانەیەك لەمانەت بەرچاو دەکـەوێ و زۆر کێـشەی کۆمەڵایـەتی لای ئـەم جۆرەکەسـانە هەیـە لەوانـە جیابوونـەوەی خێزانـەکانیان و گـرفتی بەرچـاوی ئـافرەت و منداڵـەکانیان ، کـە زۆر جـار مـرۆڤ بەتەواوی دڵگران دەبێت ، بۆیە دەڵێم هەموو کات ماف کەسایەتی و سـەبەخۆبوونی خزمەت بە مرۆڤایەتی ناکات و بگرەگرفتیشی بۆ دروست دەکات...

لادان و سەرلێـشێواوی.. بـە هـەر لاو سوچـێکی ئـەم دوونیایـەدا بگـەڕێت لادان و سەرلێشێواوی و دۆشدامان بەشێوەیەکی دیارو بەرچـاو دەبینیـت و لەهەنـدێ وولات وەك باو و مۆدێل ئەم دیاردەیە بەکاردەهێنرێت ، بەڵام بـۆ گـەنجێکی ئـەم وولاتانـە جیـاوازی زۆری هەیـە لەگـەڵ گـەنجێکی کـورد ئەگـەر کوڕبێـت یـان کـچ.. دەرەنجامەکانیش لەوەوە سـەرهەڵدەدەن کـە ئـەم گەنجانـە لـەم وولاتانـەدا هـەموو پێداویستی و هەموو ئارەزوو و حەزەکانیان بە بێ هیچ بەربەسـتێك بـەکاری دێـنن و لە ئاستیکدا یان لەتەمەنێکی دیـاری کـراو دا کـە هێـشتا گـەنجێکی ئێمـە لـە وڵاتـی

خۆماندا لە نهێنیەکانی نەگەیشتووە و هێشتا ناتوانیٚ باسیان لەسەربکات لێرە لە خواردنیشی بوونەتەوە و خەریکی حەوانەوەشن ، بۆیە لەو ئاست و تەمەنەدا تووشی ماندوو بوون و بیٚ تاقەتی و مەلەل و وەستان دەبن و نازانن چی بکەن یان ئەوەتا لە دەرەنجامی ئەو لادان و ڕێگا چەوتانەدا تووشی زۆر گرفت و لادانی تەواوەتی بوون لە سەر ڕەوتی بوون بوونیاندا ، بۆیە دەتوانین بلێین ئاساییە بۆ ئەوان.. بەلام بۆ کەسێکی کورد کە تەمەنی لە نێوان ١٠ بۆ ١٨ سالٚ بووە و هەندێکی زۆریشیان لەوە زیاترو بە هۆی هێنانی مالٚ و مندالٚ بۆ ئەوروپا و بەپیٚ ی ئەو یاسایەی کە دایك و باوك لە تەمەنێکی دیاری کراودا دەتوانن ئەو مندالانەیان بێنن بۆیە ئەگەر تابیستیش بووبێت ئەوە کردوویەتی بە ١٤ یان ١٦ بەم پێیە زۆر لەو تەمەنانە ڕاست نین و بەم شێوەیە دەست کاری کراون و زۆر کێشەو گرفتی لەم شێوەیەش دروست بوون... بە بڕوای ئێوە دەبیٚ ئەو بەناوە مندالانە ئەو ڕەفتارانە بکەن کە مندالێکی ئەم وولاتە دەی کات ، ئەمە نەك کارە باشەکان بەلکو ئەوەی کە خراپەو ئەوانەی کە لەلایەن ئەو کەسە زۆر خراپانەوە دەکرێت ئەوانە کۆپی دەکەنەوە و وەك ئەکتەرێکی سەرکەوتوو نمایشی دەکەن و کەس و کاریش شانازی پێوەدەکەن... کەواتە کێشەی دەرمان و بەکارهێنانی بە هەموو شێوەیەك یان کاسپی پێوەکردنی کە دیاردەیەکی زۆر باوە و تائێستا لە ئەلمانیادا چەندین باندی کوردی گیراون ، ئەمەش کاریگەری خراپی بۆ سەر نەتەوەی کورد بەتایبەت ئەوانەی لەم وولاتەدا دەژین یان هەندیٚ ڕەفتاری دی وەك ئەوەی (هێرش) کە ئەو کابرا دەولەمەندە ئەلمانیەی کوشت کە هۆکارەکەشی بابەتی ئەخلاقی و پارەبوو ، کەواتە ئەمانە دەرەنجامەکانی لادانن و پێویستە لە ئاستیاندا هەلوەستە بکەین و کەمێك بەخۆماندا بچینەوە بۆ ئەوەی بنەمایەکی ڕاست و دروست بۆ خۆمان و ئەوانەی دەوروبەرمان دارێژینەوە ، تا خۆمان لەم شێوە کێشەو گرفتانە دور بخەینەوە..

بۆیە دەتوانم بڵێم گەنجی کورد زۆر کات نێچیرێکی سادەو ساویلکە بووە لە ئاست ئەو بازرگان و گەورە پیاوانەی کە ئەو بازاڕە بەڕێوەدەبەن و ئەوگەنجانەیان لەو گرفت و کێشانەوە ئاڵاندووە ، لە شیرازەو پەرەوازەیی خێزان و داب و نەریتەکانیان کردووە.. منداڵ و پاشەڕۆژی لاوان..... یەکێك لەبنەما سەرەکیەکانی کۆڵەکەی ژیان منداڵە و پاشەڕۆژو ئەو شێوە ژیانەیە کە بەبۆنەیەوە دەستەبەر دەکرێت یان تێدا دەژی . چونکە دروست بوونی پاشەڕۆژێکی گەش و ڕوون بۆ منداڵ دابین کردنی بنیادنانی کۆمەڵگایەکی مۆدێرن و پێشکەوتوو زانستی یە.. کەواتە ئێمەی کورد لەووڵاتانی ئەورووپی و ووڵاتانی دی بیانی لەلایەکەوە دڵخۆشین بەوەی منداڵی کورد کە منداڵەکانی خۆشمان دەگرنەوە لە وێزگەی زانستی و تەکنەلۆژیای پێشکەوتووانە جێگایەك یان ئایندەیەك بۆ هەریەك لەو منداڵ و گەنجە پێگەیشتوانەمان مسەوگەر بکەین و ئەمانە لە ئایندەیەکی نزیك دا ئەوەی لە نەوەی ئێمەدا بەدەست نەهات و نەتوانرا بەئەنجام بگەین بەڵکو ئەوان تەواوکەری بن و بەدوائاکامی بگەیەنن و بەچاوێکی گەشبینانەوە لە دوورگەیەوە دەڕوانین... ئەمە وەك بیرو بۆچوونێکی سەرەتایی و بەشێوەیەکی دی بیرو بۆچونە مەبدەئیەکان واتە ئەوەی کە خواستە و بەهیوای بۆ بەدەست گەیاندنی بەڵام ڕاستی ژیان و ئەوبارودۆخەی کە بەڕاستی تێیدا دەژین وا نالێت یان وای نابینین.. ئەگەر هەبێت ئەوە ڕێژەکەی زۆر کەمە.. کەواتە ئەوەی لە ناوەڕۆك دا و لە نێو ئەم واقیعە تاڵەدا دەیبینین زۆر پێچەوانەیە و هەریەك لەئێمە چەندین نمونەی زیندوی لایە واتە هەریەك لەئێمە لەنزیکەوە چەند کەسێك لەم شێوازانە دەناسێت و دەیابینێت.. یان ئەوانەی بۆ خۆیان لەم شێوازە کێشانەدا دەژین و دان بەم گرفتانەدا دەنێن بەڵام چاریان ناچارە و هیچیان پێناکرێت..

ئەمە واقیعێکی زۆر تاڵ و ناخۆشە و ڕۆژگارو داهاتووەکانی نەوەکانمان زیاتر ڕاستی ئەم باسەمان دەسەلمێنن و بۆمان دەردەکەوێت کە کەسایەتی کورد دەگاتە چ

ئاستیك و دەرەنجامی پەروەردە بوون بە چی دەگات ، ئەوەی ئێمە دەمانەوێ و بۆی دەخوازین کە منداڵان و لاوانی کورد داهاتوویەکی گەش و پرشنگداریان هەبێت ؟ بەڵام بەشێوەیەکی گشتی ئەوەی لەهەموو بوارەکاندا دەبینین ئەو منداڵانەی کە لە خێزانە هەژار یان دەوڵەمەند پەروەرەدە دەبن لە چوار چێوەی ئەو ئاستە کۆمەڵایەتیەی کەتێیدا دەژین کاریان تێدەکات و پاشان فێربوون و پەروەردەی زۆر جیاواز لە پەروەردەی کوردستان و ئەو شێوە یاساو ڕێسایانەی ئەم وڵاتانە و چۆنیەتی ڕوانین لە سەرجەم بابەتە پەروەردەییەکان.. لەوانە زۆر نمونەی سادە کە لەناوەڕۆك دا کاریگەری تەواویان لەسەر فکری ئەو منداڵانە دەبێت ئەویش ئەوەی کە منداڵی لەسەر پەروەردەدەکرێت ئەوەیە کە منداڵ یان ئەولاوە هەستی بەوە کرد لەلایەن دایك و باوکەوە قسەی بەرزو نزمیان لەگەڵ کرا ئەوە بۆیان هەیە ئاگاداری پۆلیسی ئەو وڵاتەبکەن و بەم شێوەیە دێن بەهانایانەوە و زۆر لەم بابەتە کێشەی لێ دروست بووە نەك لەنێوان دایك و باوك و منداڵاندا بەڵکو لەنێوان ژن و مێردا ئەمەش ڕووی داوە... کەواتە هێزێك یان دەزگایەك هەیە پاڵپشتی ئەوە دەکات کە تاك بەویست و ئارەزووی خۆی ڕەفتاربکات و تۆ بۆت نیە ڕات تێیدا هەبێت... ئەمەش هۆکارێکی هەرەگرنگ و سەرەکیە بۆ لادان و چەواشەبوونی ئەو گەنجانە.. ڕەنگە شێوازەکان بەجۆرێك دەگۆڕێن واتە لەوڵاتێکەوە بۆ وڵاتێکی دی ئەم گرفتانەش لەوڵاتانی ئەورووپی و ئەمریکی و هەندێ وڵاتی دی پەیرەوو دەکرێت و ئەوانیش لەنێوان خۆیاندا شێوازی کارکردن و ئەو جۆرە یاسایانەی کە کاروباری پەنابەری پێ بەڕێوەدەبرێ جیاوازی هەیە ، بەڵام لەناوەڕۆکدا هەموو یەك سەرچاوەن و یەك مەبەستیان هەیە.. ئەو پێکهاتەی کە وڵاتێکی وەك سوید جیاوازی لەگەڵ وڵاتێکی وەك ئەڵمانیا یان فەرەنسا یان ئیتالیا هەیە.. لەبەشەکانی داهاتوو باس لە گرفتە یاساییەکان دەکەم کە یاسای پەنابەری و ڕەفتاری ئەو

وولآتانـە ئـەوانیش هۆكـارێكی تـرن لـە هێنانەكایـەی گرفـت و كێـشە بـۆ پەنابـەری كورد...

لـەوولآتێكی وەك سـوید كـە كەسـایەتی كـورد لـە نزیكـەی(٣٠) سـی سـاڵەوە كـورد ئاشنایە بە پەنابەری لـەم وولآتـەدا هەرچـەندە وولآتـانی تـری وەك ئـەڵمانیاش یـان هۆڵەندا و هەندێ وولآتـی دی هـەمان شـێوە بـەڵام وولآتـی سـوید شـێوەی ڕەفتـارو یاسـاكانی كـەمێك جیـاوازترە ، بۆنمونـە لـەم وولآتـەدا كاتێـك پەنابـەر داوای مـافی پەنابەری دەكات و ئەو مافەی لە لایەن دەزگاپەیوەندارەكانەوە پێ دەدرێت گـرفتی خانووبەرەو كڕینی شتومەك و پاشان دەبێ ئەو كەسە بەرەوكۆرسەكانی زمان بڕوات و چەند ساڵێك تا فێری زمان دەبێت.. ئەم شێوەیە دەبێت هۆكـاری ئـەوەی تێكـەڵ بوون ئاوێتە بوون لەنێوان نەتەوەكاندا زیاترو خێراتربكات و كورد و كەسـایەتیەكەی لە دابڕان و دوورەپەرێزی دەربازبكات و پاشـان ئەمـەش بـۆ لەوانـەی كـە تەمـەنیان گونجاوە یان بۆ خۆیـان ئـارەزووی خوێنـدن و فێربـوون و بـەردەوامی هەیـە لەوانـە زۆربـەی ئـەو پەنابەرانـە خـاوەن كـارن و لـە بەڕێوەبەرایەتیەكانـدا كاربەدەسـتن و جێگایان دیارە و لەهەمان شێوەش دا وەك ووتمان هۆكارێكە بۆ خێرا ئاوێتـەبوون و وەرگـرتنی هــەموو داب و نــەریت و كاریگــەری هــەموو ئەوشــتانە بــۆ ســەرژیانی كەسایەتی كورد خۆ ئەگەر ئەو كەسایەتیە لاوازبێت و توانای خۆڕاگیری نەبێت ئەوە كاریگەری خێراو ڕاستەوخۆی دەكرێتەسەر و بەوشـێوەیە هـەنگاو بەهـەنگاو لادان و وونبــوون دێتــەئاراوە و شــێوازی ژیــان شــیرازەكانی دەشــێوێنێ بــۆ ڕێــژەی جیابوونەوەلەم وولآتەدا زیاترە لە چاو وولآتانی دی.

هەوڵی باشیش هەیە لەلایەن زۆر لەوانەی هەمیشە بەپەرۆشەوەن بـۆ پاراسـتنی داب و نەریتە كوردەواریەكان و هەوڵـدان لـە زۆر ڕێگـاوە لەوانـە كردنـەوەی قوتابخانـەی فێربــوونی زمــانی كــوردی لــە زۆر لەشــارەكاندا و هەنــدێ لــەو خێزانانــەی كــە بەپێچەوانەی زۆر لەوانەی كە منداڵەكانیان هەمیشە لـە ماڵـەوە ئەگـەر پێكـەوە یـان

لەگەڵ منداڵاتی تری کورد پێکەوە قسە بەزمانە بیانیەکان دەکەن و نامۆ دەبن بە زمانی کورد و زۆر جار دایك و باوك هاندەری ئەم کارەن. بەڵام هەشن وەك ووتم بەپێچەوانەوە هەمیشە لەهەوڵی ئەوەدان ئەم دیاردەیە تەشەنە نەکات منداڵەکان تابکرێت بەزمانی دایك قسەبکەن و ئەمەش لە لایەن دەزگا پەروەردەییەکان و تەنانەت لە لایەن پزیشکانی منداڵانەوە هەمیشە لە سەرەتای زمانگرتنی منداڵدا داکۆکی لەسەر ئەوە دەکەن کە ئەم منداڵە پێویستە یەکەم جار زمانی دایك فێربێت و پاشان زمانی دووەمی کە زمانی ئەو ووڵاتەیە کەتێیدا دەژین فێربێت.. چوونکە بڕوایان وایە ئەو منداڵە ئەگەر بەتەواوی فێری زمانی دایك نەبێت ئەوە ناتوانێ فێری زمانی ئەو ووڵاتەش بێت و دواتر تووشی گرفت دەبێت..

تێکەڵ بوونی خێزان و کەسایەتی کورد و گرفتەکانیان و ئەو پەیوەندیانەی کە هەمیشە خۆیان لە گێرمەو کێشە و گرفتی سەیرو سەمەرەوە داوە و بگرە لەم ووڵاتانەدا بوونەتە هۆی جۆرەها ڕووداو و کارەساتی دڵ تەزێن و ناشیرین کە کاریگەری سلبی و خراپیان بۆسەر نەتەوەی کورد هەبووە ، زۆر لەو ڕووداوانەش بوونەتە گفتووگۆو بابەتی سەرەکی میدیاو کەناڵە بیانیەکان و لەڕاگەیاندنەکانی خۆشماندا هەندێکیان باس کراون.. ئەمانەش بەهۆی ئافرەت و چوونە دیسکۆو ئینتەرنێت و کاری دەرمان فرۆشی و بەکارهێنانی یان کاری قاچاخچیەتی و زۆر کاری تر کە زۆر بەیان دەگەڕێنەوە سەر ئەو هۆیەی کە پەیوەندیە هەڵەو کۆێرانەکان و بەکارهێنانی ئەو ڕەفتارانەی کە هەمیشە هەڵەن و بە کەسایەتی کورد نامۆن چوونکە لە ووڵاتانی خۆماندا هەمیشە ئەم کارانەمان نەك نەکردووە بەڵکو نەشمان دیون و لەوانەیە تەنها لە ڕێگای تەلەفزیۆنەکانەوە دیبێتمان ، بۆیە کە دەگەینە ئەم ووڵاتانە خێرا بەبێ بیرکردنەوە هانا بۆ ئەو شێوازە ژیانەی کە بەژیانی ئاسایی خۆمان نامۆیە دەبەین . ئەو پەیوەندیانەی کە هەمیشە دوور لە مەنتق و فکرەوە پەیڕەودەکرێن و بێ هیچ بیرکردنەوە و تێڕوانینێك بۆ دواڕۆژ و

دەرەنجامــەکانی و تــەنها بــیر کردنــەوە لەحــەزو ئارەزووەکــان و شــکاندنی ئــەو تینویەتیەی کـە هـەمان بـووە و ئـەو ژیانـە سـەیرەی کـە خـەومان پێـوە دەبـینی و هەمیشە لە شاشەی تەلەفزیۆن و سینەماکانەوە دەمان بینی وامان دەزان ژیانی ئەم وولاتانەش ئەو شێوە فلیمانەن و تێیاندا دەبینە ئەکتەر ، بۆ لەنێو ئـەم سەرکێشیە نامۆیانــەدا گرفتــاری و کێــشەو وونبــوون چــاوەڕوانمانن و وەك دەریایــەك دەبــێ مەلەوانێکی شارەزاو بەتوانا و خاوەن ئەزموون بیت تا بتـوانی خـۆت و ئەوانـەی کـە ژیانیــان بــەتۆوە بەســتراوە بــە کــەناری ئاســوودەی و ئارامیــان بگەیــەنی... لــە بەشەکانی پێشوودا باسمان لە زۆر لایـەن کـرد کـە هۆکـارن بـۆ هێنانەپێـشی گرفـت لەڕێی پەنابەردا کە زۆر جار هۆکارەکـان دەگەڕێنـەوە سـەر ئـەو پەنابـەرەو هەنـدێ جار ئەو کۆمەڵگایەی کە تێیدا دەژی کەواتە دەمەوێ لێرەدا لە لایەنێکی گرنگترەوە لە سەکۆی ئەم باسەمان بدەین ئەویش دەسەلات و ئەو یاسایانەی کە پەنابەریان لە چوارچێوەیەدا گرێ داوە و ئـەو کەسـایەتیە چـاوەڕوانی ئـەو چـەند یاسـاو بەرنامـە داڕێژراوانەیە کە دەبـێ لەسـەریان بـڕوات و ئەوانـەش دەبنـە بنەمایـەك بـۆ دروسـت بوونی ئەو کەسایەتییە ئەگەر باش یان خراپ ئەگەر بەسوود یان بـێ سـوود کەواتـە لە هەموو یاسـاو خواسـتەکانی پەنابـەری کـە کەسـێك ڕوو لـەوولاتێك دەکـات دەبـێ پابەندی داب و نەریت و یاسـاو ڕێساکانی ئـەو وولاتـە بێـت و بـەو پێـوەرە ڕەفتـار بکات.. کەسێك دێتە وولاتێکی وەك ئەڵمانیا و لە زەمەنێکی دیاری کـراوا کـە گرفتـە سیاسیەکانی وولاتی خۆمان لـە ئـانوو سـاتێکی نالـەبارو خراپـدان و لـەم وولاتانـەدا یاسایەك هەیە مافی پەنابەری دەدات بەوانەی کـە بـەهۆی بـاری نائـارامی سیاسـی و ئـابوری و کۆمەلایـەتی لەوولاتــەکانی خۆیـان هەڵـدێن و ئـەم وولاتانـە بـە پەنابـەر دەیاننـاسن.. کەواتە ئەوەی لەو کاتانەدا هات و بەر ئەم لێشاوە کەوت بووە پەنابەر بەلام دۆخەکان گۆڕان و شێوازی بیرو بۆچوونەکان بەرامبەر بەمەسەلەی عێراق گـۆڕا بەتایبەت دوای پرۆسەی ئازادی و پێـشتریش کـە دەتـوانم بڵـێم لـە سـاڵی ١٩٩٧ وە

دەستی پیێ کرد کە بارودۆخی پەنابەری کوردی عێراق لە وولاتێکی وەك ئەڵمانیا بەرەو خراپی هەنگاوی نا ئەوانەی بۆ چەند ساڵێك بیێ هیچ وەلامێك لە کەمپەکاندا دەمانەوە بیێ کار و بیێ پارە کەزۆرکەم بوو ئەو پارەی وەردەگیرا ، نەتوانینی سەفەرکردن لە سی کیلۆمەتر زیاتر و هۆرکاری دی و نەتوانینی خوێندن ، ئەمانە هۆکارێك بوون بۆ دروست بوونی گرفتی دەرونی زۆر لەوانەی خاوەن خێزان بوون هەندێکیان خێزانەکانیان لە کوردستان بوون هەندێکی تریان لە هەندەران بوون بەلام ژیانەکە بەو شێوە سادەییە نەبوو ئەو مرۆڤە نەیدەتوانی وەك مرۆڤێك بژی.. نمونەی هەرە نزیك ئەو دوو کەسەی لەم کاتەدا خۆیان کوشتووە لەبەر ئەم کێشانە بووە. ولاتێکی وەك ئەڵمانیا کە یەکێکە لەو وولاتانەی کە نەتەوەی زۆر جیاوازی تێدایە بەپیێ ئەو سەرژمێریانەی کە لە ساڵی ٢٠٠٥ کراون ، نزیکە ١٥,٣ ملیۆن کەس کە دەکاتە لە سەدا ١٥ی تێکڕای دانیشتوانی ئەڵمانیا ئەسڵیان دەگەڕێتەوە بۆسەر نەتەوەکانی تر . کە تێکڕای دانیشتوانی ئەڵمانیا ٨٢,٤ ملیۆن کەسە.. بەلام ئەگەر بەوردی لە ژیانی ئەو ڕێژە زۆرەی ئەو دانیشتوانەی کە بەڕەگەز ئەڵمان نین زۆر بەکەمی کەسێکت بەرچاو دەکەویێ کە لە نێو ئەم کۆمەڵگایەدا خاوەن پلەو پایەیەکی بەرزی سیاسی و ئیداری و ڕۆشنبیری و کۆمەلایەتی بێت لەگەڵ ئەو هەموو باس و خۆاسانەی کە لایەنە پەیوەندیدارەکانی ئەم وولاتە باسی لێوەدەکەن بۆ ئاوێتەبوونی بیانی لەگەڵ کۆمەڵگای ئەڵمانیدا بەلام گرفت و ڕێگیریەکان لەو هەوڵ و ووتنانە زۆر گەورەترن و پێویستیان بەپێداچوونەوە هەیە بۆ دارشتنەوەی بەرنامە و پلانی دی تا پەنابەر وەك کەسایەتیەکی زیندوو لەم وولاتەدا دیاربێت و جێگاو ڕێگای خۆی هەبێت وەك کەسێك کە هاوبەشە لەژیان نەك وەك پەنابەرێکی سەر ڕەش و بێگانە و بەس.. ڕەنگە ئەو دەزگایانەی کە هەمیشە داکۆکی لەمافەکانی پەنابەری و مافەکانی مرۆڤ دەکەن هەمیشە لە هەوڵی ئەوەدابوون ئەم شێوە گرفتانە بەرەو کۆتابەرن و هەوڵ بدەن شێوە پەیوەندیەك لە نێوان کۆمەڵگای

ئەڵمانی و کۆمەڵگاکانی دی کە لەم وولاتەدا دەژین دروست بکرێت ، بەڵام وەك ووتن گرفت زۆرن.. لەوانە ئەو قوتابیانەی لەسەرەتای دەست پێکی خۆێندنەوە دەست بە قۆناغەکانی خوێندن دەکەن گرفتەکان لەسەرەتای خۆێندنەوە دەست پێدەکات کە ١٨,٧ ی ئەو خوێندکارە بیانیانە کە دەکاتە ٩,٩ ی لەسەدا ڕێژەی خوێندکارە ئەڵمانەکان لە قۆناغەکانی سەرەتای کە بە(هاوپت شولە) (Hauptschule) دەناسرێت و ١٣,١ ی ئەو خوێنکارانە بەرەو قۆناغەکانی داهاتوو دەڕۆن کە بە قۆناغەگشتیەکان ناودەبرێت بە (گیزامت شولە) (Gesamtschule) دەناسرێت و تەنها ٤,١ ی سەرجەم ئەو خوێنکارانە بەرەو قۆناغەکانی ناوەندی سەردەکەون کە بە (گیمنازیۆم) ناودەبرێت(Gymnasium) کە بێگومان سەرکەوتنی ئەو کەسایەتیە و زامن کردنی پاشەڕۆژ وابەستەیە بە پلەکانی خوێندن و بەتایبەتی لەم ولاتانەدا ، ئەگەر بەوشێوەیە لە قۆناغەکانی سەرەتای کۆتای بەم کاروانە هات و ئەو کەسایەتیە لە(بیروف شولە) یەك خۆی دۆزیەوە واتە قوتابخانە میهەنیەکان و لەوێدا ئەگەر بۆی کراو سەرجاوە ئافرەت و کاری خراپە ڕێگای دا ئەوە تەواوی دەکات ئەگەر نا ئەوە هەر لەناوەڕاست دا بەجێی دێڵێ.. کەواتە ئاوێتەبوون و تێکەڵاوی نێو کۆمەڵگا چۆن دروست دەبێت ئەگەر تورك لە چایخانەو و دوکان و شوێنی تایبەت بەخۆی کۆبووە و کورد بەجیا و عەرەب و فارس و هیندی و پاکستانی و ئەفریقی و سینی و نەتەوەکانی تر هەریەك بەجیاو ئەڵمانیش بۆ خۆی لە کەنارێکی ترەوە کەواتە گرفت و کێشەکان بێ چارەسەر لەبەردەم پەنابەردا دەمێننەوە و یاساکانیش توانای چارەسەریان نابێ چوونکە بۆ خۆیان لایەنێکی هەرە گرنگن لە دروست بوونی ئەو کێشانەدا . کەواتە ژیان لە وولاتێك وەك بێگانەیەك و کەسێکی غەریب و لە سووچێکدا بێ هاودەم.. گرفتێکی گەورەیە ، پاشان ئەو یاسا نوێیانەی کە ئەڵمانیا لەم نزیکانەدا دەریکردن و ئێستا لە زۆر

لەوولایەتەکاندا پەیڕەووی لەسەر دەکرێت ئەویش بەرنامەی ئاوێتە بوونی بیانیە لەگەڵ کۆمەڵگایی ئەڵمانیدا بەشێوەیەك کە چارەسەر نیە بۆ گرفتەکانی پەنابەر بەڵکو شێوە پارێزگاریەکە بۆ کۆمەڵگای ئەڵمانی و پاراستنی لە وونبوون بەدرێژای نەوەکانی داهاتوو چوونکە پێشتر ئەوانەی کە داوای وەرگرتنی ناسنامەی ئەڵمانیان دەکرد و ئەو بەڵگەنامانەی کە لێیان دەویست هەندێك کارو چەند پرسیارێك و پاشان کەمێك زمانی ئەڵمانی ، ئەمەش لەهەندێ جێگا دوای شەش ساڵ ئەو پەنابەرانە دەبوونە خاوەن ناسنامەی ئەم وولاتە.. بەلام دوای ئەم یاسای ئاوێتە بوونە لە نێو کۆمەڵگای ئەڵمانیدا . خۆی لەخۆیدا بریارێکی سیاسی و کۆمەلاتی یە چوونکە بەبێ ئەوەی لەناوەرۆکی ئەو کەسایەتیە بکۆڵرێتەوە ئەم ناسنامەی وەردەگرت و بیر لەوە نەدەکرایەوە بیرو بۆچوونی ئەم کەسایەتیە لەگەڵ بەرژەوەندیەکانی ئەم وولاتەدا دەگوونجێ یان بەپێچەوانەوەن ، بۆ ئێستا شێوازی رەفتارو چۆنیەتی کارەکان گۆڕاون و ئەم کارەیان گران و سەخت ترکردووە و پێویستە ئەو کەسە بەو قۆناغانەدا تێپەربێت کە ئەم یاسایە داکۆکی لەسەر کردووە و بەتەواوی دڵنیابن ئەم کەسە لەگەڵ هەموو داب و نەریتەکانی ئەم وولاتەدا دەگونجێ و هەموویانی لاپەسەندەو دەتوانێ پەیرەویان بکات و پاشان زمان و کارکردن و لێپێچینەوەی دی کە پێشتر نەدەکران.. کەواتە ئەم وولاتانەش شێوازەکانیان گۆڕیوە و ئەمانەش لەگەڵ هەموو ئەو مەرجە یاسایانەیان بەلام زۆر جار پەنابەر گیرۆدەی ئەم شێوە یاسایانەیە کە خزمەت بەمرۆڤایەتی ناکەن و کەسانی چاك و باش دەبنە نەوەکانی داهاتوو چوونکە پێشتر ئەوانەی کە داوای وەرگرتنی ناسنامەی ئەڵمانیان دەکرد و ئەو بەڵگەنامانەی کە لێیان دەویست هەندێك کارو چەند پرسیارێك و پاشان کەمێك زمانی ئەڵمانی و ئەمەش لەهەندێ جێگا دوای شەش ساڵ ئەو پەنابەرانە دەبوونە خاوەن ناسنامەی ئەم وولاتە.. بەلام دوای ئەم یاسای ئاوێتە بوونە لە نێو کۆمەڵگای ئەڵمانیدا . خۆی لەخۆیدا بریارێکی

سیاسـی و كۆمـەڵاتی یـە چـوونكە بـەبێ ئـەوەی لـەناوەڕۆكی ئـەو كەسـایەتیە بكۆڵرێتەوە ئەم ناسنامەی وەردەگرت و بیر لەوە نەدەكرایـەوە بـیرو بۆچـوونی ئـەم كەسایەتیە لەگەڵ بەرژەوەندیەكانی ئەم وولاتەدا دەگوونجێ یـان بەپێـچەوانەوەن ، بۆ ئێستا شێوازی ڕەفتارو چۆنیەتی كارەكان گۆڕاون و ئەم كارەیان گران و سـەخت تركردووە و پێویستە ئەو كەسە بەو قۆناغانەدا تێپـەڕبێت كـە ئـەم یاسـایە داكـۆكی لەسەر كردووە و بەتەواوی دڵنیابن ئەم كەسە لەگەڵ هەموو داب و نەریتـەكانی ئـەم وولاتەدا دەگونجێ و هـەموویانی لاپەسـەندەو دەتـوانێ پـەیڕەویان بكـات و پاشـان زمان و كاركردن و لێپێچینەوەی دی كە پێشتر نەدەكران.. كەواتـە ئـەم وولاتانـەش شێوازەكانیان گۆڕیوە و ئەمانەش لەگەڵ هەموو ئەو مەرجە یاسایانەیان ، بەڵام زۆر جار پەنابـەر گـیرۆدەی ئـەم شـێوە یاسـایانەیە كـە خزمـەت بەمرۆڤایـەتی ناكـەن و كەسـانی چـاك و بـاش دەبنـە گـیرۆدەی ئـەم شـێوە كـارە بیرۆكراتیانـەو ژیانیـان بەشێوەیەكی گشتی دەگۆڕن و تووشی جۆرەها نەخۆشی و باری نائارامی دەروونـی دەبن .. لێرەدا دەمەوێ خۆێنەری بەڕێز ئەوانەی بەلایانەوە گرنگە لە ئێستای بـاری پەناری و گرفت و پێشهاتەكانی بگەن ئاگاداریان دەكەم دوای ئـەوەی لـە بڕگـەكانی پێشوومانا كە سەرەتا بەبڕگەی قۆناغەكان دەستمان پێكرد و خۆی لەچوار بەشدا گرتەوە و پاشـان بڕگـەی هۆكارەكـان كـە خـۆی لـە سـێ بەشـدا بینیـەوە و ئێـستا بڕگەی گرفتەكان كە تێكرا خۆی لە پێنج بەش دا و بڕگەكانی داهاتوو چەند زانیارێك سەبارەت بەچۆنیەتی پێشكەش كردنـی داوای پەنابـەری و یاسـاكانی پەنابـەری لـە وولاتێكــی وەك ئــەڵمانیادا و دواتــر هەنــدەران لەمنبــەری ڕاگەیانــدن و میــدیا كوردیەكانـەوە و ئـەو پەیوەندیـە هاوبەشـەی نێـوان كوردەكـانی دەرەوەی وولات و نــاوەوەی وولات و دواتــر خەونــەكانی كەســایەتی كــورد لــە تاراوگــە و ئاینــدەو پێــشهاتەكانی و دواتــر بــە بڕگەیــەكی كۆتــایی لەســەر تێكــڕای بابەتــەكان و ئەنجامەكانیان لە ژیانی پەنابەری كەسایەتی كورد....

ئافرەتی کورد و ژیانی پەنابەری

لەم برگەیەدا گرنگی و تایبەتی ئەوەمان بۆ پێش دێت کە ئافرەت و کچی کورد لەهەموو بوارەکاندا بەشێوەیەکی کارامەیی توانیویەتی رۆڵی دیارو بەرچاووی خۆی هەبێت ، رۆژگارێك ئافرەتی کورد وەك پێشمەرگەیەك لەسەنگەرەکاندا شان بەشانی پیاو لەخەبات و تێکۆشاندابوو و ژیانی چیاو لە سەرماو گەرماو ئاوارەبوون و بێدەرامەتی و پرلەمەینەتی دا دەژیا تا رۆژێکی وەك ئەمرۆ بتوانێ لەسێبەری ئازادی و سەربەرزی دا ژیانێکی ئاسوودەو کامەران بەسەربەرێت ، لەگەڵ ئەوەشدا هەمیشە لەهەموو ماف و خۆاستەکانی بێبەش بووەو بەردەوام هێرشی ناڕەوای کراوەتە سەر و مافەکانی نەپارێزراوبوون .

سەرەڕای ئەو هەموو نەهامەتی و چەرمەسەرییەی کە ئافرەتی کورد لەنێو دۆخە گێژاوەی کۆمەڵگای کوردەواری دا بەسەری دا دەهات بەو کۆمەڵە کۆت و زنجیرەو دەسبەسەریەوە کەتێیدا ژیاوە و گەمارۆدراوە ، ڕەنگە لە هەندێ بواردا تا ئەمرۆشمان هەمان کێشە و گرفت بەردەوامیان هەبێ .

لەو گرفتانە نەبوونی ئازادی بۆ ئافرەت لەڕووی ڕادەربڕین و نیشانەکردنی هەست و سۆزی و گوێ لێنەگرتنی و دانی بەشوو بەبێ خواستی خۆی و ژن بەژن و گەورە بەبچوك و مارەبڕینی لەبێشکەدا پاشان فرۆشتن و مامەڵە پێوەکردنی و زۆر کاری دی کە دەبنە سوکایەتی کردن بەئافرەت .

بەڵام لەگەڵ ئەم هەموو کۆسپانەدا ئافرەتی کورد دەبینین لەهەموو بوارەکاندا چ سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتی و ئیداری و یاسایی و تەکنەلۆژی و جەماوەری و زانستی و پیشەی و پەروەردەی دا تاڕادەیك دیارن و بێ وچان کاردەکەن .

لێرەدا دەتوانم ئیشارەت بەوە بدەم کە ئافرەتی ئەمڕۆی کورد جیاوازە لە ئـافرەتی سەردەمانی پێشوو مەبەست لەسەردەمانی پێشوو دەتـوانم بیگەڕێنمـەوە بـۆ ١٠ تـا ٢٠ ساڵی پێش ئێستا چونکە ئەم ڕۆژگارەی ئەمڕۆمان ڕۆژگاری زانست و پێشکەوتن و تەکنەلۆژیاو داهێنان و خێراکاری و گۆڕان بەرەو ئاکامەکانی ژیان و دوورکەتنـەوە لەدواکەوتن و نەخوێندەواری و نەزانی کە ئەم ڕێژەیەش بەو شێوە دڵخۆشکەریە نیە وەك ئافرەتانی کورد لە کوردستان لەگەڵ لاواز بـوونی داب و نەریتـە خێڵایەتیـەکان کە بەڕێژەیەك کەم بوونەوەی زۆرداری باوك و پیاو لەگەڵ ئەوەی کـە چەوسـاندنەوە و زۆرداری بەشـێوەیەکی گـشتی بـوونی مـاوە لەگـەڵ دەسـت درێـژی کردنـە سـەر ئافرەت .

کەواتە بەڕووبەڕووبونەوەی ئافرەتی کورد لەم دوونیایەی ئێستا پێویـستە بوێرانـە و بـێ تـرس بـەرەنگاری ئـەو گۆڕانکاریانــە بێتــەوە چــونکە لەگــەڵ ئــەم هــەموو گۆڕانکاریانـەدا فکـرو بـیرو بۆچـون و تێڕوانینـەکان بـۆ ژیـانیش گـۆڕاون جـۆری پـەروەردەکردن و تەشـەنە سـەندنی مێـشك و بـیری ئـافرەتی کـورد و تێـڕوانین لـە ئایندەو پاشەڕۆژ بەشێوازێکی نوێخوازانە هاتوەتە ئاراوە .

خۆ ئەگەر بەوردی لەژیان و گوزەرانی زۆربەی زۆری ئەو خێزانە کوردانەی هەندەران ورد بینەوە ئـەوە کۆمـەڵێك گرفـت و کێـشە دێنـە پـێش و هەریـەك بـەجۆرێك بـەڵام هەموویان لەچەند خاڵێکی یەکساندا خۆیان دەگرنەوە.. لەوانە نـاکۆکی نێـوان ژن و پیاو ئەویش بۆ چەندین هۆکار دەگەڕێنـەوە.. یـان گـرفتی منـداڵ و گـرفتی کـەس و کـار.. ئـەم جـۆرە کێـشانەش هـەر بـەوو شـێوە هەڵواسـراویەوە دەمێنێتـەوە و ڕۆژ لەدوای ڕۆژ تەشەنەدەکات و چارەسەرناکرێن و کاتێك دێت کۆتایی بەئارامی دێت و ئەو خێزانە کۆتایی بـەژیانی پێکـەوە بوونیـان دێـت ئەگـەر بـەدوای هۆکارەکـانی دا بگـەڕێین بەشـێوەیەکی گـشتی چـەند هۆکارێـك هـەن لەسـەرجەم خاڵەکانـدا خۆیـان

دەگرنەوە ئـەویش ژیـانی پەنابـەری و دوور بـوون لـەوولآت و ئـاوارەبوون و غـەریبی خۆی بۆ خۆی گرفت و کێشەیەکەو چەند لایەنی تری لێدەبێتەوە .

لێرەدا لەو برِەگەیەوە دەست پێدەکەین کـە کێـشەوگرفت لـەنێو ئـافرەتی کـورد و کۆمەڵگاکەیـدا روو دەدەن لەهەنـدەران و هۆکـارو دەرەنجامـەکانی بـە هـەردوو لاوە دەست نیشانیان دەکەین..

لەزۆربەی کێشەو گرفتەکاندا دەتوانین بڵێین پیاو بەشێوەیەکی گشتی هۆکارێکـە بـۆ دروست بوونی گرفت و هاندەرێکە لەتەشەنە سەندنی ، کەواتـە مـەرج نیـە هەمیـشە ئـــافرەت تاوانبارب‌ێـــت چـــونکە لادان و سەرلێـــشێواووی لـــەزۆر بـــەی کاتەکانـــدا دەگەرِێتەوە سەرشـانی پیـاو کـە نمونـەش بـۆ ئـەو جـۆرە پیاوانـە زۆرن و لـەژیانی ئاوارەبوون و دووری لە وولآت و کەس و کارو ئەم جۆرە دیاردانە بـەدیار دەکـەون و ئەوکات دەزانرێت هەردوولا تاچەند دڵسۆزو خۆشەویستی یەکترن و تاچەند رِادەیـەك دەیانەوێ پێکەوە بەئاسوودەیی بژین و خێزانێکی بەختیار دروست بکەن..

لەچەند برِگەیەکەوە باس لەم خاڵە دەکەین.. سەرەتا دەمەوێ بـاس لەوەبکـەم کـە ئـافرەت و پیـاو لەهەنـدەران پێکـەوە دەتـوانن ژیـانی خۆیـان ئاسـودە بکـەن و ئایندەیەك بۆ منداڵەکانیان دروست بکەن و بەدەستی خۆشـیان دەتـوانن ئـەو ژیانـە بکەنە دۆزەخ بۆ خۆیـان و سـەرەتایەك بـۆ لادان و سـەرلێ شـێواووی منداڵـەکانیان دروسـت بکـەن ، بۆیـە لەلایـەنی پیـاوەوە سـەیری ئـەم گرفتانـە دەکـەین کەچـەند کاریگـەری لەســەر ئــافرەت و منــداڵ هەیــە و دواتــریش لەرِوانگــەی ئافرەتــەوە لەمەســەلەکە دەرِوانــین بــۆ هــەمان کاریگــەری و پاشــان منــداڵیش کــە کــچیش دەگرێتەوە..

- کاریگەری پیاوان لەهەندەران لەسەر دروست بوونی گرفت لە نێو خێزاندا و بوونە هۆی لادانی ئافرەت و تێکدانی ژیـان و ئـەو سـەرەتایەی کـە بەچـاوی ئێمـەی کوردەوە ئەو ئافرەتانە تاوانباردەکەین کـە لـە بنـەرِەت دا تاوانبـاریش نیـە، بـەڵکو

پاڵپێوەنەری یەکەم و ڕێگا خۆشکەر لێرەدا پیاوە.. ئەمەش دەگەڕێتەوە سەر ئەم هۆیانەی لای خوارەوە :

١. ژن هێنانی پیاوان لە تەمەنێکی گەورەدا و ئەو جیاوازیە گەورەی لەنێوان ژن و پیاو دا کە زیاتر لە ١٥ بۆ ٢٠ساڵ دەبێت. ئەو پیاوانەی لەتەمەنی ٣٥ بۆ سەروی ٤٠ ساڵی و بەسەر بردنی تەمەنێکی زۆر لە هەندەران و بێ ژنی ئەمە وای کردووە ئەو پیاوە بەشێوەیەکی ترو جۆرێکی جیاواز لە کۆمەڵگای کوردەواری بیردەکاتەوە و ئەوەش گۆڕانێکە بەویستی مرۆڤ نیە و هەندێ جار بەبێ ئەوەی ئەو مرۆڤە هەست بەو گۆڕانکاریەبکات..

٢. هەندێ لەو پیاوانەی کە بەخۆیان لەهەندەران دەژین و پاش ماوەیەك بیر لەژن هێنان دەکەنەوە و هانا دەبەنەوە بۆ کوردستان بۆ ژنهێنان. زۆر بەڵێن و قسەی پێش داواکردن و مارە بڕین و چەندین بەڵێن و باس و خواستی پاش ژن هێنان و ژیانی هەندەران و خۆشگوزەرانی و سەفەرو گەڕان و پارەی زۆرو ئاڵتوون و بردن و ڕاکێشانی بۆ هەندەران بەزووترین کات کە ئەمە لای هەندێ لەو پیاوانە دەمان بینی زیاتر لە پێنج ساڵ و بگرە زۆر لەوە زیاتریش ئەوە ئەگەر ئەو پیاوە پێشتر خێزانی هەبوو بێت و لەوێ بەجێ هێشتبێ و ئەو سەردانانەی کە دەی کردنەوە چەند ساڵێك جارێك . ئەوەش لای هەندێ خێزان گەیشتە جیابوونەوە و گرفت لەدادگاو چەندین گرفتی خێزانی کە کەس و کاریشیان پێوە تووشی گرفت بوون . ئەو بەڵێنانەش بەو شێوەیە دەرناچن کە باسیان لێوە کراوە و ئەو بەهەشتەی لە بەرچاوی ئەو ئافرەتە دروست کرابوو بووە دۆزەخ و ژیانێکی تاڵ و ناخۆش.

٣. ئەو پەیوەندیانەی کە پیاوان پێش ئەوەی ژنەکانیان بگەنە لایان یان ئەوانەی کە ژنیان نەبووە و لەهەندەران پەیوەندیان بەئافرەتی تری بیانیەوە هەبووە و بۆ ماوەیەکی دوورو درێژ لەگەڵیان ژیاون و هەندێ جاریش ئەو

پەیوەندیانە منداڵ بوونیشیان لێ کەوتۆتەوە و زۆربەی زۆری ئەو پەیوەندیانەش بەنهێنی دەمێننەوەو پاشان ئاشکرادەبن و گرفت دروست دەکەن .

٤. ئەو پیاوانەی کە هەمیشە بەدوای ئافرەت دا دەگەڕێن و کاری ناشیرین و نەگونجاو دەکەن و ئەوەش زیاتر ئەوانەی کە خاوەن ماڵ و منداڵ و زۆربەی کاتی خۆیان بەم کارانەوە بەسەردەبەن و هاتوو چۆی جێگای گومان لێ کراو دەکەن و تەنها مەبەستی یەکەمیان کاری جنسیی ناشەرعیانەیە .

٥. ئەو پیاوانەی بیر لەژنی دووەم و سێیەم دەکەنەوە ئەگەر لەهەندەرانیش بن . یان لەهەندەران دەگەڕێنەوە و ماڵ و منداڵ بەجێ دەهێڵن و دووبارە لەکوردستان ژنی دووەم دەهێنن یان بەپێچەوانەوە .

٦. ڕەزیلی و پارە سەرف نەکردن و تەنها بیرکردنەوە لە کۆکردنەوە و ناردنەوەی بۆ کوردستان بەبێ ئەوەی حساب بۆ ئافرەت و منداڵ و ژیانی هەندەرانی بکات و هیچ گۆڕانێك بەسەر ژیانی خۆیدا نەیەت .

٧. ئیش کردنی بەردەوامی پیاوان کە زیاتر لە ١٢ سەعات و مانەوەی بەردەوامی لەدەرەوەی ماڵ بەبێ ئەوەی ئاگای لەچۆنیەتی هەڵسوڕانی کاروباری ماڵ بێت.. ئەمەش یەکێکە لەو هۆکارەگرنگانەی نەك تەنها لەکۆمەڵگای کوردەواری دەبێتە گرفتێکی گەورەی خێزان بەڵکو ئەو کۆمەڵگا بیانیانەش هەمان گرفت و کێشەیان هەیە و ئەمەش دەرگایەکە بۆ لادان و ڕووکردنە کاری خراپە و دەرەنجام جیابوونەوە کە ژیانی ئەم وولاتانە بەرێژەیەکی زۆر بەدەست ئەم گرفتەوە دەناڵێت و وەك گرفتێکی دیارو بەرچاو هەموو کۆمەڵگامان بەدەستیەوە دەناڵن و کەسایەتی کورد لەهەندەران بەدەست هەمان گرفتەوە دەناڵێت .

٨. لەگەڵ گەڕان بەدوای ئافرەت دا هەمیشە دەرگای ئـەو شـوێنانە دەکەنـەوە کـە کاری لەش فرۆشی و ئەو ئافرەتانەی لەم کارانەوە نزیکن و پیاوان بەوە نامۆبوون و لادان دەبەن .

٩. گوێنەدانـە منـداڵ و ئـافرەت و لێنەپرسـینەوەیان و پـشت گـوێ خـستنیان و نەچوون بەدەم داواو خواستەکانیانەوە .

١٠. ڕێگای قومارو خواردنەوەی مەشروب و وون بوونی و نەبوونی کـارو و فێربـوونی بەدەرمان .

- لێـرەدا پـێش ئـەوەی بەشـێوەیەکی وورتـر بێینـە نێـو باسـەکەوە ئـەو خاڵـە لاوازانەی ئافرەتیش نیشان دەدەین کە هۆکارن بۆ گرفت و لادان و چەواشەکاری .

١. گوێ نەدانە پیاو و منداڵ .

٢. بیرکردنەوە لەپارەو تەنها کارکردن .

٣. کارکردن لەهەندێ شوێن کە بۆ کۆمەڵگای کـوردەواری گرانـە و دەبێتـە جێگـای تانەو تەشەرەوە پاشانیش هۆکارێکە بۆ لادانی ئـەو ئافرەتـە واتـە لـەبارو دیـسکۆ و هەندێ جێگای تری خراپ کە تا درەنگێانێکی شەو کاربکرێت .

٤. جگـەرە کێـشان و خواردنـەوەی مەشـروب بەشـێوەیەکی ئاشـکراو و ئەگـەریش بەنهێنی بێت . ئەمە لە کۆمەڵگای ئێمـەی کـورد دوورە لـەداب و نـەریت و ڕەفتـاری ڕەسـەنایەتی و پاشـانیش ئـەم شـێوە دیاردانـە هەمیـشە پاڵپێوەنـەرن بـۆ لادان و چوونە سەر ڕێگای کاری خراپە .

٥. دەرچوونی زۆرو هاوڕێیەتی هەموو کەسێك و پەیوەندیـە زۆر و تێکەڵـەکانی کـە لەسنوری ئاسایی خۆیـان دەردەچـن و بـەبێ جیـاوازی لەگـەڵ هـەموو کەسـێك یـان پیاوێك بەبێ جیاوازی ، ئەمەش دووبارە کاریگەری سـلبی تـەواوی دەبێـت لـەژیان و گوزەرانی پەنابەرانی کورد لەهەندەران .

٦. لەبەر كردن و پۆشینی هەموو شێوە جل و بەرگێك كە هەندێ جار بـەو بـەرگ و پۆشاكانەی كە كوردەكان و ئافرەتی كورد لەهەندێ خێزاندا دەیپۆشن بیانیانەكان ئەو شێوە ڕەفتارانە ناكەن و مەبەستیش لەوەیە كە گوایە ئەم كەسـایەتیە مۆدێرنـە و ڕەنگ و ڕووی كەسایەتی ئەوروپی یـان بیـانی گرتـووە وەك ئـەوان ڕەفتاردەكـات بەڵام ئەوە مانای ئەوە نیە كە ئـەم كەسـایەتیە لـەڕووی فكـری و ڕۆشـنبیریە كامـڵ بووبێـت بـەڵكو ئـەوەی هەیـە تـەنها لـەڕووی جـل وبـەرك و لایـەنی دەرەكیـەوە و پاشانیش ئەوە دەبێتە كارێك كە ژیان و گـوزەرانی خـۆی بـەرەو گۆڕانێـك دەبـات و ڕەنگـە ئـەو گۆڕانـەش كاریگـەری باشـی بـۆ ئاینـدەو داهـاتووی نـەبێت ، لەوانەشـە لەناوەڕۆكەوە ئەو ئافرەتە خراپ نەبێت بـەڵام ئـەو شـێوە جـل وبـەرگ و ڕەفتارانـە بەچاوی دەرورووبەری خراپ دەبێت ، ئەمەش بابەتێكە كە كراوەی ئـافرەتی كـورد و خێراتێكەڵ بوونی لەكۆمەڵگادا چەند كاریگەری خراپی دەبێتە سـەر ئـەو ئافرەتـە و هۆكارەكانیشی چین ئەمە لـەبڕەگانی دوای بـەدوورو درێـژی باسـیان لێوەدەكـەین ، ئەمەش ئەو ئافرەتانە دەگرێتەوە بەبێ جیاوازی ئەگـەر خێـزان داربـن یـان شـوویان نەكردبێ. بۆیە لە هەمان ڕوانگە بەدوو بەش لەم دیاردەیە باس دەكەین :

- ئەو كچانەی لەتەمەنێكی گەورەیدا هاتوونەتە هەندەران و هەسـت بەچـاكی و خراپی دەكەن و ڕابردویەكیان لەژیانی كۆمەڵگای كوردەواری دا هەیـە و شـارەزان و بەخۆشی ناخۆشیەكانیەوە تێیدا ژیاون . ئەمانەش دەبنە دوو بڕەگە ئەوانەی ئـەم ئازادی و ژیان و ئاسانكاریانە دەكەنـە هـەل بـۆ فـڕین و مەلـەكردن لـەم دونیایـەدا و ئەوەی كە خواستی خۆیانە و ئەوەی چـەند سـاڵە لـەو چوارچێوەیەدا لێـی بێبـەش بـوون و نـەیان توانیـوە بەدەسـتی بێـنن ئـەوە ئـەمڕۆ ئـەنجامی دەدەن و ئەمـەش دەكەنە هەلێك بۆ شكاندنی تینویەتی چەند ساڵەیان و بەچەندین هەڵـەو هەڵدێریانـدا دەبـات و هۆكارەكەشـی دەگەڕێتـەوە بـۆ نەشـارەزای و چـۆنیەتی ڕەفتـاركردن و تێنەگەیـشتن لـە شـێوەو ژیـانی ئـەم كۆمەڵگایانـەوە و زوو تێكـەوتن و پاشـانیش

پەشـیمان بوونـەوەو هەنـدێ جـاریش بەتـەواوەتی دەبێتـە دەرگایـەك بـۆ لادان و ڕۆیشتن بەڕێگای چەوت دا . ئەوانەشـی کـە دان بەخۆیانـدا دەگـرن و ئـەو ئـازادی و بەرفراوانیە کاریان تێناکات و بەوشێوەی کە پێشتر ژیاون دەمێننـەوەو کـاری ژیـان بەڕێوەدەبەن و لەو چوار چێوە خێزانیە ئاساییەدا دەمێننەوە وەك خۆیان .

- ئەوانەی کە هاتوونەتە ئەم وڵاتانـە لەتەمـەنێکی منـداڵی و هـێچ هەسـت و بیرەوەری یادگاریەکیان لەگەڵ خۆیاندا نەهێناوە و ئەوەی کە لەبیریان نـەبێت ژیـان و گوزەرانی وڵاتانی خۆمانە ، یان ئەوانەی کە لێرە لـەدایك بـوون و لەگـەڵ ژیـان و گـوزەران و پـەروەردەو فێرکردنـی ئـەم وڵاتانـە پـەروەردە دەبـن و ئەوەنـدی کـە سەیری دایك و باوك و خوشك و براکانیان دەکـەن تاچـەند ژیـانی هەنـدەران گۆڕانی بەسەر ئەواندا هێناوە و تاچەند ماوە دەدەن بۆ گۆڕانکاری و تاچەند ڕێگـا بەهـەموو شتێك دەدەن کە ئایندە دەبێتە ئاکامێکی خراپ و ژیانی منداڵەکانیان ، زۆر خێـزان بـەناوی ئـازادی و گەنجیـەتی و و زۆری نـاو نـاتۆرەی تـرەوە بەدەسـتی خۆیـان منداڵەکانیان بەوە ڕێگای خراپەکاری و لادان دەبەن و دواتریش هەست بەوە دەکەن کە کارلەکار ترازاوەو ڕاستکردنەوەی ئەو هەڵەیە مەحاڵە و دەرەنجامەکەی لەدەست دانی منداڵەکانیانە چونکە لەم وڵاتانـەدا یاسـاو دەسـەڵات پێـشتگیری لـە منـداڵ و ئافرەت دەکات و ئەمەش هۆکارێکە هەمیشە پـاڵ بـەئافرەت و منداڵـەوە دەنـێ کـە خراپە بکات و ئەوەی بەویست و خواستی خۆیەتی ئەنجامی بدات چونکە مـەرج نیـە هەموو خواستە کان خواستی باش و بەسوود بن. یا خواستی ئایندەی بن .

ئازادی و كراوەیی ئافرەت و دەرگایەك بۆلادان و شێوانی خووڕەوشت

گرفت و ترس لە داهێنانە ترسناك و خێراكانی سەردەمەوە یان لە گرژی و ئاڵۆزی بارودۆخ و نائارامیەوەیە . بەڵكو كەسایەتیەكان چ ئافرەت بن یان پیاو لە زۆری ئەو بیرو ڕاو لێكۆڵینەوە جیاوازو خێرایانەی كە دوابەدوای یەك یەكتر دەسڕنەوە بەبێ ئەوەی مرۆڤ بتوانێ چاك لەخراپ جیابكاتەوە و باشەو چاكە لە خراپ و گەندەڵ لێك بكاتەوە . ئەمەش زیاتر لەو كۆمەڵگایانەدا كاریگەری دەبێ كە كۆمەڵگایەكی نەخوێندەوار یان ئەو كۆمەڵگایانەی كە پرەنسیپ و داب و نەریتە كۆنەكان تائێستا كاریگەری تەواویان هەیە.

كەواتە بنەما سەرەكیەكانی هەركۆمەڵگایەك كە دەتوانرێ ئایندەیكی گەش و ڕوناكی بۆ دیاربكرێ لەو ڕووانەگەیەوە ڕێچكە دەگرێ كە ئاستی پەروەردەو فێركردن لە بەرزترین ئاستەكانیدا بێت بەڵام بەشێویەك كە بنەما مرۆڤایەتیەكان پابەند بكات و یەكسانی نێوان ئافرەت و پیاو پارێزراو بێت . پەیوەندیە ڕۆحیەكان و باوەڕ بەیەكتربوون فاكتەرێكی تری گرنگە بۆ پێكەوە ژیان . چونكە جیاوازی ئەو شێوە ئازادیە لە ژیانی ئێستاماندا زۆر لەو شێوە ژیانەی كە لە زەمەنی باوك سالاری یان پیاو سالاری دا ئافرەت ژیانی بەسەر بردووە ، ئەمەو چەندین نەوە لە ژێر باری ئەم شێوە سیستەم و زۆرداریەدا ژیاوە چ ئافرەت یان منداڵ لەو ئازادیە بێبەش بوون . لەهەمان كات لەگەڵ بوونی ئەو زۆرداریەی باوكان بە بیرو فكرو تێڕوانینانەی خۆیان لەو سەردەمانەدا بڕوایان ئاوا بووە كە پاراستنی ناموس و شەرەفیان لەم ڕێگایەوە بۆ مسۆگەربووە ، ئەو ئافرەتە لەو گۆمەڵگایەدا كە ئازادی و كراوەیی و زانستی بەلاوە لادانە لە خووڕەوشت و خراپی و جۆرەها ناو ناتۆرەی دی كە تا ئەمڕۆش ئەم گرفتە لامان ماوە زۆر لەپیاوان بەتەنها بینینی ئافرەتێك لەگەڵ

پیاوێکی دی تەنها بۆ گفتووگۆیەکی ئاسایی بەهەزارەها ناو ناتۆرە دەنرێتە پاڵ ئەو ئافرەتە . ئەوەش نیشانەی نەخۆشی ئەو کەسەیە ئەگەر دەرونی بێت یان دووربوونی لەئافرەت بەهۆی ئەو کۆت و بەندە کوردەواریانەی کە هەن بۆ تێکەڵ نەبوونی ئەو ڕەگەزە مەرج نیە ئەو تێکەڵ بوونە بەوە بەراورد بکرێ تەنها لایەنی جنس بێت ، چونکە زۆر لەو بیرو فکرانە لەوە زیاتر هیچ لە مانای ئافرەت نەگەیشتوون .

ئازادی چ لەفکرو بیرو بۆچوون و شێوازی ڕەفتارو و برەنسیپە بنەڕەتیەکانی ئەم ژیانە لە وولاتێك بۆ وولاتێك و کۆمەڵگایەك بۆ کۆمەڵگایەکی تر جیاوازی هەیە سەرەڕای ئەوەی یاساکانی مافی مرۆڤ و ئەو ڕێکخراو لایەنە بەرپرسانەی کە هەوڵی بەرقەراربوونی ئازادی و یەکسانی نێوان مرۆڤەکان بەهەردوو ڕەگەزەوە سەرەڕای یاساکانی نەتەوەیەکگرتووەکان و ئەو ڕاسپاردانەی لەم بارەیەوە هەن و ئەو داکۆکی کردننانەی دەکرێن لەپاراستنی مافەکانی ئافرەتان . بەشێوەیەکی گشتی ئەو بەراوردەی کە ئەمڕۆ لەنێوان دوو کۆمەڵگادابکرێت ئەویش کۆمەڵگای ڕۆژئاو و کۆمەڵگای ڕۆژهەلات . ئەو یاسایانەی کە لەم دوو لایەنەوە بەدی دەکرێت زۆر جیاوازی هەیە لەلایەك بوونی ئازادیەکی یەکجار زۆر کە لادان و شێواندنی شێرازەی پێکەوەژیان و پەیوەندیە بنەڕەتیەکانی نێوان ئەم دوو ڕەگەزەی پچڕاندووە واتە لەگەڵ بوونی یەکسانی و هەموو مافەکانی ئافرەت و بەوشێوە بەرفراوانیەی کە هەمیشە یاسای ئەم دەووڵەتانە پشتی ئافرەت دەگرن و پلەی ئافرەت و منداڵ لەپێش پیاوەوەن . لەگەڵ ئەوەش دا دەست درێژی بۆ سەر ئافرەتان هەر بەردەوامەو بوونی هەیە بەلام بەرێژەیەکی کەم ، کەواتە ئافرەتێك لە وولاتانی ڕۆژئاوا هەموو دەرگایەکی خوێندن و فێرکاری بۆ کراوەیە پەیوەندیەکانی لەگەڵ ڕەگەزی پیاو سنوردارنیە تەنها لەو کاتانەی کە بەویستی خۆی سنوریان بۆ دابنێت ، واتە ئەو ئافرەتە دەتوانێ ڕێچکەی ژیانی خۆی بەو شێوەی کە خۆی دەیەوێ

دایبنیٚ ، بوونی هەموو ئـەو زانـست و تەکنـەلۆژیاو پێـشکەتن و ئاسـانکاریانەی لـەم دوونیایەدا هەیە لەگـەڵ ئـەوەی کـە هۆکـارێکن بـۆ ووشـیاربوونی مـرۆڤ و فێربـوونی زانـست و زانیـاری و رۆشـنبیربوونی لەهـەمان کـات دا ئـەم زانـست و پێـشکەوتنە تەکنەلۆژیایە هۆکارێکە بۆ لادان وخراپەو دەسـت درێـژی کردنـە سـەر یـەکتر و ئـەو ئازادیەی کە ئازادی بدات بەوەی کە پیّاو لەگەڵ پیاو جووت بوونی رێگـای پێبـدرێت و لەهەنـدیٚ دەووڵـەت مـارەبڕینی فـەرمی لەنێوانیانـدا هـەبێت یـان ئـافرەت لەگـەڵ ئافرەت کە ئەمڕۆ مەسـەلەیەکی بـەربڵاوەو لەپەرەسـەندندایە و لەهـەمان کـات لـەش فرۆشـی ئـافرەت وەك پێـشەیەك ڕەفتـاری لەگـەڵ دەکرێـت واتـە وەك هـەموو ئـەو کارەپێـشەییانەی تـر مامەڵـەی لەگـەڵ دەکرێـت دەناسـرێت و بـەئازادی کـاری پێدەکرێت و ڕاگەیاندنـەکانیش دەوری هـەرە گـرنگ و بەرچـاویان لـەم مەسـەلەیەدا هەیە و بەم هۆیەشەوە بە ملیۆنەها دۆلار لەم ڕێگایـەدا سـەرف دەکرێـت و قـازانجی لێدەکرێت و ئەوەی کە زەرەرمەندبێت و سووکایەتی پێبکرێت ئافرەتـە . ئەمـە وەك لایەنی فەرمی و یاسایی، کە کۆمەڵگاش خاوەن یاسا و ڕێسای خۆیـەتی مـەرج نیـە ئـەوەی یاسـای دەوڵـەت بێـت کۆمـەڵگا یـەك بەیـەك ووشـەکانی پـەیڕەووی دەکـات بەهەزارەها یاسا و ڕێسامان هەن نەك پەیڕەویان ناکەین بەڵکو ئاگاشمان لێیان نیە. کۆمـەڵگاکانی ڕۆژئـاوا بەپـشت ئەسـتووری ئـەو یاسـایانەوە ڕێـچکەیەکی تایبـەت بـەخۆیان دروسـت کـردووە بـەجۆرێك لەگـەل یاسـاکاندا ئاوێتـە بـوون و لێـك جیابوونەوەیان ناکرێت ، ئەمەش بەدرێـژای چـەندین سـەدە دوای گـۆڕێنی جۆرەهـا قۆناغ و تێپەربوون بەزۆر کۆسپ و تەگەرەو گرفت دا چـونکە ئەمـەش بـەو ئاسـانیە نەهاتووەتە دی ، واتە ئەوەی ئەمڕۆ دەیبینین لەشەو و ڕۆژێـك دا دروسـت نـەبووە. کۆمەڵگایەك ئازادی و کراوەی بەلایەوە سادەترین شێوازی پەیڕەوکردنی ئەم ژیانەی بێـت ، بـەڵام کۆمـەڵگای ئێمـە بەپێـچەوانەوە لەگـەڵ هـەموو ئـەو مێـژوو ڕاسـتیە بەرچاوانەی کە نەك لەڕوانگەی کۆمەڵگاکەی خۆمانەوە دیومانە بـەڵکو لـە سـەرجەم

كۆمەڵگاكانی تری ئەم دوونیایە لەپێش چاومانن و ئەوەی ئەوان بەچەندین ساڵ پێیگەیشتوون ئێمە دەتوانین بەسود وەرگرتن لە تاقیكردنەوەكانی ئەوان و وەرگرتنی لایەنی باش و بەسوود بۆ بەرەوپێشەوە بردنی كۆمەڵگاكەمان سوودی لێ وەرگرین..

وەك ووتم ئازادی لای ئێمە مانایەكی ترو چێژێكی تری هەیە لەڕوانگەیەكی ترەوە لە ووشەی ئازادی و یەكسانی دەڕوانین ، لەگەڵ ئەو یاسا و ڕێسایانەی كە لەگەڵ ئەم ڕۆژگارەی ژیاندا ناگونجێن و دەبنە ڕێگر لەبەردەم زۆر لەو پرەنسیپە ئازدیانەی كە داوایان دەكەین و هەمیشە پەردەیەك لەنێوان ئافرەت و پیاودا دروست دەكەن و هەركات ئافرەت ویستی هەناسەیەكی ئازادی هەڵمژێ سەدان شمشێری جەرگ بڕ لەكیفەكانیانەوە دێنەدەروو ملی ئەو ئافرەتە دەپەڕێنن ، ئەو شمشێرانەش مەرج نیە سەر لەلاشە جیابكەنەوە بەڵام دڵ بریندار دەكەن و ناموس لەكەدار دەبی ، بەوشێوەی كە پەڵەیەك لەنێوچەوانی ئەو ئافرەتە دەدرێ تەنها بەوەی كەسێكە كراوەیە و دەیەوێ ئازاد بێت و دەیەوێ بیرو ڕاو بۆچوونەكانی وەرگیرێ ، دەیەوێ یەكسانی هەبێت و تەبایی بەرقەراربێت ڕێزوو ئیحترام و بەچاوی گەورەییەوە سەیربكرێت ، غەدرو دەست درێژی نەكرێتە سەری و بەئازادی هاوسەرو ئەوەی كە خۆی خۆشی دەوێ هەڵی بژاردووە پێی بگات بەڵام سزای كوشتن و خۆسووتاندن لای ئافرەتی ئێمە باوێكە بەمەبەستی خۆدەربازكردن لەم ژیانە ئەوەش تەنها ڕێگا چارە نیە بۆ چارەسەركردنی گرفتەكان و پێویستە بەشێوەیەكی سەردەمیانە لەو مەسەلانە بڕوانرێت و هۆكارەكانیان بزانرێت و لێكۆڵینەوەی زانستی و پزیشكیان لەسەربكرێت و ڕێگا چارەی پێویست بۆ بن بڕكردنی ئەم شێوە دیاردانە دابنرێت و ووشیاركردنەوە وبەئاگاهێنانەوەی ئافرەتان لەوەی كە ڕێگا چارەی دی هەن و كەسانێك هەن ئەو گرفتانەیان بێ ترس بۆ چارەسەر دەكەن تا ئەو كۆمەڵگا بەوشێوەیە پەروەردەبكرێت دیاردەی لەم چەشنە دووبارە نەبێتەوە چونكە

کۆمەڵگا خۆی بەرپرەسە لەدروست کردنیان و خولقاندنی ئەو شێوە گرفتانەوەو دەبێ ئەمەش بەشۆڕشێکی رۆشنبیری چارەسەربکرێت .

کەواتە زانیمان لادان لەو وولاتانەی جیاوازن لە شێوە ژیانی ئێمە زانست و پێشکەوتن و تەکنەلۆژیاکەیانە دەرگایەکی بۆ کردوونەتەوە کە بەرەو لادانیان بەرێت و هەندێ جاریش ئەوە بەبڕوای ئەوان لادان نیە. چونکە داب و نەریتی ئەوان لەسەر ئەو شێوازە پێکەوە ژیانە دروست بووە ، لەگەڵ ئەوەشدا زۆرجار رووداوی دڵتەزێن دروست دەبن و هەمیشە هەواڵی ئەوە دەبستین ئەو کچە فرێنراو دەست درێژی سیکسی کراوەتە سەرو دواتریش کوژاوە ، یان دوای ماوەیەك دەدۆزرێتەوە ، ئەم شێوە سیناریۆیانە هەمیشە دووبارە دەبنەوە .

لە کۆمەڵگای ئێمەدا کێ بەرپرسە لەلادان ئەگەر ئافرەت بێت یان پیاو چونکە ئەنجام دانی کارێك بەپێچەوانەی یاسا و داب و نەریت ئەوە بۆخۆی لادانە و هەر لادانێکیش لەهەر لایەکەوە بێت ئەوە کاریگەری بۆ سەرلاکەی دی دەبێت . ئەگەر پیاو لادەربێت بێگومان سەرئەنجامی لادانەکەی ئافرەت زەرەرمەند دەبێت یان بەپێچەوانەوە . چین ئەوانەی دەبنە هۆکارێك بۆ لادان.. خوێندنگا یان ماڵ و دەوروبەر یان شوێنی کار و یان لەدەرگای راگەیاندن و پێشکەوتنە تەکنەلۆژیەکان و ئەو زانست و یاسایانەی کە پشت گیری لەئافرەت دەکەن..؟

زۆر کات ئەو لادانە بوونی نیە واتە ئەو ئافرەتە تەنها بەقسەو قسەلۆکی کەسانی نەفام و نەخۆش و دڵرەق دەبنە هۆیەك کە گرفتی کۆمەڵایەتی بۆ ئەو ئافرەتە دروست دەکات . سادەیی ئافرەت و باوەڕکردن بەپیاو لە زۆر کاتدا بەبێ ئەوەی لەنیەت و خواستی پاکی ئەو پیاوە بەتەواوی شارەزابێت ، ئەوەش ئەوە دەگەیەنێ دڵ پاکی و خۆشەویستی و باوەڕپێکردن لای ئافرەتان زۆر بەرێژەیەکی زیاترو بەرچاوتر بەدیار دەکەوێ لەوەی لای پیاوە . گرفت و کێشەکانی نێو ماڵ واتە زوڵم زۆری خێزان بەهەموو لایەکەوە کاریگەری راستەوخۆی دەبێ لەوەی کە لادان

دروست بكات ئەگەر بەنەشارەزای بێت یان بەویستی ئەو كەسەبێت . واتـە ڕەفتـارو چۆنیەتی مامەڵە كردن لەگەڵ كچان و جیاوازی نەكردن لەنێوان كوڕەكانـدا و بەیـەك چـاو سـەیركردن و بـاوەڕوو متمانـە پێیـان و ڕێگـادان بـەوەی كـە بەرپرسـیاریەت وەرگرتن لەزۆر كاردا وەك كوڕێك تا بتوانێ لـە ئاسـتەنگ و گرفـت دا پـشت بـەخۆی ببەستێ و بتوانێ لایەنی باشە و خراپە لێك جوودا بكاتەوە و دۆست و دوژمنی خۆی بناسێ . هاوڕێیەتی لەنێوان كوڕان و كچان پێویستە پەرەی پێبـدرێت و بنەمایـەكی پاك و ڕاست و دروسـتی بـۆ دابنرێـت و پەیوەندیـەكی پراكتیكیانـە دروسـت بكرێـت لەسەر بنەمای ڕێزگرتن و پێكەوە كاركردن .

بـڕوا بـەخۆبوونی ئـافرەتی كـورد و نەترسـان لـە دەمـی كۆمـەڵگا واتـە ئەوانـەی پێچەوانەی ئازادین ئەوانەی دژ بە پێشكەوتن و گۆڕانكاریـەكانی كۆمـەڵگان ئەوانـەی هەمیشە سیستەم و یاساكانی هەزارەها ساڵ لەمەو پێش پەیرەو دەكـەن و بڕوایـان بەگۆڕانكاری نیە. هەوڵدان بۆ چارەسەركردنی گرفتەكان و تواندنـەوەی هـەموو ئـەو بەربەست و كۆسپانەی دێنە ڕێگا بەهاوكاری پیاو تا دەرگای ڕۆشـنبیری و كراوەیـی ئافرەت لە فكرو بیری لادان و بەدڕەوشتی و خراپەكاری و ناو ناتۆرەلێنان دابخرێت و دەرگای پێكەوە ژیان بێ جیاوازی و ئاوێتەبوون لە كۆمەڵگایەكدا كەگرفتەكان لەم شێوازەی ئێستاماندا بێنەدەرو ئافرەتیش لەو كۆت زنجیرو زیندانـە دەربێـت و شـان بەشانی ئەوانەی ئەمڕۆ لەمەیدان دا خەبات دەكـەن و بـێ وچـان لەهـەوڵی ئـازادی و دەركـەوتنی ئافرەتانـدا خزمـەت دەكـەن و پێویـستە دەسـت خۆشـیان لێبكرێـت و هانبدرێن تا ئەوانە ببنە بنەمایەك بۆ نەوەكانی داهاتوو تا كۆمەڵگا یەكی یەكسان و ئاوێتە بووە دروست ببێ . لەم گرفتەشدا بەشێوەیەكی گشتی هـەردوو ئـافرەتی كـە ژیانی ئاوارەی و هەندەرانیان هەڵبژاردووە یان ئەوانـەی كـە لەكوردسـتان دا دەژیـن چونكە پەیوەندیەكان هەمیشە لەنێوانیان دا بەبـەردەوامی بـوونی هەیـە و دواتـریش كاریگەریەكانی بەشێوەیەكی هاوبەش كاردەكاتە سەریان .

ئافرەتی ئەمڕۆ و گرفتەکانی کۆمەڵگاو بەرەنگاربوونەوەی

ئێمەی کورد هەمیشە لە دێرزەمانەوە و بەپێ ی ئەو ڕاستیە مێژووییانەی کە هەن ، ئافرەتی کورد لە نێوان دوو تەوەری جیاوازوو لەیەك نەچوودا پێوانە کراوە لەنێوان ئازایەتی و خانەدانی و ژیری و قارەمانی و و خۆنەویستی و شان بەشانی پیاو لەهەموو گرفت و مەینەتی و دەردەسەریەکانی کە بەدرێژای ئەم مێژووە کورد لێیان بێ بەش نەبووە ، ئەوی دی ئافرەتێکی نەخوێندەوارو چەوساوەو هەمیشە ژێردەست و لاوازو ترسانی لەوەی کە داوای مافەکانی خۆی بکات ، کەواتە ئافرەتی کورد سەرەڕای هەموو ئەو مەینەتی و بارەدەروونیە سەختەی کە لەلایەك کۆمەڵگا و لەلایەکی دی ئەو خێزان و کەسایەتیانەی کە لەگەڵیان ژیاوە ئەگەر ماڵی باوك بێت یان ماڵی مێرد و ژیانی هاوسەری ، کە دووبارە گرفتەکان لێرەدا بۆخۆیان جیاوازو و هەریەکەیان بەپێ ئەو دۆخوو شێوە ژیانەی کە تێیدابووە و کاریگەری دەوروبەر لەسەرە.. کەواتە جیاوازیەك لە نێوان ئافرەتی دوێنێ و ئافرەتی ئەمڕۆ هەیە. ئافرەتی دوێنێ لە زەمەنێکی دواکەوتوو و نەخوێندەوارو و کوێر لە هەموو بیرو فکرێکی کراوە . ژیانێك کە ئافرەت وەك کۆیلەیەك ڕەفتارو کاری لەگەڵ کراوە و ئەوەندی لەسەری بووە منداڵ و ماڵ و خزمەتکاری پیاو دابین کردنی هەموو حەزو ئارەزوەکانی ولەگەڵ ئەوانەی بەدەورو بەری پیاوە وە بوون بۆیە دەڵێم سەیرە لەگەڵ ئەو هەموو هۆنراوە و گۆرانی و پیاهەڵدان بەشانوو باڵ وبەرزی باڵاو ئەگریچەو خاڵ و جۆرەها ووشەی تری جوانی کە سیمایەك بۆ ئافرەت لەخەیاڵی پیاودا دروست کراوە بەبێ ئەوەی لە سەرمەیدانی پیادەکردن پەیڕەووی لەسەر ووشە و خەونوو خەیاڵەکانی خۆی بکات .

کەواتــە لــەکۆت بــوونی ئــافرەتی کــورد بەدەســتی پیــاوەوە زەبرێکــی گــورزینی بەهێزبووە لە توخمی مێینەی کورد دراوە.. لەولاشەوە پیاویش لە کەم فکری و ئەو کۆتە داسـەپاوانەی بەدرێـژایی مێـژوو لـەژێر زۆر نـاو نـاتۆرەو بیـانودا وایـان لـەپیاو کردوە بـەم شـێوەیە سـەیری ئـافرەت بکـات و ڕەفتـاری لەگـەڵ بکـات.. ئەمـە ئـەو سەردەمانەی کە زانیمان زانست و زانیاری و ڕۆشنبیری و فکربلاوی وەك سـەردەمی ئەمرۆ نەبوو بەڵام وەختێك بەوردی لە جیاوازی ئـەم دوو ئافرەتـەی دوێـنێ و ئـەمرۆ دەدەین دەبینین تەنها گۆڕانێـك بەسـەری دا هـاتبێ و بەشـێوەیەکی گشتی هەنـدێ لایەنی دەرەکی و جوانکاری و جل و بـەرگ و میکیـاج و هەنـدێ شـتی دی و پاشـان لەلایەن پیاویشە پرەنسیپە بنەڕەتیەکان لەهەندێ لاوە وەك خۆیـان وان و گۆڕانیـان بەســەردا نــەهاتووە لــەلای هەنــدێك وەك چــەرخەکانی بــەردین رەفتــاو بــیرو بۆچــونەکانیان بەدیاردەخــەن و لای هەنــدێکی تــری پیــاوان ئــافرەت وەك بوکــە شوشەیەك بۆ بەسەربردنی کاتە بەتاڵە کاتی ژیانی خۆیان و سوکایەتی پێ کردنـی و ڕابواردن لەگەڵی و هیچی تـر ، ئـەوەی کـە مـابێ و بـەفکری سـەردەمیانەو بەچـاوی یەکسانی و تەبایی لە ڕەگەزی ئافرەت دەڕوانـێ و هەمیـشە لەبەرەنگاربوونەوەدایـە بەرامبەر یاساو فاکتەرە داسەپاوە کۆمەڵایەتیە کۆنەکان و زۆر جار کۆسپ تەگـەرەو گرفـت لـەپێش ئـەم هەنگاوانـەدا دروسـت دەبـن ، بەشـێکی تـری ئەوپیاوانانــەن کەبڕوایان بەیەکسانی تـەواوی ئـافرەت هەیـە لەگـەڵ پیـاو بـەبێ هـیچ جیاوازیـەکی دیاری کراو .

لەلایـەکی دی خـودی ئـافرەتی ئـەمرۆ کـە گومـان لەوەدانیـە لـە ئـەمڕۆی زانـست و خوێندەواری و پێشکەوتن و ڕۆشـنبیریەت و فکـرواڵا بـوون و کراوەیـی و بـڕینی ئـەو ڕۆژگارە دوورو درێژانەی کە پڕبوون لەمەینەتی و کارەسات و دژایەتی و هەموو ئـەو بەربەرەکانی و مل ملانێە مانای ئەوە نیـە ئـافرەتیش گەیـشتۆتە ئـەو ڕادەیـەی کـە پێویستە ، چونکە سەرەڕای گشت ئـەو گۆڕانکاریانـە هێـشتا دواکـەوتن و لاوازی و

سستی هەنگاو نان لەبەرەوپێشەوە چوونی پرۆسەکەیان ئافرەتیش بەشدارە ، واتــە ئــەویش زۆر جــار هۆکارێکــە بەرامبــەر بەوەســتان و شکست هێنــانی هەوڵــەکان ، ئەوەش دەگەڕێتەوە بۆ ترس و شەرم کردن و خۆبەکەم زانین و هەمیشە پاشەکشێ کــردن لــەوەی بــەر تانــەو تەشــەری بەرامبەرەکــەی نەکــەوێ کــەپیاوە یــان هــاو توخموکەی خۆی کە ئافرەتە زۆر ئەوانەی لەم بوارانە کــاران و چــالاکانە کاردەکــەن بۆ خزمەتکردنی سەرجەم ئافرەتان بەڵام لەلایەن ئافرەتانەوە تووشی جۆرەها تانەو تەشــەرو و ناونــاتۆرەو بــێ ئــابڕوویی و لەکــەدارکردنی شــەرەفیان و ناوزڕانــدن دەبنەوە..

بەشێوەیەکی گشتی ئەو هەنگاوە سەرەکیانەی کــە گــرنگن بــۆ زیــاتر بــەرەو پــێش چــوونی ئــەم پرۆســەیە دەبــێ ســەرەتا لــە خێــزان و ئــەو چوارچێوەی کــە ئــافرەت لــەنێوان ئــەو خێزانەیــدا دەژی و چــۆنیەتی پــەروەردەکردنی و ڕەفتاربەوشــێوازە زانستیانەی کەدەبنە مایەی دارشتنی بنەمایەکی پۆلاین بۆ داهــاتووی ئــەو ئافرەتــە، کــە بتــوانێ لــە کۆمەڵگاکەیــدا هــەنگاویان لەســەربنێ و کاریــان پێبکــات و ببێتــە پێشڕەوێك بۆ نەوەکانی داهاتوو تا کۆمەڵگایــەکی مــەدنی پێــشکەوتنخوازو مــۆدێرین لەســەر بنــەمای خۆشەویــستی و ڕێزگــرتن و تــەبایی دروســت بکرێــت و بەیــەك چــاو سەیری هەردوو ڕەگەز بکرێت و یاساکانی دەوڵەت هــەموو مافێــك بــدات بــە ئــافرەت بەو شێوەی کە بەپیاو دراوە بێ جیاوازی ، بەبێ ئەوەی بەناوی یەکسانی ئافرەت و ڕێزگرتن لەبیرو ڕاکانی ڕێــژەی دیــاری کــراو هــەبن بــۆ بەشــداری کردنــی ئــافرەت لــە پرۆسەی سیاسی بەم شێوەی کە ئێستا هەیە ئەمەش بۆ خۆی پێشێل کردنێکی ترە لە مافەکانی ئافرەت و ڕێگە گرتنە لەدەرکــەوتن و هاتنــە پێــشەوەی ئــافرەت . ئــەم ڕێژە دیاری کردنە کەمکردنەوەی تواناو لێهاتووی ئافرەتانــە چــونکە بەشــداربووان و ئەوانــەی دەتــوانن کــارابن بــەهۆی ئــەو ڕێژانــەوە کۆســپ دێتــە ڕێگایــان و مــاوەی کارکردنیان نابێ چونکە ئەوانــەی بــەهۆکاری زۆر بــەهێزو ناســیاوی و پەیوەنــدیان

بەپارتــە سیاســیەکانەوە مــاوە لەوانــەی کــە بێلایــەنن وەردەگرێــت ئەگــەر کــاراو شارەزاتریش بن .

گرفتە هەنوکەیەکانی ئافرەتی کورد ترسە ، ترسێك کە کـەس و کارەکـەی لەسـەری هەیانە و ترسی دووەم خۆیەتی بەرامبەر بە درندەیی پیـاو و ئـەو کۆمەڵگایـەی کـە رەحم وبەزەیی نیە و هەمیشە ئافرەت نێچیرێکی بێ دەسەڵاتی پیاو بووە.. رەنگـە ترسی کەس و کارو دەوروبەری ئافرەت کارێـك ئاسـای و لـەجێ ی خۆیـەتی چـونکە هەمیشە ئەم شێوە ترسانە نەك تەنها بەرامبەر رەگەزی مێینە هەیـە بـەڵکو لای زۆر خێزان بەرامبـەر بـە نێـریش هەیـە وەکـو ئـەوە وایـە لـەو دارسـتانە جەنگەڵـەی کـە درەندەی چاوبرسی زۆری تێدابێت ئەوە بێ گومـان تـرس شـتێکی رەوایـە و هـەموو یەکێك لەئێمە ئەو ترسەی دەبـێ.. هاوکـات بـەم ترسـە و ترسـی ئـافرەت خـۆی لـە رووبەرووبوونەوە و بەرەنگاربوونەوەی لەگەڵ ئـەو هـەموو یاسـایانەی کـە بەدرێـژای مێژوو بوونـە بابـەتێکی رۆحـی و لـەناخی ئـەم کەسـایەتیەدا تێکـەڵ بـوون زۆر جـار ئەگەر لەخۆشیان بپرسین هۆکارەکان چین و بۆ وارەفتاردەکەن..؟ لەوەڵامـدا نـازانم یان باوباپیرانمان وایان فێرکـردووین و ئـەوە داب و نـەریتی کوردەواریـە.. دواتـریش بەرەنگار بوونەوەی ئافرەت بە دونیایەکی بەرفراوان و مل ملانێیەکی توندو بـەهێز و رووبەرووبوونەوەی هەورازو نشێوەکانی ئەم ژیانە و هەنگاونان بـەرەو پاشـەرۆژێکی گەش و روناك .

کەواتە ئەوەی ئافرەتی ئەمرۆ بەدەستی هێناوە لەگەڵ ئەو گۆڕانکاریانەی کە بەسەر کۆمەڵگادا هاتووە و ئەو فکرو بۆچوونە تەسك و بـچوکانە گـۆڕاون و لەکرانـەوەدان و پێویستە ئافرەتیش لەگەڵ خێرایی ئەم گۆڕانکاریانە هەنگاوبنێ و سـووربێت لەسـەر ماف و داواکاریەکانی و هەمیشە چالاکانە شان بەشـانی پیـاو کارەکـانی راپـەڕێنێ و نەوەیـەکی پـەروەردەی خـاوەن فکـرو کـراوە بـۆ ئاینـدە بخـەملێنێ و ئـەو کۆتـو زنجیرانەی پیاو لە کۆمـەڵگادا بپـسێنرێ و ژیـانێکی نـوێ و ئازادیـەکی سـەردەمیانە

بێنێتە ئاراوە و ئەو سوكایەتی و بەكەم سەیركردن و بوكەشووشەییەی ئافرەت بگۆڕدرێت بەبێ جیاوازی .

ئەمەش گومانی تێدا نیە ئەگەر پیاو هاوكارنەبێت و ئەم ژیانەی پێ قبول نەبێت ئەوە ئاستەنگە ئەو پڕۆسەیە بەرەو پێشەوە بچێت و بگرە شكستیش دەخوات وەك زۆر لەو پرۆژانەی كە بوونە قووربانی كۆمەڵگایەكی دواكەوتوو و فكرێكی چەرخی بەردین كە هێشتا زۆر لەوانە هەن و كاریش دەكەن و بەداخەوە زۆریش هەن بڕوایان پێدەكەن و بەدواشیاندا بەووشەی لەزاردەرچوویان دووبارە دەكەنەوە..

لێرەدا دەمەوێ ئاماژە بەوە بكەم كە ئافرەت لەكوردستان دا ئەمڕۆ لە هەموو ڕۆژێك زیاتر تووشی پلان و كۆسپ و تەگەرەدەبێت و ترسی زیاتر لەوەدایە كە زۆر شێوازی تازە و مۆدێرن لەئارادان بۆ سوكایەتی كردن بەئافرەت و ناوزڕاندنی و گۆڕینی ئەو پاكی و بێگەردیەی .

كەواتە لەگەڵ گۆڕینی ئەم شێوازە بەربەرەكانیانە كە جیاوازە لەوانەی كە بەفكری كۆن دژایەتی ئافرەت دەكەن و بڕوایان بەیەكسانی و پێكەوە ژیانیان نیە و ئەوانەشی لەژێر پەردەی سەردەمیانە و مۆدێرنیەت دا سوكایەتی بەئافرەت دەكەن و بازرگانی پێوەدەكەن و بۆ خۆشبەختی و كات بەسەربردن و تێركردنی حەزو ئارەزووەكانی خۆی بەكاری دێنن .

بۆیە گرنگە یاسا و كۆمەڵگا و كەسایەتی پێكەوە هاوكاری یەك بن تا دووبارە داڕشتنەوەی یەكە یەكەی ئەو پێگە گرنگانەی كە پەیوەندیان بەژیان و گوزەرانی ئێمەوە هەیە بەبێ هیچ جیاوازیەك تا ژیانێكی ئاسوودەو كامەران و خۆشبەختانە بێتە ئاراوە ، ئەو كات هۆنراوە و گۆرانی و ئەدەبیاتمان لەو هەستە ڕاست و درووستەوە بێتە دەرێ كە بڕوامان پێێ هەبێت..

ئافرەت و خوێندن

ئەگەر ئێمە سەیرێکی ووردی ناوەڕۆکی بنەماکانی پەروەردە و خوێندن بکەین هیچی کەم نیە لەخەم ساردی و کەم و کوڕیەکانی کە لە چوارچێوەی خێزان بەرامبەر بەئافرەت ئەنجامی دەدات و ئەودەوروبەرەی کە هەمیشە گرفتێکی گەورەیە لەپێشکەوتن و بەرەو پێشەوە چونی ئافرەت لەکۆمەڵگای کوردەواری دا. ئەم شێوە بۆچوون و بیرکردنەوانەش لەهەندەران زۆربەی کات کاریگەری یان هەیە و تەنانەت لێرەش پەیڕەویان لەسەر دەکرێت . لابردنی ترس و بەخشینی بڕوا بەخۆبوون و ئازاد کردنی ئافرەت لەم ڕوانگەیەوە تا خۆی بتوانێت بەبڕواوە ڕووبەڕووی گرفتەکانی کۆمەڵگا بێتەوە . ئەگەر خوێندن و خوێندنگا هۆکارێکە بۆ پەروەردەکردن و بنیادنانی بنەمای کەسایەتی و چۆنیەتی ڕەفتارکردن لەگەڵ دەوروبەرو چۆنیەتی ناسین ، پەروەردەو خۆێندن بەدووشێوە دەتوانین ببینین ئەو پەروەردەو فێرکردنەی کوردستان کە تابەئەمڕۆش لەو چوار چێوە دووبارە بووەوەی کە ڕژێمەکانی پێش پیادەیان دەکرد یان دراوسێکانمان و هەمان بەرنامەو سیستەمی ئەوانە بەهەندێ گۆڕانکاری بچوکەوە دەخرێتە بەردەستی خوێنەری کورد کە ئەو سیستەمە پەروەردەییە زانستیە پێشکەوتووە نیە کە لەبنەماوە بە چەند پێوەرو لایەنێکی پەروەردەیی پێش زانستی داڕێژرابێت ئەگەر ئێمە کەسایەتیەکی زانستی بەبێ پەروەردەی دروست بکەین ئەوە کامڵ نابێت و کاریگەری خراپی بۆ نەوەکانی ئایندە دەبێت ئەمە بەشێوەیەکی گشتی ، ئەگەر باس لە ڕۆڵی ئافرەت و کچی کورد لەبواری پەروەردەو فێرکردن بکەین ئەو ڕۆڵە دڵخۆشکەرە نیە ئەمەش ئەوە ناگەیەنێ کە ئافرەتی کورد بەتوانا نیە بەڵکو ڕێگای پێنادرێ و کۆسپ دەخرێتە ڕێگای و ئەو کچانەی کە دەیانەوێ بخوێنن ئەو

ماوەیەیان پێنادرێ و گرفتی جۆراو جۆری كۆمەڵایەتی دەهێنرێتە ڕێگایان و دەرگای زانست و پەروەردە یان لەسەر دادەخرێت . بەڵام ئافرەتی كورد و كچی كورد لە هەندەران لەگەڵ بوونی لایەنی پەروەردەیی و زانستی پێش كەوتوو دیسان جۆرەها گرفتی جیاواز لەگرفتەكانی كوردستان دێنە ڕێگا ئەو گرفتانەی كە خودی پەروەردەو و خوێندنگا بۆ كچان و خوێندكارانی كورد دێنێتە ڕێگا و ئەو شێوە پەروەردە و شێوازی هەڵسوكەوت و چۆنیەتی ڕاهێنان و ئەو ئازادی و تێكەڵ بوونەی كە منداڵی كورد بە كچ و كوڕەوە لە خوێندنگاكان تووشی دەبن بەشێوەیەكی كاریگەری لەدروست كردنی ئەو كەسایەتیە دەبێت و بەشێوەیەكی گشتی منداڵی كورد و كچانیش لەو بەشەن بەرێژەیەكی باش و تەواو سەركەوتوو نین و ئەوەندەی منداڵی كورد لە بواری خوێندن و پەروەردەییدا لاواز و سەركەوتوونین و زۆر بەكەمی دەتوانن بگەنە قۆناغەكانی زانكۆ ، ئەمەش هەندێ جار دەگەڕێتەوە سەر شێوەی سیستەمی پەروەردەی ئەو وڵاتە چونكە ئەم وڵاتانەش سیستەم و شێوازو بۆچوونی خۆیان هەیە كە كاری لەسەر دەكەن و بەتایبەت لە وڵاتێكی وەك ئەڵمانیا ئەم گرفتە بەرچاو دەكەوێت كە نەك تەنها كورد بەڵكو عەرەب و بیانیەكانی تر كە لەم وڵاتەدا دەژین چونكە وڵاتەكە ئەوەی بەلایەوە گرنگە كارو دەستی كارە بۆیە ڕێژەیەكی زۆری خوێندكاران لە قۆناغێكی دیاری كراودا كارێك فێردەبن و دەكەونە بازاری كاركردنەوەوە بەهەمان شێوەش كچانی كورد ، بەڵام ڕەنگە ئەم ڕێژەیە لەووڵاتی سوید یان بەریتانیا یان هۆڵەندا و وڵاتانی دی بەچاك یان بەخراپ جیاوازی هەیە.

جوانی و بوونی پارە و لەخۆ بای بوون و خێرا ڕووكردنە گۆڕانكاریەكان كە هەندێ لەو خێزانانەی كە لە كوردستان ژیانیان لەو ئاستەدا نەبووە و دوای ئەوەی هاتوونەتە هەندەران و بەشێوەیەك یان بەپێی ئەو سیستەمە كۆمەڵایەتیەی ئەم وڵاتانە ئەو خێزانانە بوونەتە خاوەن پارەو لەپڕ ئەو گۆڕان و شێوە ژیانەیان لەو

ئاستەوە بۆ ئـەم ئاسـتەی ئێـستەیان و دواتـر ئـەو گـۆێ نەدانـەی دایـك و بـاوك بـە منداڵــەكانیان و هانــدانیان بــۆ هەنــدێ كــار و پــشتگیریان و گوێنەدانــە لایــەنی پەروەردەیی ئەوە دەخولقێنێ كە منداڵ و بەتایبـەت ئـافرەت بـەرەو لادان و بـەرەو ڕێگایــەك دەبــات و گەڕانــەوەی بــەو ئاســاییەنابێت چــونكە ژیــان و گــوزەران و بیركردنەوە لەم وولاّتانە بەو شێوەی وولاّتی خۆمـان نیـە منـداڵێك لـە دوای تەمـەنی ١٨ ساڵیەوە دەتوانێ مـاڵی دایـك و بـاوك بـەجێ بهێڵـێ و بۆخـۆی بـژی و كەسـیش ناتوانێ هیچی لەگەڵ بڵێ ئەمە هاندەرێكە كە پێویـستی بـەوە هەیـە دایـك و بـاوك و خێزان بەووریایەوە هەڵسوكەت لەگەڵ منداڵ و كچەكانیان بكەن و خۆیان لە گرفت و كێشەی سەیرو سەمەرە لابدەن ، بێگومان لێرەو لەوێ كەسایەتی كورد یان خێزانـی كوردیش بێ بەش نیە لەو گرفتانە لەوانە زۆر كچی كورد ئەو ڕەفتارو هەڵسوكەوتەی كە دەیكات و ئەگەر بەكوردی قسەنەكات یان نەناسرێت ڕەنگە كەس نەزانێت ئـەوە كوردە و لـەخێزانێكی كوردیـشە ، یـان بـەو قـسەو باسـانەی كـە دەبـسترێن ئەگـەر هەموو شیان ڕاست نەبن بـەلاّم شـتێك هەیـە ئەگـەر نـەبێت بـاس و خواسـی لەسـەر نابێت ، كەواتە ناسكی و جوانی ئافرەت هەمیشە ڕێگا خۆشكەرە بـۆ زوو تێـوەگلان و لەكەداری و ناو زڕانـی ئـافرەت ئـەوەش هەنـدێ جـار لەنـەفامی و ئـەقڵ كـورتی و ساویلكەی كەسایەتی كـوردە كـە ئـەوەی تـەنها بەتەماشـایەكی كـورت و بینینێكـی نائاشــكرا ئــەو داســتان و چــیرۆكەی لــەگیرفان و پاڵتۆكەیــەوە دەردەهێنێــت و كەسایەتی ئەو كچەی پێ لەكەداردەكات و ئەمەش هەمیشە ئەوە دەگەیەنێ كە ئـەو كەسە نەخۆشەو زۆر لەو كەسایەتیانەش دەناسم تەنها كاریان لەكەدار كردنی خێزان و كچانی كوردە لەهەندەران وەك هیوایەتێك .

هۆكارەكانی پەنابەرەی و ڕووكردنە تاراوگە..

لە پرنسیپە سەرەكیەكانی جارنامەی ماف مرۆڤ دا هاتووە كە ئازادی نیشتەجێ بوون و هاتووچۆ و سەفەركردن بۆ مرۆڤ و هەڵبژاردن و دەست نیشان كردنی ئەو شوێنەی دەیەوێ بەئازادی بژی.... لە كاتێكدا ژیان و گوزەرانی پەنابەری لەووڵاتانی ئەوروپی و دواتر ئەگەر یەك بەیەك دەست نیشانی ئەو وڵاتانە بكرێت و لەو جۆرە دەوروبەرو ژیانە دا سەپاوە دیاری بكەیت بێ گومان زۆر بارووڵایەنی جیاوازو هەندێ خاسیەت و سیستەمی نەگۆر بەدیاردەكەون ئەمەش لە ئەوروپا بۆ ئەمریكا و ئوستراليا و هەندێ لە وڵاتانی شەرقی جیاوازی هەیە..... كەواتە بەكورتی دەگەینە ئەو ئەنجامانە كە ژیانی كەسایەتی كورد ڕەفتارو جۆری كاری بیركردنەوەو هەنگاونان بەرەو بنیادنانی پاشە ڕۆژی لە وڵاتێكەوە بۆ وڵاتێك دەگۆڕێت . ژیانی ئەمرۆ لە تاراوگە یان هەندەران لەسەرەتای كەوتنە نێویەوە تائەو ڕۆژەی كۆتایی دێت هەمیشە لە گۆڕاندا دەبێت و بەجۆرەها شێوەو شێواز.. بەشێوەیەكی گشتی لەم برگەیە دا دەتوانم لەچەند خاڵێكی جیاواز و تایبەت دا كۆبكەمەوە و هەریەكەیان بەپێی پێویست باسیان لێوەبكەین بە پەیوەست كردنەوەی بە قۆناغەكانی دەست پێ كردنی پەنابەری ، بەڵام لەچوارچێوە و گرفت و ئاڵۆزی ژیان و كاردانەوە و ڕنگدانەوەی لەژیانی ئەمرۆماندا چ كوردستان یان هەندەران . كەواتە ڕاكردن و خۆدورخستنەوە لەو ژیانە هەنوكەییەی كورد تێیدا دەژی یەكێكە لەئامانجە سەرەكیەكانی كەسایەتی ئاوارەبوو بەڵام كۆمەڵە پەردەیەكی سپی و چەواشەكار بەسەر ڕاستیەكاندا دەدرێت و لەژێرناوی چارەسەرو و پارەو كاركردن و خوێندن و گەڕان و خۆشی و دونیا بینین و چەندین ناوی دی لەو كاروانە تازەی ژیان دەنرێت.. دەتوانین ناوی گۆڕان لەژیانێكی داسەپاو لەكێشەو گرفت و شەڕو دەربەدەری كە هیواو ئاواتەكانی كەسایەتی كوردی

زیندەبەچاڵ کردووە و بەتایبـەت لاو یـان گـەنجی کـورد.. چـونکە کاتێـك مـرۆڤ ڕوو بەڕووی دووبەرەکی و براکوژی و کێشە بێ کۆتاکانی ناوخۆیی و فـەرق و جیـاوازی و گرفتە دەرەکیەکان دەبنەو هۆکارێك کە هەمیـشە هـەوڵ بـدات بـەهیواوە خـۆی لـەو چەوساندەوەیە ڕزگاربکات و ئەو ڕزگاری و سەربەسـتی یـە دەکاتـە هیـواو ئامـانجی ئایندەی خۆی . لـەپێناو ئـەو هیـواو ئـاوات و ئاکامانـەدا قوربـانی دەدات وبەرگـەی هەموو دژواریەکانی ژیان دەگرێت . بـەلاَم کاتێـك کـورد ببێتـە دوژمـنی کـورد دەبـێ چۆن بەرەنگار بوونەوە و کاردانـەوەی دەرونـی و سـلبی بـۆ سـەر کەسـایەتی کـورد هەبێت و کام هیواو ئاوات و ئامانج لە دەرونیدا بێت.. ڕنگە هەبن بڵـێن بـۆ ئاشـتی و یەك بوون و تەبایی چارەسەرە.. بەلاَم ئەم جۆرە تەبایی و تێگەیـشتنەی ئـەمڕۆ لـە ئارادایــە، یــان ئــەوەی لــە دێرزەمانــەوە و لــە دووتــۆی کتێبــە مێژوویەکانمانــدا بیانخوێنینەوە ، ئەوەمان بۆ دەسـەلمێنن کـە ئـەم تـەبایی و یـەك بـوون و پێکـەوە ژیانەی نێوان لایەن و حزبە کوردیەکان دا هەیـە ڕەنگـە کـەمێك خـۆی لـە کۆڵەکـەی مەحاڵی بدات و زۆرگران بێت کە کەسایەتی کورد بە بـڕواوە لـەم هـەنگاوە بڕوانـێ ، ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ سەر تاك واتە هەرکەس بەشێوازێك و بەو شێوەی خۆی لـە ڕاستیەکان دەگات لێکیان دەداتـەوە کەواتـە ئـەم خاڵـە بـۆ ئێـوەی خوێنـەر بـەجێ دەهــێڵم... هەرچــەندە ڕاکــردن و دورکەوتنــەوە چارەســەرنین بــەلاَم دانیــشتن و سەیرکردن و کارکردن بە ڕەوت و سیستەمەش ڕاست نیە ، کەواتە چارەسـەر دەبـێ چیبێت کام ڕێگا ئاسان و یاریـدەدەربێت تـابتوانین دەردەسـەری و مەینەتیـەکان و برینە کولاوەکانی سارێژ بکەین و دونیایـەکی ئاسـوودە و کامـەران و یەکسان و بـێ جیـاوازی لـە نێـوان چـین و توێـژەکانی کۆمـەڵگا لـە هـەژارو دەوڵەمەنـد ، خـاوەن دەسەلاَت و بێ دەسەلاَت.. بێ گومان زۆر هەن بـاس لـە ئـاوەدانی و کـاری خزمـەت گوزاری و پەروەردەی وگۆڕانی ژیانی خەڵکی کوردستان بەرەو بـاش و دڵخۆشـکەر ، دەڵێم ڕاسـتە زۆرکـاری گـەورەو بـاش کـراوە و بەڕاسـتی لەخزمـەتی جـەماوەردان

بەڵام خۆ دەبێ باس ئەوەش بكرێت لە پاڵ ئەم كارە باشانەشداجۆرەها كاری لابەلاو گەندەڵی و كاری نابەجێ دەكرێن و زۆربەشیان لە ژێر پەردەی جۆراو جۆردا ئەنجام دەدرێن و كەسیش ناتوانێ لێیان بپێچێتەوە، كەواتە ئەگەر من لەسەر حسابی هاوڕێكانم یان ئەوانەی كاریان لەگەڵ دەكەم خۆم پێگەیاند و بوومە خاوەن پارەو سەروەت و سامان و ئەوانەشی كە خاوەن قوربانی و چەندین ساڵە ئاوارەو دەربەدەری و چەندین ناخۆشی و گرفت و جۆرەها كار لە پێناوی میللەت و ئەوجا ئەو لایەنانەی كە كاریان تێدا كردووە بەڵام ئەمڕۆ لە دەرەوەی گۆڕەپانەكەدان و ئەو گۆڕەپانەی چەند ساڵێك لەمەو بەر كاریان تێدا كردووە ئەمڕۆ بەدەست هەندێك كەسانی ترەوەن و لەوانەیە لەو ئاستەدا نەبن كە پێویست بێت لێرەدا مەبەستم زۆر لەو دەزگاو شێوانەیە كەخزمەت گوزارین پێویستیان بە كەسانی بەتوانا و خاوەن شارەزایی تەواو مۆدێرن هەیە.. ئەوانەش كە لەوڕاستیانە هەڵدێن وەنەبێ بیریان لەوەنەكردبێتەوە چارەسەر بۆكێشەكان بدۆزنەوە و هەوڵبدەن ڕۆڵێكی باش و خزمەت گوزار بگێڕن و كێشەكان بنەبڕكرێن بەڵام سوودی نەبووە و بگرە ژیانی خۆشیان خستۆتە خەتەرەوە لەو پێناوەدا.. ئەمە لەلایەك ئەوانەی كە ڕۆشنبیرو كەسانی شۆڕشگێڕ و دڵسۆز بە كورد و كوردستان بەڵام ئەوەناگەیەنێ كە هەموو ئەوانەی ڕویان لە هەندەران كردووە لەم چین و توێژانەن .

سەرجەم ئەو هۆكارانە لەم چەند فاكتەرانەی خۆارەوەدا یەك دەگرنەوە ئەوانیش :

- هۆكارە سروشتیەكان و گرفت و گێژاوە مێژوویەكان
- فاكتەرە ڕامیارەكان
- فاكتەرە ئابووریەكان
- فاكتەرە كۆمەڵایەتیەكان
- باری ڕاگەیاندن

هۆكارە سروشتیەكان و گرفت و گێژاوە مێژوویەكان

دروست بوونی ژیان و نیشتەجێ بوون و دەست كردن بە كشتوكاڵ و پاشان پیشەسازی و بەرهەم هێنان هاتە ئاراوە . ڕەنگە مێژووی مرۆڤایەتی و گەشەسەندن و پێشكەوتن قۆناغ لە دوای قۆناغ چەند لایەنی باشەو چاكەیان بۆ مرۆڤ هەبووە لە هەمان كاتیشدا بوونەتە مایەی چەوساندنەوەو پێشێل كردنی مافەكانی لەلایەن كەسانی خاوەن دەسەڵات و سەرمایەوە ، ژیانی كۆیلایەتی یەكێكە لەو قۆناغانەی كە مرۆڤ كۆچەری بەسەردا سەپێنێراو بوو واتە بەخۆڕاستی خۆی نەبوو كۆچی پێدەكرا و ئەوەی دەی كڕی یان دەستگیری دەكرد بەخواستی خۆی دەیگواستەوە، دوابەدوای دۆزینەوەی میتال (مادە) و بەتایبەت ئاسن و جیابوونەوەی پێشەكان لە پێشەی كشتوكاڵ و زیادبوونی ئاڵوگۆڕ لە نێو بازاردا بەدیاركەوتنی كەلوپەل و بەرهەمهێنانیان بۆ بازاڕەكان و دروست بوونی پارەو پاشان دروست بوونی پێشبڕكێ بۆ زیاتر بەدەست هێنانی پارەو بوون بەخاوەن سەرمایە لەگەڵ بڵاوبوونەوەی قەرزو قەرزكاری و داماڵینی جوتیاران لە زەوی و زاری خۆیان و دەست بەسەرا گرتنی لەلایەن خاوەن دەسەڵات و سەرمایەكانەوە لەگەڵ دەركەوتنی چینی بازرگان و دیاربوونی شار وەك مەڵبەندێكی بازرگانی گەورە و باش . مێژوی میسری كۆن كە ڕژێمێكی ئابوری ئەو دەوڵەتانەی لەسەربنەڕەتی ڕژێمی كۆیلایەتی دروست بوو بوون ، هەروەها مێژوی یۆنان و ڕۆمانەكان لە ٢٤ ی پێش زایندا ژمارەی كۆیلەكان لە ڕۆما گەیشتە پتر لە ٢٠ ملیۆن بەرامبەر ٢١٤ هەزار هاونیشتمانی سەربەست ، هەروەها لە ئەسینا ساڵی ٣٠٩ ی پ. ز كۆیلەكان گەیشتنە ٤٠٠ هەزار كۆیلە لەكاتێكدا ژمارەی دانیشتوانە سەربەستەكان لە ٢١ هەزار تێ پەڕنەدەبوو ، پورتوغالیەكان یەكەم وڵات بوون كە دەستیان بەڕاو كردنی ڕەش

پێستەكان كرد لە ناوەڕاستی كیشوەری ئەفریقاوە دەیان گواستنەوە بۆ ئەمریكا لـە ساڵی ١٥٠٣ دا بەرەو (سان دۆمینجۆ). ئینگلیزەكانیش لەساڵی ١٥٦٣ دا بەشداریان لە بازرگانی كردن بە كۆیلەكانەوە بەشداریان كرد .

گۆڕانكـاری پێـشكەوتنەكان بەهۆكارەكانیانـەوە تـا گەیـشتە هۆكـاری بڵابوونـەوەی بیری ڕامیاری و ئاینی نوێ.. دۆزینەوەی جوگرافیەكان و داگیركردنە ئەوروپیـەكان و بڵاوبوونەوەی جوڵانەوەی ڕۆشـنبیری و دۆزینـەوەی داهێنـان و چـەندەها دۆزراوەی زانیاری پڕ بەهاو بایـەخ . لەسـەدەی ١٦ وە ئـەوروپا بـەرەو زیـادبوونی دانیـشتوان دەڕۆیشت و زیاتر ئەم دیاردەیـە لەشـارەكاندا بەرچـاووتربوو هەنـدێكیش لـەو بـیرە ڕامیاریانەی لەو سەردەمەدا بڵاوبوونـەوە لەگـەڵ چـەند پـەیڕەوێكی ئـاینی كـە ئـەم ڕامیاری چەوساندنەوەی ئاینی لە هەندێك وڵاتدا بووە هۆی كۆچ كردنی ئـەو كۆمەڵـە چەوسـێنراوانە بـۆ ولاتـانی تـر... سـاڵانی ١٢٩٢ موسـوڵمانەكان لـە ئیـسپانیا دەرپـەڕێنران هـەروەها هیگۆنوتـەكان لـە فەرەنـسا ڕایـان كـرد بـەرەو هۆڵەنـدا و ئینگلستان و كاسۆلیكەكان ڕێبازگە ئاینی یەكانی تریـان دەچەوسـاندەوە ، لـەڕووی دۆزراوە جوگرافیـەكان و داگیركردنـە ئەوروپایـەكان لـە سـاڵانی ١٤٩٢ بـە پـاپۆڕە ئیسپانیەكان توانیان چەند دورگە و ناوچەی گرنـك لـە ئـەمریكای خـواروی ئـەمریكا بدۆزنەوە.. لەگەڵ پورتوغالیەكان توانیان كە دەرگـای ئـەمریكای خـوارو ناوەڕاسـت بكەنەوە ئەمریكای سەروو لەلایـەن ئینگلیزەكـان و هۆڵەنـدە و فەرەنـسی یەكانـەوە بدۆزرێتەوە و پاشان تەشەنەی كرد بۆ كیشوەری ئەفریقا ، ئەمەش بووە هۆی كـۆچ كردن بۆ ئەو شوێنە دۆزراوانەوو یان لەو شوێنە دۆزراوانەوە بـۆ وڵاتـانی ئـەوروپی.. سەیری كۆچی حەزرەتی ئیبراهیم بكەین و دواتر كۆچ كردنی موسڵمانان بۆ حەبـەش لە دەست قورەیشەكان و پاشان فـەرمانی پێغەمبـەر (د . خ) بـۆ موسـوڵمانان بـۆ كـۆچ كـردن بـۆ مەدینـە بـەهۆی ئـەو زوڵـم زۆرەی كـە دەكرایـە سـەریان لەلایـەن قورەیشەكانەوە ، ئەویش بەمەبەستی مانەوەی ژیان و پاراستنی گیانیـان دواتـریش

کـۆچ کردنــی پێخەمبــەر (د . خ) و هــاوەڵانی بــۆ مەدینــە ، کەواتــە لێــرەدا بەشێوەیەکی گشتی زۆر بەکورتی باسی چەند لەو جۆرو شێوە کۆچ کردنانەمان کرد و سەرجەمی ئەو دەرهاویشتنانەی لە کۆچ کردن بـۆ مـان دیـاربوون دەتـوانین بڵـێن ئەم کۆچ کردنانە لەلایەن خەڵکانێکی دیـاری کـراو یـان ناوچـەیەکی دیـاری کـراو بـۆ مەبەسـتێك و ئاکامێـك کـەبێگومان ئـەویش دیـاری کـراو دەبـێ... کـەم بوونـەوەی ژمارەی کۆمەڵە کۆچەرەکان بەهۆی سەختی بارودۆخ و ڕوودانی شـەڕو شـۆڕ.. کـەم بوونەوەی ژمارەی دانیشتوان و ڕەچەڵەکی بەهۆی داگیرکەرانەوە ، هاتنی نەخۆشیە کوشندەکان ، گـۆڕینی ڕەوشـە فیزیایـەکانی کۆمەڵـە ڕەگەزپـەرسـتەکان بـەهۆی ژن هێنـان و ژن خوازیـەوە ، گـۆڕینی کولتـورو کەلـەپوورە ڕەسـەنایەتیەکان ، تێکـەڵ بـوونی کولتـوری و ڕەوشـی نـوێ ژیـان.. گـۆڕینی زمـان و تێکـەڵ بـوونی لەگـەڵ زمانەکانی تر لە کۆچەران و دانیشتوانی ئەسڵی . کە واتـە باسمـان لـە کـۆچ کردنـی سـەرەتایی و کـۆچ کردنـی سـەپێنراو کـرد ، پاشـان ئـەو کۆچـانەی پـێش جـەنگی جیهانی یەکەم و دووەم و دوایی ، چـەند مـاوەی نێـوان سـەدەی نـۆزدەو بیـستەمدا ملیۆنەها ئەوروپی ڕۆژئـاوا و دواتـریش ڕۆژهـەڵات بـەهۆی گـەڕان بـەدوای پەنابـەری سیاسی و سەربەستی ئاینی و ڕەخسانی ئـەو هەلـە ئابووریـە لـە ئـەمریکای بـاکورو باشور ، پاشان ئەفریقا و ئوسترالیا و نیوزلانداو چەندین شـوێنی تـری ئـەم دونیایـە نیشتەجێ بوون ، هەندێك لەوانەش بە ڕێگای دەریاوە بۆ مەبەستی کارکردن ڕوویـان لە فلیپین و هاوای و ئەمریکا کردووە ، یان لێشاوی کۆچ کردنی موسوڵمانانی بە هێز بۆ پاکستان بەڕێژەی ٦،٦ ملیۆن سیخ و هینـدۆس بـۆ هیندیـستان کۆچـیان کـرد.. هەروەها لەدوای سـاڵی ١٩٤٨ و دامەزرانـدنی دەوڵـەتی ئیسرائیل بـووە هـۆی کـۆچ کردنـی سـەدان هـەزار جوولەکـە بـۆ ئـەو وڵاتـە لەگـەڵ کـۆچ کردنـی هـەرەفراوانی جووەکان لە ساڵی ١٩٨٩ ڕویدا دوای ئەوەی یەکێتی سۆڤیەتی پێـشوو یاسـاو ڕێـسا ئاڵۆزەکانی کۆچ کردنی ئاسانتر کرد و دوای هـەرەس هێنـانی یـەکێتی سـۆڤیەت لـە

ساڵی ١٩٩٠ ژمارەی جووە كۆچ كەرەكانی نیمچە دوورگەی هێندی ئەو توندو تیژیەی لەگەڵ پارچە پارچە بوونی یوگسلافیا وە هاتە ئاراوە و بووە هۆی پەیدابوونی چەن ولاتێكی رەگەزپەرست كە ئەوانیش لە ساڵانی ١٩٩٠كان بوونە هۆی ئەوەی كە ملیونە ها هاوولاتی یوگسلاف وولات بەجێ بهێڵن.. یان بەهۆی داگیركردنی ئەفغانستان لەلایەن سۆڤیەتەوە ساڵی ١٩٨٠ زیاتر لە ٥ ملیۆن ئەفغانی ئاوارەبوون و ولاتیان بەجێ هێشت وە لەساڵی ١٩٩١ بەهۆی شەری ناوخۆی ئەفغانستانەوە ژمارەی پەناهەندەكانی ئەفغان رێژەی هەرەزۆری پەنابەربوون لە ولاتاندا و بەتایبەت ئێران ، هەروەها شەری عێراق ـ ئێران و ئاوارەبوونی سەدان هەزار هاوولاتی عێراقی لە عەرەب و كورد و كەمەنەتەوایەتی كانی ترو دەركردنی كوردە فەیلیەكان و پەنابەریان لەئێران ، پاشان راگوێزانی زۆرەملێ و دەرپەراندنی خەڵكانی نێو دێهاتەكان و ئاوارەبوونیان لە ئۆردوگا زۆرەملێە كان و پاشان كۆرەوەكەی ساڵی ١٩٩١ كە زیاتر لە چوار ملیۆن كورد ئاوارەی سەر سنوورەكانی ئێران و توركیا بوون . لێرەدا دەتوانم كۆتایی بەم پێشەكیە بۆ هۆكارو دەرهاویشتە تایبەتیەكانی كۆچ بەشێوەیەكی گشتی و بۆ كورد بەتایبەتی و مەبەستی سەرەكی من لێرەدا ئەوەیە كە باس لەسەر هۆكارەكانی كۆچ و پەنابەری كورد بكەم بەلام واشم بەباش زانی بەكورتەیەكی كورت بەم شێوەیە بدوێم و پاشان بێمە نێو ناوەرۆكی بابەتەكەوە ، بۆیە بابەتی دواتر لە فاكتەرە رامیاریەكانەوە دەست پێ دەكەم بەلام لە بەشی دووەمی ئەم باسەماندا....

فاكتەرە رامیاریەكان

هەموو یەكێك لەئێمە بەچاوی خۆی سەرجەم رووداو گۆرانكاریەكانی ناوچەیی و دەوروبەروو ناوخۆی ولاتی دیووە و دەتوانرێ لە روانگەی ئەم رووداوانەوە

پێوانەیەکی ڕاستەقینە بۆ سەرجەم هۆکارو فاکتەرەکانی ئەم کۆڕەوو کۆچ ڕەوانە بەدیاربخەین . کەواتە بارە سیاسی و ئاڵۆزیەکانی تێکڕای ناوچە ، هۆکاری سەرکی بوون لە نائارامی و سەرگەردانی و ئاوارەبوون لەنێو خودی ولاتەکەی خۆشماندا.. لەم بڕگەیەدا زۆر دوور ناکەوینەوە و کورتەیەك لە شەڕو شەڕەنگێزی ڕژێمەکان کە فەرمانڕەوایەتی عێراقیان کردووە دەکەم لە فەرمانڕەوایەتی مەلەکی و پاشان کۆماری لە شێوەی عەبدولکەریم قاسم و عبدالسلام و عبدالرحمان و بەعسیەکان و سەدامی دوایەمینیان ، کەجۆرەها نەهامەتی و مەینەتی یان بەسەر کورد و کەسایەتی کورد دا هێناوە.. لەماڵ سوتاندن و کاول کردن و کوشتن و تۆقاندن و کیمیاباران و ئەنفال و زیندان و زیندەبەچاڵ کردن و چەندین و چەندین کاری تری نابەجێ و نامرۆڤانە کە پێنووس لە ئاستیاندا ووشك دەبێ و لە نووسین دەکەوێ . گەنجی کورد هەمیشە لەبیروفکری ئەوەدابووە چۆن بژی و چۆن ژیانی خۆی لە ئاسۆدەیی و ئازادی دا ببینێ و ئایندەیەکی هەبێت ، بەلام سادەترین مافی ژیانیان پێ ڕەوانەبینی و لێشیان قەدەغەکردبی و لەلایەکی ترەوە گەنجی کورد منداڵی کورد پاشەڕۆژو ئایندەی ڕوون و دیاری نەبووە ، گەنجێك لە ڕۆژگارێك دا ڕەوانەی سەربازی دەکرا و ڕۆژی گەڕانەوەی دیار نەبوو ، بەلام لەولاتانی تری دوونیا دوای چەند ساڵێك یان چەند مانگێك دەگەڕانەوەو لە هەندێ وولات بە کارکردن دەتوانی نەچی بۆسەربازی و ژیانی ئاسای خۆی بەئەنجام بگەێنی.. بەلام گەنجی کورد ڕۆژی گەڕانەوەی نادیارو زۆر لەوانە بێ سەرو شوێن لە سەربازگاو شەڕە دۆڕاوەکانی ڕژێم دا وون بوون.. کەواتە لەو کاتەدا ئەمانە هۆکارێکی گرنگ و پاڵپێوەنەربوون بۆ ئەوەی لاوان ڕوو لەئاوارەبوون بکەن . کەواتە نائارامی ژیان گەورەترین هۆکاربووە لە سەقامگیربوونی ڕەوتی کۆمەڵگای کوردەواری.. دوابەدوای کاول بوون و ڕاگوێزانی چەندین گوند و شەریکی گەورەی چەندین ساڵەی شۆڕشی ئەیلول و پاشان شەڕی ئێران ـــعێراق کەماوەی هەشت ساڵی خایاند و تێکڕای گەلی عێراقی

زەرەروو زیـــانی پـــێ گەیـــشت و كـــوردیش بەشـــێوەیەكی تایبـــەتی ، چـــونكە ڕووبەڕووبوونەوەی كورد لە یەكەمیان ئەو شەڕەی كورد و ڕژێمی بەعسی بوو پاشان شەڕی گەورەیی هەردوو دەوڵەت ئێران ــ عێراق و تێوەگلانی كورد لەم گێژاوەدا كە دووجار زەرەرمەند بوو بەهۆی ئەم شەڕانەشەوە زۆر گرفت بۆ كـورد و شۆڕشـەكەی دروست بوو ، دوای تەواو بوونی ئەم شەڕە و هێنـدە گـەلی عێـراق نەحەوایـەوە كـە گەلی كورد هەرگیز حەوانەوەی پێ ڕەوانەبینراوە بۆیە شەڕی كوێت و داگیركردنی و پاشان شەڕی زیاتر لە ٣٠ دەولەتی گەورەی جیهانی بەرامبەر عێـراق و تێـك شـكانی هێـزە سـەربازیە عێراقیـەكان و دەركردنـی لـە كوێـت ، ئـەوەبوو دوابـەدوای ئـەو گۆڕانكاریانە و لەبەهاری ساڵی ١٩٩١دا ڕاپەڕین سەرانسەری كوردستانی گرتەوەو لە ژێردەستی ڕژێمی بەعسی پاك كرایەوە ، ئەم گۆڕانكاریانە ڕوخـسارێكی تریـان دایـە كورد و تێڕوانین و سەیركردنی گۆڕا ڕەنگە لەهەنـدێ لاوە باشـتربوو بـەڵام لەلایـەكی تـرەوە بەدروسـت بـوونی ئـەم دەرگـای ئـازادی یـە ، دەرگـای پەنابـەری و كـۆچ و دووركەوتنەوە دەستی پێ كرد بـەڵام ئـەوەشمان لـەیاد نەچـێ دوای یـەك مـانگ لـە ئازادی دیسان تێكڕای كورد بە هەڵوێستێكی مەردانـەوە سـەرجەم كوردسـتان چـۆڵ كرا چونكە ئەو ڕژێمە بۆگەنەی عێراق دیسان كارتی سەوزی لـە وڵاتـانی زل هێـزەوە وەرگرت و هێرشی كردەوە سەركورد و ئەم جارە كورد یەك هەڵوێست دەسـتی دایـە كۆڕەوێكی گەورەی چوار ملێونی و بەرەو سنورەكانی ئێران و توركیـا بەڕێكـەوتن ، دوای گەڕانەوەی دۆخەكان بۆ شێوازی خۆی و دیسان دروسـت بوونـەوەی ڕاپـەڕینی دووەم لە كوردستان لەدەستی چەپەڵی ڕژێم ئازادبوو.. پاشان هەڵبژاردن و دروسـت بوونی پەڕلەمان و حكومەتی هەرێم ئـەویش ڕۆشـناییەكی تربـوو كـە كـورد هەسـتی دەكـرد لەسـایەی دا دەژی و ئەمـەش دیـسان ئەوەنـدەی نەخایانـد شـەڕی نـاوخۆ هەڵگیرسا و براكوژی لە لایەن ئەو لایەن بۆ ئەو لایەن سەری هەڵدا ئەم پـارت و ئـەو پـارت هێـزی خـۆی تاقیـدەكردەوە ، ئەمـەش هۆكـارێكی گـەورەو گـرنگ بـوو بـۆ

ئاوارەبوون چونکە دەرگای ژیان و ئاسودەیی و پێکەوە ژیان و هەڵسان و گەڕان و دەربڕینی بیروڕای داخست و ووڵاتی کردە دووبەشەوە و دوودەسەڵات و دوو یاساو خەڵکی کورد لە ووڵاتەکەی خۆییدا ئاوارەبوو کەواتە ئەگەر من لەوڵاتی خۆمدا ئاوارەبم چ جیاوازی هەیە ئەگەر لەوڵاتێکی تر ئاوارەبم ئەگەر نەتوانم بچمەوە شارەکەی خۆم کەواتەوە لێرە هیچ جیاوازیەك لەو ئاوارەبوونانەدا نابینم ڕاستە ووڵات لە شارێکەوە بۆشارێکی تر وەك یەك وایە بەڵام ئەگەر بتوانم هاتوو چۆبکەم ئەگەر نا ئەوە ئاوارەبوونە چونکە کارێکە داسەپاوە...لەڕوی سیاسیەوە لەو ماوەی ئالۆزیە دا باری دەروونی لاوان و ڕاوەستانی هیواو ئاواتەکان نامۆبوون و وون بوونێکی یەکجار شێواو بەرۆکی گەنجی کوردی گرتبوو کاتێك شەڕبوو یان کاتێك نەشەڕ نەئاشتی بوو ڕەنگە مرۆڤ نەتوانێ هەست بەو ئێشوو ئازارانە بکات ئەگەر خۆی لەو دۆخانەدا نەژیابێت و زۆربەشمان تێیدا ژیاوین و لەوانەش زیاتر ناخۆشیمان دیووە و ئێستا برینەکانمان دەکولێنەوە کاتێ یادی ئەو ڕۆژگارە سەخت و تاڵ و ناخۆشانەمان دێنەوە یاد کە ڕەنگە ئێستا کەسێك بۆی باسکردینایە بڕوامان پێنەدەبوو ، بەڵام ئەو گەنجانەی لەو زەمەنەدا لاوبوون بەهیوا بوون ڕۆژگارێك بێت وەك هەرلاوێك ژیانی لاوی خۆیان بەسەربەرن بەڵام بەداخەوە لاویەتی ئەوان بووە قوربانی شەڕو بازرگانانی شەڕو ئەوانەی کە بوونە هۆی ئەو دۆخە ناهەمووارە بۆ گەلی کورد . دوای کۆتای هاتنی شەڕی ناوخۆو بەسەر چوونی زەمەنی شەری سارد کە زۆر لەسەر کورد و کەسایەتی کورد کەوت ، کەڕەنگە بڵێن ئەوانەی ئاوارەبوون و تاراوگەیان بە دوونیای ئارام و ئاسوودەی ژیانیان هەڵبژارد و هیواو ئاواتەکانیان لەسەر بنیاد نا ئەوانەڕاکردوون و خۆیان لە مەینەتی و ناخۆشیەکانی ولات و کەس و کارو هاوەڵانیان دورخستۆتەوە ، لێرەدا دەڵێم هەموو کەسێك ماڤ خۆیەتی ژیانی خۆی بەویستو خواستی خۆی دیاری بکات و ئەگەر ئەوشوێنەی من تێدا دەژیم ڕۆژگارێك ژیان تێدا مەحاڵەو بەپێجەوانەی خواستەکانی

منەوە دەسورِێ ئەوە بەمافێکی رەوای دەزانم کە ئەو شوێنە هەڵبـژێرم کـە بتـوانم تێدا بـژیم ئەمـەش ئـەوە ناگەیـەنێ کـە ئەوانـەی لـە دەرەوەی ولات دەژیـن ولاتـی خۆیان نـاوێ یـان دڵیـان پێـی ناسـووتێ بـەڵکو دەتـوانم بڵـێم لـە زۆر کـات دا هـەن ئەوانەی کە چـەندین سـاڵە لەولاتـەوە دوورن بـەلام لـە زۆر لەوانـەی کـە لـە ولات دا دەژین دڵسۆز ترە و زیاتر دڵی بەکورد کوردستان دەسوتێ کەواتـە نـاتوانی دووری ولات بکەینـە پێوەرێـك بـۆ دڵـسۆزی و خۆشەویـستی چـوونکە تـا چـەند دووربـی خۆشەویستی زیاترە.. کەواتە بەشـێوەیەکی گـشتی لەسـەر ئـەوە کـۆکین کـە بـاری سیاسی کوردستان بەشێوەیەکی گشتی هۆکارێك بوو لەو هۆکارانەی کە کاری کـردە سەر لاوان و تەنانەت ئەوانەی کە لاو نەبوون خاوەن ماڵ و منداڵیش بوون و رِوویـان لە هەندەران کرد و ئەم ژیانەیان بۆ خۆیان و مـاڵ و منـداڵیان هەڵبـژارد بـەلام ئەمـە ئـەوەش ناگـەیێنێ کـە هەنـدەران و تاراوگـە بەهەشـتەوە هـەموو هیـواو ئـاوات و خواستەکانی مرۆڤی تێدایە ئەم بەشە لە بابەتەکانی داهاتوو لێوەیان دەدوێن....

فاکتەرە ئابووریەکان

ئەم هۆکارەش ئەوەندەی لـە هۆکـارە سیاسـیەکان کـەم ترنیـە چـونکە ئەوەنـدەی کۆچ و رەو لەپێناوی ئابووری کرابـێ دەتـوانم بڵـێم زۆر کـەم بـەهۆی رامیـاری یـەوە بووە . چونکە گەلی کورد بەهۆی هەموو ئەو شەرِو شـۆرو نەهامەتیانـەو کـە پێـشتر باسمان کردن باری ئابووری و ژیان و دەرامەتی خەڵکی بەرەوکزبوون دەچوو تاوای لێ هات سەردەمانێك بازارِو کاسپی و ژیان لە رِووی ئابووریەوە کۆتـایی پـێ هـاتبوو چونکە بە هـۆی ئابلۆقـەی ئـابووری و ئیـداری کـە رژێمـی بەعـسی پێـشوو لـە سـەر هەرێمی کوردستانی دانابوو کەواتە کوردستان لە نێوان دوو ئابلۆقە دابوو ئابلۆقـەی نێودەوڵەتی و ئابلۆقـەی عێراقـی . نـەبوونی کـارو بـێ کـاری هۆکـارێکی گـرنگ بـوو چونکە گەنجی ئەو ولاتە دوای تەواوبوونی خوێندن.. رِوو لەژیان و مەینەتیـەکانی و

کاسپی کردن بۆ دابین کردنی پێداویستیەکانی خۆی و خاو خێزانی. بەهەرحاڵ لەم بوارەدا نەبوونی پلان و کاری داڕێژراو بۆ هاندانی خاوەن سەرمایە و دەوڵەمەند و کارامەکانی کە دەتوانن لەم بوارانەدا کاربکەن هەرچەندە ئەویش دەگەڕێتەوە بۆ نەگونجان و نائارامی دۆخەکان لەڕووی رامیاری یەوە کە کۆسپی گەورەبوون لەم ڕێگایەدا.... پاشانیش نەبوونی شارەزایی بۆ ئەنجام دانی لەم شێوە کارانە ، چونکە کورد ئەوە یەکەم تەجروبەبوو کە بۆ خۆی هەموو کاروو بارەکانی وولات بگرێتەدەست و هەڵسوکەوتیان لەگەڵ دا بکات و پاشان فکرو شێوازی کارکردنی بەعسی هێشتا لەو ئاستەدابوو کە زۆر بەی ئیدارەو بەڕێووەبەرایەتیەکان کاریان لەسەردەکرد و یاساکانی ڕژێم پەیرەوی دەکران لە بەڕێوەبەریایەتیەکاندا ، ئەمانەو زۆر باری دی کاریگەری تەواویان هەبوو لەسەر ئاڵۆزی ڕەوتەکە... ئەو کارو کاسپیەیی کە دەکرا زۆربەی زۆری بەقاچاغ بوو لە ڕێگای سنوورەکانی ئێران و تورکیاوە دەکران و لەم ڕێگایانەشدا چەندین کەس بۆ پەیداکردنی خۆراك بۆ ماڵ و منداڵەکانیان بوونە قووربانی و زۆر لەوانەش دەست و قاچیان لەدەست دا بەهۆی ئەو مین و لوغمانەی لەسەرسنوورەکان دانراون و ئەوکات هێشتا پاك نەکرابوونەوە ، کەواتە بارودۆخەکان لەوەدانەبوون ئەگەر کارت بکردایە ئەوە تووشی بەڵادەبوویت و ڕەنگە گیانیشت لەدەست بدایە خۆئەگەر بەپێچەوانەوە ئەوە نان نەبوو بخۆیت و تەنها ڕێگاچارەیەك چەك هەڵگرتن بوو ئەم دیاردەیەش بەشێوەیەك زیادی کرد کە ئەویش مەترسی بۆ سەرگیانی هاووڵاتیان هەبوو..پاشان کاول کردن و دارمانی ژێرخانی ئابووری ، بەشێوەیەك کە هەرچی کارگەو ئەو شوێنانەی کە گرنگ بوون وەك ماڵی باوکی سەدام بوو بێ هەموو تالان و ئاودیوو کرا شۆفڵ و گرێدەرو سەیارەی گەورە نەما ڕەوانەی ئێران نەکرێ مەکینەو کارگەی بەرهەمهێنان تالان کران و پارچە پارچە کران و ئاودیو کران بە بێ ئەوەی کەسێك لێ پێچینەوە لەم دزیانە بکات ، ئەمانەوو زۆر کاری دی کە هۆکارێك بوون بۆ دارمانی ژێرخانی

ئابووری و هەڵنەسانەوەی بۆ نەوەکانی داهاتوومان ، پێم وایە هەن ئەوانەی ئیستا باس لە باری ئابووری دەکەن و بەباش باسی دەکرێ بەلاَم ئەو خراپی و بێ سەروبەرییەی کە ئیستا باری ئابووری تێیدایە جاران لە کاتی ئابلۆقەکاندا لەوانەیە باشتر بووبێ لە ئێستا.. بۆ هەمیشە مرۆڤ گەڕاوە بۆ شوێنێك کە بتوانێ بەئاسوودەیی بژی و بتوانێ کاربکات بەبێ ترس و زۆرکاری ، کارکردنیش پێویستی بە یاساو ڕێسای تایبەتی خۆی هەیە سیستەمی سیاسی ئەمڕۆی دونیا بەباری ئابوری دەسوڕێ کەوایە لەڕوانگەی ڕێککەوتنە ئابووریە گەورە نێودەوڵەتیەکانەوە هەڵسوکەوتی سیاسی دەکرێت بۆیە گرنگە کورد لە بیرو هۆشیدا بێ کە چاك کردنی باری ئابوری و پتەو کردنی ژێرخانی ئابووری وڵات ، بەهێز کردنی دەسەلاَت و وڵاتە.. ئەم بەهێزیەش چەندین مانای هەیە لەوانە بەرامبەر دوژمنەکانمان بەهێز دەبین و دۆستەکانمان حسابمان بۆدەکەن و لەناوچەکەدا قورسایی خۆمان دەبێ پاشان بوژانەوەی وڵات و بەرەو پێشبردنی و بوونی ماوەی کارکردن بۆ لاوان و نەهێشتنی بەتاڵی.. کەواتە دەبێ حکومەتە هەڵبژێردراوە کوردیەکان گرنگ ترین بەرنامەی کارکردنیان لەم بوارەدا بێت بەلاَم بەشێوەیەکی ڕاست و دروست نەك بەپێچەوانەوە چوونکە ئەمڕۆ جەماوەروڕیاسا و دەستوور و پەرلەمان چاودێری هەنگاوەکانی حکومەت دەکەن و پێویستە حکومەتیش لەو ئاستەدابێت..

فاکتەرە کۆمەلاَیەتیەکان

تێك چوون و شێوانی باری کۆمەلاَیەتی هەرکۆمەڵگایەك کە کاریگەری ڕاستەوخۆی نائالۆزی بارە سیاسی و ئابووریەکانی لەسەر دەبێ ، چونکە کۆمەڵگا هەمیشە لەگەڵ دۆخەکاندا دەگۆڕێ و بەهۆی هەرشێوان و نائارامی و لادان لەڕووی سیاسی و ئابووریدا ، لادانی کۆمەڵگا لەڕەوتە کۆمەلاَیەتیەکانی و شێواندنی بەشێوەیەك

لەگەڵ ئـەو دۆخەتایبەتیانـەدا بگـونجێ و بەدرێـژە کێـشانی ئـەو بـارە نائاسـاییەش دەبێتـە هۆیـەك کـە ئـەو گۆڕانکاریانـە لـە کۆمەڵـەگادا بـچەسپێن و ببنـە بنـەما.. بەپێچەوانەشەوە گۆڕان لە باری ڕامیاری و ئابوری بـەناوی پێـشکەوتن و تازەگـەری یەوە زۆر داب و نەریت کە لەگـەڵ ئـاین و ڕەوشـتە هەمیـشەییەکانماندا نـاگونجێن و بگرە زۆر لەو ڕەفتاروکردەوانـەی لـەم وولاٚتانـەی دەرەوە دەبینـرێن لای کۆمـەڵگای ئیمـە بەشـێوەیەکی هەڵـەو پێـچەوانە لاسـای دەکرێتـەوە و شـیرازەی کۆمــەڵگا دەشێوێنێ.. زۆر گۆڕان و تێکەڵاو بوون لەهەموو لایەکەوە بەدی دەکـرێ کـە دەبنـە پـاڵ پێوەنـەرێك بـۆ دروسـت بـوونی لـەو جـۆرە هۆکارانـە ، کـەباری کۆمەڵایـەتی لایەنێکی هەرەسەرەکی و پاڵپێوەنەرێکی گەڵێك گرنگە کە هەردەم مـرۆڤ لـەم بـارو ڕوانگەیەوە دەتوانێ ژیانی خۆی دیاری بکات و ئێمە و مانانیش خاڵێك لەسـەر ژیـان و گوزەرانی ئەو مرۆڤە دەتوانین دابنێین ، واتە وەك پێوەرێکە بۆ بوونی مرۆڤ....

ئەم لایەنەی ئێستا باسـی لێـوەدەکین لـەڕووی ووردەکاریـەوە زۆر خـۆی دەهاوێتـە ناخی مرۆڤەوە چونکە کۆمەڵگا لەهەر قۆناغێکی ژیاندا بێت بەبێ بـاری کۆمەڵایـەتی بەڕێوە ناچێت و هەرگرفت و نائالۆزێەك لەم بـوارەدا هـەبێ ئـەو ژیـان و گوزەرانـەی کۆمەڵگا مەحاڵەو پێویستە گۆڕانی بەسەردا بێت.. کەواتەئێمـەی کـورد خۆمـان لـەم جۆرە گۆڕانکاریە نزیك کردۆتەوە (درێژەدانی ئەم باسە بۆ برگەکانی داهاتوو) بـەلاٚم لێرەدا دەتوانم چـەند خاڵێـك دیـاری بکـەم کەبوونـە هۆکـار بـۆ ئـەوەی تـاکی کـورد بڕیاری پەنابەری و ئاوارەبوون لەو سەردەمانەی خۆیدا بـدات و ئـەو چەرمەسـەری و ناخۆشی و دەردەسەریانە قبوڵ بکات بەهیوایەك لە خراپەوە بۆ بـاش هـەنگاوبنێ و ژیانی بگۆڕێ ئەم مافی سروشتی ژیانەبۆ هەر مرۆڤێك...

١.	شێوانی پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکان لە نێوکۆمـەڵگای کـوردەواری بـەپێ ی داب و نەریت... لێـرە گۆڕانێـك بـەدی دەکـەیت پەیوەندیـەکان بەوشـێوازەی جـاری جاران نەماوە دراوسێ لەگەڵ دراوسـێ پەیوەنـدی تونـدو تـۆڵی نیـە و هەنـدێ کـات

ناشی ناسێت ، بەڵام ڕۆژگارێك بەپێچەوانەوە نەك تەنها دراوسێ بەڵکو ناوچەکە یان شارەکە هەموو یەکتریان دەناسی و بەدەم یەکەوەبوون و بەتایبەت دراوسێ و دانیشتوانی گەڕەکەکان پەیوەندیەکی توندو تۆڵیان پێکەوە هەبوو بە ڕادەیەك وەك یەك ماڵ حساب دەکران ، خزمایەتی و دۆستایەتی و هاوڕێیەتی و برایەتی هەموو خۆیان خستۆتە یەك چوار چێوەوە ئەویش چوارچێوەی بەرژەوەندی تایبەتی و بەس..کەواتە ئەم دیاردەیە ڕۆژ لەدوای ڕۆژ قوڵ تر دەبێ و لەم ڕۆژگارەدا بەوشێوەیە هەستی پێناکرێت بەڵام ڕۆژێك دێت بەئاسانی هەست بەوزامانە دەکەین و دەزانین چەند قووڵن و ئەوکات چارەسەریان ناکرێت ، چونکە دەبینە خاوەن کۆمەڵگایەك زۆر بە پێچەوانەی کۆمەڵگای کوردەواری دەبێت ، ئەمەش هۆکارێکە بۆ گوێنەدانە دابڕان و دوور کەوتنەوە چەند ماوەی درێژ خایەن بێت..

٢. زیاد بوونی ڕێژەی دزی و جەردەیی و خراپەکاری و بەکارهێنانی مادە بێ هۆشکەرەکان (بازرگانی پێوەکردنی و بەکارهێنانی) و جۆرەها ڕەفتاری تر کە بەکەسایەتی کورد نامۆبوون (ئەوەی من لێرەدا مەبەستی باسەکەمە ئەو دۆخە ناهەموارەیە کە لەسەردەمی خۆیدا هەبوون واتە ئەوکاتانەی کە کۆچ و ڕەو بەلێشاو بەرەو وڵاتانی ئەوروپی هەبوو). ئەم جۆرە ڕەفتارانەش لەبنەڕەتدا دەگەڕێنەوە بۆ ڕژێمی لەناوچووی بەعسی کە هەمیشە لە هەوڵی ئەوەدا بوو کە گەلی کورد بەم دەردەبەرێ و سستەمە بەرێت و کۆمەڵایەتیەکانی کورد لەسەر شێوازی راستەقینەی خۆی لابدات و ئەم کۆمەڵگایە بەرەو نەمان و فەوتان و لادانی یەکجارەکی بەرێ .

٣. زیاد بوونی رادەی چەکداری و دروست بوونی شەڕو دوژمنایەتی بەهەموو شێوەکانیەوە ، ئەم دیاردەیەش هۆکارێکی سەرەکی بوو بۆ هەمان ڕێژەی زیادبوون لە بڕگەی (١) ی سەرەوە ، چونکە کورد بۆ خۆی خۆشەویستیەکی ئەو تۆی لەگەڵ چەك و چەکداری دا هەبوو بۆیە بەئاسان تر و بێ ماندوبوون دوژمنانی کورد زاڵ

دەبوون و مەرامەكانیان دەهاتە دی چونكە كورد هەمیشە ئازایـەتی تـەواو دەنـوێنی لەوەی چەك بەرامبەر كورد هەڵبگرێ و بجەنگێ بەفیتی دوژمنانی كورد .

٤. نـەمانی رەحـم و پەیوەندیـە رۆحیـەكان و خۆشەویـستی تـاك و گیـانی خۆپەرستی وبیرنەكردنەوە لەكەس و وەلاتانی هەموو خۆشەویستیەك .

٥. نەبوونی خزمەتگوزاریەكان لە چارەسەری نەخۆشـی و پێداویـستی ژیـان.. ئەمەش هۆكارێكە كە خەڵكی ئێمە دەتوانم بڵێم وولاتانی جیهانی سـێهەم لـەم گێـژاو كێـشەدان و هەمیـشە جۆرەهـا نەخۆشـی كوشـندە روویـان تێـدەكات و توانـای خۆپاراستن و چارەسەریان نیە .

٦. نـەبینینی ئاینـدە و پاشـەرۆژێكی گـەش و رونـاك بـۆ نـەوەكانی داهـاتوو لەمنداڵ و گەنج.. چونكە ئەوەی لەئاینـدەی عێـراق بڕوانـێ نـەك ئـەو سـەردەمانەی پێشوو بەڵكو لەم سەردەمی پێشكەوتنەشدا هیچ روناكیەك نیە و لەشـەڕو كوشـتارو سەربڕین و ئاوارەبوون و دەربەدەری و مەینەتی و نەهامەتی بەولاوەهیچی دی نیـەو ناش بینرێ .

باری راگەیاندن

ئەم فاكتەرە دوولایەنەبولەلایەك راگەیاندنی كوردی ناوخۆ و ئەوەی دیش راگەیاندنی دەرەكی یان بڵێن راگەیاندنی دەرەوە ، ئـەم شـێوە راگەیاندنانـەش دوای راپـەڕینی بەهاری ١٩٩١ دەستی پێكرد بەشـێوەیەكی زۆر دیـارو بەرچـاو ئـەویش بـەهۆی ئـەو ئازادیەی كە كورد بەدەستی هێنا . چونكە ئەوسەردەمانەی پێش راپەڕین رژێم ئـەو ماوەی نەدا كورد و سەرجەم جەماوەری عێراقی گوێ بیستی راگەیاندنە جیهانیەكان بن و تەنها راگەیاندنی بەعسی شۆڤێنی نەبێ.. بەم شێوەیە ئاشنابوونی تاكی كـورد بەدونیا و گۆڕانكاریـەكان نـەبوو ، بـەلاَم دوای راپـەڕین ئـەم شـێوازە گـۆڕاو بـەهۆی

ئازادبوونی کوردستان و سەربەست بوونی ڕاگەیاندن لە ناوخۆی هەرێم جۆرەها کەناڵی ناوخۆیی کرانەوە و پاشان سەتەلایت بۆ ڕوانینی هەموو کەناڵە جیهانیەکان ، بەم شێوەیە کەسایەتی کورد ئاشنابوو بەهەموو گۆڕانکاریەکانی دوونیا ، ئەمەش پاڵپێوەنەرێکی گرنگ و هاندەرێك بوو بۆ گۆڕینی فکرو کەسایەتی کورد.. پاشان نەبوونی ئەو ئازادیەی سەفەرکردن و دوونیا بینین چونکە تاکی کورد هەستی بەوە دەکرد کە عێراق وەك زیندانێکی گەورە وایە و ئاواتی دەخواست ڕۆژگارێك لەم زندانە بچێتە دەرەوە و دوونیا بەچاوی خۆی ببینێ و کەمێك هەوای ئازادی هەڵمژێ.. کاتێك سەیری کەسایەتی ئەم وڵاتانە دەکەین ئەوەی بەلایانەوە کێشە نەبێت سەفەرکردن و گەڕان و وڵات بینینە ، بەڵام ئەم گرفتە لای ئێمە هەمان گرفتی جارانە ئەگەر کەمێك گۆڕابێت بەڵام هەر لەو ئاستەدانیە ، ئەم گرفتەش تەنها لای ئێمە نیە چونکە زۆربەی زۆری ناوچەکانی دەروبەری خۆمان ، لەڕوی باری دەرونیەوە کاریگەریەکی گەورەی هەیە بۆسەر هەستی مرۆڤایەتی.. لەم وڵاتانەدا کرێکارێك یان کارمەندێك تەواوی ساڵ کاردەکات و بەپێ ی یاسایەك لەماوەی کاری لەو ساڵەدا بۆی هەیە پێنج هەفتەی کار یان شەش هەفتە مۆڵەتی هەیە کارنەکات و ئەو ماوەیە بەئارەزووی خۆی لەگەڵ ماڵ و منداڵیدا بەسەربەرێت و لە شوێنی کارەوە پارەی مانگانەی خۆی بێ کێشەوەردەگرێت و هەندێکیش هەن پارەی زیاتر وەردەگرن بۆ سەرفکردنیان.. بەڵام لە وڵاتانی ئێمەدا بەپێچەوانەوەیە..

کەواتە بەشێوەیەکی گشتی هەموو ئەوانەی لەسەرەوە باسمان کرد خۆی لە چەند خاڵێك دا کۆدەبنەوە و لێرەدا بەکورتی دەست نیشانیان دەکەم...

١. نەبوونی ئازادی بیروڕای کوردی و دواکەوتنی ڕادەی ڕۆشنبیری خەڵکی کورد بەتایبەتی پێش دەست پێکردنی شۆڕشی ئەیلولی مەزن لە ١٩٦١ و پاشان دەست پێکردنی شۆڕش ، ئەم هەلە بۆ ڕژێمە یەك لەدوایەکەکانی عێراق باشتر ڕەخسا کە ڕق و کینەی خۆیان بەرامبەر ڕۆشنبیرو لاو و خەڵکی جوتیارو کرێکاری

كوردستان زیاتر بكەن و هیچ ڕووناكیەك نەهێڵن لە پـێش خەڵكیـدا یـان دەبـوو چـی ئـارەزووی ئـەو ڕژێمانـە بوایـە جـێ بـەجێ بكـەن یـان ڕوو لـە شـاخ بكـەن و چـەك بكەنەشان و ببنە پێشمەرگە یان ڕوو لەهەندەوران بكەن .

٢. زۆرداری و هێرشـی سـەربازی ڕژێمـەكان بـۆ سـەر كوردسـتان و سـوتاندن كوشتن و گرتنی خەڵكی كوردستان وای كرد كە هەمیـشە خـەڵكی كـورد نـەك تـەنها تاكە كەس بەڵكو بە خێزانەوە ڕوو لە هەندەران بكەن .

٣. ڕاگواستن و نەهێشتنی سیمای كوردەواری لە هەنـدێ شـوێن وەك سـنجارو كەركوك و خانەقین و برافەیلیەكان ئەمانـەش هۆیـەكی تـری ئاشـكرا بـوون بـۆ كـۆچ كردنی خەڵكی كورد لەو جێگایانە .

٤. ڕێكەوتنی شومی جەزائیر لە ٦ی ئازاری ١٩٧٥ هۆیەكی تر بوو كـە خـەڵكی كوردستان بەشێوەیەكی فراوان كۆچ بكات .

٥. ڕاگواستنی (ترحیـل) گونـد و شارۆچـكەكانی سـنوور بـە پێـی ڕێككـەوتنی جەزائیر خەڵكی كـورد هەنـدێكی خـۆی نەدایـە دەسـت ڕاگواسـتن و كۆچـی كـرد بـۆ هەندەران .

٦. شەڕی عێراق _ ئێران لەماوەی هەشت ساڵدا ، ئەو شەڕە بەبەردەوامی لـە سـنوورەكانی كوردسـتان دا هـەبوو بۆیـە ئەمـەش كارگـەری گـەورەی هـەبوو بـۆ سەفەركردن .

٧. كیمیابارانی كوردستان لەلایەن ڕژێمـی عێراقـەوە لـە هەڵەبجـەو بالیـسان و زۆر شـوێنی تـری كوردسـتان ، ئەمـەش بـووە هـۆی كۆچـی یـەكجارەكی خـەڵكی هەڵەبجە و ناوچەكانی بالیسان .

٨. ئەنفالە بەدناوەكەی پاش شەڕوەستانی نێوان عێراق ـ ئێران لە ساڵی ١٩٨٨ ئەوەی بۆی كرا ڕزگاری بوو لەو شەڕە بەكۆمەڵ كوژیە ئەوا كۆچی كرد یان كۆچی پێكرا .

٩. شەڕی لابەلای نێوان لایەنە سیاسیەكانی سەر گۆڕەپانی كوردستان كە هەرجارەو شەڕ لەناوچەیەك دروست دەبوو كە بەهۆیەوە یان بەناچاری یان لەبێزاری واز لە شۆڕش دەهێنرا و كۆچ دەكرا .

١٠. لەسالآنی (١٩٨٨ و ١٩٨٩) بەهۆی ڕێككەوتنی عێراق ئێران و ڕێگا تەسك بوونەوە لە شۆڕش چەندین خەڵكی شۆڕشگێڕ كۆچیان كرد .

١١. پاش ڕاپەڕین و بەبۆنەی كۆڕەوە جەماوەریەكەی كوردستان لە ١٩٩١ كە كۆچی ٤ ملیۆنی كرا زۆر لەوانە نەگەڕانەوە كوردستان .

١٢. نەتوانینی بەرەی كوردستانی لە بەڕێوەبردنی كاروباری كوردستان و هەندێ كەموكوڕی بەڕێوەبردن و زیادەڕەوی هەندێ لایەن لەسەر خەڵكی ئەوەش هۆیەك بوو بۆ كۆچ كردنی خەڵكی ڕۆشنبیر.

١٣. بوونی دوو ئابلۆقەی ئابووری لەسەر كوردستان و نەبوونی ئیش و كارو وەستانی پرۆژەكانی پیشەسازی و كوشتوكاڵی و بیناسازی .

١٤. پاش هەڵبژاردن و دروست بوونی حكومەتی هاوبەش لە نێوان دوولایەنی سەرەكی و هەوڵدان بۆ دامەزراندنی یان خستنەسەركاری هەردوو لایەنگرانی ئەو دوولایەنە لە فەرمانگە كارگوزاریەكان (ئەمەش تەنها بەتەسكیەی حزبی دەبوو) كە بووە هۆی دروست كردنی نائومێدی بۆ خەڵی بێ لایەن .

١٥. هەڵگیرسانی شەری نەگریسی نێوان لایەنەكانی كوردستان (یەكێتی و بزوتنەوە.. یەكێتی و كۆمەنیست... یەكێتی و پارتی پێكەوە دژی پەكەكە... حسك و پارتی... پارتی و یەكیەتی).

جگە لەو خاڵانەو چەند هۆکارێکی دەرەکیش هەبوون بۆ کۆچ کردن ئەوانەی کە زۆردیارن ئەمانەن :

- ئەوانەی ماوەی ساڵانی پێشوو لەهەندەران بوون و بونەتە پەناهەندە ئەوا هەوڵیانداوە کەژن و منداڵ و کەس و کاریان بۆلای خۆیان ڕابکێشن .
- ئەوانەی هەندەران هەندێکیان هەوڵیانداوە کە لەکوردستان سوود لەو پارەیە وەربگرن و پرۆژە و خانوو سەیارەیان کڕیووە خەڵکی تریش چاوی لێ کردوون و هەوڵی کۆچ کردنی داوە .
- بوونی هەلی چوون بەناوی چارەسەری نەخۆشی بۆ دەرەوەی وڵات و نەگەڕانەوەیان .
- بەهۆی ڕێگا پێدانی بازرگانی و مانەوەی هەندێك بۆ پەناهەندەی .
- بەهۆی خوێندن

بەهۆی چوونی نوێنەرایەتی لایەنە سیاسیەکان و ڕێکخراوە کۆمەڵایەتی و هونەری و مەدەنیەکان بۆ کۆڕو کۆبوونەوە و مانەوەیان .

خەونەكانی پەنابەری كورد

خەونی كۆچ بەری كورد بۆ هەندەران ، تەنها هێمایەكی بنەڕەتی و پرەنسیپی نیە كەرێـچكەی گـرتبێ ، چـونكە كۆچـبەری كـورد بەتـەنها دوای خـەون و خـەیاڵ نەكەتووە.. بەشـێوەیەكی ڕونـتر دەتـوانین ئـەو مەبەسـتانە دیاربكـەین و هەرلایـەك لەچوار چێوەیەكی تایبەت بەخۆی لێوەی بدوێن ، بەڵام ئەوەش مانای ئـەوە نـادات بڵێین رێژەكان ئەوەندە لەیەكەوە نزیك بن ، بێ گومان ڕێژەی هۆكـارو ئامانجـەكانی پەنابەری كورد زۆر جیاوازیان هەیـە و بگـرە لـەزۆر كـاتیش دا پەیوەنـدیان پێكـەوە هەیە.. ڕەنگە نمونەی ئەو جۆرە كۆچ كردنانـە زۆربـن بـەڵام مەبەسـت و نـاوەڕۆك و دۆزەجیاوازەكانی ئەو سەردەمانەی كە كۆچەكەیان تێیداڕووی داوە جیـاوازی هەیـە لەوانە.. كۆچـی پێخەمبـەری موسـڵمانان (محمـد) د.خ ، یـان كۆچـی چـینەكان یـان شۆرشـگێڕانی كوبـا ، كۆچـی ئیمـام خومـەینی لـەئێران و كۆچـی بـارزانی نـەمر لەكوردسـتانەوە بـۆ یەكیـەتی سـۆڤیەتی جـاران و زۆر كۆچـی دی كـە لەسـەردەمە جۆراو جۆرەكاندا هەریەك بەهۆی ڕووداو و كارەساتە سرۆشتی یان شـەڕو پێكـدادان ڕوویـان داوە ، بـەڵام ئـەمرۆی كـورد لەسـەردەمێكی جیـاوازو لـەبارودۆخێكی جیاوازدایە.. ڕەنگە هەر مرۆڤێك لەو كاتەوەی هەستی بەبوونی ئەم دونیایە كردبێ و تـاڵی و شـیرینی ئـەم ژیانـەی چەشـتبێ و لەسـەرماو گـەرمادا ژیـابێ وبرسـیەتی و تینویەتی چەشـتبێ زۆر لێكدانـەوەو توێژینـەوە لـەڕووی ئـەو ڕووداوانـەی لەژیانیـدا دەیان بینی و ئەوانەشـی كـەدوێنێ یـان ئەوانـەی لەباوباپیرانیـەوە بیـستوویانە یـان لەكتێب و قوتابخانە دا خوێندوونیەتیەوە و بیـستوویەتی كـارێكی وادەكـەن كـەمرۆڤ وەك كەسایەتێك چەند بەرژەوەندیـەكی تایبـەتی هەیـە.. بـەبێ ئـەو بەرژەوەندیانـە جـوڵانی ژیـان و گۆڕانكـاری و پێـشكەوتن دروسـت نابێـت.. ڕەنگـە لەبەرچـاوگرتنی

بەرژەوەندی تایبـەتی کـارێکی خـراپ و ناشارسـتانی و دژی مرۆڤایـەتی بێـت بـەڵام بەرژەوەندی گشتی کارێکی پیرۆزە ، لێرەدا دەبێ بپرسین خەونـەکانی تـاکی کـورد بۆ بەرژەوەندی تاکە کەسیەتی یە یان گشتی..؟ ڕەنگە خەونەکانی خەونی زاتی بـن و پەیوەندیان بەو کەسایەتی یەوە بێـت بـەڵام بەرژەوەندیـەکان دەبـێ گـشتی بـن و ئەوجا تایبەتی ، بەم شێوەیە دەتـوانین کـەمێك لەکـەم و کـوڕی ئـەو کارانـەی دژی بەهاو پێوەرو پرەنسیپەکان ، خۆمانی لێ بپارێزین... لێـرەدا دەکەوینـە نـاوەڕۆکی باسـەکەمانەوە و لـە مرۆڤێکـی کـورد یـان لاوێکـی کـورد ، ئـەم لاوە لەیـەکێك لەدێهاتەکانی کوردستان چاوی بـەدونیا هـەڵهێناوە ولـەخێزانێکی هـەژار کـە بـەهۆی کشتوکاڵ و مەڕوماڵات بەخێوکردن گوزەرانی خۆیان بەوشێوەیە دەبـەن بـە ڕێـوە ، ئەمەش دەتوانین بۆ زۆربەی لاوان بەراوردبکەین چـونکە ئـەم ڕێژەیـە لەهـەموو ئـەو بارانـەی ژیـانی کـورد زۆرتـرن.. یـان لـەناو شـاردا دەژیـن و کـوڕی کارمەنـدێك یـان کرێکارێـك کـە مووچـەیەکی مانگانـەی زۆر کـەمی هەیـە و کرێـچیەو بەشـی تـەنها کرێەکەی ناکات و خێزانێکی چەند نەفەریشە.. لاوی شار قوتابخانە تەواو دەکات بێ کار و کاسـپی دەسـوڕێتەوە دەبـێ داوا لـە بـاوکی یـان دایکـی بکـات بـۆ دینارێـك ، ئەوەی لادێش بارودۆخی سیاسی و ئاڵۆزی ناوچە و شەڕی ئێران – عێـراق و شـەڕی ڕژێم بەرامبـەر بـەکورد و شـەڕی جینۆسـاید و کیمیابـاران و ئـەنفال و کـاول کردنـی دێهاتەکان و سوتاندیان و ڕاگوێزانیان و پەرتەوازەیی دەستی پێکرد و ئـاوارە بـوون بەرەو دونیایەکی پڕمەینەتی و نەهامەتی و نادیار.. ڕەنگە بەشێوەیەکی گشتی ژیان لەو وولاتانەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست لەڕووی ناوەڕۆکەوە لەیەك بچن و لەزۆر لایەنەوە یەك دەگرنەوە.. بۆ نمونە مرۆڤێك خاوەنی هیچ ناسنامەیەك نیە و ناتوانێ بـەئازادی و بەبێ کێشە سەفەری دەرەوە بکات و ڕوو لەووڵاتانی دراوسێ بکـات. ئەمـەش وای کـرد کـە گـەنجی کـورد بـۆ پەیـداکردنی نـان بـەهۆی هێنـانی شـت و مـەك و بردنـی کەلوپەل کەچەندین کـەس لەوڕێگایـەدا گیانیـان لەدەسـت داو سـەدانیش دەسـت و

قاچیان پـەڕی تـەنها بـۆ پەیـداكردنی پاروێـك نـان بـۆ خۆیـان و كـەس و كاریـان و منداڵـەكانیان.. كەواتـە ئـەو گەنجـەی لادێ و ئـەوەی شـاریش هاوتـەریب بـوون و پێكەوە چارەیان نەما ئەوەی بەدەستەوە ماوە ، دەست دانە چەك و لەم ڕێگایـەوە هیواو ئاواتەكانیان بەدیبێنن ، ئەم دیاردەیە ڕۆژگارێـك وای لـێ هـاتبوو كـە گـەنجی كورد شانازی بەوەوە دەكرد كە چ جۆرە چەكێكی جوانی پێیەو تـاقمێكی ئـەمریكی و شەیالەی ئەمریكی كە خۆیان بـەرامبۆ نەدەگۆڕیـەوە ، ئـەم دیاردەیـە وا خرابـووە مێشكی گەنجی كوردەوە كە هیچی تری لەبیرنەمابوو.. دواتر ڕووكردنە مەیدانـەكانی شەڕ هەر بەشەڕی ئێران ـ عێراق تـا دەگاتـە شـەڕی براكـوژی ، كاتێـك كەسـایەتی كورد لـە وولاتەكـەی خۆیـدا هەسـتی بـەئاوارەیی دەكـرد و نـەی دەتـوانی بـەئازادی لەچەند شارێكدا بژی وەك مرۆڤێك دەبوو ترسی لـە گیـانی خـۆی هـەبێت ، كەواتـە هەست كردن بەوەی كە ئەمە وولاتی خۆت نیەو ئەوانەی كە شەڕیان لەگەڵ دەكەیت لەوولاتێكی ترەوە هاتوون و ئەمەش سیاسەتێكی داڕێـژراو بـوو ئـەو گەنجانـەی پـێ گـۆش دەكـراو و ئـەو كاریگەریـەش تـا بەئـەمڕۆ بـوونی هەیـە و دەبـێ دان بـەو ڕاستیەشدا بنێین ، لەشارێكەوە بۆ شـارێكی تـر هێنـدەی دەرچـوون بـۆ وولاتێكـی ئـەورووپی گـران و سـەخت بـوو.. كاتێـك گوێـت لەڕاگەیانـدن و موهاتـەراتی ئیزگـەو تەلەفزیۆنەكان دەگرت سام دەی گرت خۆ ئەگەر گوێت لەچاوپێكەوتنی بەرپرسێك دەگرت چۆن جنێوو قسەی سـەیرو دژایـەتی كـردن لەناخیانـەوە هەڵـدەقولا و هـیچ ڕۆشنایەك لەنێوچەوانیانەوە بەدی نەدەكرا و ئەو كات بیرت دەكردەوەو لەدڵی خۆت دا دەت ووت ئەبێ ئەمانە بۆ وابكەن.. ؟ بۆ نایەڵن بەئارامی و بێ گرفـت دانیـشین.. ؟ یان بۆ وادەكەن..؟ كەواتە پرسیاری ئەی باشە من چی بكەم كە كەسایەتی كورد لەخۆی دەكات..؟ كەواتە دەبێ لێرەدا خۆمان گێـل نەكـەین چـونكە ڕاسـتی و ڕێگـا دۆزینەوە لەلایەن هەر كەسێكەوە بێت تەنها ماوەیەك چەواشە دەبێت یان ماوەیـەك بەرژەوەندی خۆی هەست پێ ناكات دواتر ڕێگای خۆی دەدۆزێتەوە.. لەلایـەكی دی

ڕاگەیاندنە بیانیەکان کاریگەری خۆیان هەبوو.. بەراوردکردنی پێشکەوتنی زانستی وولاتانی ئەوروپی و ئەمریکی و پێشکەوتنە کۆمەلاٌیەتیەکان و ئابوریەکان.. چونکە ڕۆژگارێك بوو کرێکارێکی ئەلمانی یان بەریتانی یا سینی و ڕوسی و ئەو وولاتانەی تری جیهانی سێهەم و وولاٌتە عەرەبیەکان و وولاٌتانی تری ئەوروپی لەعێراق کاریان دەکرد و ئەو پارەی عێراق بەرامبەر دۆلار و پارەی وولاٌتانی دی زۆر بەرزوو بەنرخ تربوو. بەلاٌم ئەمرۆ پێچەوانەیە.. لەڕووی بێکاری و نەبوونی هێمنی و ئارامی و دیارنەبوونی پاشەڕۆژ و ئایندە ، کەواتە خەونەکانی کەسایەتی کورد لەم ڕوانگەیەوە سەرچاوە دەگرن و دروست دەبن.. هەولدان بۆ بەدیهێنانی ئەو خەونانە گەرانە لەشوێنێنکەوە بۆ شوێنێکی دی.. لەوانەشە بەدواکەوتنی ئەو خەونانە هەمیشە ئاکامی باشی نەبێت و بە دەرەنجام نەگات..

گەڕان و تاقی کردنەوە ئەو ڕێبوارە ماندوو نەناسەن تا بەدوا ئاکام و هیوای ژیانی دەگات.. من لێرەدا دەمەویٚ ئەوە بلێم.. کە ڕەخنە گرتن لەلایەن هەندێ کەسەوە بە شێوەیەك دەگیرێ کە کاریگەری سلبی دەبێ و ئەو کەسانە لەڕوانگەیەکەوە بیروڕای خۆیان نیشان دەدەن بەلاٌم دەرەنجام ئەگەر بۆیان بلویٚ بەخۆشیان ئەو ڕێگایە تاقی دەکەنەوەو دەگرنە بەر و نمونەشمان زۆرن لەو کەسانەی کە لەوپەری دژایەتی و دژە پەنابەری بوون و لەناکاو ئەو سەنگەرەیان چۆلٚ کردو ئەوانیش بوونە پەنابەر لە وولاٌتێك و ئەوەیان لەبیر چوو کە ڕۆژگارێك خەلکی تر خۆفرۆش و ڕاکردووبوون و ئەوانیش نیشتمانپەروەرو دلسۆزبوون..

خەونەکانی پەنابەری کورد دەتوانم بەهەموو لایەنەکانیەوە.. وەك لایەنی چاك و خراپ دەست نیشان بکەم چونکە ناتوانین لەم حالەتەدا جیاوازی بکەین چونکە ئەو پەنابەرانە بریتین لەهەموو چین و توێژەکانی کورد..

١. گۆڕینی ژیان لەجۆرە شارستانیەت و مەدەنیەتەوە بۆ هەنگاوێکی باشترو چاك تر کە بڕوای ئەو ئەوشارستانیەت و مەدەنیەتە پێشکەوتووە لەووڵاتی خۆی نابینێ.

٢. بەدەست هێنانی ناسنامەیەك کە بەهۆیەوە دەتوانێ هەموو دونیا بگەڕێ بەسەر بەستی و چاوی بەدوونیا بکەوێت کە ئەو ڕۆژێك تەنها لەڕێگای شاشەی تەلەفزیۆنەکانەوە بینی بوونی . بەڵام ئەو ناسنامەیە لەووڵاتەکەی خۆی بەدەست ناکەوێ و بۆی نیە بچێتە دەرەوە و ئازادی گەڕانی نیە..

٣. ئازادی بیرو ڕا لیبرالیەت کە ئەمەیان لەووڵاتانی ڕۆژهەڵات دەتوانین بڵێین مەحاڵەو بوونی نیەو ئەوەی کەهەیە تەنها دروشم و قسەو ڕاگەیاندنە و بەپێچەوانەوە لەووڵاتانی تری دوونیای پێشکەتوو دەتوانی بەوشێوەی کەخۆت دەتەوێ بژیت و ئەو ئازادیە فەراهەمە و سەربەستی لە هەڵبژاردنی ژیان گوزەرانی خۆت.. هەرچەندە یاسایی ژیان لەهەموو ووڵاتێکەوە بۆ ووڵاتێکی دی جیاوازی هەیە.. بۆ نمونە لەئەڵمانیا بەڕێژەیەکی زۆرکەم تەنها ئەوانەی بەدەگمەن کە لەم ووڵاتە فەرمی نین دەزگاکانی پۆلیس و دەزگا ئەمنیەکانی دەوڵەت ئاگاداریان نین بەڵام ئەوانی دی دەبێ هەموو زانیاریەکانیان تۆماربکرێن و تەنانەت چون بۆ شارێك و ماڵ گواستنەوە بۆ شارێکی دی یان لەشارەکەی خۆت بگوازیتەوە بۆ ماڵێکی دی دەبێ ئاگاداریان بکەیتەوە و زانیاری خۆت بدەیت و تۆماربکرێت.. خۆئەگەر ئەم کارە لای ئێمە بکرێت نارەزای لێ بەرزدەبێتەوە بەڵام لێرەکارێکی ئاسای و ڕۆتینیە و زۆر بەسادەی سەیردەکرێت و بەخزمەتێکی گەورە دەزانرێت بۆ ئاسان کاری کاری هاوڵاتیان و خێرابەڕێوەچونی کارەکانیان و پاشان سەلامەتی و ڕێکخستنی ژیان بەڕێوەچوونی بەو شێوەی کە پلانی بۆدانراوە..

٤. دروست کردنی ئایندەیەکی ڕوناك بۆ خۆی کە لێرەدا دەتوانین ئەوانە بەنمونە بێنینەوە کە دەستیان داوەتە خوێندن و ماندوو دەبن کە باشترین پلەی زانستی بەدەست دێنن ئەمەش بەڕێژەیەك لەووڵاتانی سوید یا هۆڵەندا و نەرویج و بەریتانیا و فەرەنساو ئەڵمانیاو نەمساو سویسراو ووڵاتانی دی لەوانەش هەبوون لەڕوسیا خوێندنیان تەواو کرد و ئەمەش جیاوازیان لەڕێژەدا هەیە و دەگەڕێتەوە سەرباردۆخی گوزەران و یاسا و کۆمەڵایەتی ئەو ووڵاتەو شێوەی یاسا پەنابەریەکان و ئەو ئاوێتەبونەی کە دەکرێ لەگەڵ پەنابەراندا ئاوێتەبن.. ولاتێکی وەك ئەڵمانیا بەهۆی بوونی کاری زۆر و خەڵکی زیاتر بیر لەوە دەکاتەوە چۆن پارە پەیدابکات کە سەرچاوەکەی خراپی باری ئابووری کوردستان و کەس و کاری پەنابەران و دواتریش نەخوێندەواری و بیرنەکردنەوە لەم کارە لەلایەن گەنجەکانمانەوە کاتێك ئەو لە ووڵاتەکەی خۆی نەخوێندەواربێت یا خوێندنی تەواو نەکردبێ دەبێ چۆن لێرە بتوانێت بەردەوام بێت و بخوێنێت.. بۆیە ناچار دەست دەداتە کارکردن و پارە کۆکردنەوەو ئەوەش بووە باوێك و پێشبڕکێ لەسەر ئەوەی کام زیاتر کۆبکاتەوە.. بەڵام لەووڵاتێکی وەك سوید کە ووڵاتەکە مامەڵەکردنی جیاوازترە و ئەو کەسایەتیە دەبێ پێش وەخت فێری زمان بێت و ڕوو لەخوێندن بکات و دەبینین زیاتر لەو ڕێژانە لەوێ بەدیاردەکەون و لەهەمو بوارەکاندا بوونیان هەیە و ئەم زانست و زانیاریە لە کوردستانیش سوودی لێوەرگیراوە .

٥. دروست کردن یان دۆزینەوەی ئایندەی منداڵەکانی و فێرکردنیان بەزانستی ئەوروپی کە پاشەڕۆژ لەخزمەتی ووڵاتەکەی خۆیاندابن و لەڕێگای ئەو تەکنەلۆژیاو نوێکاریەوە سوود بگەیەنێن .

٦. پاراستنی هێمنی ژیان و دوورکەوتنەوە لەو کارەسات و مەرگەساتانەی کوردستان.. لێرەدا ئەگەر بەرژەوەندی تایبەتی لێك بدرێتەوە ئەوە دەبێتە

خۆپەرستی و بیرنەکردنەوە لەبەرژەوەندیە گشتی یەکان و ئەمەش هەندێك کەس وای بۆ دەچن و بڕوایان وایە..

٧. تێکەڵ بوون لەگەڵ کۆمەڵگای ئەوروپی و وڵاتانی تری دونیا و تێگەیشتن لەژیان و جۆری گوزەران و وەرگرتنی لایەنی باشە و سود وەرگرتن لەڕەفتارو هەڵسوکەوتیان تابتوانرێ کۆمەڵگایەکی شارستانی مۆدێرنی کوردی دروست بێت بەو شێوەی کە بەهاو نەریتی ڕەسەنایەتی کوردی لەدەست نەدرێت و بپارێزرێت ئەویش بە هێشتنەوەی ڕەگەزی نەتەوایەتی و کوردبوون لە ناخی کەسایەتی کورد لەهەندەران.

٨. گەیشتن بەمەرامە جنسیەکان کە لەوڵاتی خۆی دا بێ بەشە لێیان و ڕێگای پێ نادرێ ئەو ئازادیەی وەك خۆی دەیەوێت بۆی هەبێت . بەڵام لە هەندەران ئەم دەرگایەی لێکراوەتەوەو بەئارەزووی خۆی حەزو ئارەزوەکانی تێردەکات و ئەمەش ڕاستیەکە و نکولی لێناکرێت و زۆر لەو گەنجانە لە ولاتە ئەوروپیەکان بەهۆی ئەم کارو ڕەفتارانەیانەوە تووشی چەندین گرفت بوون و هەموو بەهاو ئینسایەتی خۆیان لەدەست داوە و بوونی خۆیان بەرەو نامۆبوون و هەڵدێربردووە و کەسانێك هەن بەخۆشیان نازانن بۆ ڕوویان لەم وڵاتانەکردووە و تەنها مەبەستیان ئەوەبووە بە مەرامە جنسیەکانی خۆیان بگەن و پاشان هیچی دی بەلایانەوە گرنگ نیە و ئەم جۆرە کەسانە بوونیان هەیەو زۆریشیان لێ دەناسین.. ئەمە نەك تەنها ئەوانەی کە بێ کەس بوون وەك گەنجێك ڕوویان لەم وڵاتانە کردووە بەڵکو زۆر لەوانەی کە بەمنداڵی ڕوویان لەم وڵاتانەکردوە و لەگەڵ خێزان و دایك و باوکیان هاتوون بەڵام بەهیچ شێوەیەك لەڕێگای زانست و خوێندنەوە سەرکەوتوونەبوون و ئەم هۆیەش وای لێکردوون ژیانیان بەرەوهەڵدێربەرن و زۆربەی ژیانیان لەزیندان و دادگا و پارەدان و کێشەو گرفت و سەرێشەدا بەسەر بەرن.. لێرەدا چەند لایەنێکی جیاواز دێنە ئاراوە کە دەمەوێ باسیان لێوە بکەم.. هەموو گەنجێکی کورد کە

لـەوولاٌتی خـۆی چـەند دیمـەنێکی ڕووت و بـەرەڵای و ئـازادی و کـراوەی لـەم ڕووەوەلەسەر شاشەی کەناڵەکانەوە دەبینێ یا لەگۆڤارو ڕۆژنامەکانـدا دەیـان بـینێ بـەڕێگای چـەند وێنەیەکـەوە کـە هـاوڕێکی لـەوولاٌتێك لەوهەندەرانەیـە لـەڕێگای سوتفەوە وێنەیەکی بەخێر و بەیارمەتی و پاڕانەوە لەگەڵ کچێکی بیانی گرتـووە وا لـەو گەنجانـەدەکات کـە هەسـت بکـەن کـە ئـەو خەڵکـە شـەوانە یـەکی دە ئـافرەت لەباوەشیاندا دەنوون.. ئەمـەش دەبێتـە خـەونی هەنـدێك لـەو گەنجانـەی کـە ئـەوە دەکەنە هیواو ئاوات و مەبەستی ڕوو کردنە هانـدەران . بـەلاٌم کاتێـك دەگەنـە ئـەم وولاٌتانە و دەبینن کە دەنگی دەهۆڵ لەدوورەوە خۆشەو و ئەوان دەبێ لـە دوورەوە سەیر بکەن و بۆیان نیە دەستی لیٚ دەن و ئەو حەزو ئارەزووانەیان بەو شێوەی کـە خەویان پیٚ وە دەدی و لەنێو خەیاڵ و دنیای جوانی خۆیاندا وێنەیان کێـشابوو بـەو شێوەیە دەرنەچوو و ئەو وێنەیە بـەجۆرێك دێتـە بەردەسـتیان بەکۆمـەڵێك گرفـت و کێشەی نامۆ بە کەسایەتی ئەوان کە بەهیچ شـێوەیەك حـسابی بـۆ نـەکرابوو. لەگـەڵ هەندێ لەوانەی کە هەوڵدەدەن لەگەڵ بـوونی هـەموو ئـەو کۆسـپ و تەگەرانـەی کـە دێنـە ڕێگایـان ئـەوان بەپێـچەوانەوە کـار بۆئەوەدەکـەن هەرنـەبێت کـەمێك لەئارەزوەکانیان بەدیبێنن و کەمێك بەو خۆشی و ئارامیەی کە ئەوان دەیبینن و لـەو وولاٌتی خۆماندا لێیان بێبەش بووە پیٚ ی بگات بۆیە ڕەفتارو مامەڵەکردن بـەخێرایی گـۆڕانی بەسـەر دادێـت و لەماوەیـەکی کـورت دا ئـەو کەسـایەتیە دەبێتـە کەسـێکی ئەوروپی ئەگەر بەشێوەیەکی هەڵەو بیٚ بنەما بەلاٌم جل و بەرگ و ڕوخسارو ئاخافتن و بیرکردنـەوەیان گـۆڕانی بەسـەر دا دێـت و وەك گـەنجێکی ئـەوروپی ، ئەگـەر ئـەو کەسە لە وولاٌت خاوەن منداڵ و خێزان بێت ئەوەی بەلای ئـەوەو گرنگـە ئـەو بـژی و ئەوەی دەیەوێ یا ئـەو خەونـەی کـە هەیـەتی بـەدی بـێنێ و پێویـستی بـەم شـێوە ڕەفتارانە هەیە... کەسایەتی واهەبوون خێزان و چەند منداڵی هەبووە بەلاٌم ڕەفتارو هەڵسوکەتی لـە منـداڵێکی ١٤ سـاڵ خـراپ تربـووە.. شـەوڕۆژ لـە دیـسۆکۆ و بـارو

کناپیەکاندا و هەمیشە سەرخۆش و هەر سەعاتەو بەدەست ئافرەتێکەوە بەبێ گوێ دانە هیچ یاسایەك و دواتر ڕاهاتن لەگەڵ مادە بێ هۆشکەرەکان و بەکارهێنانیان.. ئەگەر بەشێوەیەکی ڕاست و دروست لەم وڵاتانە تێبگەین تەنها بۆ خۆیان خۆشە و لەخۆیان دێت لەم شێوە ژیانەدا بژین نەك ئێمەی کەسایەتیەکی نامۆ و هەندێ جاریش وێڵ بمانەوێت لەو دەریایەدا وەك ئەوان بژین ، بێگومان گەلێك گرانەو بەو شێوەیە ئاسانیە نیە کەبیری لێدەکرێتەوە..

٩. چاولێگەری.. یەکێکە لەو خەونانەی کە گەنجی کورد نەك بەتێکڕا بەڵکو چەند بەشێکی بێ مەبەست و هیواو هیچ پێش بینیەکی ئایندەی ڕووی لەم نەهامەتی غوربەتە کردووە و وك کابرایەکی کوێر کەوتۆتە کاروانێك و نازانێت ڕووی لەکوێ ناوە ، ئەوانەش هەندێك هەن کە گەیشتونەتە ئەوروپا و بێ بەرهەم دانیشتون و لە خواردن و خوادنەوەو هەڵسوکەوتی ناشیرین و باسکردنی یەکترو نانەوەی گرفت و سوکایەتی کردن بەکەسایەتی کورد و لەهەمان کاتیش دا لەبواری پەروەردەکردنی منداڵەکانی دا ئەو سەرکەوتنەی بەدەست نەهێناوەو ئەوەی خۆی بۆی نەکراوە و منداڵەکانیشی بەهەمان گرفت دەتلێنەوە .

١٠. خۆدروست کردن و پتەو کردنی باری ئابوری کە دەتوانرێ بەخاڵی سەرەکی بژمێردرێت بۆ هۆکاری هاتنەدەرەوەی کەسایەتی کورد کە ئەم خاڵەم لەبەشی هۆکارەکاندا بەدرێژی باس کردووە.. کارکردن و کۆکردنەوەی پارەو خۆپێکەوەنان و ئەوەی کە لەکوردستان و عێراق بەدەست نایەت لێرە ئەگەر ویست هەبێت و وەك هیوایەك لەبەرنامەدا بێت دەکرێ بەدەست بێت تەنها کەمێك ماندوو بوون و کارکردنە.. بەومەبەستەی کە گوزەران و ژیان بۆ خۆی و ماڵ و منداڵی بگۆڕێت و ئایندەیەکی باش وڕوناك بەرقەرار بکات.. لێرەدا کۆمەڵێك لایەنی جیاواز دێنە ئاراوە ئەویش لەچۆنیەتی پەیداکردنی پارە و یەکێکە لەو خاڵە گرنگانەی کە

پێویستە بزانرێ چەند ڕێگای جۆراو جۆر هەیە بۆ پەیداکردنی پارەو هەموو کەسێك ئەو ڕێگایانە ناتوانێ تاقی بکاتەوە..

بەڵام ئەوەش دەکرێ لەبڕگەی تایبەت بەخۆی لێوەی بدوێن ئەمانە بەشێوەیەکی گشتی هەندێك لەو خەون و ئارەزوانەی کەسایەتی کورد بن کە دەکرێ زیاتر و بەشێوەیەکی ووردەکارییانە زیاتر لەناوەڕۆکی خاڵەکاندا بدوێن بەڵام ئەوەی گرنگ بێت ئەو خاڵە سەرەکیانەمان دەست نیشان کردوون کە ئێستا جێ ی سەرنجن و پێویستن لێوەیان بدوێن و پاشان هەندێکیان پێش تر باسیان لێوەکراون و لەبڕەگەکانی پێشتردا لێکۆڵینەوەمان لەسەر کردون و هەندێکیان لەمەو دوا لێوەیان دەکۆڵینەوە..

ئەوەشمان لەیاد نەچێ بەهەر شێوەو جۆرێك بێت ئێمەی پەنابەر کوردین و هەمیشە کوردایەتی لەناخماندا بڕەو دەسێنێت و هەستی نەتەوایەتی و قوڵبوونەوە لەم لایەنەوە بەرەو زیادبون دەچێت و هەمیشە لەناخماندا دەبزوێ و ئەگەر نەتوانرێ جێ دەستمان بەشێوەیەکی گشتی و بەربڵاو دیار بخەینە ڕوو بەڵام لەئاستی بوونی خۆمان و خێزان و کەس و کارماندا هەرنەبێ توانراوە کارێك بکرێت و چەند بەشێکی ئەو خەونانەمان بەدی هێنابن کە سوودمەندبوون و لەخزمەت کەسایەتی خۆماندا بون.

بێ گومان هەن ڕۆژگارێك خەویان بەوە دیووە کە ببن بەخاوەن خانووی سەربەخۆ یا خاوەن خێزان و منداڵ و پارەو سەیارەو پێکەوەنانی ژیانێك تاڕادەیەك ئاسوودەو کامەران.. کەواتە بەدیهێنانی ئامانج و هیواکان لەهەر ووڵاتێك بێت کارێکی باشە.. بۆ نمونەش لەم ووڵاتانەدا ئەگەر لەشارێك دا بکەویتە پرسیارکردن بۆ دۆزینەوەی ئەدرەسێك ڕەنگە زۆر ماندووبیت و بەزەحمەت کەسێکت دەست بکەوێت ڕێنمایت بکات.. ئەگەر بپرسیت بۆ..؟

ئەوەی تۆ دەیبینیت لە قەڵەباڵغی و سەرقاڵی لەو شارانەدا لە ١٠٪ ی بۆ لە ٢٠٪ ی ئەو خەڵکە هی ئەو شارەیە و ئەوی تری یا بیانیە و یا خەڵکی شارێکی ترە هاتووە بۆ کارکردن لەو شارە یان بەسەر دان لەشارێکی ترەوە بۆ گەڕان و شتو مەك کڕین هاتووە.. نمونەی ئەڵمانیا بەلایانەوە گرنگ نیە لەم سەری وولات بۆ ئەو سەری وولات هەمووی ئەڵمانیا یەو ئەوان کاردەکەن و خزمەت بەوولاتی خۆیان دەکەن و هەموو لایەك بەشاری خۆیانی دەزانن و فکری ناوچەگەری بەلایانەوە نیە. ئەم بیروڕایە لەولاتی ئێمەدا کەمێك گرانە شارێك بۆ شارێك هەست بەوەدەکەین بێگانەین و هەست بەغەریبی دەکەین و بەقورسی کارەکان دەکەین.. لەوانە لەنەویستی خۆمانەوە ئەم هەستە دەکەین چونکە لای خۆمان قبوڵی ئەوە ناکەین لەشاری خۆمان دەردەچین و لەشارێکی تر کاربکەین کەواتە گەڕان بەدوای خەون و هیواو ئارەزووەکاندا کارێکی خراپ نیە و هەنگاوێکە دەبێ گەنجانی پێ هانبدەین.. بەڵام جۆری ئەو ڕێگا و هەنگاوانە چۆن دەبێ و چۆن بن.. ئەوە بابەتێکی ترەو دەبێ لەلایەکی ترەوە توێژینەوەی و لێکۆڵینەوەی لەسەربکرێت..

چیرۆکی سەفەرێك بۆ هەندەران

چیرۆکی سەفەرێك بۆ هەندەران بەدەیان هەزار شێوەو بەجۆرەها ئێش وئازارو چەرمەسەری و جۆرەها مەینەتی و لێقەومان و ڕسوابوون و بێ پارەیی و برسیەتی و سەرماو سوکایەتی پێکردن وگرتن و لێدان و زۆرجار مەترسی لەسەر ژیان و سەدان کەسیش لەو ڕێگایانەدا گیانیان لەدەستدا و لە نێو ئاوی ئیجەوە دەریای ناوەڕاست تەنانەت لاشەکانیشیان نەدۆزرانە وە ، کاتێك ئەم شێوە بەرسەرهاتانە دەبیستین و دەیان گێڕینەوە بۆخۆیان داستانێکی تەواون کە دەتوانرێ جۆرەها شێوە فلمی سینەماییان لەسەر دروست بکرێت و بخرێنە کەلتۆری ئەو یادگاریانەوە

کە نەوەکانی داهاتوو ئەوانەی کە ئەم شێوە ژیانە و ئەو جۆرە هەوڵدانە بۆ کەمێك ئارامی و ئاسوودەی نابینەوە ، تابزانن ئەوانەی پێش ئەوان جۆن ژیاون..؟ چۆن سەردەمانی گەنجیەتیان بەسەربردووە..؟ چۆن ڕووبەڕووی گرفتەکان بوونەتەوە... ؟ چۆن توانیویانە بەسەروی ئەو هەموو کۆسپانەوە ژیان بۆ خۆیان ئارام ڕاگرن و لەپەناشیا وولاتیان بیرنەچێتەوە . زمان و کەلتورو داب و نەریت وەك خۆی بمێنێتەوە تا ئەوانەی دوای ئێمەیان لەسەر دروستبن . لێرەدا یەکێك لەو چیرۆکە مەینەتیڕوویەی کە چەندین کەس نمایش و نواندنی سەرەکیان تێیدا هەیە لەگەڵ ئەوەی شێوە ژیان بەتێکڕا لەو شێوێنانەی کە کورد وەك ڕێبوارێك پێیدا تێپەڕیوە باسیان لێوە دەکات ، ئەمە یەکێکە لەوانەی کە بەهەزارەها شێوازی لەم داستانە و خراپترو تراژیدیاتر هەن و ئەوانیش ڕۆژگارێك دێت خاوەنەکانیان لە دەفتەری یادگاریەکان دەیان هێننە دەرێ و پێش کەش بە خوێنەرانیان دەکەن . وەك ووتم ئەمە چیرۆکی کەسێکە و بەڕاستی ڕووی داوە و ئەو ناوانەش کە دەنووسرێن لەگەڵ ئەوەی بەتەواوی ئاماژەیان پێنادرێت بەلاّم ئەوانیش ڕاستن....

دوای ڕاپەڕین و ئازادبوونی کوردستان و ئەو سەربەخۆییەی کورد بەشێوەیەك ئارامی بەخشیە هەموو کە سێك کە بەو ئومێدەی کورد لەسایەی ئازادی و دەربازبوون لە ڕژێمی سەدام دەتوانرێ ئەوەی پێشتر لێیان بێ بەری بووین ئەمڕۆ خۆمان بەدەستی خۆمان بەدەستیان بێنین و وولاّت سەرلەنوێ ئاوەدان بکەینەوە هێندەی نەبرد لەژیانی فرە چەکیەوە بۆ ژیانی یاسا و هەڵبژاردن و پەیڕەوکردنی پرۆسەی دیموکراتیانە بەجۆرێك ئەم پرۆژەیە لەلایەك خەڵکی دڵخۆش دەکرد و لەلایەکی ترەوە خەڵکانێك هەبوون بڕوایان نەبوو و نائومێدی و ڕەشبینی لەو دۆخەیان بەدیدەکر و لەگەڵ ئەوەش دا هەوای چوونە دەرەوە لێیدابوون و ئەوەی هەبوو ئەوەی دەکراو دەنگ و باسی هەبوو بەلایانەوە گرنگ نەبوو. گرنگ ترین هۆکاریش ئەوە بوو ئەوانەی کە پێش ڕاپەڕین و سالاّنی ٧٠ و ٨٠ تاکان لەدەرەوەی

وولأت دەژیــان دوای ئــازادی كوردســتان گەڕانــەوە بــۆ دیــتنی كــەس و كاریــان ، بەتایبــەت دوای ئــەو كــۆڕە چــوار ملیۆنیــەی كــورد . لەگــەڵ بڵاوبوونــەوەی پــارەی ئەوروپا و هەڵسوكەوتی ئەوروپی و باس كردنی ژیانی ئەوروپا و وولأتــانی دی فكـرو بـیرو بەرنامـە گـۆڕا ، ئەمـەش لـەو ڕوانگەیـەوە بـوو كـە پلانـی سیاسـی و ئەوانـەی دەسەلأتی ئەو وولأتەیان لەدەست بوو هیچ كات ئەمەیان بەگرفت و كێشە نەدەبینی و بەلاشیانەوە گرنگ نەبوو ، بۆیە هیچ زەمینەیەكی ئەوتۆی لەبار نەبوو كە هیوایەك ببەخشێ تـا گـەنجی كـورد بـیر لـەدەرەوەی وولأت نەكاتـەوە ، ڕەنگـە ئـەم شـێوە بیركردنەوانـە لەهــەموو دونیــادا هــەن بــەلأم نــەك بەشــێوەی كــۆچ . تەنانــەت لــەم وولأتانەش دا خەڵكانێك هەن بیر لەوە دەكەنەوە بۆ وولأتانی تـر بـڕۆن بـە كۆمـەڵێك مەبەست لەوانە كاركردن یان خوێندن و زۆر شتی دی واتە مەبەستێك هەیـە . بـەلأم ئێمەی كورد كە بڕیاری هەندەرانمان دا نەمان دەزانی بۆ كوێ و ئەو قەدەرە چی بۆ ئامادەی كردووین و چیش دێتە ڕێگامان ، بۆیە پـشت بـەخۆا پاسـۆرتێكی تـەزویر و گۆڕین وێنەو هەندێ جاریش ناو گرنگ نەبوو ئەگەر ئەو ناوە پیاو بێت یـان ئـافرەت ئەوەی گرنگە تەزكیەیەك و وەرگرتنی سەرەیەك بەواستە یان بـەپارە یـان وەسـتان تاســەرەیان بێــت.. كــات و شــێوە و شــێوین هەمیــشە لەگۆڕانــدابوون واتــە بــەپێی دۆخەكان زیـادو كـەمی لـە كۆچـبەران دەگـۆڕا ئەوەنـدی بەرچـاو بێـت و زیـاتر ئـەو ڕێژەیە لەبەرزبوونەوەدا بووبێت ئەو كاتانەبوو كە شەڕی برا كوژی دەستی پـێ كـرد و پێوەرەكــانی كەســایەتی كــورد و ئــەو پــلان و بەرنامــە ئایندەییانــەی ڕویــان لــە نائومێدی و شكست هێنان و تیاچوون نزیك دەبوونەوە بەجۆرێك ئـەوەی ئاینـدەبوو بەدی نەدەكرا ئەوەی هەبوو تەنها شەڕ و كوشتن و چەك هەڵگرتن بوو دژی یـەكتری ، خۆشاردنەوە و لەڕێگای قاچاخەوە لەم شار بۆ ئەو شار سـەیارەكانی بزوتنــەوە و لایەنەكانی تر بـۆ ئـەم مەبەسـتە بـەكاربهێنرێن وەك لـە وولأتێكـی دووژمـن دابیـت و ئەوانەی خۆتیان لێدەشاریتەوە كورد نەبن یان ئێمە كورد نەبین ، بەهەرحاڵ ئەگـەر

باس لەسەر ئەو گرفت و هۆكارانەبكەین زۆر لەوە زیاتر هەڵدەگرێ كە ئێمە لێرەدا باسیان لەسەربكەین و لەچەند ووتارێكی پێشتردا بەدوورو درێژی لەم بارەیە بەچەند زنجیرەیەك ووتارم بڵاوكردوونەتەوە ، بۆیە لێرەدا دێمەوە سەر مەبەستی سەرەكی باسەكەمان و لەوێوە دەست پێدەكەم كە لە ناوەڕاستی ساڵی ١٩٩٤ وە بۆ ١٩٩٥ و دواتر ئەم شێوە لێشاوە كۆچە دەستی پێكرد و پاڵەوانی داستانەكەمان لێرەوە بەم شێوەیەدەست پێدەكات و دەڵێت :

كاتێك بڕیارم دا كوردستان بەجێ بێڵم و ڕوو لەهەندەران بكەم لەگەڵ ئەوەی بڕیارێكی ئاسان نەبوو و لە دوای زیاتر لەچەند مانگێك ئەوسا بڕیاری كۆتایم وەرگرت و پاشگەزبوونەوەی بۆ نەبوو هەرچەندە لە نێو خێزانەكەماندا دەنگی ناڕەزایی و ڕازی نەبوون بەرزبوە وە بەڵام وەك ووتم پاشگەزبوونەوە لەو بڕیارە نەبوو بەو هۆیەشەوە چەند مانگێكی تر دواكەوتم كە دەبوو دەرچم منیش وەك هەموو كەسێك بەدوای ژیانی خۆیدا بگەڕێ و ئەو جێگایەی كە پێی خۆشە تێدا نیشتەجێ بێت و ئارام بژی هەر نەبێت خۆی وەك كەسایەتیەك بدۆزێتەوە ، بێگومان ئەو كاتانە هەندەران دنیایەكی جوان و خەوناوی بوو خەیاڵی پێوە لێ ئەدرا كە بێ ماندووبوون وكاركردن و هیلاكی ئەوەی دەتەوێ بۆت دێتە بەردەست و ئەو خەونەبووكە زۆر لاوانی كورد خەویان پێوە دەبینی . تا ئەو شەوەی دەبووە دواشەو كەس و كارو هاوڕێیان هاتبوونە لامان بۆ خواحافیزی كردن لێم هەستم بەهیچ نەدەكرد و كارەكەم بەلاوە ئاسان بوو، كاتێك بەرەبەیان هەموو هەستان ئەوەی شەو باسی لەسەر كراو ئەوەی چەند ڕۆژە پلانی بۆ داڕێژم وادەبێتە ڕاستی و ئێستا دوا كاتە بۆخواحافیزی ڕاستەقینە و گەڕانەوەی بۆ نیە ئەو كات كۆمەڵێك هەستی سەیر بەمێشكمدا داهات و كاتێك سەیری باوك و دایك و خوشك و برا لەبەرامبەر ئەمری واقع داین و گریان و ترس و غەم و دووری و سەفەرێكی بێ ئاكام و نادیار لەنێو چەوانیان دەم خوێندەوە داوایان دەكرد سەفەرنەكەم و بگەڕێمەوە ،

بەلأم ئەوە بڕیارێکی کۆتایی بوو تەنانەك هەندێ جار دڕایەتی فکری خۆشمی دەکرد ، ئەمە ئەوە ناگەیێنی کە بێ ئاگابم لەوەی کە ئـەم شـێوە سـەفەرانە ئاسـان نـین و پـڕن لـە ناخۆشـی و سـەختی و دواتـرین ئـەنجام و دوائاکامیـان دیـار نیـە، ڕاسـتە بەهیوایەك هەنگاو دەنرێ بەلأم مەرج نیە بپێکرێ و ئەنجامی هەبێت . دوای ئـەوەی کە لەڕێگای ئێرانەوە لەگەڵ (ئەمینی) برادەرم و خزمێکی ئێرانیمـان چـووینە کـانی دینـارو شـەوێك لـەوێ ماینـەوە و لـەوێوە بـۆ پەیوەندیـەکانی مـەریوان و ئـەوەی پێویست بوو لەبەڵگەی پەڕینەوەلەگەڵ ئەوەشدا لەوێش شەوێك ماینەوە تا کارەکان تەواو بوون و پاشان بۆ نەغەدە بەمەبەستی پەڕینەوە لە مەرزی حاجی ئۆمەرانەوە و شەوێکیش لەنەغەدە ماینەوە و بۆ ڕۆژی دوای بەبێ کێشە پەڕینەوە ، ئەمە تـەنها لەبەر ئەوەی نەمان دەتوانی لەسلێمانیەوە بڕۆین و بەم هۆیەوە چـوار ڕۆژی خایانـد کـە ئەگـەر وانەبوایـە هـەمووی چـەند سـەعاتێك ڕێگـابوو دەگەیـشتینە هـەولێرو لەوێشەوە بۆ دهۆك بەلأم قاجاغ بوونمان وەك تلیـاك ئـەو ڕێگایـەی پێنـەداین و ئـەو چەند ڕۆژەشمان چوونە سەر ئەو ڕۆژانەی کە بەڕێگاوە لە تورکیاوە بۆ یۆنان دەمان بـڕین . لـەمانگی ٧ی ١٩٩٥ وە ئـەم کاروانـە دەسـتی پێکـرد و لـە ٣٠ی ٨ ی ١٩٩٥ لەمەرزی ئیبراهیم خەلیل پەڕینـەوە کـە خزمێکـی خـۆمم بـەناوی (س..) م لەگـەڵ بوو، دوای ئەوەی لەسلۆپی بلیتی پاسێکمان بڕی و چەند خێزانێکی کوردمان لەگەڵ بوون لەوانە خێزانێکی بچوك کە پیاوەکە دکتۆر بوو لە گەڵ خێزانەکەی و منـداڵێکی بچوك ئەو مـاوەی ٢٤ سـەعاتەی تـا ئەسـتەمبوڵ بوونـە هاوڕێمـان و دواتـر هەریـەك بەڕێگای خۆی چوونکە ئەوان دەیان ویست لەڕێگای لوبنان یان لیبیاوە سەفەربکەن ئێمـەش بـەرەو مـاڵی جـەنابی شـێخ عوسمـانی بیـارە دەچـووین کـە خانەقایـەکی گەورەی هەبوو ئەو کوردانەی بێ جێگاو ڕێگا بوون یـان ئـەو خێزانانـەی لـە تورکیـا دەمانەوە دەچوونە ئەوێ و لەوێش ڕێزوو ئیحترام و پێشوازیان لێدەکرا و خـەوتن و نووستن هەبوو تا کاتی دەرچوون دەهـات . ئـەو کاتـەی ئێمـە گەیـشتین سـەرەتای

مانگی ٩ بوو سنوورەکانی نێوان تورکیاو یۆنان چاودێری زۆریان لەسەر بوو زیاتر لەمانگێك بوو هیچ وەجبەیەك دەرنەدەچوو ئەوەی دەچوو پێش ئەوەی بگەنە سەرسنوورەکان دەگیران یان لەسەر سنوورو لەکاتی پەڕینەوە لەئاو دەگیران . بەم شێوەیە ئێمە لەگەڵ هیچ قاچاخ چیەك رێك نەکەوتین و تەنها بیرمان دەکردەوە چی بکەین و چۆن کارەکانمان رێك بخەین و لەگەڵ کێ بچین... ؟

خزمێکی (س...) کەماڵیان لە ئەستەمبول بوو لە (بیوك چەکمەچە) هەندێك جار سەردانمان دەکردن ، ئەوانیش خێزانێکی گەورەبوون کە چەند کچ و کوڕیان هەبوو و سەفەری ئەوروپایان کردبوو دایکیان و زاوایەکیان و دوو کچیان و کوڕێکیان لەوێ مابوون و ئەوانیش چاوەڕوانی کاروباری موعامەلاتیان دەکرد و لەلایەکی ترەوە هەوڵی ئەوەشیان دەدا بەشێوەی تریش دەرچن و شارەزای تەواویان هەبوو چونکە ماوەیەکی زۆربوو لەوێ بوون منداڵەکانیان کاریان دەکرد و تارادەیەکیش فێری تورکیش بووبوون . پاش ماوەیەك زاوایەکیان لە ئەسینا گەڕایەوە و تەنها یەکجار لەو رێگایەی دابوو و بۆخۆشی لەنیوەی رێگادا بەهیلاك کەوتبوو و لەوێوە سواری سەیارەبوو بوو گەیشتوبووە ئەسینا ، لەوێدا ئێمە ئەو ماوەی کە سەیرمان دەکرد هەموو ئەو قاچاخچیانەی کە هەبوون جێگای سیقەنەبوون و زۆریان تەنها قۆڵ بڕین بوو بۆیە ئەو بەقسەی خۆی گەڕابوەوە بۆ ئەوەی دوو هاوڕی خۆی کە ئەوانیش دەربازبکات و پاشان برای خێزانەکەی (ئا...) و ئەو دووبرادەرەی خۆی کە هەردووکیان لەتەمەندابوون و پاشانیش (ل...) قاچاخچیەکەمان بوو نەفەری هەزار دۆلاری دەبرد ، بەڵام بۆ ئێمە ٥٠٠ دۆلار و ئەو نەفەرانەش کەلەگەڵی بوو بەخۆیوو یاریدەرەکەی ٩ نەفەربووین لەگەڵ ئەوەی ئەو وەجبانەی تر بیست بۆ سی نەفەردەبوون و هەمووکێشەی ئەوەیان هەبوو کە ناتوانن بپەڕنەوە ئەو بەری ئاو .

دوو رۆژ پێش دەرچوون کەوتینە شت و مەك کڕین وەك خواردن بۆ ماوەی ١٠ رۆژ و لەگەڵ ئەوەی کە کڕیبوومان لەماڵی شێخیش ئەوەندەی تریان داینێ و پاشان جل

وبەرگ و پێڵاو ئامادەکرا بۆ دابەزین ، چونکە بەهۆی ئەو ڕێگاو بانەوە کە ماوەیەکی زۆر بەپێ دەبڕیت و جل و بەرگ پیس دەبێت بۆیە دەبێ هەریەك جل و بەرگی تازەی پێ بێت .

سەرەتای مانگی ١٠ی ساڵی ١٩٩٥ بوو سەعات ٢ی پاش نیوەڕۆ لەماڵی شێخ سواری سەیارەیەکی سپی بووین کە لەڕێگای ئەدرنەوە چووین بۆ ماوەی چوار سەعات ئەوسا گەیشتینە جێگایەك کە نزیك بوو لەسنوورەوە و هەموو ئەو نەفەرانەش ٧ کەسین و دوو قاچاخچی، ئەو ڕێگایە زۆر باش بوو ئاوی دروست کراوی نەبوو وەك شوێنەکانی تر کە هەموو وەجبەکانی تر گیریان بەدەست ئەو ئاوە دروستکراوانەوە خواردبوو ، بەڵام ئێمە شتی وامان نەدی و نزیك شەشی ئێوارە بوو لەسەر ئاوی گەورەبووین ، ئەم ڕێگایە زۆر بەدەگمەن کوردەکان دەیان زانی و زیاتر ڕێگای ئێرانیەکان بوو ، بەهۆی هەندێ گرفتی بەلەم و ئالۆسکانی حەبل و چەند وردە کێشەیەکی تر کە لەو شێوە شەوانەدا هەمیشە دروست دەبن لەوانە ترس و پەلەکردن و شێوان و پەلەپروزێ لەکارەکاندا هەمیشە دواکەوتن دروست دەبێت . مانەوە لەوێ بەهەموو حاڵێك ترسناکەو دەبێ ئەو پەڕینەوەیە ئەنجام بدرێت و پاشانیش لەو بەر کەدەبێتە بەری یۆنان بە هەمان شێوە دەبێ ماوەیەکی باش بەپێ ڕێگا ببڕێت و پاشان لەجێگایەکی باشدا بڕیاری مانەوە بدرێت . بۆ سەعات دوانزەی شەو هەموومان پەڕینەوە و بەبێ وەستان دەست کرا بەڕۆشتن و سەرەڕای ئەوەی کە درەنگ پەڕینەوە بەڵام ماوەیەکی باش ڕێگامان کرد و خۆمان گەیاندە جێگای حەوانەوە و ئەو ڕۆژە لەو دارستانە و لەبن دڕکو دەوەندا خۆمان شاردەوە بەبێ جووڵان و دەنگ بەرزکردنەوە و هەموو کارێك دەبێ بەوریایی و ترسەوە ئەنجام بدرێت و پاشان دەمەو ئێوارەو لەگەڵ وورده تاریکی دەستمان کرد بەڕۆیشتن ئەمە یەکەم شەوی ڕاستە ڕۆشتن بوو کە زۆر گرفت هاتە ڕێمان لەوانە سەگێکی زۆرمان لێپەیدابوون و هەندێ گرفتیان بۆ دروست کردین و

زۆر بەگران خۆمان لێیـان ڕزگـارکرد و ئـەم شـەوەش بەسـەلامەتی خۆمـان گەیانـدە جێگای حەوانەوەی دووەم ، کەچیاکانی نێوان (ڤێرێ) و (ئەلکسەندەرپولی) بـوو، ئـەو ڕۆژە دووجـار شـوانی ئـەو ناوچـەیە هاتـە سـەرمان و جـاری یەکـەم تـەنها قاچاخێیەکەیان دی و بەلاّم جاری دووەم هەموومانی دی و دوای قسەکردن لەگـەڵی کەسـێکی بـاش بـوو و دەسـتی کـرد بـەڕێگا نیـشان دانمـان ، بەشـێوەیەکی گـشتی خـەڵکی ئـەو ناوچـانە ئەگـەر شـوان بـن یـان خـەڵکی ئاسـایی چاویان بەشـتێکی وابکەوتایـە یەکـسەر ئاگـاداری پۆلیـسیان دەکـرد ئەمـە دیاردەیـەکی زۆر بـەربلاّوی خـەڵکانی ئـەو ناوچـەیەبوو ، دوای ئـەو هـەموو گێرمەوکێـشەیە و بـەهاتنی ئێـوارە دەستمان کـردەوە بـە ڕۆشـتن و ئـەوەی لەوێـدا بڕیـاربوو دەبـوو ئەوشـەوە بگەینـە شوێنێك پێیان دەووت نەفەقی دوو و لەگـەڵ ئـەوەش دا ڕێگـای ئـەم شـەوە کـەمێك گرانە و ترسی تێدایە چونکە زۆربەی کات بەناو شارو و دێهات و ئـەو شـوێنانەن کـە خەڵکیان لەسەرە و پێویستیشە کەمێك خێرای هەبێت تابگەینـە ئـەو شـوێنە دیـاری کراوە و ماوەیەکی زۆر ڕێگامان بری و گەیشتینە دەوروبەری ئەلکسەندەرپولی بەلاّم ئەو دوو نەفەرەی کە ناسیاوی (ل... زەڕەنگەڕ) بووکـە دەکاتـە قاچاخـچیەکەمان ، بەتەمەن بوون بەناوی (ج..) و (خ..) زۆر هیلاك کەوتن و (ج..) بوورایەوە و توانـای ڕێگای بـەهیچ شـێوەیەك نـەما و ئـەوی تریـان بەتـەواوی هێـزی لێبڕابـوو و لەپـشتی شاری ئەلکسەندەرپولی یەوە دانیـشتن و کەوتنـە موناقەشـەی ئـەوەی چـی بکـەین ڕاوەستین یان بڕۆین..؟ دوای ماوەیەك بڕیاری ئەوەدرا کە ئەوشەوە لێرە بمێنینەوە و بەیانی (ل..) ئەو دووپیاوە هەرچـۆن بێـت ڕەوانـەیان بکـات بـەپاس لەشـارەوە و دوای ئێوارە ئێمە دەست بەڕۆشتن بکەینەوە ، چونکە ئەو شارە زۆر خەتـەربوو کـە دەرچـوونی تێیـدا نـەبوو لەبـەر ئـەوەی چـەند سـالاّنی پێـشوو لـەوێوە زۆر خـەڵك دەرچوون ئەو ڕێگایە ئاشکرابوو و پاشانیش جێگای حەوانەوەکەی ئـەویش ترسـناك بوو کەس تێیدا نەدەحەوایـەوە بـەلاّم ئێمـە چـارمان نـەبوو دەبـوو ئـەو کارەبکـەین

لەبەر ئەو دوو پیاوە ، نەدەکرا بەجێیان بهێڵین ، هەرچۆن بوو لەو شوێنەی لێی دانیشتبووین خۆمان گەیاندە جێگای حەوانەوە بەڵام ئەو شوێنە وادیاربوو کە خەڵکی زۆر لێی مابوونەوەو دواتریش ئەوەمان زانی کە ئەو شوێنە زۆر کەشف بووە. بەیانی (ل.. زەرەنگەر) ئەو دوو نەفەرەی برد بەمەبەستی دەرکردنیان و دوای چەند سەعاتێك بە گۆرانی ووتنەوە گەڕایەوە لامان و دڵی زۆرخۆش بوو ووتی : یەڵا (س..) و (ئا..) خۆتان بگۆڕن و دوای ئەوانیش من و (ع..) ئەوانیش بەڕێ دەکەم و شار هێمنەو مەحەتە زۆر ئارامە و هیچ لەئارادا نیە ، ئەوانی برد . ئەو جێگایەی ئێمەی لێبووین بریتی بوو لەدۆڵێك و هەمووی درەختی دڕکاوی کە چاو چاوی نەدەبنی بەشێوەیەکی وا چڕبوو، ئاوی لێنەبوو و ئێمەش ئاومان لێبڕا و لەو کاتەدا بوو کە دوو نەفەری دووەم خۆیان دەگۆڕی یاریدەدەری قاچاخچیەکەمان چوو ئاومان بۆبێنێ تا ئێمەش خۆمان ئامادەبکەین ، بەڵام سێ چارەکی نەبرد دوای گەڕانەوەی جێگر کە ئاوەکەی بۆ هێنابن ، ئەوەنەمان زانی پۆلیس لەهەر چوار لاوە هەڵیان کوتایەسەرمان و هەموو مانیان گرت کە چوار کەس بووین دوای پشکنین و ئەم سەرو ئەوسەر سواری سەیارەیان کردین و بردیانین بۆ سجن لەناو شاری ئەلکسەندەرپولی ، پێش ئەوەی بمان بەن بیرمان لەوە کردەوە کەلەوانەیە ئەو دوانەی پێش ئێمە دەرچوون لەوانەیە بگیرێن بۆیە جل و بەرگە کۆنەکانیان و پێڵاوەکانیانمان لەگەڵ خۆمان برد ، کاتێك چووینە سجن جێگای نەفەرێکی تر نەئەبووەوە ئەوەندە گیراوی تیابوو کە ئەوان دوو وەجبەبوون یەکێکیان وەجبەی (حەمە ..س) و (ئەحمەد عەرەب) ، دوای نیو سەعات ئەو دوو نەفەرەی پێش ئێمە بردنی بۆ ئەوەی سواری پاسیان بکات بەگیراوی فرێیان دانە سجنەوە ، دوای ئەوەی کە سواری پاسەکە بوو بوون گرتبوونیان . ئەو شەوە سەعات ٦ هەموومانیان سواری دووپاس کرد و وەجبەیەکی پاکستانیشیان هێنا لەگەڵمان بۆ سنورداش کردنەوە ، هەموومانیان هێنایەسەر سنور و لەوێ کردیانین بە دیوی

توركیادا ، هەرچەندە ئێمە لەسجن لەگەڵ وەجبەی حەمە رێك كەوتین كە بۆ جارێكی تر لەرێگا بدەیەنەوە لەگەڵ ئەوان ، چونكە قاچاخچیەكەمان دیار نەمابوو، بەمشێوەیە تەسلیم بەتوركیا نابینەوە چونكە ئەوانیش سنورداشی یۆنانیان دەكردینەوە ئەمە دەببوە تۆپ تۆپێن لەنێوان توركیا و یۆنان و زۆر خەڵك ماوەیەكی زۆر لەم شێوە تۆپ تۆپێنەدا ژیاوە .

ئەوەش زیاتر بەپشتی جێگری قاچاخچیەكەمان (ش..) كە بڕوامان وابوو ئەویش شارەزایە، لەگەڵ ئەوەی كە حەمە هیچ ترسی نەبوو لەبەری ئاو دوو بەلەمی هەبوو بۆ دووبارە پەڕینەوە ، لەگەڵ دەست بەرداربوونمان لە دەست پۆلیسی یۆنانی و كەوتینە ئەو شوێنەی كەسی لێنەبوو بەڵام بۆ گەڕانەوە دەبێ جارێكی تر لەئاوبدەینەوە دوای ئەوەی گەیشتینە ئەو جێگایەی كە دەیان ویست ، دوو نەفەر بەمەلە پەڕێنەوە ئەو بەر ئاو ئەو بەلەمە شارراوانەیان هێنایە ئەم بەرەوە ، هەرچەند ئەو شوێنەی كە ئێمەی لێبوو بەری توركیا نەبوو چونكە ئەوبەرو ئەم بەری ئاو یۆنان بوو دوای ئەوەی یۆنانیەكان ئێمەیان لەئاو پەڕانەوە و بەحسابی ئەوان مەجالی بۆ ئێمە تیانەماوە و دەبێ توركەكان بمان گرن بەڵام قاچاخچیەكان دوای تۆزیك وەجبەكەیان دەشارنەوە تا دەنگی كەس نەمێنێ و هەموولایەك واهەست دەكەن تەواو ئەوان دەگەڕێنەوە و ئەمانیش كاری خۆیان دەكەن ، لەم كاتانەدا بوو كە بەلەمەكان هێنرانە ئەم بەرەوە ئەم جارەیان جەیشی سەرسنوری یۆنانی بەسەگەوە هاتە سەرمان و بەپەلە كەوتینە خۆشاردنەوە ، دوای ڕاكردن بەقەراخی ئاوەكەدا و چوینە ناو كۆمەڵێك دركەوە و نەمان ئەزانی چۆن دانیشین و خەویشمان ئەهات و نەئەبوو بجوڵێینەوە چونكە كۆمەڵێكی تر هەبوو كە حەمە لەگەڵیان قسەی كردبوو كە گوایە ئێمە چاوەڕوانی جەندرمەی توركین و دەمانەوێ خۆمان بەدەستەوە بدەین و ئەوانیش بڕوایان كرد و هەستان ڕۆشتن و ئەو كۆمەڵە هەموویان گیران و هەر ئەوەش وای كرد كە یۆنانیەكان جارێكی تر بەدوامانندا

بگەڕێنــەوە ، بۆیــە جێگــای پەڕینــەو ســەد مــەترێك بگوازرایــەوە ئــەو لاوە و پەڕینــەوەش دوای ســەعات ٣ی شەودەســتی پێکـرد چـونکە ئـەو کاتانـە کـەمین هەڵدەستێت.

لەبەر ئەوەی نەفەرەکان زۆر بوون و ئێمـەش هاوکـاری کرابـووین کـە لەگـەڵ ئـەوان بپەڕینەوە و بەم شێوەیە وەستاین تا ئەوان تـەواو بـوون واتـە ئێمـە کەوتینـە دوای ئەوان. پانی ئاوەکەش نزیکەی ١٠٠ مەتر دەبوو ئەو کاتانەش بەهۆی باران بارینـەوە ئاوەکە زۆربوو زۆریش خوڕبوو بەشێوەیەك بەس بەبینینی مرۆڤ ترسی لێدەنیـشت و ئەوەی مەلەوانی زۆر شارەزاو لێهاتوو نەبێت زەحمەتە بپەڕیتەوە و لەهەمان کاتیش دا زۆر قوڵ بوو و ئـەم بـەرو ئەوبـەری ئـاویش دارسـتانێکی زۆر چـڕو قـەراخ ئـاویش هەموو دڕك بوو، ئـەو بەلەمـەی کـە پێـی دەپەڕنـەوە تـەنها بـۆ دوونەفـەر دەبێـت و بەستراوە بەحەبلـەوە و لەهـەردوو بـەری ئاوەکـە گـیراوە نەفـەری تـر ڕای ئەکێـشن ئەگـەر وانـەبێت خـوڕی ئاوەکـە بەلەمەکـە بەنەفەرەکانـەوە ئـەبات. بـەم شـێوەیە کاتێکی زۆرمان پێ چوو و دنیا بەتەواوی ڕوناکی کردو هێشتا لەسـەر ئـاوین و ئێمـە نەپەڕیوینەتەوە و خەریکین هاوکاری ئەوان دەکـەین تاهـەموویان بپەڕەنـەوە و بـەم شـێوە زۆر مانـدوو بـووین، مـن و (س..) و (ش..) و (ئـا..) مـابووین بپەڕینــەوە و چاوەڕوانی ئەوە بووین کە بەلەمەکە لەوبەرەوە بەبـەتاڵی بۆمـان بێتـەوە و ئـەو جـا بتوانین ئێمەش بپەڕینەوە . لەو کاتەدابوو کە بەلەمەکە لەناوەڕاستی ئاوەکـەدابوو و ئێمە ڕامان دەکێـشا بەلـەمێکی مـاتۆڕی یۆنـانی لـەدوورەوە بـە بـەری ئەوانـەی کـە بەڕیبوونەوە بەرەو ئەوان دەهات بەڵام ئێمـەیان نـەدی و لەهـەمان کـات دا مـەجالی ئــەوە نــەما ئێمــە خۆمــان بــشارینەوە و (ش..) ووتــی : بەســە گیرایــن ئێــستە بەئیسراحەت ئەمان بەنە ئەوبەرەوە..

ئـەو برادەرانـەی ئـەو بـەر حـەبلیان نـزم کـردەوە و خۆیـان شـاردەوە و ماتۆڕەکـە نزیکەی ٥٠٠ مەترێك ڕۆشت و وەستا ، ئەوانەی ئەو بەر تەنها (حەمەی قاچاخ چـی و

برادەرێکی (س..) و ئەو برادەرەدەی خۆمـان کـە پـەڕیبووە وە ئـەوانی تـر خۆیـان نەشاردبووەوە و چاوەڕوانی ئێمەیان دەکرد و ئەوان حەبلەکەیان بەدەستەوە بوو تا ڕامان کێشن هەرچۆن بوو بەپەلە هەولی ئەوەمان دا بەلەمەکە بێتەوە لامان و ئەوان لەوبەرەو هاواریان دەکرد خێرا سواربن ، بەڵام چۆن ئەو بەلەمەی لەدوو نەفەر زیاتر هەڵناگرێ و زۆریش ترسناکە چونکە زۆر بچوك بوو بـەڵام چـارنیە دەبـێ بپەڕینـەوە بێ لەوەی ئێمە چواربووین ئـەوە چـوار کۆڵەپشتیـشمان پێبـوو ئـەوانیش تۆزێکیـان لەنەفەرێك دەگەڕایـەوە ، هەرچـۆن بـوو سـیانمان سـوار بـووین و لـە ئـەنجامی ئـەم ڕوداوە (ئا..) فەترەیەك وەستا و حەپەسابوو لەناو ئاوەکەدا لـە قەراخـەوە سـەیری ئەکردین نەی ئەزانی بێت یان بمێنێتەوە ، بەشێوەیەك سەرسام بووبوو نـەدەجوولا ، لەلایـەکیش ناهـەقی نـەبوو نـەی دەزانـی لـەکوێ سـواربێت چـونکە جێگانـەبوو، حەبلیش بەئێمەبوو واتە تەواو کەس لـەم بـەر نـەما سـەری حەبلەکـە بگرێـت ، بـەم شێوەیە دراین بەدەم ئـاوەوە ، کەواتـە ئەگـەر جـێ بمێنێـت ئـەوە کـەس ناتوانێـت بێتەوە ئەم بەر بۆیە من هەتا توانیم هاوارم کردبەسەریا و لەو سەرسامیە بەخەبەرم هێنایەوە و بەپەلە بەناو ئاوەکەدا خۆی گەیاندە لامان و دەستی گرت بەبەلەمەکەوە و دەستمان گرت و ڕامان کێشایە ناو بەلەمەکەوە و نازانم چۆن بەلەمەکە وەرنەگـەڕا و نەکەوتینـە نـاو ئاوەکـەوە لەترسـی یۆنانیـەکان و دووبـارە گرتنـەوەمان هـەموو شـتێکمان لـەبیرکرد کەسیـشمان مەلـەی نـەدەزانی و ئـاو تـا سـەرلێواری بەلەمەکـە هـاتووە بـەدەم ڕۆشـتنی ئاوەکـەوە بەلـەم بـەلاری دەڕوات واتـە تـەوازنی نـەما زۆر لـەبرادەران دوورکەوتینـەوە و وورده وورده نـاو بەلەمەکـە ئـاوی تـێ ئـەهات و وەك ووتم ئەوانەی ئەو بەر تەنها سێ نەفەربوون کە ئێمەیان ڕادەکێـشا و نـەیان ئـەتوانی یەکەم لەبەر ئەوەی ئێمە قوورس بووین و دووەم ئاوەکەش بەلەمەکەی بۆ خۆارەوە دەبرد و زیاتر لەسەد مەتر ئێمە لەخوار ئەوانەوە لەوانەیە سەد مـەتر بـەدەم خـۆش بێت بەڵام لەشەوێکی واداو لەشوێنی بەو شێوەیەدا تەنانەت مەترێکیش زۆرە چونکە

ئەو مەترە ترسی ئەوەی هەیە كۆتای بەژیانت بێنێ . بەلەمەكەمان خۆی دایە قەراخ ئاوەكە و ئێستە دەبێ بگەینەوە لای ئەوان ، هەرچۆن بـوو ئێمـە بەدەسـت وەردان لەئاوەكە و لەلایەن ئەوانەوە ڕاكێشان و پەلاماردانی دڕەكـەكان و ئـەو دارانـەی لـەو پەنایەدابوون تا كەمێك قورسای كەم بكەینەوە و یارمەتی ئـەوان بـدەین كـە بتـوانن بەئاسانتر ڕامان بكێشن لەگەڵ ئەوەی كە دەستمان هەموو برینـدابوو تـا گەیـشتینە لایان. بەڵام خۆشبەختانە ئەو بەلەمە لەبەزم و هەراو هۆریـای ئێمـە بـێ ئاگـابوون و پێیان نەزانین . دوای كە بیرمان دەكردەوە بـۆ خۆشمـان نـەمان دەزانـی و بڕوامـان نەدەكرد كە چۆن پەڕی وینەتەوە . كاتێك بەتـەواوی پەڕینـەوە دونیـاش بەتـەواوی ڕوناك بوو و خۆردەركەوت بەپەلە بەلەمەكەمان شاردەوە و حەبلەكانمان كـۆكردەوە و بەنزیكەی پەنجا مەترێك لەو شوێنەوە چووینە شوێنێكی پوشاوی و دڕكاویەوە تـا بتـوانین خۆمـان بـشارینەوە بـەڵام چـۆن خۆشـاردنەوەیەك ئـەبێ تـائێوارە هـەموو بخەوین بەبێ هەستانەوە و قسە كردن و تـەنها نیوەڕۆكـەی كۆمـەڵ كۆمـەڵ نانمـان خواردو خەوتینەوە چـونكە دووسـێ بنكـەی سـەربازی یۆنـانی لێمـان نزیـك بـوون ، كەواتە ئەو ڕۆژە لەسەر ئاوی گەورە ماینەوە تا ئێوارەكەی كە دنیـا تـاریكی كـرد و ئەوسا دووبارە كەوتینەوە ڕێ .

ئەو شەوە خۆمان گەیاندە شوێنی دیاری كراوی حەوانەوە و ئەوشەوە ماینەوە و بـۆ شەوی دواتر كەوتینەوە ڕێ و لە دەوروبەری ئەلكسەندەرپولی وەك پێشتر ئاماژەم پێدابوو ئەو ناوچەیە ترسناك بوو بۆیە بڕیاری ئەوە درا كە ئێمە لێیـان جیابینـەوە و شوێنێك دیاری كرا لەوێ یەك بگرینەوە ئەویش لەبەر ئەوەی كـە ژمـارەی وەجبەكـە زۆر بـوو ، ئێمـە پـێش ئـەوان دەرچـووین و ئـەوبرادەرەی كـە خـۆی بـەجێگری قاچاخچیەكەمان دادەنا پێشمان كەوتوو گەیشتینە شوێنێكی شـاخاوی و لەبـەردەم مانـدا چـەند سـكەیەكی شـەمەندەفەر هـەبوون ، ووتـی : ئێـرە ئـەو شـوێنەیە كـە لەسەری ڕێككەوتووین و دەبێ چاوەڕوانی ئەوان بكەین..

دوای حەوانەوە ئەو خەوت.. کاتێك گوێمان لەدەنگی خەڵك بوو پێمـان ووت هەسـتە ئەوە هاتن بابچین بۆلایان یان بانگیان بکەین ووتی : نا وازیـان لێبێـنن ئـەوە ئـەوان نین چونکە من ئەزانم ئەوان بەم ڕێگایەدا یەن .

دووبارە خەوتەوە و کاتێك خەبەرمان بووەوە بەیانی بـوو نەوەجبـەی حەمـە هـات و نەئێمەش جووڵاین ناچارماینەوە تا دووبارە ئێوارە ، بەوحسابەی کە گرنگ نیە ئەو شارەزایە و لە نەفەقی دوو یەك دەگرینەوە و دەمەو ئێوارە هەستاین بەرەو نەفەقی دوو.. ئـەو شـەوە بـەنیازی نەفـەقی دوو بەتـەواوی ڕێگامـان لـێ وون بـوو کەوتینـە ناوچـەیەکی شـاخاوی و سـەخت ، هـەمووی دارسـتان و دڕك و چـڕی لـەوەدا نـەبوو هەموو دەست ودەم و چاومان بریندارببوو بوو چاو چاوی نـەدەبینی و بـەو بڕوایـەوە ئەو شێوێنانە بۆ یەکەم جاربوو مرۆڤ پێیدا بڕوات ، ئەو شەوە لەسەختی ڕێگاکە مـن قاچم وەرگەڕاو کەوتە ئازارێکی زۆرەوە نەم دەتوانی بڕۆم بـەڵام بـە ناچـاری دەبـوو بڕۆین ، ئەو شەوە دوای نۆسەعات ڕۆشتن نەگەیشتینە شـوێنێك کـە بـزانین کوێیـە، دارستانێك بـوو پیـاو سـەری لێدەرنەئـەکرد، ئـەو شـێوە دارسـتانانەی کـە لەفلیمـە ئەمریکیەکاندا دەمان بینین هـیچ نـەبوون لەچـاویا ، بـەیانی کـە ڕۆژی کـردەوە لـەو دارستانە ماینەوە و بۆشەوەکەی دەستمان کردەوە بەڕۆشـتن بـەبێ ئـەوەی ڕێگـای خۆمان بزانین ، چادەیەکمان گرتبوو بۆ خۆشمان نەمان دەزانی بۆ کوێمان دەبـات ، زۆر جار بیرمان لەوە دەکردەوە کە لەوانەیە ئێستا شـێرێك یـان گیانـدارێکی دڕنـدە بۆمان بێت ، ناچار دارمان بەدەستەوە دەگـرت و وای لێهـات بـەڕۆژیش دەڕۆیـشتین چونکە ئەوەندە چۆڵەوانی بوو گوێمان لـەهیچ نـەبوو لـە دەنگـی باڵنـدە زیـاتر.. نـە شەمەندەفەر یـان سـەیارە یـان خـەڵکی یـان کـەمێك ڕونـاکی، بـەئارەزووی خۆمـان ڕێگامان دەکرد و دوای شەوی دووەم نانمـان لـێ بـڕا ئـەوەی پێمـان مـابوو هەنـدێك هەنگوین و نۆك کە من لەگەڵ خۆم هێنابووم لەگـەل هەنـدێك شـیرینی بـەو شـێوەیە

دوای سێ شەو کە بەرۆژیش ڕێمان دەکرد کاتێك زانیمان هاتینەوە ئەو شوێنەی کە پێش سێ شەو لێی بووین و چاوەڕوانی وەجبەکەمان لێدەکرد .

بەتەواوەتی قاچم هیلاکی کردبووم بەشێوەیەك وا ئاوسابوو نەم دەتوانی لەپێڵاوەکەم دەری بێنم . لەوێ ئێمە چوارمان دەستمان کردە هێرش کردنە سەر (ش..) و خۆمان لێتووڕەکرد و لەو شاخە بوو بەهەراو دەنگ بەرزکردنەوە و دواتر بڕیارمان دا لێی جیابینەوە ئەو هەر سووربوو لەسەر ئەوەی بەرەو نەفەقی دوو بڕوات بەڵام ئێمە بڕوامان پێی نەمابوو چونکە وەك ئێمە وابوو و ئەو جێگیریەی درۆ بوو وەك چۆن کابرای بەزۆر کراو بەدکتۆر ئەویش بەزۆر کراو بەقاچاخچی بوو، بۆیە ئێمە چوارمان بەلایەك ئەو نەفەرێك بەلایەکی تر . ئێمە بڕیاری ئەوەمان دا بگەڕێینەوە ئەلکسەندەرپولی و لەوێوە بۆخۆمان هەوڵی ئەوە بەین دەرچین یان بگەڕینەوە تورکیا، ئەو شەوە نەمان توانی بگەینە ئەو شوێنەی دەمان ویست بۆیە لەشوێنێك حەواینەوە بەرۆژەکەی و ئەوسا دەمەو ئێوارە دەستمان کردەوە بەرۆشتن تاگەیشتینە دەوروبەری شاری ئەلکسەندەرپولی و دەمان ویست ئەو جێگایەی یەکەم جار بدۆزینەوە تا لەوێوە دابەزینەوە شارو هەوڵ دەین بەپرس خۆمان دەربازکەین بەڵام بۆمان نەدۆزرایەوە و ناچاربووین زۆر لەماڵەکان نزیك بینەوە و لەباخێکی سێودا خۆمان شاردەوە و ئەو شەوە هەرسێو و ترێمان خوارد، لەگەڵ ئەوەش زۆر ساردبوو تابەیانی خەریك بوو ڕەق بینەوە ، هەرچەندە ئەو شەوانەی پێشوش بەهەمان شێوە زۆر ساردبوو لەسەر ئەو ئەرزە تەڕە دەبوو پاڵ کەوین و بەچوار یان پێنج کەس بەتانیەك چونکە لەناوەڕاستی مانگی دەدابووین و ئەم کاتەش بۆ تورکیا و یۆنان و ئەو سەرسنورانە ساردە و باراناویە . ئێمەش لەوپەڕی هیلاکو ماندوو بووندابووین و تەنها بەلامانەوە ئەوە گرنگ بوو کۆتای ئەم وەزعەبێت بەهەرشێوەیەك بێت ئەگەر دەرچین یان جارێکی تر بگیرێینەوە...

سەعات شەشی بەیانیە و بەتەواوی دنیا ڕوناك نەبووە و دوای ئەوەی خۆمان گۆڕی و چووینە ناوشارەوە لەگەڵ ئەوەی کە هیوامان زۆر کەم بوو لەوەی کە دەرچین بۆیە بلوزو و ئەوشتانەی کە بەکارمان دەهێنان لەبەر سەرما لەگەڵ خۆمان بردمانن. دوای ئەوەی ماوەیەك گەڕاین و ئەو شوێنەمان دۆزیەوە کە بلیتی پاسی لێدەبڕین و لەهەمان شوێنیشدا پاسەکان دەوەستن بۆ سواربوونی نەفەرەکان . ئێمە بووین بەدوو بەشەوە ئەو دوانەی پێش ئێمە چوون و پاش ماوەیەك ئێمەش گەڕاین و دواتر ئێمەش چووینە هەمان شوێن بینیمان ئەوان لەسەر کورسی دانیشتوون و بەبێ دەنگ بەلایاندا چووین وەك نەیان ناسین و ڕاستەو خۆ بۆ ئەو شوێنەی کە بلیتی لێبکڕین و من داوای دوو بلیتم لێکرد بۆ سالۆنیك کە شارێکی یۆنانیە و یەکێك لەو شارەگەورانەی کە دوای ئەسینای پایتەخت دێت ، لەو کاتەدابوو دوو پۆلیسی مەدەنی سەرشانیان گرتم و ووتیان بەیارمەتی پێناسەکەت.. (کام پێناسە ئەو پێناسەی کە دەتوانین هەموو دونیای پێبگەڕێن و بەئازادی وولاتەو وولات بکەین...). لێرەدا ناچاربووم بڵێم کوردم کە ووشەی کوردۆس لای یۆنانیەکان پێناسەبوو بەلام نەك ئەوانەی سەرسنوور ، هەرچەندە ئەوان دەیان زانی چونکە ئەو دوانەی پێش ئێمە گیرابوون و وادیاربوو چاوەڕوانی ئێمەیان دەکرد . هەرچوارمانیان بەڕێکردەوە بۆ سجنە حەیاتەکە و وەك هەموو جارێك ئەو ژوورە بچوکەی سجن یەکێکی تری نەئەگرت و چەند وەجبەیەك لەوێ بووین ئەم جارەیان لەگەڵ کەسێکی تر ڕێك کەوتین لەسەر ئەوەی کە بگەڕێینەوە تورکیا بەلام بێ سنورداش کردنەوە ، ئەوەش کارێك بوو زۆربەی کات تەنها قاچاخچیەکان دەیان توانی.. دوای ئەوەی ئەو شەوە لەسجن ماینەوە و سبەی ئێوارەکەی سەعات شەش هەموومانیان سواری پاس کرد و بەرەو سنورەکانی یۆنان تورکیا بەمەبەستی سنورداش کردنەوە وەك جاری پێشوو لەلایەن یۆنانیەکانەوە بەڕێکراین و کەمێك خۆمان شاردەوە و پاشان جەماعەتێك لەئێمە گیران و دواتر ئێمەش لەو کاتانەدابوو

كە رامان كرد و تەقەيان لێكردین بەلاّم ئێمە چەند نەفەرێك بووین لێیان دوور كەوتینەوە و لەشوێنێكدا خۆمان شاردەوە تا سەعات سێ ی دەمەو بەیان زۆر ساردبوو وەزعیەتی جل وبەركمان بەوشێوەیە نەبوو خەریك بوو رەق بینەوە ، ئەوجا كەوتینەرێ و بۆ مەلابانگدان كەیشتینە ئیپسەلاّ و لەوێ وە بەتەكسی بۆ شاری كیشان و و لەوێشەوە بەپاس بۆ ئەستەمبول گەراینەوە بەبێ ئەوەی دەست جەندرمەی توركی بكەوین..

دوای ئەوەی ئێمە بەو وەزعە هیلاكەوە گەراینەوەو زۆر ماندووبووین و من قاچم تەواو ئازاری دەدام و بەشێوەیەك ئاوسابوو نەم دەتوانی لەپێلاّوەكەم دەری بێنم . هەرچۆن بوو ماوەی چەند رۆژێك لەماڵی شێخ ئیسراحەتمان كرد و (ل.. زەرەنگەر)ی قاچاخچی گەرایەوە كە چووبووە ئەسیناو و بەقسەی خۆی دوای ئەوەی ئەو دوو نەفەرەی بەرێكردبوو گەرابووەوە بەدوای ئێمەش دا و كەسی لەوێ نەدیبوو. بەهەرحاڵ بریاری ئەوەمان دایەوە كە بەم نزیكانە دەرچینەوە چونكە زۆر لەوە دواكەوتن باش نیەو یەكەم وەزعیەتی ماڵی شێخ بەتەواوەتی خراپ بوو بوو لەلایەن جەندرمەو پۆلیسەوە تەواو خراپ بوو هەموو كات دەهاتن و دەگەران بەدوای خەڵكاو ژووراو ژور دەگەران و دووەم دنیا بەرەو سەرما و زستان دەچوو. بێگومان ماڵی شێخ یەكێك بوو لەو شوێنانەی كە هاوكاری زۆری ئەو خەڵكەیان كرد و خەڵكی لەوێ دەحەسانەوە و دەخەوتن و نانیان دەخوار و لەزۆر كاری خراپ و لادان دەپارێزران كە هەمیشە دەبێ جێگای رێزو سوپاس بن ئەوەی ئەوان دەیان كرد لایەنەكان و نوێنەرەكانیان بەپێچەوانە بەرامبەر بەو خەڵكانەی كە هانایان بۆدەبردن رەفتاریان دەكرد . وەك ووتم لەو كاتانەدابوو كە ئێمە لەخۆ ئامادەكردن بووین و ئەمرۆو بەیانی بۆدەرچوون جەندرمەو پۆلیس دایان بەسەر ماڵی شێخ دا و ژوور بەژوور دەگەران و ئەو شەوە زۆربەی زۆری ئەو خەڵكە گیرا و هەریەك بەبیانویەك رزگاری بوو، بەلاّم چواردەكەس گیران و سنورداشیان كردنەوە ، پێش

ئــەوەی ڕەوانەبكرێنــەوە ئــەو چواردەكەســە هێنرانــەوە مــاڵی شــێخ بــۆ ئــەوەی كەلوپەلــەكانیان بــەرن تــا ســنورداش بكرێنــەوە و چــوار كەســیان ڕایــان كــرد و بەتەواوەتی وەزعەكەیان خراپ كرد و جەندرمە زوو زوو دەهاتن و دەگــەڕان بــەدوای ئەو چوار كەسەیا و هەڕەشەیان دەكرد لەبری ئەوان خــەڵكی تــر دەگــرن . تــا كــاتی دەرچوونی ئێمە ئەم وەزعەی ماڵی شــێخ بــەم شــێوەیەمایەوە.. بــەڕۆژ ئــەو خەڵكــە نەیدەوێرا لەماڵی شێخ بمێننەوە ناچار دەمان دایە ئــەو دەشــتەو هەریــەك لەشــوێنك خــۆی دەشــاردەوە تــا دنیــا تــاریكی دەكــرد و ئــەوكات دەگەڕانــەوە و بۆشــەویش حــەرەس هــەبوو ئەگــەر هەســت بكرایــە جەندرمــە هــات ئــەوە خێــرا ئــەو خەڵكــە ئاگاداردەكرایەوە . ئەو شەوەی كە بەتەواوی بڕیار درا كە سەفەردەكەین بەڵام ئــەم جارەیان وەك جاری یەكەم نەبوو چوونكە هــەواڵی ئــەوە بڵاوبــووەوە كــە ئێمــە زۆر بەئاسانی لەئاو پــەڕینــەوە و كێشەمان نیــە تــەنها لەوبــەر ئــاو گرفتمــان هەیــە بۆیــە قاچاخــچیەكان كەوتنــە ئــەوەی كــە چــۆن لەگــەڵ قاچاخــچیەكەمان ڕێككــەون تــا وەجبەیەكی گەورە پێكەوە نێن و تا ئەو بەر ئاو لەسەر (ل.. زەڕەنگەر) و ئــەو بــەر ئاویش (ف.. عەپسی) و (ب.. قەرەقۆل)، وەجبەیەك دروست بوو لە ٢٥ نەفەر . لــە ناوەڕاســتی مــانگی یــانزەداین و ســەعات ١٢ ی شــەو ســەیارەكەهات و هــەموو ســەركەوتین و بــۆ ســەعات دووی شــەو شــۆفێرەكە هەڵەیــەكی هاتووچــۆی كــرد لــە (چوڕلو) و لەلایەن مرورەوە ڕاگیرا و یەكسەر شكیان لێكرد و كە ســەری ســەیارەیان هەڵدایەوە ئەوە چییە ئــەو هــەموو نەفەرەچــییە..؟ دوای ئــەوەی تــەفتیش كــراین و ئیفادەیان لێــوەرگرتین و هــەموو مانیــان بــرد بــۆ ســجن ، ڕەفتاریــان زۆر بــاش بــوو لەگەڵمان نەتئەووت ئەمانەتوركن ڕێزیان لێگرتین و لەیەكەم شەوەوە دەرگای سجن لەسەر پشت بوو و ئەو شەوە چایان بۆهێنااین و ئەوانیش بەهەمان شێوە ڕەفتاریان زۆر باش بوو دوای شەش ڕۆژ لەسجنمان براین بــۆ مەحكەمــە ، هەرچــەندە ســێ ڕۆژ دوای ئێمــە ٤٢ نەفــەری پاكستانیان گرتبــوو وئەوانیــشیان هێنایــە لای ئێمــە بــەڵام

جێگای ئەوان جیاوازبوو . پێش ئەوەی بمان بەن بۆ مەحکەمە نەفەرێکیان لەگەڵ خۆیان بردەوە بۆماڵی شێخ و هەموو جەوازەکانمانیان هێنایەوە بۆمان و دووبارە تەحقیقێکی توند تریان لەگەڵ کردین و بەهەردەپەنجە مۆریان پێکردین و دوو دوو ڕەسمی فۆتۆکرافیان گرتین و ئەو شێوە ڕەسمیاتە تونده ورەی هەموومانی بەردابوو بەشێوەیەك دڵنیابووین لەوەی کە سنورداشین . دوای ئەوەی هێنرایەوە بۆ سجن لەبیٚ هیوای بیرمان لەوە دەکردەوە هەرچۆن بێت ئەوە لەبیرخۆمان بەرینەوە و برادەران بەگۆرانی و نوکتەوە یاری کردن کاتمان بەسەر دەبرد زۆر کات پۆلیسەکانیش دەهاتنە لامان زۆربەی کاتیان لای ئێمەبەسەردەبرد بەتایبەت ئەوکاتانەی کە ئیشیان نەبوو، هەرچەندە سجن بوونمان زۆری خایان و ئێمەش وەزعەکەمان لەبیرخۆمان بردووبووەوە و لە خانەقاش ئەو وەجبەی ئێمە ناونرابوو وەجبەی دووەمی سنور داش چونکە هەواڵی تەواو بۆ خانەقا چووبوو کەوا ئێمە سنورداش کراوینەتەوە . ئەو ڕۆژەی کە براینە مەحکەمە دادوەر بڕیاری خۆی دا ئەوانەی کە جەوازیان هەیە ٧٥ هەزار لیرە غەرامە و ئەوانەی جەوازیان نەبوو ٣٧٥ هەزار لیرە غەرامەبکرێن ، چونکە شانزە کەس جەوازەکانیان بۆنەهاتبوو و بەکامێرای تەلەفیۆنیش وێنەگیراین و شەویش تەلەفزیۆن بڵاوی کردەوە ، کە ئێوارەکەی گەڕایەنەوە بۆ سجن پێیان ووتین ئێرە پۆلیس نیە بەڵکو ئەمنیەتە .

دوو ڕۆژی دوای مەحکەمە زۆر ناخۆش بوو چونکە دادوەر حوکمی دابووین و هیچمان لەسەر نەمابوو بەریان نەئەدان نەمان ئەزانی بۆچی و دوای دەرکەوت کە دوابڕیاری دادوەرو و ئەنجامی ئەو ڕاپۆرتەی ئەمنیەت لەسەر ئێمە دراوەتە وەزارەتی ناوخۆ لەئەنقەرەو چاوەڕوانی بڕیاری کۆتایی وەزارەتن . دوای ڕۆژێك هاتن تەواوو بڕیارهاتووە دەتان بەیەنەوە یۆنان و ئەو شەوە تادرەنگانێك چاوەڕوان بووین هیچ نەبوو بۆ بەیانی دوای نیوەڕۆکەی هاتن و بڕیارەکەی وەزارەتی ناوخۆیان پێبوو کە سێبڕگەبوو.. ناردنەوە بۆ عێراق.. گەڕانەوە بۆ ئەستەمبوڵ..

ڕەوانەکردنیان بۆ یۆنان. بەئارەزوی خۆیان دەتوانن یەکێك لەو بڕیارانە هەڵبـژێرن . ئێمە داوامان کرد کە ناردنمان بۆیۆنان بەشێوەی ڕەسمی بێت ئەوان نامەیەکیان بـۆ نووسـین بـۆ ئەپـسەلا و ناردنەکـە بەشـێوەی ڕەسمـی نـەبوو بۆیـە ڕازی نـەبووین و بڕیارمانـدا بـۆ ئەسـتەمبوڵ . بـەو دوانیوەڕۆیـە سـواری پاسـیان کـردین و دوای دوو سەعات لەبەردەم ماڵی شێخ دا دایان بەزاندین کەس باوەڕی نەدەکرد بـەلای ئەوانـە دەنگۆی ئەوەی هەبوو ئێمە ئێستا لەعێراقین و سنورداش کراوینەتەوە.

بۆ دوای دوو ڕۆژ بڕیاری گەڕانەوەمان بۆ ڕێگای یۆنان دا و ئـەم جارەیـان ژمارەمـان چووە سەرو سی کەسـەوە کـە پێـنج ڕابـەربوون ئـەو شـەوە پاسـێکیان هێنـا بـەڵام لەسەر هەندێ شت لەگەڵ شۆفێرەکەیا ڕێك نەکەوتن و ئەو شەوە دیسان ماینـەوە و بۆ سبەی شەو لۆرێەکی بچوکیان هێنا کـە جێگـای هـەموومان نـەدەبووەوە و تـەنها بیـست کـەسمان سـەرکەوتین و ئـەوانی تـر مانـەوە بـەو پێیـەی سـبەینێ لەگـەڵ دووڕابەرەکەی تر بێن بۆسەر ئاوی گەورە ، ئێمە گەیشتینە ئەو شوێنەی کـە دەبـێ لەسەیارە دابەزین کە سەعات دەی شـەو بـوو ، دەبـوو مـاوەی یـەك سـەعات بـەپێ بچین و پێش ئەوەی بگەینە سەر ئاوی گەورە تووشی ئاوێك بووین کە هی باراناوبوو دەبوو لێی بدەین و ناچار لێمان داو پەڕینەوە و بۆ یانزەی شەو گەیشتینە سەرئاوی گەورە....

دوای گەیشتنمان بۆ سەر ئاووی گەورە دەست کرا بەپەڕینەوە و بۆ سەعات چـوارو نیـوی دەمـەو بـەیانی تـەواوبوین و هـەموومان کەوتینـە بـەری ئـەو بـەری ئـاو واتـە لەدیووی تورکیا نەماین و چووینە بەری یۆنان و لەبەر ئەوەی کات دەمەو بەیان بوو و نـەمان دەتـوانی دەسـت بەڕۆیـشتن بکـەین بۆیـە ناچـاربووین بـە کـەمێك دوورتـر لەشوێنی پەڕینەوە جێگای حەوانە دیاری بکـەین و لـەوێ دا بمێنینـەوە تـا سـبەی ئێوارەکەی ، بـێ گومـان وەك پێـشتر باسـم کـرد ئـەم شـوێنی حەوانەوانـە چـۆنن و بەهەرحاڵ ئێوارەکەی کە دنیا تاریك بـوو خۆمـان ئامـادەکردو کەوتینـە ڕێ سـەعات

١١ی شەو گەیشتینە ناوچەیەکی شاخاوی لاماندا بۆ کەمێك حەوانەوە چونکە ئەم جارەش دووکەسمان لەگەڵ بوون ناتەواوو بوون و گرفتیان هەبوو لەقاچیاندا و بەبۆنەی ئەوانەوە دەبوو زوو زوو بحەوێینەوە ، بریار وابوو ئەو شەوە بگەیینە نێوان ڤێرێ و ئەلکسەندەرپولی لەگەڵ ئەوەی کە هێشتا مابوومان بگەینە ئەو شوێنەی کە دیاری کرابوو، هەر لەو شوێنەدابووین بۆ حەوانەوە بارانێکی زۆر و بێ وەستان زیاتر لەپێنج سەعات باری و هەموو ئەو بارانە لێی داین و گیانمان بەتەواوی تەربوو بوو ناچار بووین ئاگربکەینەوە و لەلایەك ووشك ئەبووینەوە و لەلایەك تەڕ بەو شێوەیە نەمان توانی لەشوێن خۆمان بجوولێین و ناچار ماینەوە و کردمانە جێگای حەوانەوە ناوچەکە شاخاوی بوو و دوور بوو لەهەموو مەترسیەك و ڕۆژی دوای لای ئێوارەکەی دوای خۆئامادەکردن دەست کرایەوە بەڕۆیشتن و و نزیك سەعات دوانزەی شەو دیسانەوە بارانێکی وەك بارانەکەی شەوی رابوردوو باریەوە بەڵام بۆماوەی یەك سەعات ئەو ماوەیە هەرچۆن بوو لەنزیك سکەی شەمەندەفەربووین و لەوێ ژورێك هەبوو لەگەڵ بچوکی ژورەکەش بەڵام بەپاڵەپەستۆ جێگای خۆمان کردەوە ، هەر لەو ماوەیەدا بوو هەستمان بەوە کرد کەکەمین هەیەو نزیك لەئێمەیە ، بۆیە وەستاین تا دوای سەعات سێ ی شەو دەستمان کردەوە بەڕۆیشتن و بۆ سەعات شەش و نیوی بەیانی گەیشتینە ئەو جێگایەی کە بریاربوو دوێنی شەو پێی بگەیشتینایە بەڵام شەو و ڕۆژێك دواتر گرنگ نیە گرنگ ئەوە بوو بەسەلامەت و بێ کێشە بگەین دوای حەوانەوەی ئەو ڕۆژە و لای ئێوارەکەی بەرەو نەفەقی دوو کەوتینە ڕێ و ئەو ڕێگایە زۆر ناخۆش بوو چونکە هەمووی دارو دەوەن و بەرزی و سەختی زۆری تێدابوو هەموو بەتەواوەتی هیلاکیمان پێوەدیاربوو بەڵام ناچار دەبووین ڕێگابکەین ئەگەرنا بەجێدەماین بۆ سەعات شەشی بەیانی گەیشتینە ئەو دیوو نەفەقی یەکەوە ، بۆیە لەنێوان نەفەقی یەك و دوودا ماینەوە چونکە نەمان توانی بگەیینە نزیك نەفەقی دوو لەبەر ئەوەی

وەجیەکە زۆربووین و خەلکمان لەگەڵ بوو کە توانای ڕێگا ڕۆیشتنی زۆریان نـەبوو و زوو زوو هیلاك دەبوون بۆ ئەو ڕۆژەش لەوێ مایەنەوە و بۆ ئێوارەکەی سەعات پێنج و چل و پێـنج دەقـە دەسـتمان بەڕۆیـشتن کـرد و توانیمـان لەنەفـەقی دوو نەفـەقی سێش بەین بەشێوەیەك ئەو شەوە زۆرباش ڕێگامان کـرد و لەسـەعات یـانزەی شـەو لەمەحەتەیـــەکی شــــەمەندەفەر وەســــتاین و چـــاوەڕوانی دوا شــــەمەندەفەری سالۆنیکیمان کرد بگەڕێتەوە ئەوکات بتوانین لەمەحەتەکە بدەین و تاسـەعات یـەکی شەو چاوەڕوان بووین و دواتـر بـەناو مەحەتەکـەدا پەڕینـەوە و بـۆ سـەعات پێـنج و نیـوی بـەیانی گەیـشتینە شـاخەکانی نزیـك گونـدی ئیـسلامی و لـەوێ لامـان دا بـۆ حەوانەوەی ڕۆژ و دیسانەوە وەك هەموو ئێوارەیەك دەبوو دەست بکەینـەوە بـەڕێگا و لەو ماوەیەدا کە ڕێگاکە کەمێك گران و سەخت تربوو لەبەرئـەوەی دوورو درێـژی و سەختی و ترسی زیاتری تێدابوو لەسەعات یەکی شەو گەیـشتینە قەلایـەك بـرادەران وتیان ئەتوانن لێرە بحەوینەوە چونکە جێگای داهاتوو کەمێك دوورەو لەوانەیە بـەو ماوەی کەماومانە نەگەینێ بۆیە پێمان باشە ئـەم شـەو کـەمێك زووتـر بحەوینـەوە و لەم قەلا ڕوخاوەدا بمێنینەوە چونکە شوێنێکی زۆر سلامەتە و کێـشەی نیـە ، بـەلام لەگەڵ ئەوەی خۆشحاڵ بووین بەو بڕیارە چونکە دەمان ویست کەمێك زیاتر بخەوین و بحەوێینـەوە لەگەڵ ئەوەی کەدنیا زۆر سارد بوو و لەگـەڵ ئـەوەی کـە قەلاکـە دوو نهۆم بـوو لـەڕێگای کـونێکی بـچوکەوە دەتـوانرا یـەك یـەك بـچنە سـەرەوە هەنـدێك لـەبرادەران لـەڕێگای ئـەو کونـەوە چـوونە سـەرەوە وبەیانیەکـەی لـەنیوەڕۆدابووین یەکێك لەو برادەرانە لەو کونەوە کەوتە خوارەوە بەلام باش بوو بەو شـێوەیە زیـانی لێنەکەوت ، لای ئێوارەکەی ئاگاداری هەموو لایەك کرا کـەڕێگای ئـەم شـەومان وەك هەموو شەوەکانی ترنیـە لەگـەڵ ئـەوەی کـە دوورتـرە و سـەخت تریـشە بۆیـەدەبێ هەموو ئامادەبن و باش ڕێگابکەن و لەو نێوانەشدا جێگای حەوانەوە نیە واتە دەبـێ بگەینە شوێنی خۆمان ، ئەویش بەبوونی کەمین لەچـوار شـوێنی ئـەو ڕێگایـە، پـاش

ماوەیەك ڕێگا یەكێك لەو برادەرانەی لەگەڵمان بوو بووڕایەوە و پاش ماوەیەك هاتەوە سەرخۆی و دەست كرایەوە بەڕۆیشتن دیسان بووڕایەوە بەم شێوەیە ئەو شەوە سێ جار بووڕایەوە و دواجار تەواو توانای ڕۆشتنی نەماو و كەوت دوای ئەوەی هەندێ فریاكەوتنی سەرەتایی بۆ كرا و ئامۆزایەكی لەهەمان گروپ لەگەڵمان بوو داوای لێكرا لەگەڵی بمێنێتەوە چونكە بەم شێوەیە ناكرێ و ئەم توانای ڕۆشتنی نەماوە هەرچۆن بوو بەڕاكێشان و كەمێك هەڵگرتن و ماوەیەك باش بوو نزیك سەعات شەشی بەیانی گەیشتینە شاخ بۆ حەوانەوە ، خراپترین و ترسناكترین وەخت ئەو شەوە لە دەوروبەری كۆمەتین بوو.

ئێوارەی ڕۆژی دوای دیسان دەستكرایەوە بەڕۆیشتن ئەو شەوە ئەو برادەرەی كە شەوی پێشوو وەزعیەتی زۆر خراپ و نەی دەتوانی بڕوات لەسەر مەسئولیەتی خۆی و ئامۆزاكەی لەجێگایەكی بەرچاو سەرەڕێگادا دایان ناو دایان پۆشی و پارەیان دایێ و بەجێ هێڵرا و بەپێ ی ئەو هەواڵانەی دوای كە پێمان گەیشتن و دواتر لە ئەسینا بۆ خۆمان ئەو برادەرەمان دییەوە كە ڕزگاری بوو بوو دوای ئەوەی بەیانی خەڵی نزیك ئەو دێیەی كە ئەوی لێبوو بوو پەیوەندیان بەپۆلیسەوە كردبوو و لەلایەن پۆلیسەوە برابووە نەخۆشخانە چونكە وەزعیەتی خراپ بوو ، ئەو برادەرە هونەرمەندێكی موسیقی بوو بەهۆی هونەرەكەیەوە لەوێ دكتۆرێك وەك هاوڕێیەك هاوكاری دەكات بۆ دەرباز بوون كە لەكێشەكەی و گرفتەكانی دەزانی و بەزەییپێدادێتەوە و دەبێتە هۆكارێك كەدەربازی ئەسینای دەكات . ئەو شەوە بەهۆی گرفتی ئەو برادەرەوە زۆر دواكەوتین و نەمان توانی بگەینە ئیگزانتی، لەگەڵ ئەوەی دنیاش زۆر ساردبوو و بارانیش دەباری بەشێوەیەك ئەو سەرمایە بەتەواوەتی هیلاكی كردبووین لەبەر ئەوە كە گەیشتینە نزیك فارغۆنەكانی پێش ئیگزانتی لەوێ لامان دا ومانەوە و ڕۆژی دوای لای ئێوارەكەی دەستمان كردەوە بەڕۆیشتن كە ئەم شەوەیان دەبێتە دوا شەوی ڕێگامان لەگەڵ ئەوەی ئەم شەوە لە

شەوی دواتر سارد تربوو بۆ سەعات ١ی شەو گەیشتینە دەوروبەری ئیگزانتی ئەو شارەی کە وەجبەکان دەتوانن لێوەی دەرچن لەویٚ ژورێك هەبوو چوینەناوی پربوو لەجل و بەرگ و جانتاو پێڵاوی خەڵکی تر کە پێش ئێمە لایان دابوو و لەوێوە دابەزیبوون هەر ئەو شەوە وەجبەیەکی تری چواردەکەسی گەیشتنە لامان و ئەوانیش لامان مانەوە تا دەمەو بەیان دەست بەدابەش بوون بکرێت ئەوەشم لەبیر نەچێت ئەو وەجبەی ئێمە زۆر لەو هونەرمەندو ڕۆشنبیرە ناودارانەی کە لەهەندەرانن لەو وەجبەی ئێمەدابوونیان هەبوو واتە لە شانۆکارو و دەرهێنەرو مۆسیقی و کەسانی ڕۆشبیر ، پێش سەعات شەش دەست کرا بەدابەش بوون و چۆنیەتی چوون بۆ مەحەتەی پاس و بلیت بڕین ، بڕیاردرا هەر پاسێك دەکەس سواربن واتە هەروەجبەیەك بڕواتەدەرەوە دەبیٚ دەکەس بن ئێمە لەبەرئەوەی ئەوە چەندەمین جارمان بوو ئێمەیان هەڵبژارد لەیەکەم وەجبە و من دانرام بلیت بڕم بەهۆی ئەوەی کەمێك دەمتوانی بەیۆنانی قسەبکەم بەڵام کە گەیشتینە شوێنی پاسەکان و دەم ویست بچمەژوورەوە بۆ بلیت بڕین سەیر ئەکەم (ل.. زەڕەنگەر) دوو بلیتی بەدەستەوەیەو خێرا هاتە لامو ووتی بگرە ئەوە بلیتی تۆو فلان کەس بێدەنگ بڕۆسەرکەوە بیٚ قسەکردن . ئەمە کارێك بوو کەجێگای سوپاسە و ڕەنگە کەم کەس ئەم شێوە هەڵوێستەیان هەبێت بەتایبەت کە هەموومان وەزعیەتی ئەو قاچاخچیانەمان دەزانی و چۆنیەتی ڕەفتاریان لەگەڵ خەڵك ، بەهەرحاڵ ئەوە هەڵوێستێکی باش بوو بۆ ئێمە . هەر دەکەسەکە سەرکەوتین و قەرەقۆڵی قاچاخچیش لەگەڵمان سەرکەوت دوای ئەوەی پاسەکە بۆماوەی دە دەقیقە ڕۆشت سەیارەیەکی پۆلیس پاسەکەی ڕاگرت و پۆلیسێك سەرکەوتە سەیارەکەوە یەکەم کەس هاتە سەر ئێمە هەرچەند ئێمە ژمارەی بلیتەکەمان لەسەرەتای بیستەکاندا بوو بەڵام یەکسەر پرسی بۆ کویٚ ئەچن.. ؟ ئەوەی تەنیشتم یەك ووشە یۆنانی نەدەزانی پێشتر ئاگادارم کردبوو کە ئەو قسە نەکات من وەڵام دەدەمەوە بەبیٚ خۆ

تێك دان و زۆر بەبڕواوە ووتم بۆ سالۆنیكی ، دواتر ووتی خەڵكی كوێن..؟ لێرەدا كە زۆر ئەو كوردانە تێدەكەوتن لەوەڵام دانەوە چونكە ئەوان بۆخۆیان شێوە زمانێكی تریان هەیە كەبڵێن ئێمە خەڵكی ئەم وولاتەین یان خەڵكی ئێرەین وەك هاوولاتیەك نەك بیانیەك بۆیە من ئەو شێوەیە فێركرابووم كە قسەبكەم ئەویشم وەڵامدایەوە زۆر داوای لێبووردنی لێكردم و لەئێمە دەرچوو چووە لای دووبرادەری ترەوە لەگەڵ یەكەم پرسیارو وەڵام دانەوەی ئەوان پشتملی گرتن و هێنانیە خوارە زۆر بەناشیرینی و دوای ئەوانیش دوو برادەری تر بەهەمان شێوە گیران و ئێمە ئەو شەش كەسەی تر ڕزگارمان بوو بێ گومان دوای ئەوەی ئەو چوارەی گرت لەكەسی تری نەپرسیەوە وادیاربوو ئیخباری تەنها لەچواركەس كرابوو كە گرتنی لەكەسی تریان نەپرسیەوە بەم شێوەیە یەكەم هەنگاوی ڕێگای پڕلەمەینەتی و ناخۆشی و پڕلەئێشوو ئازارمان كۆتایی پێهات و ئەو كات دووبارە قۆناغێكی تری ژیان و شێوازێكی نوێ لەڕەفتارو هەڵسووكەوت و چۆنیەتی ڕزگاربوون بۆ وولاتانی تری ئەم دوونیایەی كە تێدا دەبینە پەنابەر تاژیانێكی ئارام و سادەو بێ گرفت بەسەر بەرین بەڵام چەند ئەو وولاتانە ئارام و خۆش بن و خزمەتگوزاری و پێداویستیەكان لەبەردەست دابن بەڵام دووری و غەریبی و بیری وولات و كەس و كار بۆخۆی خەمێك و گرفت و كێشەیەكی ترە بێ لەوەی ژیان و ڕەوتە نوێكانی ئەوانیش گرفتێكی ترن تا لەگەڵیان ڕادێن و دەتوانین هەرنەبێ كەمێك وەك ئەوان بتوانین بژین كە زۆر زەحمەتە كەسایەتیەكی كورد بتوانێ وەك ژیانی ئەم وولاتانە بژی ئەوەش هۆكاری زۆرە.. وامان هەست دەكرد كە تەواوو ڕزگارمان بوو بەڵام نەمان دەزانی نەخێر ئەمە كۆتایی سەرەتایەكە بۆ دەست پێكردنەوەی شێوازێكی تری ژیان شێوازێكی تر لەهەڵسوكەوت و گرفت...

لێرەدا بۆ ماوەیەك لەئاست ئەم بەسەرهاتەدا دەوەستم چونكە پێش ئەوەی باس و خواستەكانی چوونە ناو یەكەم وولاتی ئەوروپی و چۆنیەتی ژیان ئەو هەنگاوانەی كە

کەسایەتی کورد پێیاندا تێدەپەڕێت یان بەواتایەکی دی پیایاندا تێپەڕی و گەیشتە ئەو وولاتەی کە خواستی خۆیەتی ئەویش بە چەند قۆناغێك بۆ پێش ئەوەی بکەوینە قولاّی ئەو باس و خواسانەوە دەمەوێ بەسەرهاتی کەسایەتێکی تر کە بەشێوازو جۆرێکی تر لەجیاوازی و ترسناکی ئەو ڕێگایە کە دەکاتە ڕێگای کوردستانی ئێران و دواتر ئێران تورکیا ، کە بەیەکێك لەو ڕێگایانەی مەرگ دەتوانین ناوی بەرین و زۆر کەسانی کورد و ڕۆڵەی ئەم وولاتە بەهۆی نەبوونی پارەو بێ دەسەلاّتی و بەردەست نەکەوتنی ڕێگای ئیبراهیم خەلیل ناچاری ئەو ڕێگای مەرگەبوون لێرەدا ئەو کەسایەتیە بەم شێوەیە دەست پێدەکات و دەڵێت : دوای ئەوەی پاسپۆرتی عێراقیم کڕی بەناوێکی کەوە تەنها وێنەکەیم گۆڕی و لەگەڵ کوڕێکی ناسراو کە بەناو قاچاخچی بوو لەڕێگای ئێران – تورکیا – عێراق ، لە ٢٨,١٠,١٩٩٦ لەسلێمانی لەگەڵ ١٢ نەفەری تر و قاچاخچیەکەدا دەرچووین بەرەو هەڵەبجە بەکۆستوەرێکی تایبەتی شەو لەماڵە خزمێكماینەوە و بەیانی زوو سواری لاندرۆڤەرێکی درێژبووین بەرەو شیرەمەڕ ، یەکی کۆڵەپشتێکی تایبەتیمان پێ بوو کە تەنها جل و بەرگی خۆمانی تیابوو بەحساب دوای ٥ سەعات بە پێ لەبەینی ئێران و تورکیا دا یەکسەر خۆمان دەگۆڕین و سواری سیارە دەبین بۆ ئیستانبول (هەروا بەوئاسانیە..!!) بەهەرحاڵ بەپێ کەوتینە ڕێ بەرەو شاخێکی سەخت کە لەڕێگاماندا نزیکەی ٤تا ٥ سەعاتمان پێچوو تاگەیشتینە دیووی ئێران لەودیوویش و زۆر بەخێرای و ڕاکردن لەترسی ئەوەی پاسدار نەمان بینێ دابەزینە خوارەوە تاگەیشتینە ناودۆڵەکە کە جادەیەکی خۆڵی لەسەربوو وە سەیارەیەك وەستابوو بەهەرحاڵ سواری سەیارەبووین تاگەیشتینە ناودێ یەکی ئێران لەدێ چووینە چایخانەیەك و نان و ماست و هێلکەی چاکمان خوارد (بێ ئێوە ناخۆش) و ئیسراحەتمان کرد تا دەمەو ئێوارە دنیا خەریك بوو تاریکی ئەکرد بەڕێ کەوتینەوە بەرەو دۆڵێکی بەردینی چۆڵ کە ڕێگەی قاچاخچیەتی بوو لەبەینی عێراق و ئێران دا

، بـۆ نەگبـەتی ئێمـە بـاران دەسـتی پێكـرد و هەرهـەنگاوێكمان دەنـا بـەدەما دەرۆشتینەوە بەهۆی ئەوەی بەردەكان تەڕبوو بوون و سەرمامان بوو و مانـدووین و ماستەكەش ئەوەندەی تر برسی كردین ، بەدرێژی ٥ سەعات بەپێ ڕۆیشتین تا نزیك بووینـەوە لـەوەی كـە دۆڵەكـە تـەواوبێت قاچاخـچی یەكـە ووتـی : دانیـشن.. خـۆی ماوەیەك ڕۆیشت و گەڕایەوە ووتی كەمینی پاسدار هەیە لەپێشمانەوە ، لەبەرئەوەی گەڕانەوە زەحمەت بوو مەجبور بووین چاوەڕێ بكـەین لەبـەر ئـەو بارانـە (خواگیـان وای ئەزانی تینوومانە دەقە بەدەقە بارانەكەی زیادئەكرد).

دوای سێ سەعات چاوەڕوانی تاكەمینی پاسدار هەڵسان ئینجا بەڕاكردن كەوتینـەڕێ تادۆڵەكەمان تەواوكرد گەیشتینە دێیەك و چووینە ماڵێكی ناسـراوی قاچاخـچیەكە و پارەی باشی وەرگرتبوو تا ئەو شـەوە لـەوێ بمێنینـەوە و قـوبلێكی سـوورو پیـازی ووشكی بۆ دانایین (بەڵام بەڕاستی ئەمەیان بەلەزەت بوو) بەڵام لەگـەڵ ئـەوەی ئێمـە زۆربرسی و خواردنەكە زۆر كەم بوو بۆیە وەك برا بـەشمان كـرد و خواردمـان تۆزێـك ئاهێـك بەگیاندمانـداهات و ئـیتر ئـەو شـەوە لـەوێ خـەوتین ، بـەیانی زوو بـەزووی قاچاخچیەكە شارۆچكەیەكی پێشان داین كە كەمێك دووربـوو لەلادێكـەوە و دوو دوو كەوتینـەڕێ بـۆ ئـەو شارۆچـكەیە وە مەوعـدمان دانـا لەچـایخانەیەك لەسـەرجادەی ڕەئیسی بووزانیمان كە لەشارەكە كەس داوای هەویە ناكـات لـەوێ یـەكمان گرتـەوە لەچـایخانەكە كۆبووینـــەوە و ئیـسراحەتێكی چـاك و نـانێكی چـاكمان خـوارد وەچـاوەڕی ئـەوەبووین سـەیارەبێت بەشـوێنماندا ئـیتر هـەر لەبەیانیـەوە چاوەڕێ بووین تا ئێوارە درەنگێك سـەیارەهات لاندرۆڤـەرێكی درێـژبوو وەكابرایـەكی تیـابوو جگە لەشۆفێرەكە دوای زانیمان كە كـوردی عێراقـە و ئیتلاعـاتی ئێرانـە و كتـابێكی ڕەسمی دروست كردبوو و ناوی ئێمەی تیـابوو بەحـساب ئێمـە سـجنین و تـسفیرمان ئەكات بۆ سجنێكی تر بۆگەڕانەوە و سنورداش كردن لەناوچەی نزیك ڕەزاییەوە ئیتر چۆن ئەمەی تەگبیركردبوو و چۆن بۆی چووە سەر نازانم.. بەڵام ئەوەندەی بە ئێمە

ووت لەسەیتەرەکاندا خۆتان بکەن بەخەوتوو وەهەچ قسەیەکیان لەگەڵ کردن وەڵام مەدەنەوە ئیتر ئێمەش هەموو بەقسەمان کرد تاگەیشتینە ڕەزاییە لەڕاستیدا بیرم نایەت ئەوەندە ئەزانم هەموو دەقمان گرتبوو ئەوەندە لەو سەیارەدا دانیشتبووین ئیتر شەوێکی درەنگ نازانم کات ژمێر چەندبوو، گەیشتینە شوێنێك قاچاخچی ناوئێران (ئیتلاعاتەکە) ووتی دابەزن و کردنیانین بەژوورێکا ئیتر نەمان زانی ئەمە کوێیە لە قاچاخچیەکەی خۆمان پرسی ووتی مەزرەعەیەکە لەتەنیشت ڕەزایەدا ئیتر کەمێك دڵمان خۆش بوو بەوەی گەیشتینە ڕەزاییە ئەو شەوە لەو مەزرەعەیە ماینەوە و ووتیان کەس دەنگە دەنگ نەکات و بخەون تا بەیانی لەڕاستی دا شەوێکی زۆر ناخۆش بوو لەبەر ئەوەی نەنانیان داینێ و نەژێرەخەرمان هەبوو بۆ نەگبەتیش دنیا زۆر ساردبوو، بەیانی هەستاین و یەکە یەکە بۆ (WC) و دەم و چاو شۆردن بەئومێدی نان خواردنێکی باش بەڵام بەداخەوە تا نیوسەعات دوای هەستان خواردنمان نەدی ئیتر قاچاخچیەکەی خۆمان ڕۆیشت و داوای نانی کرد ، بەهەرحاڵ ئەوان شەڕی ئەوەیان ئەکرد کە قاچاخچیەکەی ئێمە پارەی زیاتریان باتێ ، دواتر هەندێ پارەی زیاتری دانێ بۆئەوەی نان و ئاومان بەنێ و بەزوووترین کات دەرمان کەن ، لەپڕ یەکێك لەهاوڕێکانمان مژدەی ئەوەی داینێ ووتی بزنێکیان سەربڕی بۆمان ئیتر لەڕاستیدا هەموو دانمان تیژکردبوو بۆ گۆشت خواردن دوای برسێتی و هیلاکی دوای چەند سەعاتێك لەکوڵ کردنی بزنەکە سینێەکیان هێنا شەش قاپی لەسەر بوو کە تەنها تشریبی ئێسقانی بزنەکەبوو بەبێ گۆشت ، بەمە زۆر پێکەنین چونکە سەرەتا زۆر دڵمان بەبزنەکە خۆش بوو بەڵام لەڕاستیدا تەنها ئاوەکەیمان بینی.. ئەوەش نەهامەتی ڕێگەی قاچاخ و برسێتی بوو کەچاوی ئێمەی خستبووە سەر خواردنی ئەو ماڵە قاچاخچیەی کە نەیان ئەداینێ...

دوای ئەمانەش من قاچاخچیەکەی خۆمانم بانگ کرد قسەم لەگەڵ کرد بەحوکمی خزمایەتی ووتم : نابێ ئەمشەو لێرە بمێنینەوە چونکە بەهیچ شێوەیەك بڕوام بەو ماڵە نەبوو کەتێیداما بووینەوە وەزۆر پرسیاریان ئەکرد لەوەی چەند پارەمان پێیەو چەند پارەمان پێویستە بۆ دەرچوون هەر لەبەر ئەوە قاچاخچیەکەمان ناچاربوو جارێکی کە کەمێك پارەی زیاتر بدات بۆ ئەوەی ئەو شەوە دەرچین بەڵام لەڕاستی دا ئەو ماڵە تەنها ئیشیان ئەوە بوو پارە وەرگرن بەرامبەر بەوەی خزمەتمان بکەن تا قاچاخچیەکەی تورکیا– ئێران دەرمان دەکات ، ئیتر لەئێوارەدا بەسەیارە سێ سێ دەریان کردین بەناو ڕەزاییەدا چووینە دێیەك کە لەدەرەوەی ڕەزاییە بوو بەڵام ئەم جارەیان ماڵی قاچاخچیە ڕاستیەکەیە بەشێوەیەك وەك لادای ٧٦ مان لێ هاتبوو تاگەیشتینە لای قاچاغ چی ئەسڵی دە دەسمان کرد و هەریەکە بەنەوعێك پارەی وەرئەگرت ، گیانمان بەوە بوو کە برادەرەکانی لەگەڵمان بوون دە کەسیانم لێ ئەناسین و خەڵکی شارەکەی خۆمان بوون بەگاڵتە و سوعبەت بارەدەرووني و ناڕەحەتیەکانمان لەبیر خۆمان ئەبردەوە ، ئەوە گەیشتینە ماڵی قاچاغ چی ئەسڵی بەینی ئێران و تورکیا تەبعەن ئەو قاچاغ چیەی خۆمان کارتۆنی بوو تەنها وەك دەلیلێك قاچاغ چیەکانی ئەناسی هەم ناشارەزانەبوو لەڕێگاڕۆیشتن دا زۆر ووریابوو و زۆر ئاگاداری نەفەرەکانی ئەکرد .

هەر بەسەیارەکانەوە وەك باسم کرد کردیانین بەماڵی قاچاغ چیەکەدا و زۆر بەگەرمی بەخێرهاتنیان کردین و لەدیوەخانێکی گەورەدا دایان نایین کەلەڕاستی دا دیواخان بوو ، دوای ئەوەی بیستیان کە لەماڵی پێشوو خزمەت نەکراوین بەپەلە خواردنیان بۆ حازرکردین و ڕێزوو ئیحترامی ئەو ماڵە جێگای ڕێزوو تەقدیر بوو ئیتر ئەو شەوە لەوێ ماینەوە و ئیسراحەتی باشمان کرد تاشەوی دوای هاتن بەدوامان‌دا بەسەیارەیەکی پیکاپ کە چوار دەورەکەی بەدارو گوێنی چوارچێوەی بۆکرابوو و بەرزکرابویەوە بەشێوەیەك هەرچیەکی تێدا بێت دەرناکەوێت ، ئیتر هەموو چووینە

پشتی پیکابەکەوە و بەسەریعی بەناودێکەدا دەرچووین تاگەیشتینە دەرەوەی دێ لەجادەلای داو بەناو دەشتێکدا دەڕۆیشت تاماوەی نیو سەعاتێك ئەمەش بۆ ئەوەی بەپشتی سەیتەرەیەك دا دەرچین ، دوای نیو سەعاتەکە دابەزین یەکێك لەقاچاغ چیەکان پێشمان کەوت و ووتی بەبێ قسەکردن بەدوامدا ڕاکەن جادەو سەیتەرەکەش لێمانەوە دیاربوو ئیتر نزیکەی ٢٠ دەقیقەیەك ڕامان کرد بەبێ وەستان تاگەیشتینە سەرئاوێك هەرچەندە ئاوەکە تەنك بوو بەڵام زۆر خوڕبوو باوەڕتان هەبێت ئەو قاچاغ چیە بەرازە بەکۆڵ یەکە یەکە لەئاوەکە پەڕاندینیەوە و قولە پێشمان تەڕنەبوو ، دوای ئەوە ڕۆیشتینە ژێر پردێك کە جادەیەك بەسەریا دەڕۆیشت ، دانیشتین چاوەڕێی سەیارەمان ئەکرد ئیتر دوای ٢٠ دەقیقە سیارەکە هات و هەموو بەڕاکردن لەژێر پردەکەوە دەرچووین بەرەو سەیارەکە تا هەموو سواربووین لەترسی ئەوەی نەوەك سەیارەیەکی کە بێت بمان بینێ ، دوای ٢٥ دەقیقە لە ڕۆیشتن دابەزین سەیرئەکەین لەبناری شاخێکاین کە زۆر سەخت بوو بەو پەڕی بڕواوە ئەگەر ڕۆژ بووایە و سەختی ئەو شاخەمان بدیایە قەد خۆمان لێنەئەدا ، لەوێ ئەو قاچاغ چیانەی کە بەحساب ئەسڵی بوون تەسلیمی سێ کەسی تریان کردین کە کۆمەڵێك هێستریان پێ بوو ووتیان کێ هێستر ئەگرێت بەکرێ دەبێ بەجیا پارەکەی بدات لێرەدا من پرسیارم کرد ووتم ڕێگەکە چەندی ماوە ووتیان هیچ نیە.. ئیتر جوابەکەیانم بەدڵ نەبوو من هێسترم گرت بەکرێ لەگەڵ دوو کەسی ترا ، کەوتینە ڕێ بەرەو لوتکەی ئەو شاخەی کە زۆر سەخت بوو وەمانگێك پێش دەرچوونی ئێمە ٢٨ گەنجیان تیا کوشت بوو بۆ پارەکانیان (ئەمەش لەلایەن جاشەکانی تورکیا) وە ئێمە یەکەم وەجبە بووین دەرچووین دوای ئەو کارەساتە، هەر لەنیوەی شاخەکەدا بەفربوو کە وەك بەرد بەستبووی و ڕەشەبایەکی زۆر ساردی هەبوو کەهێسترەکە دەڕۆیشت تەقەی پێی ئەهات و لەدابەزینی هەندێ شوێندا ناچار دەبووین لەسەر هێسترەکان دابەزین چونکە نەیان دەتوانی لەبەر

سەختی بەبارەوە دابەزن ، بەناو ئەو بەفرەدا كوڕ ئـەو كـوڕە بـوو خـۆی بگەیەنێتـە چەم . ئەو شەوە برادەرێك قاچی پەكی كەوت و من هێسترەكەی خۆمم دایە و بەپێ كەوتمەرێ بۆ بەیانی سەعات ٩ گەیشتینە دیوی توركیا كە هیچ ئاوەدانی تیا نـەبوو تەنها چەند پێشمەرگەیەكی كۆمەڵەی ئێرانمان بینی و كەوتینە ڕێ بەرەو دێ یـەكی توركیا ئیتر لێرە سەفەری ناو ئێران كۆتای پێ هات و سەفەری ناو توركیـا دەسـتی پێ كرد .

ڕێگای ناوئێران لەچاو زۆر وەجبـەی تـر ئێمـە بەئاسـانی بڕیمـان و لەگـەڵ ئەوەشـدا لەڕووی دەروونیەوە زۆر گرانەو گرفتی خراپ مـان بەسـەرهات و بەهـەمان شـێوەش ڕێگای ناو توركیا هیچی لە وەزعی نـاوئێران باشـتر نـەبوو ، ئـەو قاچـاغ چـیەی كـە لەئێرانەوە بردیانین بۆ توركیا قاچاغ چی هیرۆین و حەشـیش بـوو بـێ گومـان ئێمـە لەدوایدا ئـەوەمان زانـی ، ئـەوان پارەیـان وەرنـەگرتبوو بـۆ دەركردنـی ئێمـە تـەنها ئێمەیان هێنابوو بۆ ئەوەی خۆیان ڕزگاربكەن لەكاتی گرتندا لەمەسەلەی تلیاكەكـە، بەكوردی ئەوان ممنون بوون وەپارەكەی دابوومان هەمووی بۆ قاچاغ چـیەكانی نـاو ئێران بوون .

لێرەدا دەگەڕێمەوە سەر باسی یەكەم و ئەو سەفەرەی كە لەتوركیاوە بـەرەو یۆنـان باسمان كرد و دواتر گەیشتنە یۆنان و دەرچوونی ئەو وەجبانە بەرەو سالۆنیكی كـە دەكاتە دووەم شاری گەورە دوای ئەسینا لـە یۆنـان لـەوێ بـەهیچ شـێوەیەك گرفـت نیەو كەس پرسیار ناكات و ئەگەر پرسیاریش بكرێت یان یەكێك بگیرێت بەبێ كێـشە ڕەوانـەی ئەسـینای ئەكـەن چـۆن ئـەو وەجبانـەی دەهاتنـە جـەزیرەكانی یۆنـانین ئـەوانیش بەهـەمان شـێوە ڕەفتاریـان لەگـەڵ دەكـرا . ئـەو بـرادەرەی كـە باسـی گەیشتنی خۆیانی كرد بەم شێوەیە درێژەی بەباسەكانی خۆیدا ووتی : دوای ئەوەی كـە گەیـشتینە سـالۆنیكی زۆر دڵمـان خـۆش بـوو هەسـتمان ئـەكرد لـەگرفتێكی زۆر گەورە ڕزگارمان بووە و وامان دەزانـی تـەواو و گـرنگترین و سـەخت تـرین ڕێگامـان

بڕی زۆرمان برسی بوو نەمان ئەزانی چی بکەین لە مەحەتەی پاسەکە دابەزین دەبوو بچین بەرەو مەحەتەی شەمەندەفەر چونکە ڕێگای نێوان ئەسیناو سالۆنیکی زۆر بوو بۆیە دەبوو بەشەمەندەفەر بچین و شەویش سواربین بەلام ئێمە زۆر پەلەمان بوو نەمان ویست خۆمان بخەینە درەنگانێك بۆیە ئەوەندی لەبیرمە بەو قاچاغ چیەمان ووت کەلەگەڵمان دەرچووبوو چارەیەکی نان خواردنمان بۆبکە و دوای سەفەربکەین بردینی بۆ دووکانێك کە گەصی گۆشتی هەبوو لەگەڵ کۆمەڵێك خواردنی سەیر کە ئەو کات بەلامانەوە سەیربوون و تەنانەت ناوەکانیشمان نەدەزانی بەهەرحاڵ ئەوەی گرنگ بوو لە برسیەتی خۆمان ڕزگاربکەین و دوای یەکی گەصێکی بۆکرین ئەوەندە برسیمان بوو لەبیرمان نەبوو بپرسین ئەوە گۆشتی چیە، پەلەی ئەوەمان بوو بێنەوە بەخۆدا و بێ ئێوە ناخۆش سەرو کۆلایەکی ساردمان کرد بەسەریا و بەرەو شەمەندەفەر و چۆنیەتی دەرچوون کەوتینە ڕێ بۆ شانسی ئێمە کە گەیشتینە ئەوێ دوای یەك چارەك قتار بەرەو ئەسینا هەموو بلیتمان بڕی و بەپێکەنین و قسەی خۆشەوە سواربووین و کەوتینە باسی ئەو شەوە ناخۆشانەی ڕێگاو ئەو برادەرانەی کە لەگەڵمان بوون چیان لێهاتبێ و ئەوانەی لەگەڵ ئێمەبوون لەپاسەکەدا گیران و هەندێ لەم باسانە ، دواتر کەوتینە پرسیارکردن لە (قەرەقۆل) کە وەزعیەتی ئەسینا چۆنەو ئێستا دوای گەیشتنمان لەوێ ئەبێ چی بکەین و بەشێوەیەکی گشتی وەزعەکەی بۆ باسکردین و تیێ گەیاندین کە چی بکەین و ووتی یەکەم ڕۆژ گرنگ نیە چونکە ئێستا لەمەحەتەی قیتار لە ئەسینا برادەران چاوەڕوانمانن و ئەوان هاوکاریتان ئەکەن تادوای خۆتان کارەکانی ترتان جێ بەجێ ئەکەن زۆر بەمورتاحی و هەست کردن بەخۆشی بەوەی کە زوو بگەینە ئەسینا هەرلەوێ بەدەم قسەوە باسی ئەوەمان کرد ئەو خواردنە خۆشەی دەرخواردی داین چی بوو لێرە چی پێ ئەڵێن خەبەرێکی ناخۆشی داینێ بەوەی ئەوەی کە خواردمان گۆشتی بەرازبوو چونکە لێرە گەص بەگۆشتی بەراز

ئەكەن و زۆر بەكـەمی گۆشـتی تـر بـەكاردەهێنرێت و سـەلامەت تـرین شـت ئەوەیـە مریشك بخۆین . دوای ئەوەی كە گەیشتینە ئەسینا هەندێك بـرادەر نـەمان ئەناسـین بـەلاَم ئاگـاداری ئـەوەبوون كـە وەجبـە ئـەگات و چـاوەڕوانیان ئـەكردین و لەگـەڵ بەخێرهاتن هەواڵی ئەوانی تریـان پرسـی و ئێمـەش ئاگادارمـان كـردن كـە هـەواڵیان نازانین چونكە ئێمە یەكەم وەجبەبووین دەرچووین و لەوانەیـە ئـەوان بـەیانی بگـەن چونكە ئێمە شەوو بوو گەیشتین پێمان ووتـن ئێـستە چـی بكـەین و بـۆ كـوێ بـچین ووتیان خەمتان نەبێ وەرن لەگـەڵمان ئـەم شـەو دەتـان بەینـە ئوتێلێـك تابـەیانی و ئەوكات هەریەكە حساب بۆ وەزعی خۆی بكات چـونكە لێـرە خـەڵكی شـوقە بـەكرێ ئـەگرن بەچـەند نەفـەرێك پێكـەوە و ئێـوەش ئـەتوانن لـەناو خۆتانـا ڕێـك كـەون بەهەرحاڵ ئەم شەو بحەوێنەوە و بەیانی قسەی لەسەربكەن بردنیانینە ئوتێلێك زۆر بەلامانەوە سەیر بوو لە ئوتێلی عادی نەئەچوو لە ساڵەكەیا چەن ئافرەتێك بـەجل و بـەرگی نیـوە ڕووت دانیـشتبوون ئێمـە ئاگمـان لـەدنیا نـەبوو هێـشتا ووڕبـووین و حەپەسـابووین و لەمەسـەلەكە نەدەگەیـشتین سـەیریان ئـەكردین و پێئەكـەنین هەرچۆن بوو ئـەوەی پێویـست بـوو لـەناونووس كـردن و وەرگـرتنی ژوور و چـووینە سـەرەوە و پـاش ماوەیـەك یـەك دوو بـرادەری خۆمـان هـەواڵیان زانیبـوو كـە ئێمـە گەیشتووین هاتنە لامان و بانگیان كردینە خوارەوە و یەكەم شت ووتیان ئـەوە چـی ئەكەن لێرە ووتمان بۆ لەم ئوتێلەین پێیان ووتین ئەوە بەناو ئوتێلـە بـەڵكو شـوێنی شتی خراپەو ئەو ئافرەتانەش لەش فرۆشن و ئەم ناوچـەیە كـە پێـی ئـەڵێن ئامۆنیـا كەدەكاتە سەنتەری شار هەمووی ئەوەیە لەوێ كوردەكان پێیـان ئـەوتن گلۆپـەكان ووتیان ئەوەی ئێوەی لێن یەكێكە لەو گلۆپانە. ئەوە بوو بەكێشە یـەكێك ئـەی ووت بادابەزین و برۆین بۆ شـوێنێكی تـر یـەكێكی تـر ئـەیووت هـەر ئـەم شـەوەو بـەیانی ئەڕۆین و ئێمە نەمان زانیوەو كێشە نیە هەرچـۆن بـوو بریـاری ئـەوە درا بمێنینـەوە بـەلاَم یـەك دوو برادەرمـان لەگـەڵ بـوون زۆر ئەترسـان وەك بڵـێ ئـەوان ئـافرەت و

ئەوانەی دەرەوە پیاوی درندە ئەوشەوە هەرچی کورسی مێزوو دۆلابی ئەو ژوورەبوو خستیانە پشتی دەرگاوو دەرگایان کلیل دا هێشتا ئەترسان بەهەرحاڵ ئەوشەوەمان بەپێکەنین و گاڵتەکردن بەو دووبرادەرەمان بەسەربرد و بەیانی زوو بۆی دەرچووین.. یەکەم هەنگاو بگەڕێ بەدوای برادەران و کەسانی ناسیاو ئێمە چەند برادەرێك کەلەرێگا پێکەوە بووین و زور کوری باش بوون و لەگرفت و نارەحەتی ئەو ڕێگایەدا هاوکاری یەکمان زۆر دابوو بۆیە بڕیاری ئەوەمان دا پێکەوە شوقەیەك پەیدا بکەین تا دواتر بزانین چی بکەین و چۆن حسابی دەرچوونی خۆمان بکەین من کەسێکی ناسیاوی خۆم لەوێ بوو لەڕێگای ئەوەوە کە ماوەی چەند مانگێك بوو لەوێ بوو زور لەو خەڵکەی دەناسی و ووردە ئیشی پاسپۆرتی دەکرد و وەزعی باش بوو لەو بینایەی خۆیان کەچەند شوقەیەکی تر کوردی تێدابوو ژوورێکیان بۆ پەیدا کردین و خاوەنی ئەو شوقانە کابرایەك بوو بەناوی (یانی) زۆر بەتەمەن بوو قوبتانی باخیرەبووە زۆر شارەزابوو زمانی عەرەبی دەزانی و کورد و عەرەبی خۆش دەویست ، ئێمە ژوورەکەمان لێگرت و پارەمان دایە بۆ یەکەم مانگ شەش کەس بووین و ووردە ووردە سەیری وەزعەکەمان کرد دەرچوون هەبوو بۆ ئیتالیا بەشاحینە بەڵام پارەی دەویست و لەو شەش کەسە ناسیاوەکەی من کە لەرێگا لەگەڵمان بوو ماڵی ئاوابێ لە دەرەوە لەبرایەکیەوە پارەی بۆهات و لەوێ منی بەجێ هێشت و دووبرادەری تریش واتە ئێمە ماوینەوە سێ کەس نزیك سەری ساڵ ئەوان سەفەریان کرد و شوێنەکانی خۆیان فرۆشتەوە ماوەی دوو هەفتە چاوەروانی قاچاغ چی بوون پارەیان دابوو ئەمرۆ و بەیانی یان پێ دەکرا و شوێنەکانی خۆیان فرۆشتبوو بەخۆیان ئەو نەفەرانەی کە جێگاکانیان کڕیبوو لەو ژوورەدا بوو بووین بە نۆکەس زور وەزعیەتمان ناخۆش بوو تەنانەت پارەشیان سەرف نەئەکرد ئێمە مەسرەفی خواردنمان بۆ ئەکردن کاتێ ئەوان ڕۆشتن ئێمە بێ پارەکەوتین نەمان ئەزانی چی بکەین و ئەو سێ نەفەرەی کە جێگاکانیان کڕیبوو

بـەدڵمان نـەبوون و ڕەفتـاری زور ناشـیرینیان هـەبوو و هەمیـشە کێـشەمان هـەبوو لەگەڵیان لەگەڵ ئەوەی وەزعیەتی بێ پارەیەیش زوری بۆ هێنابن بۆیـە بڕیارمـان دا بەشـەکانمان بفرۆشـینەوە کـە ٧٠ دۆلاری ئـەکرد و پرسـیاری ئیـشمان کـرد ووتیـان ئەتوانن بچن بۆ فلان شوێن لەوێ مەیانەو خەڵکی ئەتان بەن بـۆ ئـیش ، یەکـەم ڕۆژ چووینە مەیانی چاك زیاتر لە پەنجا کەس کە هەمووی کوردن وەستاون سـەیارەیەك ڕائەوەستێ هەر پەنجا کەسەکە پـەلاماری ئەیـەن و ئـەبێ بەیـەك شەڕەشـەق سـەگ ساحێبی خۆی نەئەناسـێەوە وەزعەکـەمان بـەدڵ نـەبوو هـەنگاوێکمان نـەنا و دواتـر ووتیان ئەتوانن بچن بۆ ئارگۆس کە جەزیرەیەکە و ئیشی پرتەقاڵ لێکردنـەوە بکـەن و واباشـەو پارەکـەی خـراپ نیـە و کوردەکـان زور ئـەو ئیـشە ئەکـەن بۆیـە بڕیـاری ئـەوەمان دا ژوورەکـەمان بفرۆشـینەوە و بـچین بـۆ ئـارگۆس بـۆ ئیـشی پرتـەقاڵ لێکردنەوە ناونیشانمان وەرگرت و چووین لەوێ هەندێ برادەرهەبوون کاریان ئـەکرد چوینە لای ئەوان و خاوەن ئیشەکە قەرەج بوو دوای ئەوەی دەستمان کـرد بـەئیش زیـاتر لـە پـانزە کـەس دەبـووین و لـەوێ ژوری سادەوسـاکار دروسـت کرابـوون و لەژوورەکەدا هەریەك جێگایەکی تایبەتی خۆی هەبوو بۆ حەوانەوەو خەوتن و هەموو بەیانیەك سەعات چوارو پێـنج هەڵدەسـتاین و دەبـوو پـێش سـەعات شـەش لەسـەر ئـیش بووینایـە و بەسـەیارەی تایبـەتی خۆیـان دەچـوونە سـەرکارو لـەوێ دابـەش دەبووین بۆ پرتەقاڵ لێکردنەوە و دەخرایە سنوقی تایبەت و لەوێشەوە بـۆ نـاولۆری و نان خواردنی نیوەڕۆی ئەو ڕۆژە لەسەر خـاوەنی باخەکـەبوو بـەم شـێوەیە نزیکـە یەك مانگ کارمان کرد لەو ماوەیەدا من هەستم کرد ئەو خـاوەن کـارە دەسـت بـڕەو واپێدەچوو پارەنەدات بۆیە من چـەند شـتێکم دروسـت کـرد و ووتم دەبـێ بـۆ چـەند ڕۆژێـك بگەڕێمـەوە ئەسـینا و پێویـستم بـەپارە هەیـە و ئـەوانیش یەکـەم جـار ڕازی نەدەبوو دەی ووت کارمان زۆرە بەڵام مـن بڕیـارم دابـوو دەبـێ بـڕۆم هەرچـۆن بـوو پارەی ئەو چەند ڕۆژەی کەکارم کردبوو لێم وەرگرت و سەفەرم کردەوە بـۆ ئەسـینا

و چوومە لای ئەو ناسیاوەمان کە لەوێ بوو چەند ڕۆژێك مامەوە بەڵام بێ سوود بوو وەزعەکە لەوەدانەبوو بۆیە دووبارە گەڕامەوە لای برادەران بەڵام ئەم جارەیان لەڕێگای برادەرێکی ترمانەوە خاوەن ئیشێکی ترمان پەیداکرد هەرچەند ئەوانیش لەو قەرەجانەبوون چونکە زۆربەی ئەو خاوەن ئیشانە ئەمانەبوون لەلای ئەمان دوو هەفتە کارمان کرد و پارەیان نەدا و هەروا دەست بەتاڵ لەوکارەبووینەوە ، بەڵام بەبۆنەی ئەو کارەوە کابرایەکمان ناسی بوو ئەو یۆنانی بوو چوینەلای ئەو و زۆر بەخۆشحاڵیەوە وەری گرتین ئەم جارەیان شەش کەس بووین ماوەیەك کارمان لاکرد و زۆر کارەکەمانی بەدڵبوو و بەرێکو پێکی پارەی دەداینێ و ئەو چەند هەفتەی لای ئەو بووین نەفەری ١٠٠ دۆلاری وەرگرت و لەلایەکی تر کۆمەڵێك برادەر کاریان دەکرد و هاتنە لامان و داوایان کرد بچینە لای ئەوان بۆ کارکردن و ئێمەش لەبەر ئەوەی زۆر بێتاقەت بووین و کۆمەڵەکەی ئەوانمان پێباش بوو بۆیە کارەکەمان گواستەوە لایان و خاوەن ئیشەکەش ئافرەتێکی یۆنانی بوو بەشێوەیەکی گشتی یۆنانیەکان ترسی ئەوەیان لەسەرنەبوو کە پارەبخۆن و بەرێکو پێکی کارەکانمان دەکرد و شەوانە بەو هیلاکەتیە دەگەڕاینەوە ژوورەکەمان بەگۆرانی ووتن و پێکەنین و گاڵتەوە وەك هیچ نەبووبێت بەڵام کارەکەش زۆر قورس بوو بەتەواوەتی هیلاك دەبووین و وەستانی تێدانەبوو لەلایەکێش ناچاربووین ڕێگای دی نەبوو.

دوای ماوەیەك هەندێك ناخۆشی لەنێو ئەو برادەرانەیا دروست بوو کێشەکان بەرەو گەورەبوون دەچوون بۆیە ئێمە لە کارەکە کشایەنەوە و پارەی خۆمان وەرگرت و سیانمان گەڕاینەوە بۆ ئەسینا بەڵام ئەسینا بەرەوخراپی دەچوو کار دەست نەدەکەوت و کوردەکانیش هەندێکیان دەستیان کردبوو بەکاری خراپ تەنها بۆ پارە پەداکردن ئەویش بە ئیشی فڕن ناسرابوو لەگەڵ پیاوان دەچوو کاری سێکسیان لەگەڵ دەکردن تەنها بۆ وەرگرتنی بڕێك پارە چونکە یۆنانیەکان زۆر لەم

جۆرەکەسانەیان تێدابوون . ئەمە لەلایەك و لەلایەکی تریشەوە بارودۆخی قاچاغ چیەتی و ئیهانەکردنی ئەو خەلکەو سوکایەتی کردن بەناموسی خەڵك بەتایبەت ئەوانەی بێ کەس بوون و دەسەڵاتیان نەبوو زۆر بەئاسانی دەبوونە نێچیری ئەو دڕندانە .

لەپارکی ئامۆنیا هەندێك لەفەی فەلافل و گۆشت و هەندێ بابەتی تریان دەفرۆشت هەندێکی تر ئیشی بۆنیان دەکرد ئەویش فرۆشتنی بوو لەوانەش هەبوون ڕۆژانی شەممە و چەند ڕۆژێکی دی هەبوو هەفتەبازاری تێدابوو لەوێ شتیان دەفرۆشت لەجل و بەرگ و کاسێت و بۆن و شتی دی . لەگەڵ ئەوەی ئەوانەشی کە کرێکاریان دەکرد ئەمەش تەنها بۆ ئەوەی ئەوەندەی لەو وولاتەدایت خۆت بژێنیت چونکە دەوڵەت هیچ هاوکاری نەدەکرد و تەنانەت جێگای حەوانەوە نەبوو دەبوو خۆت ئەوەشت دابین بکردایە دەوڵەت بەهیچ شێوەیەك دانی بەبوونی ئێمەدا نەدەنا کە بتوانین بەشێوەیەکی فەرمی لەو وولاتەدا بژین و من لەوێ چوومە بارەگای نەتەوەیەك گرتووەکان وهەرلەوێ بڕیاری قبوول نەبوویان دا و پاشان چوومە دایرەی پۆلیس کە خۆم تەسلیم کەم و داوای پەنابەری بکەم لەوێ پۆلیسەکە گاڵتەی لێدەهات کە ئەو داوایە دەکەن و پێی سەیربوو ، ئیستمارەکانی دامێ و لەگەڵ ئەوەش ووتی خۆت هیلاك ئەکەیت چونکە ئێمە قبوڵی وەرگرتن نادەین لەبەر ئەوە پێویست بەوەناکات خۆت و ئێمەش هیلاك بکەیت..بەم شێوەیە وەزعیەتی کورد ڕۆژ لەدوای ڕۆژ خراپ دەبوو بەجۆرێك کە لەناوچەی ئامۆنیا پارکێك هەبوو بەتەواوی لای کوردەکانەوە بووە ئۆردوگایەکی پەنابەری بەڵام بەکارتۆن و نایلۆن و دواتر پەرەی سەند و بوە بازاڕێك لەکەباب خانە و دەلاك خانە و چایخانە و دووکانی تری لێکرایەوە .

پڕۆژە و هەونگاوەکان بۆ کەمکردنەوەی کۆچ و ڕوونەکردنە پەنابەری

سەرەتا دەتوانین ئاماژە بەوەبدەین کاتێك کە لاو هیوای هەبوو بەوەی کە دەتوانێ خەونەکانی بەدیبێنێ و ئومێد و هیوای ئایندەی گەش و ڕوناك بێت کە بەشێوەیەکی گشتی لەبڕگەی خەونەکانىدا باسی لێوەکراوە کە بۆخۆی بەشێکی گرنگ و هۆکارێکی کاریگەرە بۆ ڕاکردن و هەڵاتنی لاوان و دەربڕینی بێزاری لەژیان و گوزەرانی خۆیان.. گرنکە دەزگا پەیوەندی دارەکان کە لەڕێگایانەوە دەتوانرێ کەمێك کاریگەری سلبیەکان کەم بکرێنەوە بێ گومان ناتوانرێ بە شێوەیەکی بن بڕ ئەم دیاردەیە بەکۆتایی بهێنرێت چونکە لەهەموو سەردەم و زەمەنێکدا ئەم دیاردەیە هەبووە بەهەموو شێوەکانیەوە و دواتریش مرۆڤ ئازادە لەکوێ ژیان و گوزەرانی خۆی هەڵبژێرێت و لەچ شوێنێنك بژیت..

گرفتەکانی لاوان و بەتایبەت ئەو خاڵانەی کە لەڕووی داراییەوە پەیوەندیان بە ژیانی لاوانەوە هەیە لەبەردەوامی کارو جێ گیربوونی بەو شێوە و سیستەمە نوێیەی کە لەدونیادا کاری لەسەر بەرقەراردەبێت... باس لەوە دەکرێت بۆ گەنجان ڕوو لەهەندەران دەکەن و لەوێ هەموو کارێك دەکەن و دەسەڵاتی ئیداری هەرێمیش لەدەرەوە کرێکار دێنێت بۆ کارکردن.. ئەمە یەکێکە لەو گرفتانەی کە لەڕووی ئابوریەوە کێشە بۆ لاوان و بۆ دەسەڵات و کۆمەڵگاش دروست دەکات.. ئەگەر نرخ و قورسای و پیرۆزی بۆ کار هەبوایە بێ گومان دەکرا ئەو گەنجەی کە لە هەندەران هەموو کارێك دەکات و لەووڵاتەکەی خۆی نایکات و پێ ی قایل نابێت.. لەم ووڵاتانەدا ئەوەی کاربکات ڕێزی لێدەگیرێت و لەدەزگاکاندا بەڕێزو ئیحترام و چاوێکی پڕلەرێزەوە هەڵسوکەتی لەگەڵ دەکرێت و کارەکانی بۆڕادەپەڕێنرێت و

ئاسانكاری بۆ دەكرێت.. بەڵام ئەوانەی بەپێچەوانەوە مامەڵەیان جیاوازە و ئەو گرنگی و رێزەیان نابێت لەگەڵ ئەوەشدا دەیان ژێنن و هەموو هاوكارێك دەكرێن و هەوڵی ئەوەش دەدرێت كە كاریان بۆ بدۆزرێتەوە لەڕێگای دەزگا تایبەتیەكانەوە كە لەم رووەوە كاردەكەن و لێپرسینەوەو بەدواچوونیان هەیە و هەمیشە هەوڵدراوە بەپێی سیستەمێكی دارێژراو و لەسەرەتای دەست پێكردنی پەروەردەیی دا ئەم كارە دەست پێدەكات و كار دەكەنە یەكەم بەرنامەو یەكەم هیواو ئاوات بۆ ئەو گەنجە واتە ئەگەر دكتۆربیت یا كرێكار یا پارێزەر و بەرپرس هەموو پێكەوە خزمەتكارن و هەموویان موچەوەردەگرن و وەك یەك لەرووی تەندروستیەوە مامەڵەیان لەگەڵ دەكرێت و لەتەمەنی دیاری كراودا خانەنشین دەبن و یاسا و مافەكانیان وەك یەكن و یاسایەك هەموو ئەو كارانەی بۆ رێكخستوون و پەیرەووی دەكرێت و كەس بەسەررووی ئەو یاسایەوە نیە.. لەبەر ئەوە جیاوازی تەواو لەنێوان كار و یاساكانی كاركردن لە وولاتێكی وەك عێراق بەهەرێمی كوردستانیشەوە لەگەڵ ئەو وولاتە پێشكەوتووانەی دونیا . ئەمە لەڕووی داهات و ئەو پارەی كە بەدەست دێت و پاشان بێ رێزی و بەسوك سەیركردنی ئەو كارمەندو كرێكارانە و ئەو جیاوازیەی نێوان ئەوان و چینەكانی تری ئەو كۆمەڵگایە.. ئەگەر كرێكارێك خاوەن ماڵ و سەیارەو داهاتێكی باش و لەگەڵ باری ئابوری ئەو وولاتەدا بگونجێت ئەوە بۆ بیر لەشوێنی تردەكاتەوە بۆ كاركردن..

چارەسەر كردنی گرفتەكانی خوێندكاری كورد لەپێداچوونەوە بەسیستەمی پەروەردەو فێركردن كە ئایندەیەك بەگەشی دوارۆژ ببەخشێت و دواتر ئەو سیستەمە تا ئاكامی ئەو خوێندكارانەی تێیدا لەبەرچاوبگیرێ واتە ئەو پەروەردەو خوێندنە بەشێوەیەك بێت كە ئاكام خوێندكار بتوانێ سودی لێ وەربگیرێت و كاری پێ بكات.. لەگەڵ بوونی هەلی كاركردن و دامەزراندن لە دەزگا حكومەیی و ئیداریەكان و لایەنی مەدەنی و پیشەسازی و كشتوكاڵی و خزمەتگوزاری و سەرجەم

لایەنەکانی تری ژیان.. بەشێوەیەك ئەو خوێندکارە دوای تەواوبوونی خوێندن و نەکەوێتە دونیایەکی نامۆو رووبەڕوبونەوەی سستی و لاوازی و بێ زاری..
باش کردنی داهات و گوزەرانی گەنج لەڕووی داهاتی ساڵانەی کە بەشێوەیەك بێت بتوانێ لەڕێگایەوە خۆی و ئەوانەی دەوروبەری ئەگەر ئەو کەسە خاوەن خێزان بێت یا بەنیازبێت هاوسەرگیری بکات کە بتوانێ لەئاستیکی باش و گونجاودا بیان ژێنێ..
هەست کردن بەهێمنی و بوونی یاسا و بەرنامەی ئایندەی بۆ ژیان کە کەسایەتی ترسی لەئایندەی خۆی نەبێت و بەرچاوی ڕوون بێت . ئەوەش ئەرکی دەسەلات و دەزگا بەرپرسەکانن بۆ بەرنامەڕێژی بۆ ڕێکخستنی ژیان و گوزەرانی هاووڵاتیان وەك هەموو وولاتانی پێشکەوتووی دونیا.. کەواتە هەست کردن بەوەی کە دەسەلات و یاسا خەم خۆری تاکە و لەخزمەت کۆمەڵگادایە بۆ دابین کردنی ژیان گوزەرانێکی خۆش و کامەران ئەمەش بەهاوکاری و کارو ماندووبونی کەسایەتی لەو کۆمەڵگایەدا کەواتە هەموو پێکەوە هۆکارێك بن بۆ بەڕێوەچوون و ڕێچکەگرتنی ئەو بەرنامە و پلانانەی کە گوزەرانمان بەرەو باش دەگۆڕن..
لایەنی ڕۆشنبیری و هونەری و ڕاگەیاندن کە کاریگەری خۆی لەم لایەنەوە بگێڕێت بۆ دەستەبەرکردنی ئەو ژیانەی کە خەونی گەنجە و دەیەوێ بەوشێوەیە بژی.. ئەگەر دونیای هونەر و ڕۆشنبیریەت و زانستەکان لەبنەماوە کاریگەربن و لەموڵکایەتی ئەو لایەن و کەسایەتی دەرچن و خۆیان بەشێوەیەکی ئازاد و سەبەرست کاربکەن و خزمەت بەکۆمەڵگا بکەن و هاوخەم و داکۆکی کەری داواو خواستەکانی گەنج بن و ڕێگا نیشان دەریان بن تا گەنجان بتوانن بڕیاری ڕاست و دروست بدەن و ژیان و گوزەرانی خۆیان بدۆزنەوە..
کردنەوەی دەرگای سەفەر و چونەدەرەوە بەشێوەیەك کە لاوان و کەسایەتی کورد بتوانێ بەئازادی و بەبێ بەربەست دونیا ببینێ ، کە هەمیشە ڕژێمەکانی ئەم ناوچانە هەوڵی ئەوەیان داوە بەم شێوازی داخستنە و ماوەنەدان بەدەرکەوتن و دونیا ببینن

و کردنەوەی چاو کە تەنها مەبەست داپۆشین و هەڵنەماڵینی تاوان و گەندەڵی و بێ کارامـەی و خـۆش نەویـستیان بەرامبـەر بـەووڵات و بـەردەوامی لـەدزین و بردنـی سەروەت و سامان و کارنەکردن لە لەلایەنە خزمەتگوزاریەکان و جێ بەجێ نەکردنی پێداویستی و بەئەنجام نەگەیاندنی ئەرکە بنەڕەتیەکانی سەرشانی خۆیـان ، کەواتـە بەشێوەیەکی گشتی ترسی دەسەڵات و فەرمانڕەوایەتی لەوەدایـە کـە بـەم شـێوەیە ئەگەر کەسایەتی بەرەو دەرەوە هەنگاوی ناو ئەو دونیایـەی تـری جیـاواز لـەدونیای خۆی چاوپێکەوت ئەوە ڕەنگە نەگەڕێتەوە.. ئەمـەش ئەگـەر بـە شـێوەیەکی ڕێـك و پێك و زانستیانە بیری لێبکرێتەوە و ئەو بنەماو هەنگاوە بنەڕەتیانـەی بـۆ داڕێـژرێت ئەوە دەکرێ ئەو دەرگایە واڵابکرێت و ئەو ترسـەش بـوونی نـەبێت.. چـونکە ئەگـەر کارەکان لەسەر ڕەوتی ئاسایی خۆیان هەنگاویان نـا و کەسـایەتی کـورد لـەژیانێکی باش و بێ گرفت و لەڕووی ئابوریەوە داهـاتێکی وای بـوو کـە بتوانێـت ژیـانی خـۆی بەبێ گرفت بەڕێوەبەرێت و خـاوەن پاسـپۆرت و بـەبێ گرفـت ئەوکاتانـەی دەیـەوێ بەسـەردان و سـەفەر بـەرەو ووڵاتـانی دی بـڕوات و کـەمێك لـەڕووی دەرونیـەوە هێوربێتەوە تابتوانێ بەفکرو بۆچون و هێزێکی ترەوە بەرەو کارەکەی بگەڕێتـەوە و ئەو چەند مانگانـەی داهـاتوو کارەکـانی بـەو پـەڕی توانـاوە بەڕێوەبـەرێت کـە لـەم ووڵاتانـە و بەوشـێوەیە بنەڕەتیـەی کـە بەیاسـا داڕێـژراوە و ئـەوەی لـەو سـاڵەدا کاردەکـات و بـۆی هەیـە لەچـوار بـۆ شـەش هەفتـە دەتـوانێ مۆڵـەت وەرگرێـت و بەویستی خۆی سـەفەربکات و لەزۆربـەی دەزگـاو کارگـە گـەورەکانیش پـارەی ئـەو سـەفەرە سـەرف دەکرێـت بـۆ ئەوکەسـە.. ئەگـەر لـەڕێگای یاسـاوە و بەبەرنامـەی داڕێژراو توانرا ژیان و گـوزەرانی هـاووڵاتی ڕێـك بخرێـت و کـاری بۆبکرێـت تـا زیـاتر بەرەو پێش چوون و باشتر بوونی ببرێت ئەوە گومان لەوەدانیـە کەسـایەتی کـورد و گـەنجی کـورد بەهـەمان هەڵوێـستەوە هاوکاردەبێـت و بـەهێزو توانـاوە کارەکـانی دەکـات و خزمـەت بـەووڵات و نیـشتمانی دەکـات و ئـەوەش چـەند ئـەرکی گەنجانـە

ئەوەندەش ئەركی دەسەڵات و دەزگاكانی یاسا دانانە كە دەست پێش خەرین بۆ یاسا دانان لەهەموو قوشبنێكی ژیانی كەسایەتی كوردەوە تا هەموو پێكەوە كاربكەین..

پرۆژە گەشت و گوزاریەكان هەنگاوێكی گرنگە و پێویستە كاری بۆبكرێت و ئەگەر ئەمرۆ ئەو شێوە پرۆژانەبونیان هەبێت ئەوە بێگومان لەسەرەتادان و پێویستیان بەكارو بەرنامەی بەردەوام هەیە ، چونكە گەشت و گوزار یەكێكە لەو كارانەی كە سیمای ئەو شارو وولاتە لەخراپەوە بەرەو باش و گۆڕانكاریەكانی سودمەند دەبن چ لەرووی دەرونی و پاشانیش لەڕووی ئابوری و داهاتەوە ئەمەش سەرەڕای كە كاریگەرە لە گۆڕانی فكرو بۆچون و كردنەوەی بیر لەچۆنیەتی ژیانی تازەگەری و خێرا ئاوێتەبوون لەگەڵ گۆڕانكاریەكانی دونیادا و وەرگرتنیان بەخێرای.. لەگەڵ ئەوەشدا كەسایەتی كورد بەشێوەیەكی پێویستی بەوە هەیە لەو بوارەدا گۆڕانكاری ببینێت چونكە وولاتی ئێمە دەتوانرێ بكرێتە باشترین شوێن بۆ گەشت و گوزارو كاری باش و سەركەوتووی تێدا ئەنجام بدرێت ، بەڵام گرفتەكان لەوەدایە كە سستی و لاوازی و داخراوەی بۆچون و تێڕوانینەكان وایان كردوە كە لەم بوارەدا هیچ پێشنەكەوین و ئەوەش كەباسی لێوە دەكرێت و شانازی پێوەدەكرێت كە كراوە دەتوانم بەهیچ ناوی ببەین لەگەڵ ئەو وەختە زۆرەی كە كورد خاوەن دەسەڵاتە.. ئەوەش دەگەڕێتەوە بۆ دوو هۆكار یان ئەوەتا نەویستراوە ئەو كارەبكرێت ، كە بێگومان هەوڵیش هەیە بۆ سەرنەگرتنی ئەم شێوە هەنگاوانە یا ئەواتا بێ كارایی و نەشارەزای كەسایەتی كورد و بەرپرسان لەم بوارەدا هۆكارێكی ترە بۆ سەرنەكەوتن و بەئەنجام نەگەیاندنی ئەم شێوە پرۆژانە.. لە وولاتانی دونیا ئەوەی كەمێك بارودۆخی گونجاو بێت و لەهەندێ وولاتانی ئەوروپی ئەو شوێنەش گونجاو نیە بۆ ئەو پرۆژەیە بەڵام كارەكان سەردەخەن و ئەوەی دەیانەوێ دروستی دەكەن و

لەڕێگای گەشت و گوزارو و سەوزای و ڕازاندنەوەی شارەکان و ڕێگاو بانەکانیان و شوێنە گشتی و تایبەتیەکان بۆ گەشت و گوزار دەڕازێننەوە...

لایەنی ئاسایش و هێورکردنەوەی بارودۆخەکان کە کارە تیرۆریەکان و تەقاندنەوەو کوشتنی خەڵك و پەلاماردان و ترس و سڵەمینەوە لەهەموو شتێك ، لەگەڵ ئەوەی کە کوردستان تاڕادەیەك هێورە و لەگەڵ ئەوەشدا ناوە بەناوە کاری تیرۆری تێدا ڕوودەدات و لێشاوی هاتنی ئەو ڕێژە زۆرەی عەرەب بۆ کوردستان بەناوی نائارامی و خراپی باری گوزەران لەعێراق و گەڕان بەدوای کاردا و پاشان بەپاساوی زیادبوونی دەستی کار لە هەرێم هێندەی سودمەندی دەبێت ڕەنگە لایەنی ئاسایش و باری کۆمەڵایەتی و ئابوری هەرێم کاریگەری خراپی هەبێت و کار لەدەستی کرێکاری کوردی وەربگیرێتەوە و کرێکارەعەرەبەکان دەست بەسەر بازاری کوردستان دا بگرن و چەندین لایەنی تری سلبی لەم ڕووەوە.. ئەمەش هۆکارێکە بۆ زیاد بوونی بێکاری و بێ ئومێدی لە گەڕانەوەی پەنابەران و خراپ کردنی بازارەکان لەکوردستان..

گرفتی نیشتەجێ بوون یەکێکە لەو هۆکارەگرنگانەی کە دەبێتە کۆسپ لەبەردەم لاوی کورد بۆ بنیادنانی ژیان و گوزەرانی خۆی ئەوەی کە داهاتی گەنجێکە یا بەشێوەیەکی گشتی داهاتی کەسێك لەو وڵاتە کە هیچ بەراوردێك لەنێوان داهاتوو باری گوزران و شێوەی بازارو گرانی دا بوونی نیە.. دوو گەنج یان کەسێك کە خاوەن ماڵ و منداڵە و داهاتێکی دیاری کراوی زۆرکەمی هەیە و دەبێ کرێ خانوو و ژیان و گوزەران بەرێوە بەرێت و تەنها ئەوەی وەری دەگرێت بەشی کرێ ناکات دەبێ چۆن ئەو ژیانە بەسەر ببرێت و چۆن گرفتەکان چارەسەر بکرێن ئەمەش هۆیەکە بۆدروست بوونی دیاردەی گەندەڵی چونکە ئەوکەسە دەبێ بژی و بژێوی خۆی و ماڵ ومنداڵ پەیدابکات کە دەبینێ کەسانی تر بەسەر ئەوەوە لەو پەری خۆشی و باشی گوزەراندان و هەموو شتێك بۆیان دەستەبەرە . ئەمەو کەسایەتی

كورد لەهەندەران و بەتايبەت ئەوانەی كە بێ ڕێگاو شوێنن و خاوەن هیچ نین و تەنها خەمیان بۆ گەڕانەوە جێگای نیشتەجێ نەبوونە ، لەگەڵ نەبوونی كار چونكە كێشەی كار دۆزینەوەش یەكێك لەو گرفتانەی كە دیسان دیاردەی گەندەڵی دەستێكی باڵاو درێژی لەم مەسەلەیەدا هەیە و ئەوانەی كە بەخۆیان دەستی ماستاو ڕیایی كردن و نۆكەری بۆ لایەنەكان و لەنزیكەوە خزمەت بەو لایەنانەدەكەن و لەبەرپرس و كەسایەتی ناسراوەوە نزیكن ئەوە هەموو شتێكیان بۆدەكرێت و ئەوانەی كە نەناسراون و هیچ شتێكی دیارو بەرچاویان نیە كەس لێیان ناپرسێتەوە و كوردستان لێ دەكرێتە دۆزەخ و ئەگەر بشگەڕێنەوە ئەوە بۆ ماوەیەكی كورت و دواتر ناچاردەبن بگەڕێنەوە بۆ ژیانی پەنابەری و بۆ دووبارە بونەوەی غوربەت بەو شێوەی كە هەست دەكات ئەو غەریبیەی لە وڵاتی خۆی هەستی پێ دەكات و ئەو كۆسپانەی كە دێنە ڕێ لە وولاتانی غەریبیدا بوونیان نیە..

بۆیە گرنگە بەرنامەیەكی دارێژراو بەردەوام و نەگۆڕ بەپێ بارو دۆخەكان و بەو شێوەی كە لەبەرژەوەندی هەموو لایەك دابێت و خزمەت بە وڵات بكات گرنگە سود لەتواناو لێهاتووی و بیرو بۆچوونی نوێ و تازەگەری ئەوانەی كە لەدەرەوەی وولاتەوە هەنگاو دەنێن بۆ ژیان لە وڵات بەڵام بەشێوەیەكی دادپەروەرانەو بەبێ جیاوازی لە نێوانیاندا ، ئەوەی تائەمڕۆ كراوە هیچ دادپەروەری تێدا نەبووە و زیاتر لایەن و لایەن كاری ڕۆڵی دیارو بەرچاوی لەو مەسەلەیەدا هەبووە..

بەرەو پێش چوونی باری پرۆژە خزمەتگوزاریەكان كە پێویستە جدی ترو گەرم تربوونیان تا هاووڵاتیان هەست بەوە بكەن ژیانیان بەرەو باش بوون دەچێ و كەسێك یان دام و دەزگایەك هەیە خەم بۆ كێشەكان دەخوات و بەدەم داواكاریەكانیانەوە دێت و سادەترین ماف و پێداویستیەكانیان دەستەبەربكرێن كە ژیانی ئاسای پێوە بەڕێ دەچێت و ئەمەو تادەگاتە بەرزترین ئاستەكانی ژیان و

پێشکەوتن و شارستانیەت و گۆڕانکاریەکان لە ژیانی کۆمەڵگادا بەشێوەیەکی داڕێژراو بەپلان کە ئاینده و داهاتویەکی روون و جوانی درێژخایەنی پێوە دیاربێت.. گێڕانەوەی متمانە بۆ هاوولاتیان و هێورکردنەوەی بارو دۆخە ئاڵۆسکاوە دەرونیەکان بروانەبوون و بەگرنگی وەرنەگرتنی بڕیارو راسپاردەو بەڵێنەکانی دەسەلات بەبرواوە وەربگیرێن کە ئەم پەیوەندیە لەم رۆژەدا پچڕاوەو بوونی زۆر لاوازە و دوروپەرێزی بەدی دەکرێت و ئەو متمانەیەش گرنگە بگەرێتەوە دۆخی ئاسای خۆی کە هاوکارێك بێت بۆ بەرێوە چوونی کارەکان و جێ دەست دیاربوون لەو شێوە هەنگاوانەدا کە دەبێ لەلایەن دەسەلاتەوە هەنگاوی بۆ بنرێت.

بەهێزبوونی لایەنە سیاسی و لایەنە دەستوریەکان ئەمەش وەك پاڵ پشتێك بۆ کەسایەتی کورد کە بتوانێ لەوێوە ژیان و بەرنامەو ئایندەی خۆی و هەنگاوەکانی بنیادبنێ و کاریان بۆ بکات.. کەواتە لایەنە سیاسیەکان رێگایەکن بۆ گۆڕانکاریە پێویستەکان لە نێو کۆمەڵگادا کە ئەوان دەتوانن ژیان بەو شێوەیە لەسەر رێگای ئاسای خۆی داڕێژن وەك چۆن لەهەموو دونیای وولاتانی پێشکەوتودا لایەنە سیاسیەکان بۆ خۆشگوزەرانی و باش کردنی ژیانی کۆمەڵگا پێش برکێ دەکەن ئەمە لەو لایەنەوە بەلام لەلایەکی ترەوە دەبێ لایەنەسیاسیەکان لەرووی حزبی و بیری تەسکەوە خۆیان بەنێو ماڵی کەسایەتی کۆمەڵگا نەکەن و خۆیان لەهەموو کاروبارەکانی ژیان لە چوار چێوەی بارەگا حزبیەکانیانەوە نەدەن وەك چۆن لەو سالانەی رابردوودا دەکراو ئەوەی ئێستاش دەکرێ کاتێك حزب لەهەموو گەورەو بچوکێك دا دەستی وەردایەوە و خۆی کردە براگەورەو تەنانەت دەسەلاتی لەحکومەت و دەزگا فەرمیەکانیش وەرگرتەوە و بەخۆی بڕیاردەربوو ئەوە شێوەی کاروبارەکان دەگۆڕدرێت و شەرعیەتی یاسا و کۆمەڵگا و دەسەلاتی ئیداری و سیاسی دەشێوێنێت.. هەرچەندە تا ئەمرۆ شێوازی پەیوەندیەکانی نێوان دەسەلاتی سیاسی و ئیداری و یاسادانان و داد و دەسەلاتی حزبی ئەو رێچکە

پێشکەوتووە نویٚ خوازەی وەرنەگرتووە و بەهەمان شێوە کلاسیکیە بەردەوامەی کە ئەمڕۆ لە وولآتانی دواکەوتووی جیهانی سێهەم و ئەو وولاتە عەرەبی و ڕۆژهەلآتی ناوەڕاستدا باوە کاری لەسەر دەکرێت ، کە ئەمە پێویستی بەوەهەیە کورد دەست پێشکەری بکات و بیسەلمێنی کە دیموکرات خوازەو دەتوانیٚ بەو شێوازە پێشکەوتووەی وولآتانی پێشکەوتوو کاربکات و مامەڵە لەگەڵ کۆمەڵگاو یاسا و بەڕێوەبردنی وولآتەوە بکات.. ئەمەش وەك بەرنەمایەکی سەرەکی بۆ هەنگاونان پێویستە حزبەکوردیەکان خۆیان تازەبکەنەوە و بیرو بۆچوون و تێڕوانینەکانیان بگۆڕن و ئەو پەیوەندیە توندو تۆڵەی کەباسمان کرد لەگەڵ جەماوەردا دروستی بکەنەوە تا ترسی ئەوەیان نەبێت دەسەلآت ترسی دەکەوێتە سەر..

پڕۆژەکان و مامەڵەکردن لەگەڵ بن بڕکردنی دیاردەی کۆچ و ڕووکردنە هەندەران پێویستی بە پلان و بەرنامەی درێژخایەن و دووربین هەیە و لەهەموو ووردەکاریەکانەوە دەبیٚ سەرچاوەبگرێت و کاری جدی و بەردەوامی پێویستە و سەرجەم لایەنەکانی لێك بدرێنەوە و بەشێوەیەکی هەمەلایەنانە بیری لیٚ بکرێتەوەو کەسانی شارەزاو پسپۆڕو بەتوانا لەهەموو بوارەکاندا کاری تێدابکەن..چونکە دروست کردنی سیستەم بۆ ژیان و پەیداکردنی هیواو خواست و کارکردن و ئومێد و ئایندە بینین و بەئەنجام گەیشتنی هەوڵەکان لە خۆشکردن و بەرەوپێشەوە بردنی ژیان و دروست کردنی گۆڕانکاری لەژیاندا ئەو هیوایە دەبەخشێت کە مرۆڤ بەردەوام بێت و بیر لە هەندەران و ژیانی ئاوارەی نەکاتەوە ئەمەش چەندە ئەرکی کەسایەتیە کە هەوڵ بدات و خۆی ماندوبکات ئەوەندەش پێویستە لەسەر دەسەلآت و حکومەت کە ئەرکەکانی خۆی بەجیٚ بگەیەنیٚ و پێداویستی و ئاسان کاری و خزمەتگوزاری و هاوکاری هاوولآتیان بێت لەدەستەبەرکردن و ئاسان کاری کارەکانیان... بەهەمان شێوە ڕێکخراو لایەنە سیاسی و پیشەی کۆمەڵە مەدەنیەکان پێویستە بەشێکی گرنگ بن لەو بەرنامەو پلانە.. بەلآم ئەوەی تا ئێستا لە وولآتی ئێمەدا بەپێچەوانەیە

و تا ئەمرۆ ئاوارەبوون و ڕووكردنە هەندەران لە گرفت و كێشە كۆمەڵ بووەكانی لایەنی سیاسی و كێشە ناخۆیەكان و نەبوونی خزمەتگوزاری و كێشەی ئیداری و گەندەڵی و دەیان و دەیان گرفتی دی كەوای كردووە كەسایەتی كورد بێزاربێت و گەنجەكان لەوپەڕی نائومێدی و بێ بڕوایدا سەری خۆیان هەڵگرن و ڕوو لەدونیایەكی نادیارو نامۆ بنێن كە دەرەنجام و ئاكامەكانی هەرچی بن لەو ژیانەی ئەوێیان پێ چاك ترە ئەگەر ئەو بۆچونەش بەلای زۆركەسەوە هەڵەیە ، بەڵام ئەوە بڕوای تاكە و دەبێ ڕێزی لێ بگیرێ و لەدونیای ئەمڕۆشداو لەهەموو وولاتاندا ئازادی ژیان و لەكوێ گوزەران و نیشتەجێ بوون بوونی هەیە و بەپێ یاسا و لەچوار چێوەیەكی ڕێكو پێكدا كاری پێ دەكرێت..

هەموو كەسێك چەند دڵشكاوی و نیگەرانی هەبێت و چەندە برینەكانی قوڵ بن كە بوبێتنە هۆیەك بۆ ئاوارەبوون و ڕووكردنە هەندەران و بەهۆیانەوە وولاتی بەجێ هێشتبێ.. لەگەڵ ئەوەشدا ئەو وولاتە نیشتمان و خۆشەویست و دڵ لەلابوونی بێ پچڕان دەبێ و یادگاری و ساتە خۆش و ناخۆشەكان و بیرەوەری و ژیانی تەمەنێك و كەس و كارو ئەو ساتە وەختانەی نێو كۆڵان و هاوڕێیان و قوتابخانەكان و گوزەری كاركردن هەموو كات ئەو بیرو بۆچونانە بەزیندووی دەهێڵنەوە و مرۆڤ بەلای خۆیاندا ڕادەكێشن هەمیشە دڵت لەوێدەبێ و بیر لەوەدەكەیتەوە ڕۆژگارێك بتوانی بگەڕێیتەوە و ئەو دوو دڵی و دڵەڕاوكێ و ژیانی دوولایەنەی كە ئەمرۆ كەسایەتی كورد تێیدا دژی بەگیان و جەستە لەهەندەران و بەبیرو بۆچوون و ڕوانین لەئایندە لەوێ ئەمەش بۆ یەكگرتنەوەی ئەم دوو لایەنە جیاوازە پێویستە پرۆژەكان و بیركردنەوە لەو كارانەی كە دەبنە هۆیەك بۆ ئامادەكاری و زەمینە خۆش كردن لەگەڕانەوەی پەنابەران بۆ وولات و كەم كردنەوەی ڕوو لەهەندەران كردن و ڕاكردنی گەنجان.. ڕاكردن لەو بارو دۆخە ناهەموارە و لەو ژیانە پڕلە كەم و كوڕیەی كە خواستی لاوەكان پشت گوێ دەخرێت و كەس خەم خۆریان نیە و ئەوەی بەناوی

ئەوانیشەوە دەكرێت تەنها بۆ بەرژەوەندی چەند كەسێكە كە بەخۆیان سوودی لێوەردەگرن.. ئەمەو ڕێكخراوە پیشەی و جەماوەریەكان كە وەك وابەستەیەك و بەشێك لەو حزبانە كارەكانی خۆیان لەژێر پەردەی جەماوەری و پیشەیدا ئەنجام دەدەن و ئەوەی خزمەت و كاری ئایندەی بۆ لاوان و گەنجان بێت ئەنجام نادرێت و پرۆژەو پلانی ئایندەی لای ئەوانە دەست ناكەوێت و زۆر دوور لە كارو ئەركەكانی خۆیانەوە كاردەكەن و خەڵك لەدەوری خۆیان كۆدەكەنەوە..

لێرەدا بەپێویستی دەزانم كە سەركردایەتی و دەسەڵات و لایەن و ڕێكخراوە پیشەیی و جەماوەری ومەدەنی لەڕێگای دەزگاو پرۆژەی تایبەتەوە كار بۆ ئەم مەسەلەیە بكەن و ئەوەی دەكرێ ئەگەر بۆ ئەمرۆش نەبێت بەڵام بۆ ئایندە و لە چەند ساڵێكی داهاتوودا كاریگەری هەبێت...

سوپاس نامە

زۆر سوپاسی ئەم بەڕێزانە دەکەم کە هاوکاریان کردم و لەو چەند ساڵانەدا بەزانیاری تایبەت بەکتێبەکە هاوکاریان کردووم کە هەمیشە جێگای ڕێزوو سوپاسن ، پێم خۆشە لێرەشدا ناویان تۆماربکەم وەك پاداشتێك بۆ ماندوبوون و بەدەنگەوەهاتنم ، لەگەڵ هیوای سەرکەوتن و بەختەوەریان .

- بەڕێز جوتیار بامەڕنی
- بەڕێز ساسان دەروێش
- بەڕێز حەمە عەلی تۆفیق
- بەڕێز مەریوان علی تۆفیق
- بەڕێز شێخ مەلیك حەسەن
- بەڕێز شەماڵ شێخ فاتح نەقشبەندی

Safarek bu Handeran

Nusini
Hawraman Ali Tawfik

چاپخانەی منارە - 4456297